

zraku pa živina ne more zdrava ostati. Zatorej je skrbeti za prevetranje hlevov. Treba je torej ventilacije, ki pa ne sme biti tako napravljena, da bi vleklo naravnost v živino. Nekateri prevetrujejo le s tem, da včasih odpro okna, ali to nikakor ni dobro. Bolje je, da prav pod stropom narede se sapni predori, kateri naj pa bodo tako narejeni, da se lahko zapirajo.

Zrak pa v hlevu mnogo izprija gnijoča gnojnica, katera zleze v rahla tla. Zaradi tega je treba gledati, da se hlevu napravijo trdna tla, da vanje ne leze gnojnica in skrbeti je za dobre gnojnične odtok. S superfosfatnim mavcem je tudi dobro nastiljati, ker ovira razkroj gnoja v hlevu in zadržuje amonjak ter tako pripomore, da zrak manj okuži.

Kmetijske raznoterosti.

Ptiče krmi po zimi, ko jim manjka hrane. Krma se pa tičem ne sme dajati v sneg, kjer se zgubi in zmoči. Posuj je na kako desko in deni v kak grm. Če pa ni grma blizu, je pa deni na kak drug kraj. Okrog pa nasadi kacega protja, da mačka ne more hitro planiti po tičih in jej uidejo. Kruha pa ne dajaj tičem. Kruh se skisa, ako se zmoči in tiči potem poginejo, ako ga jedo. Najboljša krma je konoplino seme, zmleti oves, solnčne in bučne peške, malo špeha, orehova jedra in kaj podobnega.

Kravam mlekaricam ne smeš dajati grahove slame, pa tudi ne mnogo ječmenove. Ravno tako ni za take krave na debelo zmleti bob, grah ali pa graščica. — Ugodna krma za krave mlekarice so pšenični otrobi, posebno pa tudi na debelo zmleti oves.

Močnejša drevesa je najbolje, če jih presadiš po zimi, kadar je zemlja zmrzla. Čim več prsti si odnesel na drevesnih koreninah na novo mesto, temveč upanja je, da se drevo prime. Pomladi je treba takim presajenim drevesom večkrat prilivati, ako vreme samo na sebi že ni vlažno.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

I.

Leta 1881. sem z Ollendorfovim učbenikom in neznatnimi sredstvi v žepu v Novem Yorku stopil z atlantskega parnika. Znancev nisem imel nobenega izimši dveh ali treh Rusov, raztresenih po raznih mestih. Za praktično delovanje nisem bil prav nič pripravljen. V domovini bil sem nekaj v vojaški službi, največ se pa nisem z ničemer pečal, kakor je že navada pri največ ruskih večjih posestnikih. Nekaj me je vleklo k zemlji, kakor vsacega Rusa, ki misli, da brez koščka zemlje, brez kmetije ne more živeti na belem svetu, zaradi tega nameraval sem postati posestnik, kje in kako nisem vedel sam, zdelo se mi je neobhodno potrebno pridobiti si zemlje, delati, delati in delati. . . . Na nobeno drugo stvar nisem mislil, kakor na poljedelstvo, o katerem sem nekaj razumil iz skušnje. O obrtniji in trgovini imel sem pojme in predsodke ruskega človeka, nikdar nisem videl nobene tovarne razun žganjarne. Na pol

sem znal nemški in francoski, ali angleščine nisem znal prav nič. Druga rodbina je imela priti za menoj čez 2 ali 3 mesece. Denarja sem imel od 2000 do 3000 dolarjev. Kakor vidite, moj položaj ni bil posebno zaviden in zaradi tega sem vsekako hotel pečati se s kmetijstvom, da bi vsaj bili siti in ne bi stradali. V Novem Yorku sem ostal samo jeden dan. Zakaj sem šel v Florido, tega sam nisem vedel. Morebiti zaradi tega, ker sem iz Rusije že dopisoval z neko Rusinjo v Floridi, s katero sem se bil seznanil na pariški razstavi. Bodi kakorkoli prišel sem po železnici v Jacksonville ob veliki reki St. John nekaj milj od njenega izliva v Atlansko morje. V to mesto prišel sem čez tri ali štiri dni. Prepričal sem se, da z svojimi malimi sredstvi ne morem kupiti nič pripravnega v mestni okolici, kajti cena za zemljo je bila od 50 do 200 dolarjev za akr, sklenil sem potovati v neobdelane kraje, v gozde, in nekega lepega jutra bil sem na majhnem parniku, kateri je redno vozil od Jacksonvilla gori po reki St. John, kaci 700 milj naravnost na jug.

Vročina je bila neznosna, na večer je na vodi postalo prijetno. Usel sem se na konec parnika in se zabaval in čudil bujni rastljivosti, kakeršne še poprej nisem videl, tej množini rib, želv in aligatorjev, ki so se ves čas igrali okrog ladije. Jediní drugi potnik je bil lastnik parnika, kakor se je pozneje pokazalo, bogat, velik jacksonvillski trgovec, ki je potoval na jug ogledovat nove zemlje. Po večerji je takoj prisedel k meni in mej nama začel se je jako zanimiv pogovor za postranskega poslušalca. Pokazalo se je, da je on Irlandec, ki je že 20 let v Ameriki in si je pridobil veliko premoženje. Nekdaj se je on učil francoščine in s pomočjo Ollendorfa, od katerega se jaz nisem ločil, in pa s pomočjo nekaterih francoskih besed, katerih se je on težko še spominjal, sva se razgovarjala globoko v noč. Od njega sem izvedel, da v Floridi, posebno v njenem južnem delu, kamor smo potovali, ni niti poljedelstva niti živinarstva v tem zmislu, kakor se je mi mislilo. Jedina rastlina, katera se ondu goji z nekakim vspehom je pomerančno drevo, v nekaterih krajih poskušajo tudi s sladornim trsom, bananami, ananasi in drugimi tropičnimi sadeži, ali ničesa se ne more povedati o kakem pozitivnem vspehu. Ko se zemlja ravno začinja naseljevati, nikdo nič gotovega ne ve, in treba je biti jako previden k vsemu, kar se vidi in sliši. Zame, ki sem mislil, preživeti svojo rodbino s poljedelstvom, to ni bilo veselo, naj bi pomeranče in banane tudi vspevale, ali s tem se vendar ne preživiš. Zato pa na drugi strani ni zime, toplo je vse leto in posebne obleke ni potreba. Moj novi znanec je natančno in dobrohotno mi vse to razlagal, videlo se je, da je imel nesebično sočuvstvo do novega naseljenca, posebno tako neskušnega kakor sem bil jaz. Mojo nepraktičnost je gotovo takoj spoznal, ko sva se razgovarjati začela. Mej drugim mi je omenil, da je v južni Floridi jako ugodna obrt — to je žagarstvo, za katero ni potrebno posebnega znanja, pa tudi ne velicega kapitala, izplačuje se dobro, posebno temu, ki je „stick to it“ — ameriški izraz, ki se ne da prevesti, in

prižgo, ko odpro plin v tovarni, ravno tako tudi same ugaš-nejo. Prižigalci so torej ob delo.

Stroj za štetje glasov pri volitvah. V Parizu je nekdo izumil poseben stroj, kateri se bo dal pri volitvah porabiti. Stroj je podoben avtomatični tehtnici. Pri tem aparatu stopi vsak volilec na desko, in pri tem se oglasi električen zvonček in utihne še le, ko je volilec pritisnil na gumb, pri katerem je ime njegovega kandidata. Goljušija ni mogoča, ker stroj de-luje le jedenkrat, dokler je volilec na deski. Po volitvi se pa na stroji samo od sebe pokaže, koliko glasov je dobil kak kandidat.

Kmetijstvo.

Gorenjski pašniki v deželnem zboru.

Govor g. Povšeta.

Važen in ob enem nujno potreben predlog mi je utemeljevati, katerega naj bi visoka zbornica blagohotno ter resno uvaževala. Napotilo me je to pereče vprašanje razpravljati deloma marsikatera prošnja, katero so mi prišli z daljnega Bohinjskega izražati ondotni kmetje, deloma če dalje bolj se množeče razprave o tej zadevi v raznih domačih listih. Že leta 1891 govoril sem v držav-nem zboru o gozdnem zakonu, o njega pomankljivosti in o njega izvrševanju, katero je v veliko škodo našim živinorejcem, ki imajo pravico do paše v gozdih. Žal, da ta moj govor, ki je povsem stvarno razpravljal o tej za-devi, ni odpomogel nedostatkom ter ni odpravil krivic, ki se gode do gozdne paše opravičenim kmetom osobito po Gorenjskem.

Gotovo iste gospodje poslanci brali jako obširne raz-prave o teh zadevah prav v zadnjem času skoro v vseh domačih listih. Ti članki pač v raznih časopisih tiskani, kažejo, da to vprašanje mora biti zelo pereče, in ker so te deloma zelo obširne razprave brali naši kmetje, torej je vsa zadeva postala obče poznata; neizogibno je, da se to vprašanje tudi javno reši, in dolžnost našega dežel-nega zbora je, da se o tako važni gospodarski zadevi, ki je vitalnega pomena za cele okraje naše domovine, po-svetuje, in če se prepriča, da so ona obdolževanja ute-meljena, da vse potrebno ukrene v zboljšanje teh odno-sajev, da se odpravijo v narodnogospodarskem oziru to-liko škodljive krivice.

Mene in moje tovariše, ki so z menoj stavili ta predlog, vodi skrb za blagor, da smo to neovrgljivo in pereče vprašanje spravili v razpravo v tej visoki zbor-nici, ker nam je na tem, da se cela zadeva mirno pre-sojuje, nedostatki ali krivice odpravijo in tako zopet po-miri vznemirjeno kmetsko ljudstvo v ondotnih krajih.

Ne bom se spuščal v nadrobnosti celega vprašanja, katero se je po listih tako obširno razpravljalo, in opus-titi hočem danes, govoriti o tem, kako se je postopalo pri uravnavi paše in odvezi zemljišč. Jaz za-se sprejem dejanske razmere, kakoršne so vsled dognanih obravn-av in ne bom preiskoval, kako so se vršile, izraziti si pa dovoljujem željo, da bi od kompetentne strani se ovr-gle trditve, kakoršne so v listih bile navedene, kako se je

izvrševala uravnava paše in odveza zemljišč, ker to bi služilo v pojasnjenje in ob enem v pomirjenje ljudstva, osobito onega, ki je prizadeto v tej zadevi.

Torej za-me velja dovršena, pravnomočno postala uravnava. Pač pa mi je dokazati, ali se do gozdne paše opravičenim kmetom njih pravica tudi popolnoma in de-jansko izkoristiti omogočuje. In tu pa ne morem izogniti se trditve, in to na podlagi izjav in zatrditve od strani mož, obče spoštovanih znanih domoljubov, ki žive med narodom in katerim so te razmere povsem znane, da se ta postavno zajamčena pravica opravičencem krati, in sicer s tem, da se od paše opravičenim kmetom pri izvrše-vanju paše nagaja ter da se gozdni zakon napačno tol-mači.

Gozdni zakon! Kaj naj o tem rečem? Kot kmeto-valec ne morem si kaj, da ne bi izpovedal tega, kar mi veli moje prepričanje, da je res zakon v izključljivo ob-rambo gozda, in se kaj malo ozira na dejanske potreb-ščine gospodarstva sedanjega živečega rodu.

Tega ne trdim jaz sam, tako so govorili pred menoj sloveči možje v državnem zboru. Tudi jaz priznavam rad in v polni meri, da je gozdni zakon potreben, le to mu imam očitati, da se tako malo ozira na sedanje potreb-ščine osobito kmetskega ljudstva, katero iz svojega polje-delstva in živinoreje jedino se more še preživiti.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Nizka živinska cena. Iz gorenje dravske doline na Koroškem se nam poroča, da letos ljudem jako klaje primanj-kuje. Zaradi tega bi marsikak kmet prodal kako govedo ali kupca ni. Cena živini je od lani pala za blizu 4 %.

Prosta vsake živinske kuge je sedaj Štajerska, kakor se uradno zagotavlja.

Peresa na klobukih. Veliko koristnih tičev se polovi, da dobe peresa, katera potem ženske nosijo na klobukih. V nekem nemškem listu pozivlje prošt Karl Landsteier ženske, da naj prenehajo z nošnjo tičjih peres, želeli je, da bi ta oklic kaj pomagal.

Eksekutivne prodaje posestev. Od 1868. do 1892. leta se je na Štajerskem prodalo 16.122 posestev, na katerih je bilo uknjiženih 69,223.289 gld. Upniki izgubili so skoraj polovico.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

Kakor sem že omenil, južna Florida bila je te-daj nova dežela, ki se je ravno začela naseljevati. Ob vspehu pomarančnega drevesa še ni bilo prav nič gotovega, ali špekulacija se je bila z vso gorečnostjo poprijela te stvari. Vsakovrstni čudeži o ugodnosti in zanesljivosti pomarančnega drevesa, so se tiskali in se razširjevali ne le po Floridi, temveč po vseh Zjedinje-nih državah. Ta mesec, ko sem brodil po grofiji Orango

sem se sešel z dvanajsterico ali še večjim številom zemljiških agentov, ki so si na moč prizadevali mi kaj prodati in kaj mi niso vsega pripovedovali. Ti zemljiški agentje sestavljajo poseben razred v Ameriki katerega nikakor ne poznamo pri nas doma. Vsi so spretni in izkušeni govorniki, ki nikdar za besedo niso v zadregi. Nikjer na svetu mešetarstvo in agentstvo ni tako razvito kakor v Ameriki. Nobena kupčija se tukaj ne izvrši brez mešetarja, ki navadno plačilo dobi od obeh stranij. V novih krajih, ki se še le naseljujejo in se še ni našlo nobeno merilo za ceno lastnine, ki prehaja pogosto iz roke v roko je za te gospode pravi raj. Hitro zvedo, kje se začenja zanje tak zemljiški boom in prilete kakor jastrebi na mrhovino. Južna Florida in posebno njeno središče grofija Orange je od njene osnove 1881. leta do nastopa rumene mrzlice leta 1888. bila za agente tak raj. Priseljenci so prihajali od vseh stranij in lastnina se je dražilo ne le slednji dan, da rekli bi vsako uro. Od 800 ljudi leta 1881. se je prebivalstvo pomnožilo na 40.000. V tem času so si agentje in špekulantje nabrali ogromne svote denarja. Mnogi iz med njih so prišli semkaj peš brez centa (krajcarja) v žepu, ali tukaj so se vozili v kočijah, živeli jako potratno, denar so kar razmetavali. Vse to so plačevali neskušeni naseljenci, ki so prihajali semkaj iz družih Zjedinjenih držav in iz Anglije in so jim prihajali v kremplje. Prekrasne izdane knjižure z velikimi in malimi zemljevidi so kar preplavljale severne kraje v več deset tisoč izvodih. V njih se je pisalo, da je le treba vtakniti v zemljo pomarančno drevesce, pa v dveh ali treh letih že donaša vsaj po 100 dolarjev na leto. Leta so se v takih brošurah kar spremenila v mesece in stroški so kar zginili v sladkih ustih zemljiških agentov. Bajni dohodki so se obetali v bližnji bodočnosti. Pri tem je pa še podnebje skrajno ugodno, jednako merno brez prevelike vročine, posebno ugodno za ljudi, ki so si kako z delom oslabei zdravje na severu. Pogosto je celo mene tak lepo govoreč agent poteč se in prav pekoč se pod navpičnimi žarki tropičnega solnca mi hladnokrvno dokazoval, da je po leti v Floridi dosti zdravejše in prijetnejše nego po zimi.

Amerikanci so skrajno previdni in preudarljivi v navadnih stvareh, ali hitro se dajo vjeti na vsako novost. Špekulativni duh je pri njih bolj razvit kakor pri katerem koli narodu in vse še neobjasnjeno jih posebno mika. Sivi starci, ki so vse svoje življenje vspešno delali na kakem poprišči, se dajo lahko vjeti, če se pokaže kaj novega, kar obeta naglo obogatitje. Mnogo tisočev se je lotila „pomarančne gorečnice“; popustili so poprejšna bivališča in svoja dobro spletajoča se podjetja in prišli v Florido z rodbinami, naselili se v gozdih in nasadili pomaranče ter čakali sadu. Leta 1883. in 1884. je prišlo toliko priseljencev, da za nobeno ceno ni bilo dobiti pomarančnih drevesc

za sajenje, cena je jim poskočila na pet dolarjev za drevesce in vagone za vagonmi so jih privražali iz Lujizijane in Kalifornije. Cena za zemljo se je povišala od 3 do 5 dolarjev za akr 1884. leta do 100. 150 in celo 250 dolarjev za akr 1887. leta. Majhna sela osnovana leta 1884.; kakor glavno mesto grofije Orange Orlando, zrastle so v mesta z desettisoči prebivalci, v katerih so se neznano podražila dobra mesta za grajenje hiš. Ko sem v juniji 1881. leta prišel v Orlando je bila še le dvanajstotica hiš in se je sodišče za novo grofijo še le zidalo. Ponujali so mi 160 hektarov zemlje poleg sodišča za 1500 dolarjev. Bil je še sam gozd, samo koli in klini projektovane železnice bili so jedino znamenje civilizacije, Tedaj sem se jaz odrekel ali 1887. leta stala je ta zemlja že čez milijon dolarjev, in dobra mesta, 25×75 čevljev obsegujoča, so se prodajala po 10.000 dolarjev. Ko je pa leta 1887. rumena mrzlica opustošila Tampo, leta pozneje pa Jacksonville je Orlando trpel še več nego ti dve mesti. Polovica hiš je bila prazna, zavarovalnice niso hotele zavarovati pošlopj, prodati kaj za kako ceno je bilo popolnoma nemogoče, bogatini so naenkrat bili berači, večina špekulantov je popolnoma propala; samo nekateri so se ohranili, ki se niso predaleč izpustili v špekulacije.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Bankovci od aluminija. Znani veliki industrijec Henry Bessmer priporoča, da bi napravili bankovce od aluminija. Ta kovina je lahka in se rada ne topi in ne zgori. Papirnatih bankovcev mnogo pri požarih uniči ogenj. Tako se je poslednjih 30 let za 25 milijonov goldinarjev bankovcev bilo tako uničenih. Pri aluminiji bi ne bilo take nevarnosti.

Usmrtenje s plinom. Ker se usmrtenje zločincev v Ameriki z elektriko ni dobro obneslo, priporočajo nekateri, da bi za naprej obsojence na smrt usmrtovali s svetilnim plinom. Zaprli bi ga v trdo zaprto sobico, v katero bi izpustili svetilni plin, kateri bi obsojenca hitro omamil in zadušil. Čutil bi ničesa drugega ne, kakor malo neprijeten smrad.

Ognjenik oživil. V Čilu v južni Ameriki začel je nakrat brizgati 1709 metrov visok ognjenik Calbuca, o katerem se je mislilo, da je že davno ugasnil. Lava je že pritekla na podnožje gore.

Novice.

Dopisi.

Iz Zeleznikov, 9. januarija 1894. (Raznoterosti.) Prestopili smo prag novega l. 1894. „Vsak čas ima svoje cvetke“, pravi stara prislovica, in to se potrjuje tudi pri nas. Mraza imamo zadosti, snega ravno za pravo silo in potrebo; — letos se pa drenja tudi še tretja nadloga vmes, „Influenca“ namreč. Do letos nam je v naših krajih ta „ne bodi je treba“ bolezen prizanašala, a prišla je zdaj tudi v našo dolino in nastopa tu pa tam precej strogo tako pri odraslih, kot pri otrocih. Smrti vendar noče imeti za tovaršico, vsaj pri nas ne. In poslednjega smo zadovoljni. Imamo pa, hvala Bogu, zdaj tudi zopet enkrat zdravniško pomoč, stalno v našem kraju, s čimer nam je na moč vstreženo. Ali je tega pač treba, da trpimo v

premogovega pepela, kateri je dosedaj bil brez vsake vrednosti. Seveda bode še le prihodnost pokazala, kako trdne bodo te hiše.

Ogerska razstava v nevarnosti. Leta 1896. hočejo Madjari slaviti z razstavo tisočletnico ogerske države. Kakor se pa kaže, se utegne še vse spriditi. Več francoskih kapitalistov je pridobilo turškega sultana, da bi baš tega leta priredili svetovno razstavo v Carigradu. V Budimpešti se že boje, da bode razstava v Carigradu bolj mikala tujce nego v Budimpešti in je torej pričakovati, da bo madjarska razstava imela veliko izgubo. Madjarski listi kličejo na pomoč diplomacijo, naj bi posredovala, da se razstava v Carigradu odloži na poznejši čas.

Kmetijstvo.

Gorenjski pašniki v deželnem zboru.

Govor g. Povšeta.

(Dalje.)

In kdo mi more ugovarjati, da je obstanek, oziroma ohranitev sedanjega kmetijskega stanu zadeva eminentne važnosti ter potrebe za domovino in tudi državo.

Tu mi pride v spomin prava beseda državnega finančnega ministra barona Kallay-a, ki je kot vrhovni upravitelj Bosne v delegaciji na vprašanje nekega delegata o gozdnih razmerah v Bosni odgovoril: „Ne morem se pridružiti takim nazorom, ker ni mogoče, da se ljudstvu prikrajša pravica, kakeršno je izvrševalo stoletja; to bi bil čin zatiranja. Pa tudi gospodarstveno ne bi bilo modro, ker z omejitvijo ali celó odpravo pašniških pravic bi bilo ljudstvo silno oškodovano, ker njegov gospodarski obstanek odvisen je in oprt v prvi vrsti na teh pašniških pravicah. To, kar vladna uprava želi doseči, je uravnava služnosti in nje namen, pravice, katere uživa ljudstvo, spraviti v soglasje modrega in umnega gospodarstva.“

Da bi taki nazori bili od nekdanj in da bi tudi sedaj pri merodajnih oblastvih bili veljavni, je moja iskrena želja, in ko bi taki modri nazori vselej bili vodilni, bi se bilo marsikaj srečnejše izvršilo.

Ostre določbe ima v sebi naš avstrijski gozdni zakon, toda shajalo bi se z njim, ko bi se le napačno ne tolmačil. Toda prav to napačno, ali da bolje se izrazim, samovoljno tolmačenje paragrafov osobito 9. in 10. tega zakona je, katero provzročuje nezadovoljnost in britke pritožbe opravičencev. Lastniki takih velikih gozdov, v katerih imajo kmetje pravico do paše, prav poljubno odločujejo prostore, na katerih se sme pasti, oziroma na katerih se ne sme pasti. Prav ondot, kjer je najobilnejša in najboljša paša, zljubi se logarjem, da zgrade dotični svet, seveda le tako, ne da bi ga res ogradili trdno in v bran pasoč se govedi, ampak potaknejo nekaj količev, ali kakor kmetje pravijo, zaklinčijo dotični svet.

Toda najhujše je pa to, da silno kruto postopajo gozdni čuvaji proti kmetom, ako jih zasačijo, da je kaka njih žival zašla v tak zaklinčan svet. Ker ograje ni in ker so taki „zavarovani“ prostori pogostoma ob potih, po katerih gonijo kmetje svojo živino na pašo ter kaj lahko zaide žival v prepovedani svet, da znašajo mnogo-

krat globe ali kazni v denarju toliko ali še več, kakor je vredna vsa paša.

Imel sem v rokah celo kopico kazenskih plačilnih listov, in nič kaj redkega ni, da jeden sam kmet ima skazati vplačanih glob po 50, 80 in več goldinarjev.

Kar pa je jako trpko in graje vredno, je to, da zadostuje ovadba gozdnega čuvaja na c. kr. glavarstvo, katero na podlagi te ovadbe prisodi kmetu kazen. Mirno in stvarno vprašam tu osobito one gospode, ki so veščaki v lovu, ali ni mogoče, da je pojedla in poškodovala to, za kar je ubogi kmet obsojen, divjačina?!

Povsod velja v naši državi, da se zaslišita oba, tožnik in zatočenec, le tu velja tolika prednost in izjema.

Trdi se, in tako so tudi listi pisali, in jaz sam sem že večkrat slišal, da znašajo denarne kazni, katere so ti opravičenci morali v teku let plačati, ogromno svoto. Želja moja je le, da bi ta trditev bila pretirana, vsekako pa bi bilo umestno, da bi se uradne poizvedbe izvršile, da bi se o tem kaj pozitivnega vedelo.

Bodisi, kakor že, neovrgljivo je, da se trdo postopa v tej zadevi, kakor je tudi kaj čudno, da ne rabim drugega izreka, da se je do paše opravičenim kmetom na planini Pungert v tržiškem okraju odkazalo, da smejo pasti od 9. ure predpoldne do 3., oziroma do 4. ure popoldne, tedaj v najbolj vročih urah, ko sleherni zna, da takrat se navadno vsaj ob poludne živina spravi v hleve, ali vsaj v staje. Ali se ne pravi to smešiti in norčevati se, ali vsaj nagajati kmetom? Ali je mogoče potem zatreti sumnjo, da se hoče res zatirati kmete in spraviti jih ob njihovo pravico? Skoro bi veroval, da je dokaj na prislovcu, ki je v navadi pri gozdarjih, da se zamore gozdno-postavno kôga izgrizti (forstgesetzlich jemanden heraussekiren).

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Avstralijsko meso na Dunaji. Na Dunaji so za poskušnjo pripeljali avstralijskega mesa. S prva so se ga že jako veselili. Da se je to meso dobro obneslo, bil bi to hud udarec za naše kmetijstvo, ker bi bila živina jako pala v ceni. Prvo veselje zaradi tega mesa se je kmalu skalilo. To meso je pretolsto in se mora mnogo tolšče odrezati, predno se dene kuhati. Tako se mnogo mesa pogubi in zatorej meso ni več tako po ceni. Tudi ima baš zaradi prevelike množine tolšče nekak zoprni okus. Najglavneje je pa, da to meso tudi tečno ni. Prihaja namreč na ledu. Led pa uniči v mesu beljakovine, katere delajo meso tečno. Zatorej se našim kmetovalcem ni preveč bati konkurence avstralijskega mesa.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

Po dolgem in upornem iskanju našel sem mesto, ki je meni popolnoma ugajalo in tudi zame ni bilo predrago. Kupil sem 80 akrov zemlje z mladim pomarančnim nasadom, hišico z dvema majhnima so-

bama in tretjino majhne žage, ki je miljo daleč od mojega novega domovanja. Nikoli ne pozabim te priprostosti pri kupovanju, ki me je kar presenetila. Pozneje sem kupoval in prodajal vsakovrstno lastnino, popolnoma sem se vsemu privadil, ali vendar se mi je ta prva kupčija globoko vtisnila v spomin. Nikde se ni brigal, kedo sem, od kod sem, zakaj in čemu kupujem. Stvar je bila urejena v desetih minutah, napisala so se potrebna pisma, podpisala in potrdila od mirovnega sodnika, za kar je vzel 25 centov (1 cent je 2 kr.) in drugi dan je neki sosed, ki je šel v mesto, nesel pisma k sodišču, da jih je potrdilo, za kar je računalo jeden dolar. Tako je bilo vse trdno in postavno urejeno. Takoj sem se lotil dela, posekal sem nekaj gozda, in posadil 500 mladik pomaranč, v tem sem pa hodil na žago in ogledaval, kako je vse urejeno in kako se dela. Jeden moj sodrug je bil neki propali posestnik, ki je prišel še le pred dvema letoma v Florido in si pridobil kos državne zemlje. Bil je flegmatičen starec z velikimi načrti, če tudi ni bil prav nič omikan in izveden v delu. Drugi moj sodrug je bil živ Kentukijec, dober mašinst in velik pijanec. Delo ni šlo popolno uspešno, vedno sta se prepirala in drug drugemu očitala nevednost in se nista dosti za žago brigala, katera je slabo delala, jedva so splačevali stroški, dobička ni bilo nobenega, dasi je dela bilo dovolj in bi se podjetje vse kako lahko bilo izplačevalo.

Čez jeden mesec je prišla moja rodbina in ko sem poplačal zemljišče, žago, in kupil vse, kar je bilo potrebno, izračunili smo, da mi je ostalo ravno 40 dolarjev. Tedaj sem že vedel, da vse pripovedke o hitrem obogačenju s pridelovanjem pomaranč so samo pripovedke in nič drugega, vedel, da je treba za nasade deset let hudega dela in velikih vsakovrstnih stroškov in da se s trdo travo ter pomarančnim listjem ne preživiš. Zaradi tega sem nekega lepega dne povabil k sebi svoja sodruga pri žagi in zahteval obračun od dela. Še prejšnji večer je Kentukijec bil močno pijan in sta se sodruga močno prepirala, drug drugega zmerjala in tožila. Videl sem, da tako ne pojde. Če tudi nisem dobro vedel zakaj in kako, če tudi sem še le začel angleški lomiti in nisem imel še nobenega pravega pojma o delu na žagi in kupčiji, vendar sem zahteval, da se gospodarstvo premeni, kajti žaga mi je jedino mogla pomagati, da se preživimo. Nobeden mojih sodrugov ni hotel odstopiti drugemu, dosedaj sta oba gospodarila na žagi in izvračevala krivdo drug na drugega. Dolgo smo se prepirali in na zadnje je jeden izjavil, da odstopi od gospodarstva, če tudi drugi odstopi. Drugega ni kazalo, da se sam poprimem gospodarstva, v kar sta z veseljem privolila. Drugo jutro sem se lotil dela, in čez pol leta sem že kupil od Kentukijca njegov del in čez jedno leto pa še od drugega. Dela je bilo dovolj, cene so bile visoke. Razširil sem podjetje, napravil stroje, potem tovarno

za obdelovanje lesa, začel obširno trgovino, spustil se v zalaganje, začel graditi železnice. Čez nekaj let bil sem na čelu velikega podjetja, ki je imelo nad jeden milijon prometa na leto in deloma lastnik, deloma glavni upravitelj velike železnične sisteme. Velika žaga, tovarna za obdelovanje lesa, veliko skladišče raznega blaga, zavod za izdelovanje železniških voz, nekaj morskih parnikov, katere sem moral napraviti zaradi razvijanja železnic, okolu milijon akrov zemlje, kupljene deloma od države deloma od zasebnikov, z nekaterimi mesti, katere sem osnoval celo ob železnici, — vse to je bilo vspeh osemletnega dela s tretjino male žage, za katero sem plačal samo 600 dolarjev. Leta 1886. sem osnoval v mehikanskem zalivu mesto St. Petersburg, katero že ima 2000 prebivalcev in je jedino pristanišče zapadnega floridskega obrežja, k kateremu morejo oceanski parniki. Vse kaže, da nekdanje postane središče trgovini mej Antilskimi otoki, srednje-ameriškimi republikami in Zjedinjenimi državami.

V letih 1887. in 1888. je rumena mrzlica (Jellow fever) razsajala na jugu Zjedinjenih držav in posebno mnogo je trpela Florida posebno njen severni del. Zdravje moje je izpodkopavalo osemletno neprestano delo brez vsakega oddiha, tropično podnebje hudo vpliva na severnjake, če tudi počasi; vse je začelo zastajati in jaz sem prodal vse svoje koristi v Floridi in se preselil dalje na sever, kjer imam zopet žago, fabriko za obdelovanje lesa, in razna druga podjetja dosedaj. V teh desetih letih sem se dovolj temeljito seznanil v praksi z obdelovanjem lesa, lesno kupčijo, s stavbarstvom, železniškimi stvarmi, politiko, družbenim življenjem v Zjedinjenih državah in o tem hočem govoriti s čitatelji. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Starost vladarjev. Najstarejši vladar v Evropi je Leo XIII., ki je v 84. letu, za njim pride 76letni veliki vojvoda luksemburški. Ne celo leto mlajša sta pa kralj danski in veliki vojvoda saksonsko-weimarski. Po 74 let imata kraljica angleška in veliki vojvoda meklenburški. 11 evropskih vladarjev ima od 60 do 70, pet od 50 do 60, najstarejši od 40 do 50, dva od 30 do 40 in dva od 20 do 30 let. Najmlajši vladarji so kralj srbski, ki ima 17, kraljica holandska, ki ima 13 in kralj španjski, ki ima 7 let. Vlada naj dalje angleška kraljica in sicer že 56 let, potem avstrijski cesar 45 let, veliki vojvoda badenski vlada 41 let, veliki vojvoda oldenburški in saksonsko-weimarski-eisenaški ter vojvoda saksonski altenburški vladajo po 40 let. Štirinajst vladarjev evropskih še ne vlada 10 let, trije, knez Jurij schaumburglipski, knez Friderik waldeški in vojvoda Alfred koburški so pa še le letos nastopili vladanje.

Velika šola v Linci. V Linci na Gorenjem Avstrijskem nameravajo osnovati medicinsko fakulteto, ker jako primanjkuje zdravnikov. Denar za osnovo dobil se bode s premijskim posojilom. Na vlado se je vložila prošnja v tej stvari.

Srednjeevropski čas je dne 1. januarja vpeljala Danska. Vsled tega so se morale na Danskem pognati ure za 9 minut in 41 sekund.

lezniški žebljarski kovači neko originalno narôdno-ljudsko ovadbo, sodbo, obsojenje in hkrati tudi izvršitev, za kar bi se Nemec poslužil izraza „Volksjustitz“. Ako se namreč raznese glas, da je kaki mož kovaškega obrta otepel svojo ženo, — zlasti na mlade, imajo v tej zadevi hudo piko, — po tem je zdajci tudi sodba čezenj izrečena, da pojdejo k njemu — „po meso.“ To se pa zgodi vselej le za čas dela v delavnici (vigencu). Navadno se domeni iz več sosednih delavnic za to proceduro, ki se izvršuje najraje zjutraj, ko se dobro naredi dan. (Kovati namreč pričnejo že pred polnočjo.) „Po meso“ gre navadno med silnim šundrom, smehom, zbijanjem šal itd., do malega vse, staro in mlado, djal bi: kar leze in gre. Najprej gre „bobnar“. Naveže si navadno z vrstico ob vrat narobe pozveznjeni škaf, na katerega udriha „takt“, najraje z dvem „nagležnim“ (dobro ped dolgo železno orodje, v katero se vtikajo žebli, da se jim naredi glava.) Za njim nese kedo mesarski stol, (kakoršnega se poslužujejo mesarji, ko devljejo iz kože drobnico ali pa prešiče.) Tudi mesarico kje staknejo in je ne sme manjkati. Navadno jo nosi kaki z belem predpasnikom prepasani šaljivec čez ramo. Ostali imajo s saboj razno posodje „za meso“: na pr. koše, škafe, niške, pehare, „truge“ (lesene posode, kamor mečljejo zgotovljene žeblje), sklede, piskre, sploh kar kedo doseže. Še klobuki, slamniki ali kape so v to dobri.

Ko se ta hrumeča truma prižene v dotično delavnico, obsuje obsojenega „mesarja“, in kar vse križem kriči eden spred drugega vanj-ga, na pr. „Slišimo, da si pobijal“, — „ali je že dejano iz kože“, — „ali je že razsekano“ — „dajmo pomagati“, — „meni ga odsekaj toliko in toliko ali pri glavini, pri zaušniku, pri rebrih, pri pleču, pri bržolah“ (pri tem najraje cikajo na to, ali je bila žena tepena po glavi, hrbtu ali drugem delu života.) Težo zahtevajo vse križem, eni v stari, drugi v novi vagi, eni velike kosove, drugi le kaj zelo malega, eni s priklado, drugi brez priklade, nekateri zahtevajo jetra, drugi vampe, tretji „drôbek“ itd., — vse v en hip tišči in kriči v ubogega „mesarja“. Vprašal sem nekega kovača: „Kako pa je, kadar greste kam „po meso?“ a odgovoril mi je: „Oh, gosp.! takrat je cel pekel na dnevu!“

Na mogoče vprašanje: „Kaj pa rečeta „mesar“ ali pa njegova otepena „zakonska polovica“, to je žena k vsemu „?“ naj povem, da če je mogoče, je iz delavnice „vpihneta“, preden se razlije šaljiva povodenj čez nju; — ako ju pa vhitajo, pa ni družega pomočka, da osramotena molčita, ali se branita z jezikom, kolikor vesta in znata; včasih vračujeta celo s šalo; — mogoče pa je tudi, da se ženi celo hladi s tem srce, zlasti če je mož proti njej preveč „surov“. Da bi se kedaj kedo spustil z nagajivci v boj, ni znano.

Ko so se šaljivci, ali bolje rečeno: mučilni duhovi (Nemec pravi: „Plagegeist“) že vsega naveličali, slednjič z enakim šundrom in vrišem odidejo, kakor so prišli, in s tem je ljudska sodba za en pot skončana, dokler zopet novi slučaj ne zahteva nove in enake sentence.

Služboval je pred davnimi leti v Železnikih zelo moder in bogoljuben gospod kot duh. pomočnik. Prišel je odtod zelo daleč doli na Dolenjsko za župnika. Spominjal se je pa tudi tam baje še mnogokrat Železnikarjev in njihovih narodskih običajev, a nobenega ni toliko odobral, kot tega: kako hodijo ondi kovači „po meso!“

L.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

II.

Trgovina z lesom in obdelovanje lesa na najrazličnejše načine je poleg poljedelstva najvažnejši narodno-gospodarski strok v Zjedinjenih državah. Več sto milijonov dolarjev kapitala je v taci podjetjih in na milijone ljudi ima pri njih zaslužka. Ogromna množina lesa bodi si že v deskah, brunih ali tramovih, bodi si v različnih lesnih izdelkih, posebno strojih in hišni opravi izvozi se v Anglijo, Nemčijo, Francijo in v dežele srednje in južne Amerike. Še več pa lesa porabi se doma, ker prebivalstvo silno narašča in se po tem tudi potrebe naglo množe, posebno, če še pomislimo na silno bogastvo prebivalcev. Prijezerske države Michigan, Wisconsin in Minnessota so do zadnjega bile središče lesne industrije v Ameriki, bela in pa njej podobna norveška smreka sta bili glavni les za lesno industrijo. Na krajnem severo-vzhodu v državah Maine, Vermont, in New-Hampshire zamenjava ti smreki, druga vrsta smreke gemlok, na krajnem zapadu v državah Washington, Oregon in Kaliforniji pa rabijo rudeče drevo (redwood) in jelko (fir). Raznovrstne vrste hrasta rasto po vseh državah skrajnega severa do skrajnega juga; v srednjih državah Illinois, Ohio in Kentucky se ne rabi le za izdelke, temveč tudi za gradnje poslopij. V Gorah zapadne Virginije, severne Karoline, Kentucky-ja in Tenesse-ja rasto oreh, višnja, topoli, kostanj, in jesen, vse te drage trde vrste vozijo se slednje leto v ogromnih množinah v Evropo. Sedaj imam žago in tovarno za obdelovanje lesa v gorah severne Karoline — žagamo, sušimo in obdelujemo oreh, višnjo, topol, jesen, kostanj in javor in druge vrste, za katere niti slovanskega imena ne vem. Naposled prav na jugu, v vzhodnem delu Severne Karoline, v Južni Karolini, Georgiji, Floridi, Alabami, Lujisijani, Mississippiju in vzhodnem delu Texasa rasto rumene smreke z dolgimi iglami (yellow long leaf fine), cipresa, rudeča sedra (redcedar) in gumijevo drevo. Že davno je rumena smreka znana na svetovnem trgovišči po svojih odličnih svojstvih za stavbe in že nad petdeset let jo vvažajo v Evropo in severne države iz pristanišč Mehikanskega zaliva, pa še le zadnjih deset let se je ta trgovina razvila v velikanski meri in mnogi lesni obrtniki prenesli so svoje zavode s severa ne jug in tukaj se energično lotili žaganja. Delavci so tu ceneji in zaradi toplega podnebja mo-

rejo delati vse leto. Poleg tega je izvažanje na glavna trgovišča na Angleškem in v Srednji Ameriki ceno in razmerno hitro. Rumena smreka, zlasti pa cedra raste v takih množinah in dosežeta tako dolgost, da se misli da se ne dasta ugonobiti. Sicer se je pa ravno to gorotilo o beli smreki, na severu, če tudi sedaj že spoznavajo, da bode te vrste jedva zadosti za prihodnjih dvajset let, če se tudi njena poraba nič ne pomnoži. Gotovo je to, da parna žaga v rokah energičnega podjetnika razmeroma jako hitro iztreblja les; leta 1885., ko sem bil dobil mnogo naročil, in smo morali delati noč in dan dvakrat menjajoč delavce, sem uničil vsak teden 160 akrov gozda to je štirjaško miljo vsak mesec. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Kaj se da iz človeka vse narediti, če se ga kemično razkroji, kaže prirodznanski muzej v Washingtonu. Iz človeka 154 funtov težkega napravili so in v steklenicah spravili sledeče reči: v veliki steklenici je 96 funtov vode, kateri veliki količini se bode morda kdo čudil, v drugi steklenici pušici je 3 funte kemično čiste beljakovine, nadalje je deset funtov težka ploča lima, v jedni steklenici je 34 $\frac{1}{2}$ funta očiščene tolsče in iz kosti so naredili 8 $\frac{1}{2}$ fosfornokislega apna in funt oglenčevo kislega apna. Sladorja, škroba, flurkalcija in kuhinjske soli dobili so po 1 funt iz mrliča. — Drugje v tem muzeji so pa razstavljene kemične sestavine, iz katerih je človek, deloma v resnici, deloma le v številkah. V človeku je 97 funtov kisleca, 15 funtov vodenca, 3 $\frac{1}{2}$ funta dušca in kubičen čevlji oglja, nadalje 120 gramov klor, 90 gramov flora, 500 gramov fosforja, 90 gramov žvepla, 60 natrijeve in kalijeve kovine, 3 grame železa in funt kalcijeve kovine.

Umrl je angleški botnik in potovalec Rihard Spruce v Castle Hawardu (Malton) v 67 letu.

Edizon. Amerikanskega izumitelja Edizona slednje leto stane laboratorij 200.000 dolarjev. Dobil je že patente za 400 iznajdeb. Premoženja ima že nad 3 milijone dolarjev. Živi jako zmerno, le kadi močno. V javnost se ne sili. Sedaj je na obe ušesi že gluh, ali duh njegov je bister. On je vedno nenavadno marljiv.

Novice.

Deželni zbor Kranjski.

V šesti seji dne 23. januarja stavijo posl. Šuklje in tovariši nastopni samostalni predlog: Slavni deželni zbor naj sklene: V pokritje stroškov prouzročenih po napravi osnovnega projekta in generalnega proračuna za zgradbo belokranjske lokalne železnice dovoli se iz deželnega zaklada primeren prispevek. Utemeljevanje predloga pride na vrsto v prihodnji seji. — Prošnji županste v Dolenjem in Gorenjem Logateci ter županstva v Cirknici za podporo za napravo vodovodov, izročita se deželnemu odboru v pretres in poročilo. — Siroti Hermann Tomann, zviša se miloščina letnih 37 gld. 50 kr. na 100 gld. in sicer za pet let, pričenshi s 1. januarjem 1894. — Odboru za ustanovitev dijaške kuhinje v Novem mestu dovoli se podpora 100 gld. — Prošnja Jos. Čerina, konservatorista na Dunaji za podporo, izroči se deželnemu odboru v rešitev. — Posl. Višnikar poroča v imenu finančnega odseka glede namakanja travnikov pri šolskem posestvu na Grmu. Četudi so stroški v znesku 2431 gld. veliki, vendar predlaga

z ozirom na korist tega namakanja: Deželnemu odboru se nalaga, da načrt deželnega kulturnega inženirja Riharda Poseka za namakanje travnikov šolskega posestva na Grmu predloži visoki c. kr. vladi s prošnjo, da blagovoli ista privoliti za napravo primerno podporo. Proti temu predlogu je poslanec Lenarčič, ki predlaga, da deželni odbor celo stvar še preiskuje. Odsekov predlog zagovarjata poslanec Hribar in dr. Vošnjak. Poslanec Klun je mnenja, da se razun predloga finančnega odseka vsprejme lahko tudi predlog posl. Lenarčiča. Predlog finančnega odseka z dodatnim predlogom poslanca Lenarčiča se nato vsprejme. — Gosp. A. Koblarju se za urejevanje arhiva in knjižnice v Rudolfinumu, devoli za l. 1893. še 100 gld., za l. 1894 pa 200 gld. nagrade. — Glede opustitve okrajne ceste iz Radomlj čez Homec na deželno cesto Kamnik-Trzin poroča v imenu upravnega odseka posl. Kersnik in predlaga: Iz Radomlja čez Homec na deželno cesto Kamnik-Trzin držeča okrajna cesta z na njej se nahajajočim mostom čez Bistrico ostane kot taka, kakor doslej, tudi še zanaprej v neposrednji oskrbi kamniškega okrajnega cestnega odbora. Predlog se vsprejme. — Odsek za predlog posl. Šukljeja in tovarišev o preosnovi direktnih davkov voli predsednikom posl. Kluna in namestnikom barona Apfaltrerna.

V sedmi seji dne 26. januarja utemeljuje poslanec Hribar svoj in tovarišev samostalni predlog o dodatnih naredbah glede nedeljskega posvečevanja. Predlog izroči se upravnemu odseku v poročanje. — Posl. Šuklje utemeljuje svoj in tovarišev samostalni predlog glede dovolitve prispevka v pokritje stroškov prouzročenih po napravi osnovnega projekta in generalnega proračuna za gradbo belokranjske železnice. Govornik poudarja važnost te železnice za Dolenjsko. Predlog se izroči finančnemu odseku. — Dovolile so se nastopne podpore: Društvu za varstvo avstrijskega vinarstva na Dunaji 50 gld.; krajnemu šolskemu svetu pri sv. Ani za zgradbo šolskega poslopja 600 gld.; županstvu v Moravčah za napravo vodovoda pri sv. Križu 900 gld.; občini ribniški za napravo bolnice in hiralnice 300 gld.; prvi vipavski sadjarski zadrugi na Slapu 200 gld.; Prošnje Ivana Kebra, Jožefe Rožun, Jerneja Pečnika in paznikov dež. prisiljene delavnice so se izročile deželnemu odboru, da jih reši primerno ali pa poroča o njih v prihodnjem zasedanju dež. zbora. — Posl. baron Schwegel poroča o prošnji letoviškega društva na Bledu, da bi dežela podpirala zgradbo letoviškega poslopja na Bledu. Društvo izposodilo bi si pri kranjski hranilnici 35.000 gld. proti 4 $\frac{1}{2}$ % obrestim in prosi, da bi dežela prevzela garancijo za to poposojilo. Posl. Hribar je proti predlogu finančnega odseka, da bi dežela prevzela garancijo; predlog se pa vsejedno sprejme. — Glede pospešitve in povzdige slamnikarstva na Kranjskem vsprejme deželni zbor nastopni predlog: Deželni odbor se pooblašča, da za slučaj, če bi visoka naučna uprava pred sestankom prihodnjega deželnega zbora pričela s povzdigo pridelovanja boljše slame in slamnikarstva ter zahtevala deželni prispevek, glede visokosti prispevka sklene z naučno upravo dogovor, oziraje se pri tem na sredstva, ki so dovoljena za obrtni pouk. — V namen ustanovitve čevljarske obrti v Kropi se sklene: Deželni odbor se pooblašča, da za slučaj, če se visoka naučna uprava odloči, vpeljati čevljarstvo v Kropi, istotako dovoli primeren znesek iz deželnega zaklada, in sicer iz sredstev, ki so mu za obrtni pouk na razpolago. — Prošnja županstva v Kostanjevici za podporo za zgradbo šole v Kostanjevici in Črneči vasi odstopi se deželnemu odboru v pretres in poročilo. Prošnja županstva na Vrhniki za letno podporo 400 gld. za vzdrževanje ondotne bolnice se odkloni, če tudi so jo posl. Lenarčič in nekateri drugi poslanci podpirali. — Pazniški vdovi Ani Hiti se zviša pokojnina od 120 na 220 gld. na tri leta, njenemu starejšemu sinu pa miloščina v znesku 300 gld. za tri leta podaljša. — Prošnja Jakoba Zrimca za podporo njegovemu sinu za obiskovanje krojaškega učilišča v Ljubljani se odstopi deželnemu odboru v rešitev. — Prošnja fotografa

zamoglo se je opazovati nekako poškodovanje po paseči se govedi, to pa le zaradi udiranja zemlje, ker je živina vsled svoje teže drčé se udirala zemljo. Sicer pa se je pokazalo, da pašna goveda še celó pospešuje natorno pomlajevanje, in to s tem, da vsled svoje hoje rahlja svet, zopet pa z nogami marsikatero seme ali zrnce v zemljo potisne, da more kaliti; ob enem koristi paša, da goveda požré trave, katere, če so bile preobilne, zadušijo kal in vspevanje semena.

Koder se pa svet umetno, to je, s setvijo ali z nasajanjem mladih dreves, pogozduje, vzrastejo nasadena drevesca v treh do štirih letih že toliko, da se ni bati poškodovanja, če tudi goveda pride v tak gozdič, v katerem nahaja živina navadno mnogo hrane in gotovo goveda ne sega po smrečju, ko ima polno dobre trave.

Zato je omenjeni shod veščakov smatral, da zadoštuje dôba petih let povsem v varstvo onih gozdnih delov, ki so odločeni za pomlajevanje. Pri nas pa ta rastvena dôba celó deset in več let traja, kar sevêda omejuje oziroma prikrajšava opravičencem njih pašo.

Upam sicer, da tem stvarnim razlogom in dokazom dejanskih nedostatkov nihče ne more ugovarjati. Da pa na podlagi uradnih izkazov doženem spričanje mojih dokazov ter jasno pokažem, da jeden del gorenjske pokrajine naše dežele res vsled teh razmer dokaj trpi škode, navesti hočem, kaj nam kaže uradna statistika gledé množine živine osobito v radovljiškem okraju, ker je ta zadeva najperečejša.

Po uradni statistiki se je v letu 1880 v tem okraju naštel 12.032 glav govede, 7.437 ovac, 1.718 konj. Pri štetvi v letu 1890 pa so uradne našteji le: 9544 glav govede, le 5522 ovac, in le 1581 kônj; toraj v desetih letih znižalo se je število goveje živine za 2.488 glav, ovac za 1.915 glav in kônj za 137 glav manj!

To so tako glasno govoreče številke, da me oprosté gledé tega obširnih nadaljnih besedij. Te žalostne statistične številke pa opravičujejo povsem moj predlog, da se ima visoki deželni zbor baviti s tem vprašanjem, ker neovrgljivo je po uradnih izkazih konstatirano, da v tem nekdam tako krepkem in — recimo naravnost — blagostanem okraju tako silno propada število živine. Kaj naj bodi temu uzrok?

Omejitev paše je, to je neovrgljiva resnica. Rekel bi mi kdo, da so nekdam imeli ondodni kmetje zlato dôbo, ker so smeli tako prosto pasti, sedaj pa se je paša vravnala. Temu takoj zakličem: Stoj! ker visoko ministerstvo našega premilostnega vladarja je s posebnim cesarskim patentom z dne 5. julija l. 1853. zaukazalo, da se ima paša vravnati na podlagi resničnega užitka, torej da imajo opravičeni kmetje po vravnavi paše toliko dobiti pašnih pravic, kolikor so jih poprej uživali.

Prezanimivo je to vprašanje in mikavno, da bi se spustil v to razpravo, ki bi marsikaj zanimivega dokazala; toda izrekel sem v začetku govora že, da sprejemem dognano vravnavo kot legalno podlago in da hočem le o nje pomanjkljivi izvršbi govoriti. To tedaj storim in le

trdim, da vravnava ali pa sedanja izvršba ne zadostujete, ker za ogromno število je padla množina živine v tem okraju, in to je živ, jasen, neovrgljiv dokaz, da kmetje nimajo v tem okraju več toliko paše, kakor poprej pred vravnavo, z drugimi besedami, jasno je, da so paše opravičeni kmetje v tej pravici prikrajšani. (Konec sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Šleški zajci na Danskem. Več bogatih lastnikov lova je naročilo iz avstrijske Šlezije 50 zajcev, kateri so se jim poslali živi v zabojih, v katere se jim je dalo dovolj hrane. Na Danskem so jih izpustili, da se razplode po tamošnjih krajih.

Zmrznjeno mleko. V Sibiriji zaradi velicega mraza mleko zmrzne in ga prodajajo v kosih, ne pa v litrih. Da se ložje mleko prenaša, ga denejo, da zmrzne okrog kake palice. Mleko potem oddajo odjemalcem po jednom ali po več kosih, kakor ga ravno potrebujejo. Zmrznjeno mleko se po več tednov ohrani.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

II.

Žagani tramovi in deske prodajajo se v Ameriki na štirjaški čevlj. Deska dvanajst palcev dolga, dvanajst palcev široka meri štirjaški čevlj (square foot board measure). Pri debelosti nad jeden palec se računa tudi po debelosti n. pr. deska $1\frac{1}{2}$ palca debela, 12 palcev široka in dolga se računa za poldrugi čevlj; pri dveh palcih debelosti je 2 čevlja deska itd. Vse deske tanše od jednega palca računajo se za palec debele. Taka deska 1 palec debela, 6 palcev široka in 12 čevljev dolga meri 6 čevljev, deska, dva palca debela, 10 palcev široka in 12 čevljev dolga meri 20 čevljev. Pri sestavljanji računov se najprej postavi število desk, potem debelost in širokost v palcih in naposled dolgost v čevljih n. pr. $10 - 12 \times 6 \times 12$, to pomenja deset desek po 2 palca debelih, 6 palcev širokih in 12 čevljev dolgih. Na ta način postanejo računi jako priprosti, vsakdo jih razume in hitro lahko pregleda, če so prav. Pri računih pooblašanih desek se vzame za jednoto obseg pred oblanjem, — tako če so se šestpalčne deske pred oblanjem vzele za tla, se govori potem o šestpalčnih deskah, če so se tudi vsled sušenja in oblanja zmanjšale na pet palcev.

Deske vsake vrste podrejene so znanim strogo določenim pravilom nadzorstva, ki veljajo po vseh Zjedinjenih državah. Nekateri države imajo vladne prisežene nadzorovalce, kateri napravijo izpit in dobivajo plačo. Stroški zanje se popolnoma pokrijejo s

pristojbino, ki je plačati od tisoč desk, katere pregledajo na želje lesnih trgovcev. Proti njih ogledu ni nobenega priziva, njih izmerjenje in razvrščenje lesa jemljejo sodniki za podlago računom tožnik ali toženec se ne more sklicevati na njih nezanesljivost. Vsak spor naj prodajalcem in kupcem ravno tako glede tega, koliko je desek, kakor tudi glede tega, kakšne so, poravnajo ti nadzorovalci in njih odločba je podlaga za končne račune. Celo Anglija in Južna Amerika priznajo zmerjenje in razvrščenje desk po teh nadzorovalcih za neoporečno podlago računom. Galveston, Novi Orleans, Mobile in Pensacola ob Mehikanskem zalivu, Ferdinandina, Savannah, Charlestown in Wilmington ob južnem, Baltimore, Filadelfija, Novi York in Boston ob Severnem Atlantskem Oceanu, Saginay, Milwanke in Čikago v velikih jezerih in pristanišče New-Jet Sondi ob Tihem oceanu, to so glavna središča za notranjo trgovino z deskami in pa za izvoz desk in drugih lesenih izdelkov v inozemstvo. Vse imajo zadosti zapriseženih nadzorovalcev in prodajalci notranjih držav imajo svoje in so jako previdni. Nesporazumljenja in prepiri so jako redki ter prihajajo največ od kake slučajnosti ali kakega zadržka na poti, ali je puščala streha pri vagonih in spridilo deske, ali se je pa zrušil vagon, ko se je razbil vlak vsled kake nesreče. Dober nadzorovalec, ki ume pregledovati različne vrste lesa, dobiva dobro plačo, po 2, 4, 5 dolarjev na dan, zato je pa on odgovoren za mero in razvrščenje blaga; če se pri razkladanju vagona, ko ga je poprej pregledal nadzorovatelj, pokaže, da ni toliko ali ne tako blago na njem, kakor je naznanjeno, se vsaka razlika zaračuna nadzorovatelju. Ker je pa vožnina za različne deske jako različna in je odvisno od tega, kakšne so, more biti razlika velika in nadzorovatelj mora biti jako previden. Jaz sem v svoji desetletni delavnosti kot lesni industrijec in kupec odposlal na milijone čevljev lesa, ali se ne spominjam kacega nesporazumljenja s svojimi kupci. Cena na deske je v Ameriki jako različna. Bela smreka 1 vrste velja v Čikagu okoli 40 dolarjev za tisoč čevljev, slabše vrste pa tudi samo po 12 dolarjev. Rumena smreka prve vrste velja v Novem Orleansu, Pensakoli in Sawanni 13 dolarjev tisoč čevljev, slabše vrste se dobe po 8 dolarjev. V Novem Yorku in Bostonu velja pa tisoč čevljev že 20 in 15 dolarjev, ker vožnja in drugi stroški znašajo že 7 dolarjev. Cedra prve vrste velja v Novem Yorku 50 dolarjev, topol in beli hrast 35, kostanj in jesen okoli 40, višnja pa 110. Prevoz desk po železnicah dosti stane, tako da izdelovatelji v gorah Severne Karoline dobe na mestu za boljšo vrsto topola ali belega hrasta okoli 25 dolarjev, za cedro in jesen ravno toliko, poslednja sta težji in zatorej prevažanje več stane.

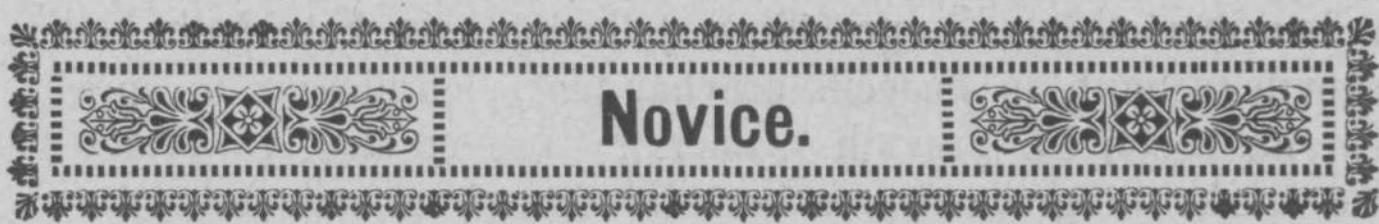
(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Milijonarji na Saksonskem. Po uradnih poročilih o dohodkih je sedaj na Saksonskem 1120 milijonarjev. Od teh je 912 fizičnih 208 pa le juridičnih oseb. Največ milijonarjev so veliki tovarnarji in sicer 920. V Lipsiji je 299, v Draždanah 196 in v Kamenici 61 milijonarjev.

Ženske slušateljice zdravilstva. Najvišji zdravstveni svet na Dunaji se je izrekel, da se v posamičnih slučajih morejo tudi ženske dopustiti k medicinskim študijam, da pa občne potrebe za to ni. Izredno nadarjene ženske, ki se hočejo učiti zdravilstva, pa morajo izvršiti ravno tiste študije in narediti ravno tiste stroge izpite, kakor moški.

Cesar Viljem — nasprotnik stavljanja koz. Znano je, da je več učenih zdravnikov odločno proti stavljanju koz. Med te spada tudi dr. Hübner. Ta mož je leta 1882. poslal sedanjemu cesarju, tedanjemu princu Viljemu, kmalu potem, ko se mu je rodil prvi sin. svojo knjižuro proti cepljenju koz in mu poleg tega še pisal, da naj ne da svojim sinovom cepiti koz. To pismo je imelo ta vspeh, da otrokom sedanjega cesarja res niso cepili koz.

Deželni zbor Kranjski.

V osmi seji dne 30. januarija poroča posl. Povše v imenu upravnega odseka o pospeševanju vinoreje na Kranjskem. Poročevalec predlaga v imenu odseka: Visoki deželni zbor izvoli skleniti: 1.) Deželni odbor se pooblašča: a) da malim vinogradnikom po dosedanjem načinu dovoljuje darila do najvišjega zneska 20 gld. za novo nasaditev ameriških vinogradov; b) da v svrhu pospeševanja zopetne nasaditve po trtni uši uničenih vinogradov dovoljuje vinogradnikom brezobrestna posojila do najvišjega zneska 150 gld. pod pogoji, navedenimi v državnem zakonu z dne 28. marcija 1892; c) da imenuje vinarskega popotnega učitelja za Kranjsko s plačo 800 gld. in s popotnim pavšalom 400 gld. in sicer s pritrjenjem visokega c. kr. poljedelskega ministerstva, katero je izjavilo, da hoče polovico stroškov prevzeti za takega učitelja; d) da v deželni prisilni delalnici v Ljubljani napravi pepinjero v svrhu vzgojevanja požlahtnenih ameriških trt, katere naj se vinogradnikom oddajajo brezplačno ali pa po primerni ceni. 2.) Vlada se naprosi, da vinogradnikom za novo nasaditev ameriških vinogradov tudi 1894. l. dogovorno z deželnim odborom dovoljuje darila. 3.) Službeno navodilo za vinarskega popotnega učitelja se z odobrenjem na znanje vzame. 4.) Za stroške, ki bodo narastli vsled predstojenih sklepov, dovoli se za 1894. l. svota 6000 gld. iz deželnega zaklada. — Deželni predsed. baron Hein v imenu vlade z zadoščenjem pozdravlja te predloge. Posl. vitez Langer dodatno še predlaga, da naj se darila dovoljujejo le takrat, če so dotični nasadi že res narejeni in dokazani. Predlog upravnega odseka in dodatni predlog Langerjev se na to vsprejmeta. — O prošnjah občin Loka in Griblje glede olajšav pri legalizaciji, da se računi cestnega odbora pošiljajo občinam na dom v pregled in glede zakona za odmerjenje mlinarskega zaslužka — se prestopi na dnevni red. — Posl. baron Schwegel poroča v imenu finančnega odseka o reorganizaciji deželnega muzeja Rudolfinum in v imenu odseka predlaga načrt, kakor ga predlaga deželni odbor. Ta je nastopni: Domoljubi in domoljubkinje v deželi in domače korporacije, katerim je mar, gojiti kulturne interese domovine, in ki imajo namen pospeševati jih s pomočjo deželnega muzeja na vednostnem, umetnostnem, kmetijskem, kupčijem in obrtnostnem polju, utemelje v podporo in razvitek tega zavoda, samostojno „Deželno muzejsko društvo“. Vsak društveni član

tega časa pa pojema. Leta 1750. se je izkopalo 750, 1850. leta 734, in leta 1891. najmanj, to je samo 217 ton bakra.

Velikanski sod. V Parizu so nedavno naredili sod, ki drži 850 hektolitrov in je sedem metrov visok. Sod ima šestnajst železnih obročev. Sod je znotraj razdeljen v pet delov, tako da vanj lahko spravijo pet vrst vina.

Posebno železnico zgradili so v mestu Kiôto na Japonskem do nekega precej velicega 10 kilometrov oddaljenega jezera. Po tej železnici vozijo jedino manjše nalašč narejene parnike iz Kiôta na omenjeno jezero in od jezera v Kiôto, odkoder gredo po reki, ki teče mimo tega mesta dalje. S tem se privaruje prekladanje blaga.

Kmetijstvo.

Gorenjski pašniki v deželnem zboru.

Govor g. Povšeta.
(Konec.)

Drugih razlogov za tako nazadovanje živinoreje gledé števila ni mogoče najti, ker tu živi čil, delaven, varčen narod, ki torej ni po zapravljivosti prišel ob toliko živine v zadnjem desetletji, odkar velja nova vravnava.

Kdor je nepristransk ter stvarno sodi, mora priznati, da tu treba odpomoči, in zato je opravičen moj apel na visoko c. kr. vlado.

V drugem okraji tržiščem začele so se tudi čudne prikazni: Tuj milijonar pokupuje na tisoče oral planin in od kmetov še pašniške pravico. Rad bi tudi to pravico razpravljal, toda prekoračil bi čas in Vašo potrpežljivost, vsaj upam, da bo prišel čas, da tudi ta zadeva pride v razgovor v tej visoki zbornici, kateri mora biti mar, da se za našo domovino tako nezdravi odnošaji pravočasno zajeziijo, oziroma zabranijo.

Slavna gospoda! Vsi brez razločka političnega mišljenja smatrate si kot najvažnejšo dolžnost v izvrševanju poslaniškega posla, skrbeti za srečo in za povzdigo gospodarskega blagostanja dežele in njenih prebivalcev. Izdajajo se velike svote v zboljšanje gospodarskih razmer v deželi; in tu, ko vidimo, da propadajo celi okraji v blagostanji, naj bi molčali? Vestna dolžnost naša je, da posežemo vmes in da ohranimo, kar je dobrega, ter zabranimo propad tako marljivih naših sodeželanov. In ali naj čakamo, da se tudi v pokrajino gorenjsko, katero smo doslej navadno šteli za premožnejšo v domovini naši, prikrade siromaštvo?

Kaj nam pomaga, pa tudi državi, če se bodo iz prostih kmetskih domov napravila obširna veleposestva, če tudi z zverinjaki? Ali naj prepustimo, da bo ondot zginil, ali vsaj skrčil se steber naše narodnosti, slovenski oratar?

Ne, tega nihče ne more in ne sme dopustiti. Pa tudi interes dežele in države zahteva od nas, da vsi, brez razločka političnega mišljenja, vse mogoče in potrebno storimo proti tem nameram.

Slavna gospoda! Resen je položaj socialni v celi Evropi, in že se slišijo razni zvoki podobni gromenju, ki naznanja hudo nevihto. Kdor ni slep, mora priznati, da

socialni odnošaji niso povoljni. Ozrimo se v južno Italijo, in dovolj strašnega slišimo od ondot prav te dni, in vzrok ondotnim prekucijam je nezdravo razmerje glede zemljiščnih lastninskih odnošajev.

Žal, da se ne upam trditi, da ne bo tudi v naši državi prišel čas, ko bomo morali razpravljati o reševanju socialnega vprašanja. Želim le, da bi takrat vsaj v naši lepi, ljubljeni domovini bili toliko srečni, da bi naš narod miroval kot zadovoljen in srečen.

Skrbimo tedaj o pravem času, da ohranimo naš narod v povoljnem stanju, skrbimo za njegov gospodarski napredek, in ne puščajmo ustvarjati v naši domovini nezdravih razmer: tu velikaš, tu siromak. Ohranimo naš srednji stan, ki je, če srečen, najzanesljivejša zaslomba naše narodne bodočnosti, pa tudi najzvestejša opora za deželo in državo.

Končam s prošnjo, da blagovoli visoka zbornica izročiti moj in mojih tovarišev predlog, katerega sem imel čast s temi besedami utemeljevati, upravnogospodarskemu odseku v posvèt in poročilo.

Kmetijske raznoterosti.

Influenca pri živalih. V Ziljski dolini na Koroškem se je prikazala influenza pri konjih in pri govedih. Breje krave in kobile povržejo, ako dobe influenco. Vsled tega bodo kmetje imeli dokaj škode.

Sajenje dreves. Če pomladi sadiš drevesa, je dobro, če luknje že pred zimo skoplješ, da zrak zemljo prešine in jo tudi zmizljina zrahlja.

Razpokljine od mraza na drevesih zamaši, da ne začno še trohneti. Majhne razpoke zamažejo se z drevesnim voskom, večje pa z ilovico, lesnim pepelom in katranom. Po vrhu še to mažo prevleci s katranom, da je dež ne izpere.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

II.

Žage se v Ameriki razdeljujejo v dvojne vrste. Prve delajo jedino za krajne potrebe; druge pa delajo jedino za odpošiljatve v središča trgovine z lesom, za potrebe večjih mest in krajev, v katerih ni lesa, in za izvoz v inozemstvo. Prve so jako mnogoštevilne — vsako mestice ima svojo žago za zadovoljitev krajnih potreb. Ti zavodi se navadno lahko preneso iz kraja v kraj, imajo lahke in cene stroje; parni stroj je na kolesih in dva para mul ga lahko prepelje iz kraja v kraj. V pol dne je žaga postavljena in v polnem teku. Žaga je navadno okrogla in vsa naprava stane 1500 do 2000 dolarjev. Bruna privajajo krajni prebivalci, s štirimi ali petimi delavci se lahko naredi štiri do pet tisoč desek na dan. Ko je les na jednom kraju izrezan, se pa žaga prepelje drugam. Tak žagar se vedno seli od kraja do kraja,

kakor je potreba desk, večkrat žago prepelje, da nareže le kacij 10000 do 15000 čevljev desek za kako farmo (večjo kmetijo).

Stroški za tako žago so jako majhni. Sam gospodar je navadno glavni žagar in masinist ter glavni upravitelj, vse ob enem. Naprava je navadno stara, kajti dela že do 20 do 30 let. Stroji so rekli bi, vsi v zaplatah, leseni deli, katere žagar naredi sam, zamenane polomljene železne ali pri vsem tem delajo te žage navadno jako dobro in brez ovir. To pa deloma zaradi tega, ker so ti stroji tako priprosti, da bolj biti ne morejo. Vse se vidi, vedno lahko zasleduješ, kako delajo posamični deli, lahko popraviš in zameniš zlomljeni del; največ pa delo zaradi tega gre gladko, ker so Amerikanci tako rekoč rojeni masinisti in jako spretni in premeteni v tem delu. Ni ga tacega kraja, ni tacega zakotja v Ameriki, da ne bi bilokušenih in spretnih masinistov vsake vrste; vedno potujejo, vedno se premikajo iz kraja v kraj, in večkrat sem našel v raztrganem tujci delajočem kot dninar, jako spretnega specialista.

Ta žaga, katere tretjine sem bil kupil, ko sem bil prišel v Ameriko, delala je že poprej 30 let, kar se je videlo na vlti letnici na stroji, dvakrat je bila pogorela, in vendar je zame delala neprestano osem let, dve ali tri leta smo celo delali noč in dan, in ta žaga dela še sedaj. Glavni žagarji in delavci menjali se so dovolj pogosto, a jaz ne pomnim slučaja, da bi bili morali delo ustaviti, da bi kaj popravljali ali predelovali — vse to se je zvršilo samo od sebe, in vselej je bil kdo pri rokah, ki je mogel brez zadržka in skrbi popraviti, kar se je slučajno polomilo ali pokazilo.

Kot prehodnja stopinja od teh malih prenosnih zavodov k večjim služijo taki zavodi za potrebe krajnega prebivalstva, pri katerih sta se žagi pridružili dva ali trije stroji za obljanje, stroji za izdelovanje skodel in skukadurnih deščic itd. Taki zavodi so že stalni, ne gredo več k lesu, ampak les prihaja k njim. Ko prve vrste zavodi imajo redko nad 15—20 konjskih sil, jih imajo ti že 40, 50 ali celo 100, stroji so dražji in popolnejši, in na dan se na njih nareže 10, 15 do 20 čevljev desk. Žaga je tudi okrogla, ali je večjega premera do 72 palcev in navadno z ustavnimi zobmi, ki so dražji, ali je z njimi manj opraviiti. Taki zavodi so v vseh mestih s 3000 do 5000 prebivalci, kjer se le najdejo kupci za izdelke. Taki zavodi stanejo pogosto do 20000 dolarjev, in zanje je že treba znatnega kapitala, kajti čim večji je mesto, tem različnejše blago mora imeti, imeti mora suhe deske raznih razmerov in razne kakovosti in večkrat v veliki množini; večkrat ima tak zavod po 3 do 5 milj. desek v zalogi. V grofiji Orange, kjer sem jaz začel svoje ameriško delovanje, so leta 1881. bili le še trije majhni prenosni zavodi, ali leta 1888. je že bilo 30 manjših prenosnih in 6 srednjih, izmed katerih sta dva imela po 100000 dolarjev kapitala.

Večjih žag, ki delajo za izvoz je posebno veliko v državah Maine, Wisconsin, Michigan, Alabama, Louisiana in Texas. Le malo jih je v rokah zasebnikov, morda kaki dve ali tri v vseh Združenih državah; vse so v rokah delniških družeb in delajo z jako velikim kapitalom, kakor vsa podjetja v Ameriki. Dvesto do tri sto tisoč dolarjev dandanes ni zadosti za veliko lesno obrtnijo in trgovino, več družb ima milijon in več kapitala, kacij deset pa ima po 5 milijonov dolarjev kapitala. Navadno pokupijo ogromne gozde, mnoge imajo na milijone akrov. In če ni rek, da bi plavili ker k žagam, delajo kratke železniške proge na razne strani od zavoda, da po njih dovažajo les. Jedna družba v Michiganu ima do 80 milj. takih železnic, popolnoma z vsem preskrbljenih, deset lokomotiv in 200 voz za privoženje lesa. Taki zavodi delajo se navadno trdno in solidno, parni stroji imajo tudi 500 konjskih sil. Okrogle žage so popolnoma izpodrinile trakovne žage (band-saw), ki so tako narejene, da se brezkončni trak žage, okolo 6 palcev širjave navadno jako tenke, vrača po dveh kolesih napravljenih v stalnem okviru drugo nad drugim. Te trakovne žage pripadajo najnovejšim ameriškim iznajdbam v masinstvu in hitro izpodrivajo okroglo žago. Poslednji čas začeli so delati tudi manjše, da jih uvajajo že srednji zavodi. Njih prednosti so tako znatne, da v bližnji bodočnosti izpodrinejo okrogle žage, in se vpeljejo povsod tudi v najmanjših zavodih. (Dalje sledi)

Poučni in zabavni drobiž.

Petstoletnica Henrika pomorščaka. Mesto Oporto, rojstni kraj Henrika pomorščaka, se pripravlja, da dne 3. marca slovesno poslavi petstoletnico rojstva tega velicega Portugalea. On je skrbel za izvežbanje mornarjev in slednje leto preskrbel več ladij, da so preiskovali zapadno afriško obrežje in bližnje otoke. Bil je najmlajši sin kralja Ivana I. ter se je rodil dne 4. marca 1394 in umrl v Sagresu v Afriki v neki vojski dne 13. novembra 1460. l.

Stari srebrni denarji našli. Delavci, ki podirajo dunajske mestne zidove, in odpravljajo nasipe, našli so lonec, v katerem je bilo 400 komadov srebrnega denarja. Denar je iz Leopoldovega časa in ima največ letnico 1664. Najbrž je bil zakopan pred drugim obleganjem Dunaja (1683). Denar je popolnoma dober in čist ohranjen. Izročil se je policiji.

Ženske na vseučiliščih. Na švicarskih vseučiliščih v Curihu, Bernu, Baslu, Genfu in Lausannu študira 473 žensk. V Curihu imajo žensko pravnovarsko društvo, katerem na čelu zasebna docentinja, doktorica prava Emilij Kempin.

Novice.

Deželni zbor Kranjski.

V deseti seji dne 8. febr. poroča v imenu upravnega ods. ka posl. dr. Tavčar o §. 3 letnega poročila dež. odbora glede agrarskih razmer. Dež. odbor z ozirom na dobljene informacije mej drugim v tem poročilu ne more nasvetovati ustanovitve deželne hipotečne banke. Posl. Hribar v daljšem govoru razmotruje potrebo in korist ustavitve deželne hipotečne

Toda veselje in navdušenost domačinov in ptujih romarjev ni trajalo dolgo. Čez tri leta in devet mesecev, dne 10. dec. l. 1294. zginila je zopet hišica na čudovit način*). Žalost ondotnega ljudstva zaradi zgube tako dragocenega duhovnega zaklada bila je silna, in le deloma so se vtolažili, ko so zvedeli, kam da je sveta hišica prenesena bila. Da bi ljudstvu nadomestil vsaj nekoliko to bitko zgubo, dal je Nikolaj Frangepani na mestu, kjer je stalo Marijno svetišče, zidati kapelo, njegov sin Martin pa je dal zraven postaviti samostan in ga izročil čč. gg. oo. Frančiškanom, ki ga imajo, kakor je znano, v lasti še zdaj. Tudi papež Urban V. želeli so utolažiti Trsatčane; poslali so jim namreč za zgoraj omenjeno kapelo Marijno sliko, izslikano po sv. evangelistu Lukeži, ki se še dandanes časti na sv. Trsatu z veliko vnemo in pobožnostjo.

Kot v pojasnilo ravno navedenih podatkov naj vendar še omenim, da zgoraj omenjena kapelica, ki jo je bil dal pozidati grof Nikolaj Frangopani, ni bila tako velika, kakor je prava sveta hišica v Loreti. Prostor je bil vendar še vedno zaznamovan, kamor so bili angeli sveto hišico postavili. L. 1614. se je pod vodstvom tedanjega zaslogopolnega in marljivega g. O. Frančiška Glaviniča zidala nova kapelica, ki služi kot presvetišče trsatske cerkve še dandanes, in sicer na ravno taistem mestu, kjer je stala sveta hišica. Ima tudi natančno njeno dolgost in širokost. Druge poprave, predelovanja in zveksanja cerkve, vršile so se nekaj okoli leta 1644., nekaj pa leta 1691. Da se vsled tehničnih ved in stavbenega ukusa taistega časa, ter zaradi mnogih prizidav trsatsko svetišče ne more meriti s cerkvenimi stavbami naših dnij, je vsakemu lahko umevno. Vendar pa to ne ovira goreče vneme pobožnih romarjev, ki iz bližave in daljave prihajajo v obilnem številu, poklanjat in priporočevati se milostni priprošnji premile trsatske Majke Božje. (Dalje sledi.)

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

II.

Trakovne žage imajo to prednost, da so jako tenke. Delajo dve tretjini manj žaganja nego okrogle žage in dosti točno izračunanje je pokazalo, da se

*) Zanesljivi viri pripovedujejo, da so 10. dec. 1294. prenesli angeli sveto hišico čez Jadransko morje na Laško v pokrajino jakinsko (Ankona) in ondaj postavili jo v neki lovorovi gozd. (V italijanščini zove se lovorov gozd »Lauretum«, odtod tedaj Loretto.) Zgodila se je bila ta dogodba v noči. Kakor pred tremi leti poprej na sv. Trsatu, tako je bilo tudi tu zdaj ljudstvo začudenja obvezeto, od kod je prišla prečudna stavba. A, tudi tam ni ostala dolgo. Nekega jutra zginila je hišica iz gozda in prenesena bila blizu mesteca Rekanato. Pa tudi tam še ni ostala. V jutro 7. septembra 1295. najdela se je zopet za streljaj oddaljena od poprejšnjega mesta, in tam stoji še dandanes, namreč na slovesnem Marijnem božjem potu v Loretu. O natančnih preiskavah govoriti bolj obširno, ki so se vršile na Sv. Trsatu in tudi v Nazaretu, da se je dognalo, da je današnje loretsko svetišče resnično prava Marijna hišica, ne spada v okvir mojega potopisa. Pisalec.

Lepa molitvena knjiga z celim popisom zgodovine Trsatske božje poti ozaljšana s krasnimi podobami, v slovenskem in hrvatskem jeziku, dobi se pri oo. frančiškanih v Ljubljani in Trsatu.

pri palec debelih deskah privaruje 10 odstotkov lesa. Narejene so tako, da lahko režejo les vsake debelosti, dočim se okrogle žage ne morejo narediti večje kakor 72 palcev v premeru. Če bi morale biti večje, bi morale zaradi trpežnosti že biti tako debele, da bi ne bile za rabo. Na nekaterih žagah to neugodnost okroglih žag skušajo odstraniti s tem, da na zgorej glavne žage pritrdijo drugo manjšo, katera reže gorjenji del bruna v jednaki črti z glavno žago, da je potem mogoče rezati debelejši les. Pogosto se dobita žagi nejednake upornosti in trdosti in zatorej nejednako režeta in kvarita les. Poleg tega pa zahtevata dve žagi jako komplikovan in drag mehanizem. Pri razpolovljenji cipreze, oreha, češnje, zlasti pa rudečega drevesa, neke posebne vrste cedre, na bregovih Tihega morja je pa trakovna žaga neobhodno potrebna, kajti te vrste so včasih po 7, 8, 10 in celo 12 čevljev debele in okrogla žaga bi jih ne mogla rezati z nobenim vspehom. Delo bi bilo drago in dobile bi se slabe deske.

Razen glavne žage, katero imajo v mnogih zavodih, da se bolje izrabi čas, samo za rezanje brunov, kakor delajo razni žagarji v Rusiji, pripravljena je še cela vrsta manjših podolžnih in poprečnih žag, katere obdelujejo deske in brune z vseh strani in jim dajo prave ogle na vseh štirih straneh. Napravljajo se jako komplikovano in bistroumno napravljene priprave za hitro premikanje lesa od jednega stroja do drugega v zavodu; vsaka minuta tam izrabi se, kolikor je le mogoče. Poslednji čas večji zavodi obdelajo toliko, da je naravnost čudno — največji zavod v michiganski državi izreže na dan 110 tisoč čevljev desk, če tudi se dan računa le na deset ur. Taki zavodi so popolnoma dovršeni v vseh ozirih in delo stane že jako malo.

Samo po sebi se razume, da je jedna glavnih stvari dovažanje brunov za tak zavod. Zavod dela dan na dan brez prenehanja, ali v gozdu večkrat ni mogoče delati zaradi dežja, viharja, blata in zaradi tega je potrebna vedno večja zaloga lesa, ker vreme lahko vsak čas ustavi dovažanje. Omenil sem že, da imajo mnogi zavodi svoje lastne železnice za privoženje lesa, ali do železnic spravljajo les z mulami v ravnih krajih, in z voli v goratih. V severnih državah pade dovolj snega, do bruna lahko nekaj časa v velikih množinah dovažajo na saneh, v srednjih in južnih državah pa ni snega in morajo bruna vse leto dovažati na vozovih. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko. Tega izvrstnega znanstvenega lista, kateri velja za vse leto le 2 gld., je izšel 1 seštevek letošnjega letnika, ki obsega to-le vsebino: 1. S. Rutar: Grobišče pri Sv. Luciji blizu Tolmina 2. J. Pečnik: Pogled na kranjska gradišča 3. A. Koblar: Drobčinice iz furlanskih arhivov. 4. Dr. I. Ev. Mauring: Utemeljenje mesta Višnje Gore. Mali zapiski: Občni zbor „Muzej-

mične preosnove, zlasti odjemajoč iz njih ogljikovo kislino. Večino ogljikove kisline vzame kri sabo, pelje je do pljuč, od koder se izdiha. Tako živali vdihavajo kislik in izdihavajo ogljikovo kislino. Ako preneha dihanje, prenehajo te preosnove v človeškem telesu in nastopi smrt, ž njo pa se začno druge kemične preosnove, truplo jame razpadati. Iz povedanega je vidno, da z dihanjem ljudje in živali porabljajo mnogo kislika. To se opaža v sobah, kjer diše več ljudi. Zrak v njih postane tako slab, da jedva dišemo. Zrak, v katerem pa ni več po 17 odstotkov kislika, ni več za dihanje, človek v njem nič več ne more živeti.

Vemo, da bode čitatelj vprašal, kako da ne zmanjka kislika v zraku, ko se ga toliko porabi po dihanji. V več tisočih letih bi se po tem takem že bil moral porabiti ves kislik. Priroda je pa umno preskrbela, da kislika ne zmanjka.

Ogljikovo kislino, katero izdihavajo živali, vsrkavajo skozi listje rastline pri solnčni svetlobi in jo hitro razkrojajo in oddajajo iz sebe čisti kislik. Tako skrbe rastline živalim za kislik, živali pa rastlinam z ogljikovo kislino.

Kislik pa tudi pospešuje gorenje. Brez kislika neče goreti. Gorenje je pa namreč le združevanje ogljika, ki se nahaja v organskih stvareh, s kislikom. V zraku, v katerem ni zadosti kislika, ne gori luč. In baš potem dobro spoznamo zrak, je li še dober za dihanje. V zraku, v katerem luč ugasne, ni moč več živeti. Škodljiv je pa tudi zrak, v katerem luč tudi že le slabo gori, kar je običajno v prostorih, v katerih prebiva več ljudi. Ljudje, ki prebivajo v takih sobah so navadno blede, in niso zdravi. Taki prostori polagoma pripravljajo prezgodnjo smrt. Pa tudi v hlevih, kjer je mnogo živine, se zrak tako spridi, da postane ne le ljudem, temveč tudi živalim škodljiv, in je torej treba skrbeti za prevetrovanje.

V samem kisliku pa bi ljudje in živali tudi dolgo ne živeli. Poskusi so pokazali, da so živali, ki so jih deli v čist, seveda umetno napravljen kislik, sprva bile jako vesele, ker so silno lahko dihale. V njih so se pa prehitro vršile kemične preosnove in je vsled tega njih telo se v toliko razkrojilo, da so kmalu poginile. Mnoge stvari, ki na prostem zraku ne marajo goreti, v samem kisliku zgore z najsvetlejšim plamenom.

Neštevilno drugih preosnovanj v prirodi vrši se jedino vsled kislika. Take stvari trohne in gnijejo le, če je dovolj kislika, kislik proužroča, da železo zarjavi. Rjovenje namreč ni družega, kakor spajanje kislika z železom.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Kdaj so začeli na Kranjskem krompir saditi? O tem piše g. prof. Vrhovec v „Izvestjih Muzejskega društva za Kranjsko“ sledeče: Da je ta neprecenljivi sadež storil pot z Angleškega na Kranjsko, je trebalo malo da ne 200 let. Da jo je pa sploh storil, se je bilo zahvaliti cesarici Mariji Tereziji. Le-ta je ustanovila na Kranjskem l. 1767. „Kmetijsko

družbo“, ki je prvokrat zborovala 26. oktobra tega leta. Že v tej prvi seji ji je cesarska vlada naročila izdelati pouk, kako najbolje saditi krompir, ali, kakor ga je ona imenovala, „zemeljska jabolka“ ali „podzemeljski kostanj“. Cesarica je celo obljubila, dva cekina darila dati vsakemu, kdor bi v štirih letih, do leta 1771., posadil kak prostorček s krompirjem, če tudi le toliko svetá, kar ga more delavec jeden dan prekopati. Kdor je sadil krompir, si je naklonil lahko celo dvojno darilo, kajti leto poprej je dala cesarica razglasiti: Kdor obdela kak pust, ali pa zboljša kak malo rodoviten kraj, bo prost 12 let vsega davka. Seveda gozdov sekati ni bilo dovoljeno. A na Kranjskem cesarica ni dosti opravila s priporočevanjem krompirja. Iz nje se je lotil te stvari cesar Jožef II. Leta 1788. je razposlal po vsem Kranjskem poziv do deželni in mestnih gospodk, da naj priporočajo sajenje krompirja. Ta oklic je obetal ravno tako cesarsko darilo, kakor oni Marije Terezije, namreč po dva cekina; toda sedaj že samo za dve leti. Čez dve leti, pravi oglas, takih daril ne bo treba, ker bo med tem vsak kmet že sam spoznal krompirjevo korist in ga sadil. „Saj je vendar krompir najboljši nadomestnik za žito v taci letih, ko žito ne obrodi. Po Nemškem ga sade že splošno, in tudi na Češkem ima že več 100.000 ljudi velike koristi od njega, bodi si da pitajo ž njim govedo ali perutnino, bodi si da delajo iz njega žganje, skrob (Stärke) in puder, da ga mešajo med kruh in ga rabijo pri raznih kuhah in pekah.“ — Iz vsega tega se vidi, da se tekom več kot 20 let krompir ni mogel prikupiti Kranjcem. In tudi tedaj se n. pr. ljubljanski magistrat, kateremu je bil poslal cesar tak oklic, še nikakor ni mogel ogreti za ta novi sadež. V svojem poročilu o tej stvari je kar naravnost odsvetoval sajenje krompirja. Dejal je, da ni upati, da ga bo kdo nasadil, ker ljudje okoli Ljubljane pridelujejo le žito, da zemlja ni zanj, in da kmetu vsak drugi sadež na tisti njivi vrže veliko več. A dolgo se pa tudi na Kranjskem niso mogli več ustavljati krompirju. V francoskih časih, torej v početku tega stoletja, je bil krompir že obče znan sadež na Kranjskem.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

II.

Več načinov je za ceno in hitro privažanje hlo-dov; na jugu največ rabijo dvokolesni voz s kolesi tudi po 8 do 10 čevljev v premeru, in les nakladajo s pomočjo dolgih vodov, škrbcev in vrtil. Vse je tako ugodno pripravljeno, da jeden sam človek more pripraviti največji bruno k zavodu. Jaz sem navadno imel po 4, tudi 6 do 8 mul z jednim človekom za dvo-kolesni voz in s takim vozom pripeljalo se je po 20 do 40 brun na dan po 3 do 4 čevlje debelih in do 60 čev-ljev dolgih. Po gorah rabijo vole brez vsacega voza, temveč z železnimi kaveljni, verigami oklenejo drevo in ga vlečejo z voli kar po tleh k zavodu. Topol, zlasti pa oreh in češnja rasto samo po strmih rebrih in privažanje teh vrst proužroča največ stroškov, kajti ni le drago in težavno, temveč tudi nevarno, kajti večkrat se drevo zdrči in ubije ne le vole, temveč tudi priganjača, le z veliko negotovostjo in veliko zgubo dela in časa more se računati na dostavko tacega

drevesa. Jedno samo orehovo ali češnjevo drevo včasih stane 300 do 500 dolarjev in mine včasih cel mesec, da ga spravijo do zavoda.

Takoj, ko je les razrezan, zlože se deske v pravilne kupe, po debelosti, dolgosti in kakovosti in se suše po 2 do 6 mesecev, potem se pa odpošiljajo v inozemstvo, ali pa v razne zavode za obljanje in druge obdelovanje lesa.

Tovarne za obljanje (planing mills) so jako jednobrazne, kar se tiče števila strojev in obsega izdelkov. Mali zavodi za krajne potrebe so navadno združeni z žagami, in kakor sem že višje omenil, delajo samo za krajna naročila. Večji so po središčih lesne trgovine in delajo kot velika skladišča obljanega lesa za notranjo in vnanjo trgovino. Obe vrsti zavodov delajo deske za tla (flooring) in deske za notranje (ceiling) in vnanje oboje (siding), deske raznih vrst za notranjo in vnanjo opravo, deske za okenske in durine okvire i. t. d. Imen za razne vrste se ne dajo niti prevesti, ker je arhitektura in sistema zgrajenja poslopij v Ameriki povse drugačna kakor v Rusiji (nižje spregovorim več o tem). Razen teh enakih po vseh zveznih državah vrst obljanega lesa delajo ti zavodi tudi, okna in vsakovrstno strgarsko in rezbarsko delo iz lesa; oboji vrsti dela sta jako v navadi v Ameriki, kjer je najslabša hiša preskrbljena z več ali manj struganimi in izrezljanimi stebri in držaji in izrezljanimi okrašavami razne vrste.

Stroji za obljanje lesa so neznansko dovršeni in skrajno raznobrazni. Ni je vrste lesnih izdelkov, da bi zanje ne bilo deset ali pa še več različnih strojev, katere olehčujejo in ucenjujejo človeško delo. V mojem zavodu je kacic 60 strojev, od majhnega stroja za obljanje (pony), kateri oblja kratke deske kakor durne okladke, in stoječega samo 100 dolarjev, do velikana, oblajočega hkratu vse štiri strani 12 palcev debelega bruna, ki tehta 57 ton in stane 3500 dolarjev. Da se naredi priproste duri z okladki gre les, iz katerega se naredi skozi 12 različnih strojev, ali je vendar delo tako po ceni, da take duri donasajo velik dobiček, ako se na drobno prodajajo po dolarji. Da pojasnim nekoliko to delo s stroji, naj zasledujem izdelovanje teh vrat. Les, ki pride z žage, gre najprej v umetno sušilnico. Sušilnice delajo s parom ali z razgretim zrakom in so tako dovršene, da se v njih les v štirih dneh popolnoma posuši. Iz sušilnice pojdejo deske na podolžne in povprečne žage, ki jih zrežejo na kose take dolgosti in širokosti, kakor se potrebujejo. Potem jih poobljajo obelni stroji do zaželene, potrebne debelosti, potem pa pridejo v vrtalne in dolbne stroje, katere izdelujejo luknje za žeblice potrebne za prikrepljenje okvirov. Potem posebni skladovni stroj dela skladovne vdolbine v podolžnih plohih, da se vanje vložijo povprečni in po vkladki, pri tem pa drugi deli z obeh strani spahe v povprečnih plohih in sicer v ravno taki razmeri, da gredo v dolbine podolžnih plohov. V tem pa drugi

stroji obdelujejo vklade, edni narezuje z obeh strani relifno izbuknenje za olepšavo, drugi pa pripravlja debelost krajev, da pojdejo v sklad plohov okvirja. Potem pridejo v posebni stroj, ki s čudovito hitrostjo zdrigne in vgladi vse grapovosti in neravnosti vglobljenih delov. Sedaj se deli sestavijo z roko, potem pa pridejo vrata v stiskalnico, ki vse dela objame in trdno stisne drugega k drugemu. Mali, vrtilni stroj hitro postavljen na stiskalnico, izvrti luknje po vseh skladih in klinčki zabijejo se v vse te luknje, da se duri trdno vkupe sprimejo, potem pridejo duri v dijagonalni obelni stroj, kateri izoblja obe strani hkratu do zaželene debelosti in nazadnje pridejo še v jeden gladilni stroj, kateri odpolira vse neravnosti in grapavosti in vrata so gotova. Sam sem večkrat delal poskuse v svoji tovarni in naredili smo vrata v 40 minutah, potem, ko je les prišel iz sušilnice.

Podnice (deske za tla) in za vnanje in notranje oboje se ravno tako kakor nepoobljani les razdeljujejo v več vrst po svoji kakovosti in so podvržene ravno tako nadzorstvu. Podnice delajo se iz hrasta, javorja, bele zlasti pa rumene smreke in poslednja velja za najboljšo. Obojne deske se delajo iz topola, bele in rumene smreke. Debelost in širokost pa tudi kakovost je jako različna. Čim ožje so podnice in obojnice, tem boljimi se smatrajo in dražje se cenijo in boljše vrste v Novem Jorku veljajo 60 do 80 dolarjev za tisoč čevljev. Hrastove in javorjeve se vozijo v velikih množinah v Anglijo, da pokladajo na ladjinih krovih in veljajo do 100 dolarjev 1000. Obojnice se cenije in tudi navadno slabše od podnic. Na posledne se posebno gleda. Trdna, dobra tla, ki nikoli se ne razsuše in razpokajo, odlikujejo večino ameriških zgradb.

Poleg opisanih obelnih zavodov se pa po vseh zedinjenih državah raztresene najrazličnejše tovarne za obdelovanje lesa. Vsaka izmed njih ima kako specialnost. Poslednji čas se te specialnosti vedno bolj izožujejo in začenjajo se zavodi, ki delajo samo toporišča, meteljna ročišča, raztegajoče se mize itd. To pa prihaja od tod, ker se stroji vedno bolj popolnjujejo. Vedno se izumljajo stroji, ki olajšujejo in ucenjujejo kako stran izdelovanja. Zavodi občnega znašaja ne morejo slediti za vsemi temi novotarijami, ne morejo jih napravljati, ker so iz početka navadno jako drage, in če tudi izdelovanje ucenjujejo, vendar zahtevajo neprestanega dela. Velike tovarne, ki so pred desetimi leti delale še vsakovrstne hišne oprave, začenjajoč s cenim stolom, kakoršnih veljajo dvanajstotica 3 rublje, končujoč z jako lepim bufetom, ki velja tri do štiri tisoč, so se razbile v specialnosti in delajo jedni mize, drugi postelje, tretji stole, četrti predalnice i. t. d. Vsaka vrsta oprave je postala specialnost, treba je zanjo posebnih strojev in posebnih delavcev. Število teh strojev se je tako povečalo in nove iznajdbe sledi tako hitro druga za drugo, da bi

bilo treba ogromnih prostorov in silnega kapitala, da bi vse spravil pod jedno streho. Poleg tega ni mogoče jedni osebi tako obširnih stvari nadzorovati in poleg tega zasledovati vse nove podrobnosti in konkurenca je tako silna in cene tako občutljive k vsakemu ponižanju cene izdelave, da ti zavodi, ki so v vsem dovršeni, ne morejo različnosti na kak uspeh.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Cvetje iz vrtov sv. Frančiška. Tega pobožnega lista smo dobili zadnje dni prvo številko letošnjega letnika. Ta zvezek ima več zanimivih in tudi poučnih pobožnih razprav, kakor razlaganje rožnega venca, življenje sv. Leonarda Poztomavriškega in pa razlaganje Očenaša učenega Tomaža Akvinskoga. Ta list, ki velja za vse leto le 70 kr. in izide dvajstokrat, je pisan v jako dobrem jeziku in na platnicah pa ima gospoda Škrabca jako učene jezikovne razprave, katere vzbujajo zanimanje učenega sveta.

Novice.

+ Gospa Marija Murnik.

Premirola je dne 20. t. m. občečislana slovenska žena, uzor prave rodoljubkinje, preblagorodna gospa Marija Murnik, soproga ces. svetnika Ivana Murnika. Pokojnica je bila rojena leta 1845. v Ljubljani kot hči gospoda Janez Nep. Horaka, kateri je lani umrl in katerega blagodejno delovanje je še dobro v spominu v našem mestu. Leta 1850. jej je umrla mati. Leta 1870. se je poročila z gospodom ces. svetnikom Ivanom Murnikom. Pokojnica storila je za narodne namene toliko, kot pred njo še nobena Slovenka ne. Bila je iskrena podpirateljica vseh narodnih društev. Pospeševala je teh blage namene ob raznih prilikah s svetom in dejanjem. Kot ljubeznjiva in vsestranski zvedena in spretna slovenska žena popela se je že pred leti do vloge voditeljice narodnega ženstva ljubljanskega, katerega je s svojim uzornim rodoljubjem vselej in povsod vspodbujala k odločni narodni zavesti. Delovanje pokojne rodoljubkinje more prav ceniti še le tisti, ki pozna, kake razmere so vladale še pred par desetletji pri nas. Naše ženstvo boljših stanov je bilo, skoro rekli, bi skozi in skozi ponemčeno in je močno oviralo narodni napredek. Ženstvo je pa v narodnem oziru silnega pomena. Kar mati vcepi otroku, to mu rado ostane do smrti. Ni dolgo tega, ko je naš krasni spol po mestih se občno še sramoval slovenščine. Da so se razmere izboljšale, je v velikem delu pokojnice zasluga. Neumorno je delovala za narodno zavest mej ženstvom. Gledala je vedno, da več omikanega ženstva pridobi za narodno stvar. Skrbela je za povzdigo našega narodnega društvenega življenja in baš mnogo pripomogla, da je naš krasni spol se vnel za našo narodno stvar in milo slovenščino. Ženska v taci stvareh lahko več stori nego moški, in zato lahko rečemo, da bi brez njene pripomoči gotovo še ne bilo naše društveno življenje na taki stopinji, kakor je sedaj. Ker se je rodoljubje iz

Ljubljane razširjevalo tudi mej ženstvo po ostali Sloveniji, lahko rečemo, da pokojnice delovanje nima pomena le za Ljubljano, temveč za slovenski narod sploh. Prezgodaj preminola blaga pokojnica je tudi neumorno delovala na polji krščanskega usmiljenja. Bila je prava mati stoternim siromakom, osobito revni mladini. S svojim dobrim srcem in požrtovalnim delovanjem varovala je marsikoga večje bede. V srcih teh ostane jej prehvaležen spomin. Narodna društva posebej in narod slovenski v obče pa še celo ne bo nikdar zabil pretlage pokojnice in njenih prevelikih zaslug, temveč jo bodo ohranil vedno v častnem spominu. Ob njeni smrti pa nas tolaži to, da je sedaj na Slovenskem več rodoljubkinj, katere so pripravljene po svojih močeh nadaljevati pokojničino delo. Pokojnica sama jih je pridobila in naudušila za dobro stvar. Začeto delo se bode torej nadaljevalo, če tudi se bode semtertja pogrešalo spretno vodstvo njeno. Dolgo, dolgo se bodo poznali sledovi njenega blagodejnega delovanja. Uzorni slovenski ženi bode torej tudi mej nami častni spomin, tam gori v nadzemskih višavah pa večno plačilo za blago in vzgledno delovanje v življenji. — Kaj je bila pokojnica, pokazal je najbolj jasno njen velikanski pogreb dne 21. t. m. kakoršnjega bela Ljubljana že dolgo ni videla. Sploh ni bila menda tako veličastno pokopana doslej še nobena slovenska žena, kakor uzorna rodoljubkinja Marija Murnikova. Po ulicah, po katerih se je premikal pogreb, gorele so plinove svetilke ob straneh stalo je pa do pokopališča vse polno občinstva; bil je to pravcati špalir. Na čelu sprevoda bili so otroci iz sirotišnice, za temi deklice mestne šole pri sv. Jakobu. Potem korakal je „Ljubljanski Sokol“ z zastavo, šišenska čitanica z zastavo, ljubljanska čitalnica z zastavo, pevsko društvo „Slavec“ z zastavo, pevsko društvo „Ljubljana“, klub slov. biciklistov „Ljubljana“, deputacija „Dramatičnega društva“ in za temi, kar je bilo v celem sprevodu najlepše dolga vrsta (do 100 parov) črno oblečenih narodnih dam, ki so s tem jasno pokazale, kako vedo ceniti zasluge svoje prerano umrle voditeljice. Za krsto razvrstili so se za sorodniki razni dostojanstveniki, načelniki uradov, zastopniki raznih korporacij itd. itd. Tudi z dežele opazili smo več rodoljubov v sprevodu, kakor iz Kranja, Radovljice, Vrhnike itd. itd. Iz Radovljice prišla je tudi deputacija gasilnega društva, za katero si je pokojnica stekla mnogo zaslug. — Vencev položilo se je vseh na krsto vrle rodoljubkinje štiriinštirideset, katerih jih je imelo devetindvajset krasne trakove z nastopnimi napisi: Neutolažni soprog svoji Mariji; rodbina Horakova; nepozabni teti žalujoči netjaki; poslednji pozdrav rodbina Culat; člani trgavske in obrtnijske zbornice; društvo „Narodni dom“ neumorni pokroviteljici; hvaležni „Sokol“ prvi rodoljubkinji svoji dobrotnici; revne učenke Št. Jakobske šole blagi dobrotnici; klub slov. biciklistov „Ljubljana“ svoji dobrotnici; „Dram. društvo“ diki slovenskih dam; čital. Ljubljanska uzorni domorodkinji; čitalnica Šišenska svoji kumici; družba sv. Cirila in Metoda; zaveza gasilnih društev kranjskih; rodbina Hribarjeva; obitelj Grasselli verni prijateljici; rodbina Hren; rodbina Macakova v Trstu nepozabljeni prijateljici; rodbina Perdanova; c. kr. kmetijske družbe odborniki; Familie Dralka; Marija Poljanec preblagi prijateljici; deželni uradniki v znak sožalovanja; rodbina Pirčeva; dem hochverehrten Mitglieder der Studenten- und Volksküche; rodbina Ferd. Souvanova; rodb. Fran Ks. Souvanova; Letzter Gruss — Balbine Smole; zadnji pozdrav — rodbina

videli, da temu ni tako. Njegove spojine v prirodi so mnogobrojne in so največje važnosti sploh za organsko življenje. Te spojine so velicega pomena za kmetovalca, za to bomo pa še obširneje govorili o njih.

Tretji važni del zraka je ogljikova kislina. Ta kislina je tudi plin. Dušik in kislik sta prvini, to je ne dasta se več razkrojiti v druge prvotnejše snovi. Drugače je pa ogljikova kislina. Ta kislina je sestavljena iz ogljika in kislika. Marsikateremu čitatelju se bode zopet jako čudno zdelo, da se v tej kislini, ki je vendar plin, nahaja oglje (ogljik), ki je vendar trdo. Vendar je temu tako. Ogljik je pa tukaj kemično spojen. Pri takem spojenju se svojstva spajajočih se snovi popolnoma premene. To bomo še mnogokrat opazili. Na takih preosnovljanjih se gode najvažnejše premembe v prirodi. Ogljikova kislina se v rastlinah, kakor smo že videli kemično razkraja in oddaja kislik.

Ogljikove kisline je v 10.000 kubičnih metrih zraka blizu štiri kubične metre. Popolnoma jednako je pa ni povsod. Pri morjih jo je nekoliko manj, nego v krajih oddaljenih od morja, ker voda posrče mnogo ogljikove kisline. Zrak v nižavah ima nekoliko več ogljikove kisline nego v zračnih višavah. Zrak na obljudenih mestih ima tudi več ogljikove kisline, nego na kmetih, kar je lahko umljivo, ker ljudje izdihavajo ta plin pri sopenji. Zrak nad goličavami ima tudi več ogljikove kisline, nego nad dobro zaraslo zemljo, kar je lahko razložiti, ker rastline porabljajo ogljikovo kislino. Zaradi tega je pa zrak v gozdih zdravejši, nego drugod, ker je manj po tem plinu spriden. Tudi je po noči zlasti proti jutru v zraku mnogo več ogljikove kisline, nego po dnevu. To prihaja od tod, ker rastline le pri solnčni svetlobi porabljajo ogljikovo kislino oddajajoč kislik, po noči pa oddajajo celo ogljikovo kislino, če tudi ne v taki meri kakor živali.

Opazovalo se je, da na količino ogljikove kisline v zraku tudi močno vplivajo razne vremenske premembe. V mrzlih mesecih je navadno nekoliko manj ogljikove kisline, ker ob takem času v zemlji stvari manj gnijejo. Pri vsakem gnitju se namreč razvije ta plin. Opaža se pa, da po rahlem dežju množino ogljikove kisline pomnoži, ker vlaga pospešuje gnitje. Pomanjša se pa množina ogljikove kisline pri močnem deževju, ker voda vse pobere mnogo tega plina.

Kadar je megla ali pa sneg, je tudi v zraku več ogljikove kisline nego navadno. Pri rosi se pa količina ogljikove kisline pomanjša. (Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Prelat Kneipp v Rimu. Italijanski listi mnogo pišejo o tem, da je ta popularen mož in novoimenovani prelat prišel v Rim. Najprej je začel zdraviti kardinala Monaco La Valetta z vodo in sedaj pa zdravi papeža. Nad imenovanim kardinalom so že obupali vsi zdravniki. Kneipp je v Rimu na obilno obiskovanem shodu, na kateri so prišli v Rimu bivajoči Avstrijci in Nemci imel predavanje, v katerem je odsvetoval pitje navadne kave in čaja in priporočal svojo sladno kavo, katero on pije vsak dan. Kathreinerjeva tovarna za sladno kavo

v Milanu, katero izdeluje, kakor Kathreinerjeve tovarne na Dunaji, v Monakovem, Parizu, Baslu i. t. d., to sladno kavo po Kneippovih navodilih, je že dobila več naročil na sladno kavo od visoke duhovščine v Rimu. Prelat Kneipp vrne se iz Rima, ko konča zdravljenje sv. očeta.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

Da pojasnim povedano, povem tak fakt. Zavod šivalnih strojev Singerjev, ki vsako leto izdela do pol drugega milijona strojev, ima tri razdeljene lesne tovarne. V jedni delajo samo strešice za stroje, v drugem samo tružice in v tretjem jih pa devajo vkupe. Vodjam tega podjetja se je zdelo, da je najugodnejše tako razdeliti delo.

Ravno to se opaža v vseh drugih strokah lesne produkcije. Tovarne za železnične vagone, kočije, orglje, glasovire, šolsko in cerkveno opravo in potrebščine imajo svoje posebne stroje in posebne delavce in jako pogosto jeden zavod izdeluje le del predmeta in nič več. V kolarstvu delajo platišča v posebnih zavodih v Michiganu, Arkonzasu in Tenessiju, kolesne prečke v Indijani in Ohaiu, pesti zopet v posebnih zavodih v Kentetickiju, Illinoisu. Vse te posamične dele pa kupijo posebni zavodi, kateri delajo cela kolesa. Tako dela celih deset zavodov na kakem nedragem vozu, in pri tem se je vsaki del naredil na najcenejši, način in pri tem se pa sme še misliti, da so vsi deli dobri, ker je pozornost in odločnost zavoda obrnena baš na to delo.

III.

Poslednjih dvajset let je stavbarstvo v Ameriki ogromno napredovalo. Celo izdelovanje strojev, v katerem oziru Amerika brez dvoma zavzema prvo mesto na svetu, se jedva more meriti s stavbarstvom, če tudi je bolje znano v družih delih sveta, kajti stroj lahko prepelješ, kakor hočeš, ali da bi videti ameriške stavbe, treba je preploviti ocean. Samo po sebi se razume, da raznovrstna javna poslopja, kakor poslopja skupne vlade in pa poslopja vlad in zasebnih korporacij javnega značaja posamičnih držav zavzemljejo prvo mesto po velikosti in po vrednosti. Tako stane kapitolj newjorške države v mestu Albany nad deset milijonov; ameriški stavbarji jednoglasno trdijo, da je to najlepše in najdražje poslopje na svetu. Novo poslopje federalnega sodišča in poštne urada v San-Franciscu stane 4 milijone, in narejeno je iz samega marmorja, jekla in stekla. Nedavno so v tem mestu zgradili poslopje za odvetniške pisarne, ki ima 16 nadstropij, zavzema tri desetine (5 oral) zemlje in stane nad 8 milijonov dolarjev. Novi hram zjedinjenih prostozidarjev v Čikagu, je nad 500 čevljev širok, ima 24 nadstr. in stane 25 milijonov dolarjev. Zdru-

žena postaja vseh železnic v Kangas-Cytiju v missourski državi, mestu hodečem po stopinjah Čikaga glede na čudovito naglo naraščanje prebivalstva in bogastva, je 1800 čevljev dolga, to je okoli pol kilometra, ima od 2 do 15 nadstropij in velja nad 6 milijonov dolarjev.

Vsa ta in mnogo druga podobna poslopja so absolutno nezgorljiva in zgrajena iz jekla, obdanega s kamenjem ali opeko. V vsakej steni je mej vsakima dvema oknama širok jeklen steber, od tal pa do strehe, zunaj obdan v prvih treh nadstropjih z marmorjem, višje pa s peščencem, rudečo ali rujavo opeko ali pa s terakotom. Nadstropja razdeljujejo se s ploščastimi jeklenimi bruni, na katerem se naslone, podolžni oboki iz terakotnih cevij, ki so trdno združene z hidravličnim cemetom. Ti oboki pokrijejo se z mozajikom iz marmorja, ki zamenjujejo tla. Okna in duri so ogromne. Prva so navadno iz celega zrkalnega stekla, včasih nad pol palca debelega, in včasih 10, do 14 čevljev visokega in širokega. Jaz sem pa jedenkrat imel narediti okno 12 čevljev visoko in 14 čevljev dolgo za neko banko. Čitatelj pa naj nikar ne misli, da so taka ogromna poslopja le v največjih mestih, poslopja po dvesto, tristo, petsto tisoč dolarjev nahajajo se povsod, tudi v še le naseljujoči se južni Floridi, ali na skrajnem zapadu, v pustinjah Južne Kalifornije in na bregovih Puget-Sounda. Še le tri leta je tega, kar so zgradili hotel Ponce de Lion v St. Avgustinu v južni Floridi, ki stane nad šest milijonov dolarjev. Zgrajen je v mavritanskem slogu. Nekaj umetnikov je več nego jedno leto bivalo na Španjskem in v Algieru, ter proučavalo stare zgradbe na mestu in zbiralo gradivo, da predstavi čudesa mavritanskih stavbarjev iz minolega tisočletja. V mestu Los Angelesu v središču spekulacije z zemljo v južni Kaliforniji, ki se je v treh letih povejšalo z dveh na 75 tisoč prebivalcev, se je v enem letu 1887. sezidalo raznih zgradb za nad 20 milijonov dolarjev, in so pri tem nekatere zgradbe stale nad milijon dolarjev vsaka. Po letu 1889. je mesto Seattle še le osnovano na Pugetsoudu, obetajoče, da po hitri rasti še prehití Chicago, pogorelo do tal. Od 700 poslopij jih je ostalo samo blizu 50 prav ob kraji mesta, ali čez dve leti 1891. l. se je vrednost poslopij v tem mestu zopet cenila na 60 milijonov dolarjev in je kake bolj dvanajstorice bilo taci, ki je vsaka stala nad milijon dolarjev. Naposled v tem malem, neznatnem mestu, zgubljenem v gorah Severne Karoline, kjer jaz sedaj prebivam in v katerem je leta 1890. bilo samo kaci deset tisoč prebivalcev, so letos cenili mestne zgradbe državni cenilci na deset milijonov dolarjev, če tudi ta cenitev znaša le približno kaci trideset odstotkov tega, kar so poslopja zares stala. Zgradbe stale so torej kaci 30 milijonov dolarjev. Dva hotela cenjena sta po 300 tisoč dolarjev, več družih poslopij pa na 100 do 120 tisoč dolarjev vsaka. Poslopje fe-

deralnega sodišča in poštne urada, katero gradim strogo po pogodbi z vlado Zjedinjenih držav, bode stalo kaci 150 tisoč dolarjev. Sedaj se zida kaci deset poslopij, katerih bode vsako stalo kaci 50 tisoč, dve bodeta stali po kaci 100 tisoč in jedno okoli 300 tisoč dolarjev. Dvorec jednega mladih Vanderbiltov, ki se gradi kaci dve angleški milji od mesta, bode stal do 6 milijonov dolarjev. Ta dvorec gradi se iz tenesseejskega marmorja in sam temelj stoji že nad 400 tisoč dolarjev, in samo les, katerega sem že jaz oddal zanj, že stane kaci 10.000 dolarjev.

Cerkve različnih verskih ločin, katerih je veliko v Ameriki, so v največ slučajih dobro zgrajene in okrašene, pogosto jako draga poslopja. Navidezna verska gorečnost, včasih tudi najslabšega značaja, je jako razširjena v Ameriki, posebno v južnih državah. Čim predrznejši je kak spekulant, čim zgovornejši zemeljski agent, čim trdosrčnejši tovarnar, čim zvitejši odvetnik, toliko bolj se navidezno briga za cerkvene stvari, in temveč žrtvuje. Mnoge župnije so neizrečeno bogate in cerkve ter njih oprave so primerne bogastvu. Da ne govorimo o velicah centrih kot v Novem Jorku, kjer se je ravnokar dovršela katoliška-katedralna cerkev in si ga zidala deset let in stane nad 5 milijonov dolarjev, vsako najmanjše mesto ima po 10, 15 cerkvâ, katera je vsaka stala 30, 40 tudi sto in več tisoč dolarjev. V svojem zavodu sem ravnokar končal prekrasna notranja dela za cerkev v nekem majhnem mestu v Virginiji, katera bode stala kaci 70 tisoč dolarjev. Ko sem bil v Floridi, zidal sem kaci dvanajst cerkev po pogodbi in je cerkev v St. Avgustinu stala nad 100 tisoč dolarjev. Vsa notranja oprava je bila izdelana jako bogato, vsak del narejen po posebnem načrtu. Za vso to razkošnost je zviti pastor denar izvlekel iz žepa najtrdovratnejših svojih župljanov. Vnanja zgradba teh cerkev je precej jednolična, največ v starem gotskem slogu, z velikimi stožastimi okni, visokimi zvoniki nad glavnim vhodom in s strmimi strehami; notranja oprava je pa jako bogata in pripravna ter stane mnogo denarja.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Igre in pesni za otroško zabavišče in ljudske šole imenuje se 103 str. obsegajoča knjižica, katero je uredil Ivan Mercina učitelj na c. kr. vadnici v Gorici in jo je izdala družba sv. Cirila in Metoda. V tej knjižici zbrane so primerne pesmi za otroke in so jim pridejani prelepi napevi kar pri podobni knjižici gospoda Funtka pogrešamo. Knjižico se bode dalo porabiti pri petji ne le pri otroških zabaviščih, temveč tudi v ljudskih šolah, pa se nadejamo, da bode slovensko občinstvo pridno segalo po njej. Družba si je pa zdaj s to knjižico preskrbela tudi primerno učno sredstvo za svoja zabavišča, katerih ima že mnogo ob slovenskih mejah. Mične slovenske pesmice bodo najboljše naši mladini vcepile ljubezen do maternega jezika.

Zabavne knjižice za slovensko mladino, katere izdaja gospod Anton Kosi, učitelj v Središči na Štajerskem, je sedaj

in bližnja prihodnost nas bode učila, za koliko se dajo dohodki povečati z boljšo rejo goveje živine."

Mi le želimo, da gospod pisatelj doseže s to knjižico svoj namen. Potem pa pisatelj govori občno o reji živine tako le:

„Reja goveje živine nam obeta v sedanjih časih še največ dohodka. Zaradi tega se kaže z rejo goveje živine pečati, če si hočemo zboljšati svoje stanje. Že sedaj pri naša goved lepe dohodke. A še dosti lepše dohodke bi nam lahko dajala, če bi bila naša goved boljša in lepša, ali z drugimi besedami rečeno, če bi našo goved boljše redili.

Če bi imeli pri nas lepšo govejo živino, postala bi živinska kupčija po naših krajih dosti bolj živahna, in živina bi imela dosti lepšo ceno. Lepa živina ima zmiraj dobro ceno, ker jo kupci radi iščejo, če jo je tudi dražje plačati. Od dobro rejene govedi bi imeli pa tudi doma več užitka in koristi, kakor je imamo sedaj.

Reja goveje živine je pri nas še v marsičem pomanjkljiva.

Prvi pogoj za uspešno rejo živine je zadostna množina krme. Te pa po naših krajih navadno primanjkuje. Ne zadostno krmljenje goveje živine je največ krivo, da je naša goved še tako slaba, in da nam tako malo koristi. Resnica je, da si z najboljšim plemenom ne moremo nič pomagati, če pridelujemo premalo krme. Žlahtna plemena oslabe dosti hitreje pri nezadostni krmi, ker niso stradanju tako vajena, kakor naša domača goved. Če vpeljujejo tedaj dobra plemena iz drugih krajev, da bi zboljšali z njimi domačo goved, potem moramo skrbeti, da jim bomo dajali boljšo krmo in več krme, ker so živali žlahtnih plemen navadno težje, kakor je naša domača živina.

Da imajo n. pr. po planinskih krajih in po nižavah severne Nemčije tako lepo živino, to je pripisati največ obili in dobri krmi, katero pridelujejo tamkajšni gospodarji. Če bi imeli pri nas na Dolenjskem toliko krme, gotovo bi bila tudi naša živina dosti boljša, kakor je sedaj.

Ker je treba za uspešno rejo živine pred vsem zadosti krme, treba bode znanprej naše kmetije tako preurediti, da bomo pridelovali več krme. Po naših njivah bo treba sejati več detelje in drugih krmskih rastlin, travnike bomo morali pa boljše obdelovati in boljše gnojiti, kakor smo bili doslej vajeni.

Drugi pogoj za uspešno rejo je pa lepa plemenska živina. Ta je za zboljšanje reje ravno tako neobhodno potrebna kakor zadostna množina krme. Dokler ne bomo skrbeli za dobro plemensko goved, t. j. dokler nam bode vsejedno, ali redimo dobro ali slabo goved za pleme, in dokler ne bomo sploh boljše redili goveje živine, tako dolgo niti misliti ni, da bi se goveja živina zboljšala. Pri nas se godè še velike napake, posebno pri reji bikov, pa tudi pri reji krav, telet in mlade govedi. Skrajni čas je tedaj, da tudi v tem oziru napredujemo in skušamo doseči lepše vspehe pri reji, kakor smo jih imeli dosedaj."

Na to pa pisatelj v posamičnih poglavjih razpravlja

rejo bikov, krav, telet in mlade goveje živine. O vsem piše jako poljudno in zanimivo. Končno pisatelj govori, kako je skrbeti za zdrave hleve. Ta odstavek je jeden najpotrebnejših v knjigi, ker baš v tem oziru je še jako mnogo mnogo nedostatkov pri nas. Mnogim živinskim boleznim so krivi baš slabi goveji hlevi.

Končno so pa pridejane knjigi glavnejše določbe nove postave o reji goveje živine. Ta dostavek bode prav prišel vsem kmetovalcem, ker se sicer nimajo priložnosti seznaniti s postavo. Če je tudi kdaj bere v kakem listu ali kje drugje, tudi hitro pozabi. Drugače pa bode, če bode imel knjižico doma, da je vselej lahko pogleda. Omeniti pa moramo tudi, da je cena knjižici jako nizka. Velja namreč le 15 kr. Dobiva se pri J. Krajcu v Novem mestu.

Založila je pa to knjižico podružnica kmetijske družbe v Novem mestu in se s tem gotovo pridobilo mnogo zaslug za zboljšanje narodnogospodarskega stanja na Dolenjskem.

Kmetijske raznoterosti.

Kako konje spraviš iz gorečega hleva. Znano je, da je vedno težko spraviti iz hleva konja, kadar gori. Prestrašen od ognja konj stoji na enem mestu. Takoj pa konj pojde iz hleva, ako ga osedlaš, ali pa okomataš.

Dobro krmo in veliko je dobimo, če sejemo grah in turšico v kupe in to potem zeleno pokosimo. Taka krma je jako zdrava in tečna za živino.

Brananje ozimine pomladi. Skušnje učè, da je jako dobro, ako se ozimino pomladi prebranamo. Brananje je posebno potrebno, če je žito pregosto. S tem dosežemo, da se toliko zredči, da ne poleže. Raste pa močnejše, ker zrak bolj prešine zemljo. Branati se ne sme v presuhem, še manj pa premokrem vremenu. Najbolje se brananje obnese, ako dež gre kmalu po brananju.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

III.

(Dalje.)

Samo v največjih vzhodnih mestih, v Novem Jorku, Philadelphii in Baltimoru so pa le v majhnem številu večnadstropne hiše s najemninskimi stanovanji; po vseh drugih mestih, tudi v Čikagu, kjer so stavbeni prostori dražji nego v Novem Jorku, živi vsaka rodbina v posebni hiši, naj bodo še tako majhna njena sredstva za življenje. Te zasebne hiše, rezidencije (residences), kot se popolnoma umestno imenujejo v Ameriki, so najrazličnejše, kar se tiče njih vrednosti in zgradbe, načinajoč s kočo zamorskega dni-narja stoječo 50 dolarjev do palač Astora in Vanderbilta v Novem Jorku, stoječih milijone. Govore, da je nova hiša starega Vanderbilta, zgrajena malo pred njegovo smrtjo, stala sedemnajst milijonov, a palača Fera, kalifornskega spekulanta s srebrnimi rudniki, je pa stala še več.

Bodi koča še tako majhna, vselej ima dva prostora. Naj bo še tako reven Amerikanec, vendar ne bi za nobeno ceno svoje sobe porabil tudi za kuhinjo, poslednja mora vsekako biti posebej. Sicer je pa še jako malo hiš s samo dvema prostori, morda jedva na sto jedna, vsekako so trije prostori, jedna čista soba, jedna ali dve spalnici in kuhinja. Samo najrevnejši sestradani dninarji in delavci v bombažnih tovarnah, ki so najnižje plačani v Ameriki, živijo v tacihi hišah. Rokodelski in raznovrstni trgovski pomočniki živijo v ličnih hišicah, ki imajo po 5—6 sob, navadno z dvema nadstropjema, poslikana in preskrbljena z vsemi ugodnostmi civilizacije — vodo, plinom, banjami za kopanje in mehničnimi stranišči. Take hiše stojijo od 500 do 1500 dolarjev; narejene so jako udobno in če jih je zgradil kdo, da jih daje v najem, ima od njih 6 do 15 dolarjev dohodka na mesec. Rokodelec, ki zasluži 2 $\frac{1}{2}$, 3 ali celo 4 dolarje na dan, lahko plačuje toliko za stanovanje. Take hišice so navadno lesene, pokrite s škodeljci in grejejo se s kamini.

Ljudje svobodnih profesij, odvetniki, notarji, špekulanti vsake vrste, katerih je v vsakem mestu cela legija, vsakovrstni trgovci, tovarnarji, bankirji, navadno živijo v drugih ulicah kakor delavci v lepih in pogosto jako razkošnih hišah, ki stanejo od 5 do 30, 40 in celo 100 tisoč dolarjev, ter so jako lepe od zunaj, pripravno pa vrejene od znotraj. Hiša, v kateri jaz sedaj stanujem, stoji me nad 30 tisoč; gorka in hladna voda napeljana je v vsa nadstropja, v vsakem nadstropju je kopališče, in po posebni jako pripravno napravljeni pripravi se lahko spusti ali vzdigne iz jednega nadstropja v drugo. Vsa hiša je električno razsvetljena, greje se avtomatično z gorkim zrakom iz aparata, ki je v kleti; telefon jo veže v centralno postajo in torej z vsem mestom. Največja gubernska mesta v Rusiji ne morejo dati zaselniku tacihi ugodnosti, in za tako malo plačo, kakor jo ima v Ameriki v neznatnem selu. Jaz mislim, da v vseh združenih državah ne dobiš mesta z dvema ali tremi tisoč prebivalci, da bi v njem ne bilo odvajajočih cevi, vodovoda, električne razsvetljave, telefona i. t. d.

Hiše take so zgrajene iz obsekanega bruna, stisnene opeke, ali so pa lesene iz desk. Pokrite so s pločvino ali z grafitom, notri so pa prevlečene in okrašene jako potratno z orehom, hrastom, češnjo, vse je najfineje in jako drago narejeno, povsod so krasne preproge in drago pohištje. Stavbeni prostori so navadno jako veliki, tako da je za hišo veliko dvorišče in večkrat lep cvetličnjak pred hišo.

Grajenje poslopij vseh teh vrst je jako popolno in naglo. Stavbeni načrti napravljeni so navadno jako točno in podjetnik lahko točno izračuna vse gradivo do zadnjega žebnja. Vsled tega je moč pošiljati cela poslopja po železnici ali pa po vodi. Jaz moram večkrat pošiljati cele hiše od temelja do strehe po železnici po 100, 200 in 300 milj daleč od tovarne.

Leta 1885. sem zgradil za 20 milj daleč 8nadstropni hotel z 800 sobami, največji v vsej floridski državi, na katerem je bila obžagana in obdelana vsaka deska. Celi vlaki bili so naloženi s tem materijalom. Če tudi je hotel stal nad milijon dolarjev, vendar se je pogodba podpisala dne 1. maja in dne 15. je bil že dodelan in odprt za občinstvo. Federalno poslopje, katero sedaj gradim v našem mestu in katero sem že omenil, se zida iz temnorujavega peščenika iz kamnolomov Južne Karoline in stisnjene opeke iz Filadelfije; jekleni stebri in matice narejene so v Pittsburgu, medenina v Čikagu, grafit za strehe privaja se iz Virginije, rumena smreka iz Alabame, bela smreka iz Michigana, marmorne plošče iz Vermonta terra-kotta iz Indijane, železnina iz Massachusettsa, steklo iz Destroita itd., z jedno besedo, gradivo za to poslopje se je zbralo iz vseh koncev Združenih držav, kjer sem je mogel ugodneje kupiti in vse se je porabilo za lepo poslopje v gorah Sev. Karoline.

Ko smo omenili javnih poslopij, ne moremo preiti z molčanjem poslopij učnih zavodov. Žal, da nimam pri rokah poročil šolskih svetov za minulo leto, te številke poročil bi jako presenetile vsakega Rusa, in jaz ne dvomim, da bi mnogim čitateljem se ta poročila zdela neverojetna. V samem Novem Jorku je do 210 javnih šolskih poslopij, ki stane vsako po 40 do 400 tisoč dolarjev. Če se prav spominjam, stanejo ta poslopja nad 30 milijonov. Vsa ta poslopja so jako lepo sezidana, in jako pripravna znotraj. Učne sobe niso nikdar nižje kakor 15 čevljev in imajo najnovejšo in najboljša sistema kurjave in ventilacije.

Od tega časa, kar sem se preselil v Ameriko, bil sem se po raznih poslih skoro v vseh glavnih mestih Združenih držav, in povsod so šolska poslopja mi padala posebno v oči. Posebno so moja pozornost obračala nase poslopja vseučilišč in specialnih šol, katerih imajo toliko severne in vzhodne države: Harvard, Yale, Cornell, Princeton, Kolumbia — vsa ta vseučilišča niso v polnem pomenu javna, temveč zasebno zgrajena in izdrževana od zasebnikov in iz dohodkov teh posestev in glavnice, katere so jej zapustili v raznih časih zasebniki. Ker sem že v interesu resnice omenil v dovolj rezkih besedah o ameriških verski leprevečkrat hinavski gorečnosti, moram tudi v interesu resnice omeniti, da je tukaj ravno tako ali pa še bolj razvita vera v vseomogočnost izobraženje in da se za šole in vseučilišča žrtvujejo še večje svote kakor za cerkve in kar je najlepše, žrtvujejo se ogromne žrtve, ne da bi se objavila imena dariteljev. Tako je samo pred nekaterimi meseci neznan dobrotnik podaril nad pol milijona dolarjev za novo poslopje za vseučilišče Kornellovo v Itaki. To je dalo povod čudni pravdi, v katero se je vmešalo postavodajstvo novojorške države, kajti premeniti se je moral ustanovni zakon tega vseučilišča, po katerem to vseučilišče ni smelo imeti nad milijon glavnice in tako glavnico je pa imelo že davno. Sedaj se v Kaliforniji zida novo tihomorsko

vseučilišče na sredstva, katero je žrtvoval senator te države Stanford, izdalo se že nad 5 milijonov in kakor se kaže, bode to vseučilišče nekaj tacega, kar dosedaj še ni bilo, tako bode pripravno in prekrasno poslopje, tako bodo bogate zbirke in kabineti.

Na jugu ni takih javnozasebnih vseučilišč, če ne štejemo vseučilišča v Nashvillu v tennesseejski državi za zamorčé, ki se sedaj zida na stroške Vanderbiltove. Zato so pa na jugu vseučilišča raznih verskih sekt. V 1886. leta sem zgradil poslopja za vseučilišče kongregacionalistov v mestu Winterpark, ki so stala okoli sto tisoč dolarjev. To vseučilišče se je zgradilo po pavilijonski sistemi, jako ostroumno in primerno podnebjem in življenskim pogojem v Floridi in načrte za poslopje je naredil znan bostonski specialist v grajenju šolskih poslopj. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Mejnarodni kongres zdravnikov združen z zdravstveno razstavo je sedaj v Rimu. Zbralo se je na tisoče zdravnikov iz vseh evropskih pa tudi nekaterih izvan-evropskih držav. Došli so najslavnejši zdravniki, mej njimi tudi slavni Virhov iz Berolina. Zdravniki predložili so jako veliko kaj zanimivih poročil, s katerimi se zdravniška veda gotovo jako obogati. Posebno veliko poročil se peča z jetiko, kar kaže, da se zdravniki vsega sveta bavijo s tem vprašanjem. Neki rumunski zdravnik je jako obširno poročal, kake poškodbe napravljajo krogle iz Mannlicherjevih pušk, ki kosti že iz daljave močno zdrobe. Pri današnjem času, ko je vsa Evropa v orožji je seveda tudi to poročilo vzbujalo največjo pozornost.

Novice.

— **Imenovanje.** Notarski kandidat, g. dr. Ign. Kotnik v Ljubljani, je imenovan notarjem v Tolminu.

— **Premembe v ljubljanski škofiji.** Čast gosp. Jož. Preša, župnik v Pečah, dobil je župnijo Ovsišje; čast g. Mat. Erzar, župnik na Golem, pride za župnika v Selce nad Škofjo Loko. Premeščeni so čč. gg. : Simon Šmitek, kaplan v Mošnjah, kot kaznilnični kurat v Begunje, Ign. Fertin, kaznilnični kurat v Begunjah, kot župnijski provizor v Belo peč, Anton Poljšak, kaplan na Vačah, kot kaplan v D1 in Jože Knific, kaplan in beneficijar v Gorjah kot kaplan v Iškovas. Razpisane so župnije Peče, Golo, Zaplana, Reka na Kočevskem in Lichtenbergov beneficijar v Vrhpolji. — Za župnijo Kranjsko goro je predložen č. g. Anton Žlogar, kurat v c. kr. kaznilnici na Gradu v Ljubljani; za župnijo Šmarjeto na Dolenjskem pa č. g. Andrej Zaman, župnik v Podgradu pri Novem mestu.

— **Volilni shod** za ljubljanske občinske volitve. Dopolnilne volitve v občinski svet ljubljanski vrše se letos od 16. do 21. aprila. Dr. vit. Bleiweis kot načelnik klubu mestnih odbornikov sklicuje v ta namen volilni shod v nedeljo dne 8. aprila t. l. ob 11. uri dopoludne v mestni dvorani.

— **Novo poslopje za deželno vlado.** C. kr. ministerstvo za notranje reči je na predlog deželnega predsedstva kranjskega principijelno pritrdilo zgradbi novega poslopja za urade deželne vlade in stanovanje dež. predsednika v Ljubljani. Glede potrebnega stavbenega prostora vrše se pogajanja mej deželno vlado in kranjsko stavbeno družbo. Deželna vlada misli namreč za zgradbo pridobiti od stavbene družbe vogel vrta ob novi Tržaški in Erjavčevi cesti.

— **Zgradba novega poštnega poslopja v Ljubljani.** S podiranjem Luckmannove hiše, na voglu Slonove in Šelenburgove ulice, kjer bo stalo novo poštno poslopje, pričeli bodo še le koncem meseca avgusta t. l. Do zime se potem pričakuje, da bodo že temeljne zidove za poslopje napravili.

— **V mestno hranilnico ljubljansko** vložilo je meseca marcija 572 strank 156 650 gld. 28 kr., vzdignilo pa 429 strank 105 718 gld. 81 kr. V prvem četrtletju dovolilo se je 172 prosilcem posojila v skupnem znesku 101.315 gld. 76 kr.

— **Pri naboru za mesto Ljubljana** vršivšem se dne 30. marcija t. l. bilo je izmed 198 pozvanih mladeničev potrjenih 43.

— **Nov altar** dobi po prizadevanji preč. župnika o. Kalista Medica loretanska kapelica v tukajšnji frančiškanski cerkvi. Delo izvršuje kamnoseški mojster Feliks Toman v Ljubljani iz isterskega mramorja.

— **Umrl je** v Tržiči g. Leopold Ahačič fužinar, hišni posestnik i. t. d. v 28. letu svoje dobe. Pokojnik bil je vrl rodoljub in kot tak zelo delaven v Tržiču. N. v m. p.

— **Šisenska čitalnica** priredi dne 10. junija pri Koslerji veliko vrtno veselico v korist „Narodnemu domu“. Zdaj ko se dom že gradi, potreben denar pa še ni vkup, so posebno umestne take veselice. Sploh se rodoljubi opozarjajo, da pridno darujejo in nabirajo denarne zneske za „Narodni dom“.

— **Bohinjska železnica.** Konzorciji kateremu je na čelu gosp. Prašnikar v Kamniku predložil je vladi podrobni projekt nameravane železnice iz Lesce Bleda do Bohinjske Bistrice. Železnica bi bila dolga 31 kilometrov in bi stala 1.410.000 gld.

— **»Službeni red za gasilna društva«** izšel je te dni v slovenskem j. ziku. Za člane zaveze gasilnih društev stane izvod 1 krono, za vse druge 2 kroni. Dobiti je knjigo pri knjigovezu Josipu Gerberji v Ljubljani.

— **Nagrade za stavljenje koz.** Ministerstvo je za pospešitev stavljenja koz v l. 1892. podelilo prvo nagrado v znesku 63 gld. okrožnemu zdravniku v Vel. Lašičah, gosp. L. Zalokarju, drugo nagrado v znesku 52 gld. okrožnemu zdravniku v Šmarji, gosp. L. Lukešu in tretjo nagrado v znesku 42 gld. okrožnemu zdravniku v Ljubljani gosp. Fr. Fineu.

— **Novo šolo** v Retečah pod Škofjo Loko so slovesno otvorili dne 29. marcija t. l.

— **Ponarejeni desetaki** so od 22. marcija t. l. v prometu, na kar bodi vsakdo opozorjen, da se obvaruje morebitne prevare. Dosedaj so se izdali vsi ti ponarejeni desetaki v Pečuhu (Fünfkirchen) na Ogerskem.

— **Ponarejalce naših petdesetakov** prijeli so v Vidmu (Udine) na Benečanskem. Ponarejalci so trije trgovci, brata Calligaris in teh svak Aito. Dobili so pri njih ponarejenih bankovcev v skupni vrednosti 85.000 gld.

— **Kat. politično in gospodarsko društvo za Slovence** na Koroškem ima v sredo dne 25. aprila v Celovci svoj peti občni zbor.

— **Pehotna vojašnica v Novem mestu** se z vsem kar k nji spada dražbenim potom proda dne 30. aprila t. l. ob 10. uri dopoludne pri c. kr. finančnem ravnateljstvu v Ljubljani, kjer so razvideti tudi vse natančnejše dražbene podrobnosti.

— **Novomeška mestna hranilnica** bode začela poslovati dne 1. maja v mestni hiši. Od tega dne se bodo vsprejemale vloge. Prošnje za posojila pa se lahko vlagajo že od 15. t. m. naprej. Uradni dnevi bodo vsak torek in petek od 10. do 12. ure dopoludne.

— **Velika požara.** V Dolnji Žetini občine javorske nad Škofjo Loko vpepelil je 30. marcija t. l. velik požar peterim gospodarjem vsa poslopja. Škode je do 12 000 gld., za-varovani so pa bili ponesrečenci le za skupnih 3 100 gld. Zažgal je 8½letni dečko igrajoč se z žveplenkami. — Dne 1. aprila po noči nastal je velik ogenj v Zajčjem vrhu, občine

živalim v črevah z drugimi plini v zvezi in v nekaterih krajih pa hlapi iz zemlje z drugimi gorljivimi plini. Večje važnosti nego vodik sam so pa spojine njegove. V vodi in pa v vseh organskih snovih, pa tudi v mnogih neorganičnih je več ali manj vodika kemično spojenega. Te spojine delajo ta plin tako važen, da moramo nekoliko spregovoriti o njem.

Vodik je jednak kakor kisik ali dušik plin brez barve, okusa in duha. Ta plin je najlažji izmed vseh dosedaj znanih plinov in je štirinajstkrat lažji kakor zrak. Gorenja ne pospešuje. Če gorečo stvar denemo v čist vodik ugasne, ako drugi zrak nima dostopa. Pri dostopu zraka pa gori vodik slabosvetečim modrim plamenom. To plame je pa silno vroče. Živali tudi v čistem vodiku ne morejo živeti.

Lahkost vodikovo so že porabili v prejšnjem stoletju v to, da so ž njo napolnili zrakoplav ali balon. Ker je vodik veliko lažji od zraka, je šel kvišku in tako so se začeli voziti po zraku. Pod zrakoplav, ki je velik iz kake goste tkanine napravljena krogla privežejo čolni in vanj gredo ljudje in se odpeljejo v višine. Taka vožnja je pa jako nevarna in se jih je že mnogo pri njej ponesrečilo.

Poleg vode, je pa znana še neka druga spojina vodika in kislika, ki se imenuje vodikov nadokis. V tej spojini je dvakrat toliko kislika, nego v vodi. Nahaja se taka tekočina kot para v zraku. Ker pa ni posebno stalna, ni dosti znana. Sicer pa ima ta spojina nekatere posebne lastnosti. Če pride v dotiko z žlahtnimi kovinami, z zlatom, srebrom ali platino, posebno če so zdrobljene, odda od sebe polovico kislika, tako da se spremeni v vodo. Pri tem pa nastane velika vročina. Ta spojina pri nekaterih snovih vpliva okisujoče, to je oddaja od sebe kislik, ki se spaja z drugimi snovmi. Tako razruši razne barve. Večkrat pa tako nastale nove spojine, hitro zopet oddado kislik, ki so si ga navzele, in se spremene v prejšnje. Ker se ta vodikov nadokis nahaja v zraku zmešan z ozonom, večkrat ni lahko določiti, ali se nekatere snovi okisujejo, to je spajajo s kislikom vsled ozona, ali vsled vodikovega nadokisa. Čitatelju se bode morda čudno zdelo, da bi ravno tako vodikov nadokis okisoval, dočim se dotične snovi ne spoje s kislikom, ki je v zraku. Ta stvar še ni popolnoma pojasnjena, ali videli bomo večkrat, da nekatere prvine imajo veliko večje sorodstvo ali nagnenost spojit se z drugimi prvini v tistem trenutku, ko se izločujejo iz kake spojine nego sicer. Tako se dušik, ki je v prirodi silne važnosti, zlasti ga potrebujejo vsa organska telesa, skoro nikdar naravnost ne spoji s kako drugo prvino, temveč se vsa mnogovrstna presnavljanja vrše s tem, da dušik prihaja od jedne spojine v drugo.

Kako nastaja vodikov nadokis v zraku, še ni popolnoma pojasnjeno. Kaže se pa, da nastane s tem, da ozon okisuje amonjak. Amonjak je spojina dušika in vodika, ter se ga nahaja več ali manj v zraku. Amonjak je tista snov, katera se nahaja v večji meri v gnoji in prouzroča, da gnoj smrdi. Ozon se spoji tako z amo-

njakom, ad nastaneta solitrova sokislina in vodikov nadokis. Da je to mnenje nekoliko osnovano, kaže to, da se po preiskavah ozon, solitrova sokislina in vodikov nadokis, zlasti poslednja dva vkupe nahajajo v zraku.

Poleg tega pa nastaje vodikov nadokis pri nekaterih okisovanjih, ako je voda zraven, tako pri zarjavenji železa. Pa tudi pri nekaterih drugih kemičnih presnovljanjih poleg drugih snovij nastaja tudi vodikov nadokis. Dokazalo se je tudi, da se vodikov nadokis nahaja tudi v sveži človeški in živalski scalnici. Zatorej nastaja tudi ta nadokis pri kemičnih preosnovah v organskih telesih. Ker je ta nadokis težko zasledovati, se tudi še ni povsem pojasnilo, kake važnosti da je v prirodi, zlasti za organsko življenje. Občno se misli, da mej potrebne snovi ne spada. Toliko se ga pa tudi nikjer ne nabere, da bi postal vidno škodljiv. O drugi spojini vodika s kislikom, namreč o vodi, bomo pa pozneje obširnejše govorili, če tudi bi lahko že pri zraku, ker je vodna para jeden potrebnih delov zraka. Toda voda je tako važna, da je vredna, da bomo posebe govorili o njej.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Sajenje krompirja. Skušnje so pokazale, da za sajenje ne ugaja drobni krompir ali pa majhni krompirjevi oščipki. Samo pri večjih oščipkih je pričakovati dobrega pridelka. Sprva mlada rastlina le iz vsajenega gomola dobiva hrano, ne pa iz zemlje, če je premajhen, se dobro razviti ne more.

Proti gnjilobi krompirja. Francoski kemik Mohr se je po skušnjah prepričal, da krompir manj gnije, ako se predno še sadi, 20 ur namaka v vodi, kateri se je pridejalo $\frac{1}{10}$ % lisola.

Malo gibanje je za živino, katero debelimo, koristno. Marsikateri kmetovalci mislijo, da živina, katero debele, mora vedno stati v hlevu. To pa ni resnično. Taka živina rada zboli. Tudi meso ni posebno okusno, ker se tolšča nabere preveč na nekaterih mestih. Boljše je, če se živina malo prehodi, kaj lahkega dela, ostane bolj zdrava in njeno meso je okusnejše in povsod enakomerno tolsto.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

III.

(Dalje.)

Moj popis stavbarstva v Ameriki bi ne bil polen, jaz prav nič, ako bi ne omenil udeležitve različnih zemljskih družb in spekulantov v tej stvari. Lahko rečem, da po številu polovico in po vrednosti tri četrtine vseh poslopij v Ameriki zgrade te družbe. Kakor kako selo ali mesto začenja kazati, da se oživi in bode hitro naraščalo, takoj se osnujejo razne družbe, da se po možnosti okoristijo naraščanje mesta in nahanjejo denarjev. Včasih zasebniki, največkrat pa delniške družbe, katere se sestavijo iz krajnih podjetnikov razne vrste v zvezi s kapitalisti velikih mest severo-

vzhoda pokupujejo zemljo okrog kraja, kjer se je nadjati kacega napredka, in to navadno po nizki ceni včasih po deset, petnajst dolarjev za akre in začno „boom the place“.

Ta izraz se ne da prevesti, ker v Rusiji niti tega pojma ni, kolikor mi je znano. To pomenja z vsemi neresticami in zvijačami, obljubami, hvalo in domišljevanjem v narodu vzbuditi spekulativnost in povzdigniti ceno. Zemlja kupljena za slepo ceno se razdeljuje na stavbene prostore včasih silno majhne, narede se načrti za ulice, prospekte in trgi, konjko (tramvaj) ali električno železnico, ki bode vezala novi del mesta s starim, tiskajo se cirkulari in knjižure najzanimavejše vrste in občinstvo začne klevati. Društvo zgradi navadni hotel, nekaj kotažnih hiš, magazine itd., prodaja jih kupuje zopet nazaj za višjo ceno, zopet prodaja in dela na vse sile, da se začne pravilno naseljevati novi del mesta. Kolikor več ljudij se priseli, toliko se podraži stavbeno mesto, grade se zopet nova poslopja in na ta način hitro nažanje mnogo denarja. Znamenita Ilajtonska pozemeljska družba v Birminghamu v Alabami, je začela delovati s kapitalom 20.000 dolarjev in je prvo leto (1883.), ko se je osnovala kupila zemlje samo za 10.000 dolarjev, ali do 1889. leta je plačala že 5.570.000 dolarjev dividende in natančno izračunanje je pokazalo, da ima še vedno za več milijonov zemlje, tako da smemo misliti, da se bodo dividende še dolgo nadaljevale v bodočnosti.

Razume se, da na jedno tako uspešno družbo pride deset ponesrečenih, ki ne prinašajo nikake koristi, pri katerih se pogosto zgubi ves prvotni kapital. V severovzhodnih in osrednjih državah, kjer je prebivalstvo že bolj stalno naseljeno takega booma ne popraviš, če ni res kaj izrednega, če se ni morda našel prirodni plin, kerosin i. t. d. Tukaj so se cene že utrdile in spekulirati ni lahko. Drugače je pa v novih mestih, ki so se ravnokar naselila. Tam je vse mogoče, kajti Čikago je izraslo v 50 letih iz močvirja v mesto z 1.200.000 prebivalci, Omaha v 30 letih na 350.000, Los-Angeles v petih letih na 75.000, Kansas-City v 20 letih na 300.000 in Birmighan v 8 letih na 400.000 prebivalcev in njih so cene poskočile že na stotisočkrat! Te primere porabijo s primernimi pojasnili spekulanti skoraj vselej uspešno. In kaj ti vsega ne obetajo! Priganjajo te, da precej kupi, ker v enem mesecu se cene vsekako podvojé, potrojé, podesetere — in tako se znatni denarji večkrat plačajo za kraje ki niso vredni krajcarja in ga nikoli ne bodo. Večkrat se je pokazalo, ko je zemljemerec poiskal kupljeni kraj, da je v kakem neplodnem močvirju ali v sredi kacega jezera, da nekateri posebno zviti sleparji prodajali so svet v Tihem morju pet milj od brega in več čevljev pod vodo. Sprva je bilo glavno torišče za take spekulacije na zapadu, sedaj je pa na „novem jugu“. Pričakovati je, da v kratkem kak zvit pustolovec osnuje mesto v Meksikanskem zalivu. Žrtva so navadno pre-

možnejši razredi severnih mest. Tam se vsako delo dobro plačuje in varčni ljudje lahko kaj prištedijo — in pojavi se hrepenenje, da bi ugodno naložili privarčevane denarje, da bi v kratkem toliko pridobili, da bi delati ne trebalo. Na severu je dosti kapitala, obresti so nizke in cene so tako stalne, da niti misliti ni, da bi se 500 ali tisoč dolarjev v enem letu pomnožilo na 20 ali 30 tisoč, in ko pošta skoro slednji dan prinaša lepe opise, da je kaj takega mogoče tam nekje daleč, in se to opisuje ne le kot verjetno, temveč kot brezdvomno in gotovo, pa se pošljejo denarji kakemu zvitemu sleparju in navadno izginejo brez sledu. V resnici ni je meje predrznosti in bahatosti teh zemeljskih spekulacij. Skoro vselej je reklami, katera opisuje novo mesto, priložen zemljevid okolice s podobo in načrtom mesta. Zemljepisni fakti so izkaženi na najbrezvestnejši način, fizična vnanjost dežele je povsem premenjena, in večkrat je priloženo nekaj fotografij nekaterih jako lepih poslopjih, ki so neki v tem mestu, dočim v resnici ondu morda niti koče ni.

IV.

Ko se je leta 1883. moje žagarsko podjetje tako razvilo, da sem bil prisiljen pridružiti moji žagi precejšno tovarno za obdelavanje lesa, se je mesto delavcev v našem mestecu silno povejšalo in to taci delavcev, ki so prišli s severa in dobivali dobro plačo po 2½, 3 in 3½ rublja na dan. Krajne prodajalnice se niso mogle zadovoljiti njih potreb in jaz sam sem moral začeti trgovino z raznovrstnim blagom, da obdržim te delavce.

V vsakem malem kraju v Ameriki so prodajalnice, trgujoče z vsakovrstnim blagom (general merchandise), z živežem in krojnim blagom, s pohištvom in železnino, ali v Floridi, ki samo prav ničesa ne prideljuje, morajo dobivati s severa tudi moko, maslo in krojno blago in sploh vse, kar je potrebno za življenje. Samo po sebi je umljivo, da niti pojma nisem imel o trgovini in da je pri taci razmerah bilo treba specialnega znanja. Treba je bilo poznati vse cene, kje in kako se kaj kupi. In zopet sem vzel sodruga popolnoma neznanega človeka, kateri je bil specialno več v obče trgovine. Ne morem, da ne bi opomnil, da se v Ameriki, posebno v novih mestih nenavadno hitro sklepajo take tovaršije in sodrugarstva. Človeka, ki se zjutraj prvi pot srečata v življenji, sta popoldne že sodruga pri kakem podjetji. Nikdo se ne briga, kakšna je vaša prošlost, od kod ste, kakšen ste, kako in zakaj je vam potrebna pomoč bodisi denarna ali delujoča, sporazumite se sprvim, ki se srečata ne brigate se, kdo je, in kaj bode iz tega. Na severu za najmanjšo stvar od vas zahtevajo spričeval in priporočal (references); na zapadu in jugu vam verujejo na besedo. Tujca imajo za poštenjaka, dokler se ne pokaže nasprotno.

(Dalje sledi.)

olepšave imenuje. Slišal sem, ako se prav spominjam, da se s takim nakitom ozalšajo čolni in male barčice, kadar se kot nove vprvič spustijo v morje. To je tedaj tudi nekaki djanski izraz in pobožno priporočilo vernih mornarjev v varstvo „Marije morske zvezde.“ Naj bi bila kličajčim vedna mogočna pomočnica; kajti morske nevihte in viharji niso nikake šale!

Pomikaje se po cerkvi najprej gori stala sta mi k desni steni tikoma prislonjena altarja sv. Nikolaja in sv. Janeza Nepomuka; ob vhodu v presvetišče k desnej in levej, z licem po cerkvi obrnjena, pa se nahajata lepa marmeljnasta altarja sv. Katarine in sv. Mihaela. Presvetišče loči od glavne cerkvene ladije iz kovanega železa umetno napravljena pregraja, ki sega noter gori do oboka, in je okinčana nad vraticami, skozi katera se pride v presvetišče, s cesarskim orlom. Prestopivši skozi ta vhod nahajal sem se tukaj v natančno po nekdanji nazareški in sedanji loretski sveti hišici posneti kapelici. Glavni altar je zgotovljen iz marmeljna. Dal ga je postaviti l. 1691. zagrebški dostojanstvenik Janez Uzolini. Kakor imajo zlasti pri nas po Slovenskem v mnogih krajih veliki altarji tako zvane „trone“, v katerih se nahaja glavni altarni kip (ali pa slika), in se le o večjih praznikih in slovesnostih odpirajo ter ljudstvu v počeščenje odkrivajo, tako je vravnano tudi na glavnem altarju trsatske cerkve. Marijna slika namreč, katero jo je izmalal sv. evangelist Lukež, in so jo papež Urban V., kakor je bilo že popred enkrat povedano, podarili kakor nekako odškodnino trsatski cerkvi, postavljena je v „tronu“ in se vsaki dan le pri eni ali dveh sv. mašah odpre in pobožnemu ljudstvu v počeščenje odkrije in pokaže; drugače pa je zakrita s sprednjo sliko. Stene in strop v kapelici so okinčane s presnimi slikarjimi, ki predočujejo glavne dogodke in zgodovino sv. hišice, namreč: slike njenega prihoda in odhoda, kakor tudi slovesnega kronanja milostipolne slike v preteklem stoletji. Predmetov za ogledovanje in zanimanje nudi se tedaj človeku tu pač dovolj. Prvikrat nahajal sem se na tem slovečem Marijnem božjepotnem kraju l. 1869., katero leto štejem kot najsrečnejše v vsem svojem življenji, in čeravno sem bil poznej menda še dvakrat kot romar v tem svetišču, nisem bil ničmanj tudi ta pot nekako ginjen in opravljal sem svojo pobožnost po mogočnosti najbolje. Saj smo vsi nekaki duševni mornarji na razburjenih valovih časnega življenja, ter pomoči od zgoraj v časovnih in duševnih zadevah čez in čez potrebni. In ravno taka mesta, kakor je sv. Trsat, pomagajo človeku povzdigovati duha v nadzemske višave.

Za čas šestoletnice bila je menda vsaki dopoldan ob 10. uri sv. maša za romarje, katere sem se vdeležil tudi jaz. Opravljala se je v stranski ladiji na lepem altarji slovečega sv. Antona Padovanskega. Po sv. maši šel sem v zakristijo, da si kupim ondi v spomin svojega romanja znameniti zgodovinski spis in ob enem molitvenik „Svetišče Matere Božje na Trsatu“. I. del, ki ima tudi nekoliko ilustracij, obsega 176 strani; II. del, molitvenik, pa šteje 431 strani. Le škoda je, vsaj po mojih mislih,

da je oblika te knjige nekako preokorna, ker je premajhna in predebela, in je ni lahko spravljati v žep.

(Dalje sledi.)

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

IV.

(Dalje.)

Moj novi tovariš bil je človek brez vsacih sredstev, ki je ravno izgubil svoje premoženje v nesrečni spekulaciji v Virginji. Bil je vdovec z veliko rodbino, jako prikupljiv in dobrodušen človek in jako izveden v kupčiji. Zmenila sva se v pol ure in sklenila po poldrugi tisoč vložiti v začeto trgovino. Jaz sem že tedaj imel neomejen kredit, zaradi svoje lesne kupčije in zalaganja stopil sem v neposredno zvezo s severom, kupujoč naravnost v Novem Jorku, Bostonu in Filadelfiji vse, kar mi je bilo potrebno. Moje ime je imelo veliko veljavo v vseh trgovskih agentstvih, katera imajo o samostojnih trgovcih in tovarnarjih v Zjedinjenih državah natančne sezname o njih denarnih razmerah, rekli bi o njih moralni kakovosti. Te spiski se vsak mesec pregledajo, popolnijo in popravijo. Vsled tega kredita sva s svojima tremi tisoči kupila blaga za deset tisoč in začela trgovino. To prodajalnico sva imela do 1888. leta, ko sem jaz vse prodal, kar sem imel v Floridi, in v teh petih letih sem se dobro seznanil s trgovino skoro vsake vrste.

Devet desetlin trgovine ameriške, če ne večje v rokah raznih komisarjev, middlemen, posrednikov, kakor jih tukaj imenujejo. Skoro nemogoče je kaj kupiti iz prve roke. Vsaki zavod, vsaka tovarna prodaja vse svoje blago kakemu faktorju, kateri je prodaja na drobno po vseh Zjedinjenih državah. Pa se ne le to; tak faktor, ko se mu je posrečilo, monopolirati kako vrsto proizvodov, imenuje faktorje druge vrste, ki blago prodajajo v gotovem ozemlju, v jedni državi, nekaterih grofijah ali pa tudi le v jednem mestu. V takem slučaju je popolnoma nemogoče kupiti blago iz prve roke, dobimo ga še le iz tretje od kakega faktorja in moramo že plačati dvema trgovski dobiček. Trgovina z vsakim blagom, katera ima kaj pomena, je tako organizovana minnepoliška moka, kalifornsko sadje v ploščinastih pušicah, vse boljše vrste mila in suhih drožij, boljše suho sadje, kmetijski in drugi stroji, zastori, sir, boljši čevlji in dokolenice, boljši klobuki — vse to se mora predrago plačati, včasih dvakrat tako drago, kakor stane. In to le zaradi tega, da se vzdržujejo ti faktorji. Celo trgovino s kakim blagom, kakor je bombažno in volneno vsake vrste, če tudi so take tovarne razstresene po vseh Zjedinjenih državah, je v rokah posrednikov. Vsi izdelki kake bombažne (pavolne) tovarne v Severni Karoline ali v volnene tovarne v Ohaii odpošlje se iz Novega Jorka v Boston in od tod se pošlje nazaj in dostikrat ravno v tisto mesto kakor je izdelano v

prodajalnice, trgovcev na drobno s krojnim blagom. To na videz nenormalno trgovino je pa lahko pojasniti z mnogobrojnimi uzroki. (Dalje sledi)

Poučni in zabavni drobiž.

Kemija bodočnosti. V Parizu je bil te dni banket kemičnih tovarnarjev, h kateremu je bilo povabljenih tudi več učenjakov. Pri tem banketu je profesor Berthelot, bivši učni minister, ki ima dokaj zaslug za kemijo, imel govor v katerem je nekoliko šaljivo nekoliko resno slikal razmere na zemlji v letu 2000, ko bode napredek znanostij že preustrojil vse sedanje življenjske razmere. Tedaj na svetu ne bode več kmetijstva, pastirjev in kmetov. Tedaj ne bode premogovnikov in rudnikov. Gorivo se bode nadomestilo s fizikalničnimi in kemičnimi presnavljanji. Glavni problem industrije je, da se najdejo viri sile, ki so neizcepljivi in se dajo brez velikega dela uporabljati. Taki viri sta pa solnčna in notranja zemeljska gorkota. Če prevzamemo v vodo, vse to lahko goni stroje vsega sveta, z zemeljsko gorkoto se bode rešila marsikaka znanstvena naloga, mej drugim pripravljanje živil kemičnim potom. Kar sedaj opravljajo rastline, to se bode vršilo v tovarnah mnogo popolnejše. Prišel bode čas, ko bode vsakdo imel v žepu puščico kemikalij, ki bode njegova hrana. Tedaj ne bode več škodovala niti suša, niti mraz, niti moča, niti toča, pa tudi ne škodljivi mrčesi. Nravi ljudij se bodo zboljšali, ker ne bodo več živeli od morije. Vsa zemlja bode pravi raj, ker bode manj skrbi za gmotni obstanek, se bodo vse bolj brigali za duševni napredek. Umetnost bode cvetela. Mi nimamo upanja, da bi ta srečni čas tako hitro prišel, kakor misli ta francoski kemik.

Novice.

— **Novega nadškofa dr. Posiloviča** hočejo v Zagrebu pri njegovem prihodu prve dni maja meseca najsijajneje vsprejeti. Ves posel v prireditve slovesnega vsprejema je prevzel „Hrvatski Sokol“. Pri slavnosti sodelovala bodo vsa zagrebška društva in udeležilo se je bo vse zagrebško prebivalstvo brez razlike strank, kajti radost nad novoimenovanim nadškofom, vsem toli priljubljeni osobi je splošna.

— † **Ivan Tomšič.** Umrl je dne 17. t. m. po dolgotrajni bolezni v 56 letu svoje starosti g. Ivan Tomšič, lastnik zlatega križa za zasluge, c. kr. vadniški učitelj, c. kr. okr. šolski nadzornik, občinski odbornik ljubljanski itd. Pokojnik bil je vesten učitelj, ljubeznjiv družabnik in plodovit slovenski književnik. Ustanovil je pred 23 leti „Vrtec“, podučni list za mladino, in istega ves čas skrbno urejeval. Narod slovenski ohranil mu bo za trud, katerega je posvečeval njegovi mladini, hvaležen spomin.

— **Pri volitvah v občinski svet ljubljanski,** ki so se vršile ta teden, izvoljeni so bili vsi od kluba narodnih občinskih svetovalcev nasvetovani kandidati in sicer v III. razredu gg.: Jernej Černe mesar in posestnik, Ivan Škerjanec gostilničar in posestnik, Jernej Žitnik čevljar in posestnik; v II. razredu gg.: Ivan Hribar glavni zastopnik banke „Slavije“ in častni meščan, Gustav Pirc tajnik c. kr. kmetijske družbe, Karol Žagar deželni blagajnik in posestnik; v I. razredu gg.: Ivan Gogala, c. kr. notar in posestnik, Peter Grasselli mestni župan in posestnik, dr. Josip Stare c. kr. finančne prokuratorie pristav in posestnik, Ivan Velkovrh, c. in k. nadporočnik v p. in posestnik.

— **Dolenjska železnica.** Proga Grosuplje-Novo mesto se bode, kakor je sedaj za gotovo določeno slovesno otvorila dne 30. ali pa 31. maja. Prometu se izroči proga 1. junija. Tehniško policijski vlak s komisijo bo vozil dne 27. maja.

Proga Grosuplje-Novo mesto bo glavna proga in se bodo torej potniki iz Ljubljane v Novo mesto ali obratno naravnost vozili. Potniki v Kočevje in nazaj se bodo morali pa na Grosupljem presedati.

— **Kmetijsko družbo za Trst in okolico** osnovali so slovenski rodoljubi v nedeljo dne 8. aprila t. l. Shoda, ki se je vršil v ta namen pod predsedstvom deželnega poslanca in veleposestnika na Opčinah g. Iv. Gorupa, udeležilo se je precejšnje število kmetovalcev.

— **Utopljenec.** Iz Ljubljane potegnili so minulo nedeljo truplo krojaškega pomočnika Janeza Jagriča. Mož je bil star že 72 let, je rad popival in se je najbrže ponesrečil.

— **Na grobu svoje žene ustrelil** se je minoli teden na pokopališču v Trstu 73letni vdovec, vpokojeni policijski agent Jož Kern, rodod iz Ljubljane. Zapodil si je dve krogli v sence, ki ga pa nista takoj usmrtili. Težko ranjenega prenesli so v bolnico, kjer je čez nekaj dnij umrl. Vzrok samomoru ni znan.

— **Ustrelil** se je v Budimpešti minoli teden nadporočnik pijonirskega bataljona K. Plachota, doma iz Ljubljane. Vzrok samomoru ni znan. Truplo prepeljali so v Ljubljano.

— **Požari.** Dne 7. aprila zjutraj nastal je ogenj pri Janezu Bizjaku v Stražiši v logaškem okraji in vpepelil v kratkem času štiri hišna in 8 gospodarskih poslopij z živežem, obleko, opravo in krmo vred. Škode je do 6000 gld. Zavarovalna svota znaša 1400 gld. Kako je ogenj nastal se ne ve.

— Dne 8. t. m. udarila je strela v kozolec posestnika Jožef Dulca, v Telčih v kamniškem okraji in istega užgala. Močan veter je pospešil, da se je ogenj razširil in uničil 5 hišnih in 19 gospodarskih poslopij. Škode je čez 14.000 gld. i v vsem so bili pa zavarovani pogorelci le za 2500 gld. — Dne 3. t. m. uničil je požar župnijska gospodarska poslopja s krmo in opravo vred v Št. Rupertu na Dolenjskem. Gospod župnik ima 6000 gld. škode, zavarovan je bil le za 3000 gld. Neka Fr. Vdovča, katerega je odpustil g. župnik isti dan iz službe, so prijeli in izročili sodišču, ker je na sumu, da je zanetil ogenj. — Dne 10. t. m. nastal je ogenj pri kajžarici M. Keber v Mengišu v kamniškem okraji, vpepelil tej skedenj in še eno drugo hišno in dva gospodarska poslopja. Škode je do 2500 gld. Zavarovani so bili pogorelci za 2000 gld. — Dne 9. apr. uničil je požar v Babnem polji, v ložkem okraji posestnici Mariji Mlakar hišno in obe gospodarski poslopji z vsem orodjem in krmo vred. Zgorele so tudi štiri ovce. Škode je 1000 gld. Zavarovana je bila pogorelka le za 300 gld. — V Kremenci pri Studenci pri Ljubljani pogorela sta 12. t. m. dva posestnika. Škode je do 3000 gld. Zavarovalna svota je prav neznatna. — Dne 10. t. m. pogorela v Gorenjem Karteljevem pri Novem mestu kajža Mihaela Mahniča. Škode je 1200 gld. Mahnič je bil zavarovan. — Dne 14. t. m. zvečer pogorel v Kozarjah pri Ljubljani posestnik Janez Košir, po domače Klobasar. Pogorela mu so hiša in oba gospodarska poslopja. Škode je 1400 gld., zavarovan je bil pogorelec za 800 gld. — Dne 16. t. m. nastal je velik požar v Spodnjih Gorjah pri Bledu. Ogenj uničil je dvanajsterim gospodarjem vsa hišna in gospodarska poslopja. Le na pomoč prihitelim gasilnim društvom z Bleda, Radovljice, Begunj, Javornika, Jesenic in Save se je zahvaliti, da ni pogorela cela 33 številka broječa vas s podružno cerkvijo vred, katera poslednja se je še v nemala. Škode je do 35.000 gld. Pogorelci so bili zavarovani. — Dne 15. t. m. uničil je požar v Ilirski Bistrici dve hišni in tri gospodarska poslopja z opravo in krmo vred. Škode je do 6000 gld. Zavarovalna svota znaša le poltretji tisoč gld. — Razun teh požarov so zadnji čas prihajala od vseh strani poročila o večjih in manjših gozdnih požarih. Upati je, da je dež, ki je zadnje dni napojil presušeno zemljo tudi večinoma ostavil v toliki množini se ponavljajoče strašne požare. Znano je namreč, da se požari najraje dogajajo v suši.

Kmetijske raznoterosti.

Varstvo živalij pri Slovencih. Letos se bode vršil najednaki mejnarodni kongres za varstvo živalij v Bernu pod pokroviteljstvom švicarske vlade. Kot tretja točka programa je postavljena: Razprava o varstvu živalij pri južnih Slovanih. To razpravo bode predložil kongresu tajnik društva za varstvo živalij v Zagrebu gosp. konzul dr. Dragotin Čech. Vsled tega prosi duhovščino, učitelje, prijatelje živalij in pisatelje, da mu priobčijo v slovenskem ali nemškem jeziku vse, kar jim je znanega v tem pogledu n. pr. kako pazi slovenski narod na svoje domače živali, kako postopa z njimi, katere so mu bolj priljubljene, katere menj, posebno pa kako ravna s pticami pevkami, da bode imenovani gospod zamogel v svoji razpravi omeniti tudi delavnosti slovenskega naroda v tem oziru. Pisma naj se pošiljajo z naslovom: Konzul dr. Dragotin Čech, Meduličeva ulica št. 22. v Zagrebu. Vsi oni Slovenci, ki bodo tako prijazni ter s kakšnim koli literarnim prispevkom pripomogli, da se čim bolj seznanijo širni krogi s kulturnim življenjem Slovencev, se bodo v razpravi imenoma navedli.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

IV.

(Dalje.)

Amerikanci so jako bogat narod, veliko kapitala išče mesto, kje bi se naložil in zaradi tega je konkurenca v vseh tovarniških predmetih silno velika. Jednega ali drugega blaga se izdeluje preveč, ne more se prodati, ker ne prihaja dosti naročil. Glavna skrb vsacega tovarnarja je, kje in kako bi prodal svoje blago. Delavci so dragi, plačati jih je treba vsako soboto. Sedaj je ni države v Ameriki, da ne bi bilo zakona, da se morajo delavci popolnoma plačati vsaj dvakrat na mesec. Če se blago sproti ne proda, treba je v vsem dvojnega ali trojnega kapitala, da se more nadaljevati delo.

Tukaj posrednik reši tovarnarja. Vsi posredniki so jako bogati ljudje, ki morejo rešiti tovarnarja v težavnem času. Ponudijo se navadno v težavnem času, ko denarja manjka in ga posebno potrebuje industrija. Tak posrednik kupi od tovarnarja navadno vse blago, kupi jo po svoji ceni in potem ima navadno dolgo tovarnarja v svojih rokah. Ukazuje mu, kaj naj se dela, kdaj naj se več ali manj dela, kdaj naj se delo popolnoma ustavi za nekaj časa. Kaki mlinar v Minnepoliji, ali volneni tovarnar v Ohaii, lesni industrijec v Alabani je popolnoma in brezpogojno odvisen od kakega posrednika v Aziji in Avstriji ali Južni Ameriki in je orodje sukanje, vsesvetnega trgovišča in njega glavnih vratil.

Samo po sebi se razume, da si posrednik na vso moč prizadeva razširiti svojo trgovino, sredstev ima veliko, in rabi vse mogoče zvijače, da hitreje in bolje proda po ceni pridobljeno blago. Ogromne svote denarja tratijo se na razglase vsake vrste. Nikjer na

svetu ni toliko časopisov, kateri v največ slučajih niso drugzega, kakor listi za razglase, naročnina je tako skoro nič ne stane; polovico ali po dve tretjini gre pa kar zastoj mej svet, vse stroške plačajo razglasi. Razen časopisnih razglasov je cela vrsta drugih načinov za razglaševanje. Ograje, zadnji zidovi poslopij, pogosto tudi strehe, vse je pokrito z reklamami. Mnoge trgovske tvrdke imajo poseben oddelek za razglaševanje, ki stane na desetine tisoč dolarjev na leto. Državna pošta je kar zavaljena z okrožnicami, reklamami in knjižicami teh podjetnih slovstvenikov. Jako pogosto se na javnih mestih postavijo deske in prostor na njih se drago prodaje. V omnibusih, tramvajskih in električnih vagonih, na železniških postajah so vse stene in bruni olepšani s takimi razglasi, včasih v bogatih okvirih in z lepimi barvami in velikimi črkami i. t. d. Pred kakimi dvema meseci se je na dražbi prodala pravica za jedno leto nabijati reklame na stenah visečega mostu glavnega vhoda v newjorško postajo čez Ist-River in je nek podjeten posrednik za trgovino z milom za to pravico dal 17.000 dolarjev. Naposled so nekateri bistrumni spekulanti prišli na misel, ako najmejo posebne vagone, katerih vnanje stene dajo popisati s pohvalami njih blaga in jih odpravijo na potovanje po vseh Zjedinjenih državah.

Najdražji, najbolj razširjeni, in najneprijetnejši način objavljenja je razpošiljanje posebnih ljudij, katere tukaj imenujemo bobnarji (drummer). To so spretni, zgovorni, zviti mladi ljudje, navadno gizdalinsko oblečeni, s prikupljivim vedenjem, precej prebrisani in bahati. Tak bobnar ima seboj ogromne kovčke z vzorci blaga, katero prodaja, včasih on jemlje blago na račun in ga prodaja za dobiček, bolj pogosto pa dela za gotovo plačo, pri čemur mu gospodar plačuje tudi stroške. Tak večnopotujoči mladeneč obhodi po tri tisoč trgovin na leto in še več. Spretni dobivajo na leto po pet tisoč, in posebno odlikujoči pa tudi po petnajst tisoč dolarjev na leto. Poznam več trgovinskih hiš, ki imajo po deset, tudi po petnajst taci trgovskih potovalcev, poznam kacih deset zavodov, ki plačajo za objavljenja vsake vrste, mej drugim tudi za bobnarje, po več kakor sto tisoč dolarjev na leto.

Samo po sebi se razume, da vse te stroške popolnoma poplačajo tisti, ki blago potrebujejo. Ti nesrečneži niti slutijo ne, da na svoj račun vzdržujejo tako strašno armado, dvakrat ali trikrat večjo, kakor katera koli si bodi vojna v Evropi, da morajo plačati pogosto po deset ali petnajstkrat dražje, kakor je blago zares vredno.

V poslednjih desetih letih, zlasti prav zadnji čas, jako mnoge panoge industrije in trgovine teže po neki občni organizaciji, k pespeševanju svojih koristij po ogromnih monopolih. Znamenita Standard Oil Company, katere dandanes brezpogojno ovlađuje ne le trgovino temveč tudi proizvajanje vsakovrstnih olj

po vseh Zjedinjenih državah, je s svojim čudovitim vspehom položila temelj temu teženju, ki se vedno in vedno nevarnejše širi, in proti kateremu se vsaj dosedaj zastoj boré postavodajstva posamičnih držav. Ti tako imenovani trusti obstoje v tem, da kake vrste tovarne, kakor mlini, steklarne, sladkornice i. t. d. se cenijo gotovo vsaka po posebni komisiji iz srede tovarnarjev samih, potem se pa prodajo trustu, kateri jim plačuje za udeležitev pri skupnem podjetju. Potem se izbere izmed udeležencev osrednja uprava, ki vodi vse vnanje posle trusta, določuje, koliko se ima delati, kupuje surovine, in določuje prodajalne cene in napravlja občno skladišče blago i. t. d. Notranja uprava vsake tovarne in oskrbovanje malenkosti ostane v rokah pravega lastnika, katerega dohodki so, ker je udeležnik skupnega podjetja, odvisni od občnih vspehov trusta, kajti dobički in zgube zadevajo ves trust ali ne le posameznih udeležencev. Zgoraj imenovana S. O. C. je vsled železne odločnosti in podjetnosti upraviteljev Rocksfellerja in Flagnerja dosegla ogromne vspehe; vsaka konkurenca je vdušila na najneusmiljeni način. Pred dvema letoma se je cena za kerosin ponizala na 2 centa (4 kr.) funt, dočim navadno stane po 10 ali 11 centov, da so udušili novo društvo, ki se je poleg trusta osnovalo v Ohaiu. Osnovatelji poslednjega društva so zgubili milijon v nejednaki dobi, in uničeni so bili v kakih štirinajstih dneh, ali Rocksfeller in Flagner se štejeta mej najbogatejše ljudi v Ameriki, ako nista najbogatejša. Prvi ima 25 milijonov dohodkov na leto. Poslednji dve leti so se osnovali trusti za sladkornice, ovseno phanje, za navadno in zrkalno steklo, pšenično moko, belila i. t. d. Veliko borbe je sedaj mej sladkornim trustom ter upravo in sodišči novojorški državi. Do sedaj je trust zmagal v vseh točkah, če tudi se je posrečilo razkriti nekatere stvari, ki se tičejo notranje uredbe zlasti dobička, stvari, ki so se dosedaj skrivale občinstvu.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Kdaj se smejo ženiti? V Nemčiji se smejo ženiti fantje, ki so spolnili 18., dekleta ki so spolnila 16. leto. V Avstriji je postavna starost za oba spola določena s 14 letom, vendar se tako mladi ženijo navadno le v Dalmaciji. Na Španjskem štirinajstletni deček lahko vzame dvanajstletno nevesto, ravno tako tudi na Grškem, Portugalskem in Ogerskem, kjer se pa protestantje smejo vendar še le s 18 oziroma dekleta s 14 leti ženiti. V Italiji se zahteva od ženina starost 18, od neveste 15 let, ravno tako tudi v Franciji, Rusiji in Rumuniji. V Švici se v raznih kantonih zahteva različna starost in sicer od ženinov od 14 do 20, od nevest od 14 do 17 let.

Zrakoplavi za vzdiganje potopljenih ladij. Dva ruska inženirja, Novicki in Pokeršijewnicki, se baje pogajata z angleškimi admirali, da bi na suho potegnili križaro „Viktorijo“, ki se je potopila na maloazijskem obrežju 22. junija, 1893. Inženirja poskušala sta že svoj dobro preudarjen način vzdiganja meseca avgusta pr. l. na reki Visli, blizu Varšave. Čoln je tičal 9 m. globoko pod vodo, in inženirja sta veslala

pod vodo s potapljavci z dvema nepremočljivima zrakoplavoma, katera sta bila pripeta na obe strani čolna, potem pa napihana z zrakom. Povoljni uspeh ju je naudušil k še večjemu podjetju, da namreč vzdigneta „Viktorijo.“ Njena teža je 10.470 ton, ter jo nameravajo premakniti z desetimi zrakoplavi, katerih vsak bode obsegal 1.700 kubičnih metrov. Jedina težkoča obstoji v tem, da „Viktorija“ leži 138 m. globoko, kar daje preračunjenih štirinajst zračnih tlakov. To težkočo pa hočejo premagati s potapljalno sobo, dovolj močno, da podpira tlak, in tako vrejeno, da bode potapljalcem možno pripeti zrakoplave k ladijnim podrtinam, ne da bi ostavili sobo. V načrtu ni nič novega; podvodni inženir W. Bauer, vzdignil je l. 1863. s pomočjo zrakoplovov parnik „Ludovik“, ki se je bil potopil l. 1861 v Bodenskem jezeru.

Novice.

— **Njegovo veličanstvo presvitli cesar in cesarica** praznovala sta v torek dne 24. t. m. 40letnico svoje poroke. Vsa širna Avstrija se je tega lepega dne spominjala s primernimi slovesnostmi in pošiljala vroče želje k Vsegamogočnemu, da bi ohranil presvetlo cesarsko dvojico še mnoga leta. Tudi Habsburški dinastiji vsikdar zvesti in vdani slovenski narod želi tem povodom svojemu predobremu vladarju in njegovi presvitli družici še zdrava mnoga leta. — Šolska mladina je praznovala prelepi praznik s sveto mašo, deputacije dež. odbora, občinskega zastopa ljubljanskega, trgovske in obrtniške zbornice, kmetijske družbe, mestne hranilnice, veteranskega kora in društev „rudečega“ in „belega“ križa, pa so se oglasile pri dež. predsedniku s prošnjo, da prijavi tem povodom najudanejšo čestitke Nj. Veličanstvima.

— **Petdesetletnica Nj. Veličanstva presvetlega cesarja.** V namen, da se kolikor mogoče slovesno praznuje l. 1898. petdesetletnica vladarja našega presvetlega cesarja in se za to praznovanje doseže sporazumljenje za skupno postopanje po celem cesarstvu, sešel se je Dunaji po inicijativi nižjeavstrijskega sklepa obrtnega društva slavnostni odbor obstoječ iz zastopnikov najuglednejših dunajskih korporacij in društev. Ta odbor vabi k posvetovanju, ki se bo vršil v ta namen na Dunaji v nedeljo dne 29. aprila t. l. vse avstrijske deželne zastope, župane dež. stolnih mest. trg. in obrt. zbornice, kmetijske družbe in razna druga odlična društva in korporacije. Namen odbora je pred vsem prirediti veliko narodno razstavo l. 1898. na Dunaji, ki naj bi pokazala, koliko so vsi avstr. narodi napredovali v duševnem gmotnem in humanitarnem ogledu za dobe vladanja premilostnega našega cesarja.

— **Osobna vest.** Upravalno svetovalstvo banke „Slavije“ v Pragi je povodom praznovanja svoje 50letnice odlikovalo tukajšnjega svojega generalnega zastopnika g. Iv. Hribarja z naslovom ravnatelja in to za zasluge, katere si je pridobil za zavod.

— **Jezuitje** kupili so, kakor se čuje ob Poljanski in novi cesti, ki vodi v Streliške ulice od gosp. Dečmana precej obsežno stavbišče, kjer bodo zidali cerkev in samostan.

— **Družba sv. Mohorja v Celovci** se s tiskarnico in knjigoveznico preseli v svoj novi dom te dni. Včeraj so dozgrajeni res krasni dom cerkveno blagoslovili. Družba šteje do 9000 članov več nego lani. Vseh članov je torej sedaj do 66.000. Prelepo število, na katero mora biti ponosen vsak Slovenec. Da bi družba v novem domu na čast in ponos slovenskemu narodu še lepši napredovala to je gotovo iskrena želja vsakega rodoljuba.

— **Pred porotnim sodiščem** vršila se boče v prihodnji sesiji obravnava proti zločincem, ki so pred dvanajstimi leti umorili škofjeloškega okrajnega sodnika dr. Krausa. Na sled se je prišlo zločincem po izpovedbi nekega uietnika. Pre-

1. s spričevalom, da se je pri kakem kovači izučil za kovaškega pomočnika;
2. z domovinskim listom;
3. s spričevalom svojega župnika ali župana, da je poštenega vedenja, in
4. da zna brati in pisati slovenski.

Ubožni učenci morejo tudi dobiti štipendije po 60 oziroma 50 forintov.

Prosilci za štipendije imajo predložiti:

1. ubožni list,
2. spričevalo o poštenem vedenju, in
3. potrdilo, da so delali uže dve leti za kovaške pomočnike. Prošnje z le temi spričevali imajo poslati vsaj do 15. junija glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja do konca decembra 1894 leta. Kdor dobro prebije preskušnjo, more po postavi iz 1873. leta dobiti patent podkovskega mojstra, ker sedaj ne more nihče brez preskušnje postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec si ima za šolski čas skrbeti le za živež in stanovanje ter za potrebne šolske knjige. Stanovanje dobodo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih boleznij, pa tudi premalo izurjenih oglednikov živinskih in mesovnih, zato naj bi skrbela županstva, da dobode vsaka občina vsaj po enega dobrega kovača in živinskega in mesovnega oglednika.

Ivan Murnik,

predsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis,

začasni vodja podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 27. in 28. junija tega leta, in sicer: 27. junija skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso obiskavali podkovske šole, 28. junija pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, kateri hočejo delati to skušnjo, naj se oglase pri podpisnem vodstvu do 15. dne junija t. l.

Vodstvo podkovske šole v Ljubljani
dne 1. maja 1894.

Dr. Karol vitez Bleiweis.

Kmetijske raznoterosti.

Laboratorij Pasteur-Chamberlandov na Dunaji. V kratkem osnuje se na Dunaji laboratorij za izdelavo cepil za vranični prisad pri govedih in drobnici in pa za pereč ogenj pri prašičih. Tak laboratorij je že v Budimpešti, ki slednje leto razpošlje nad 2 milijona pušic omenjenih cepil. Dunajski laboratorij bode pod vodstvom gospoda Brodina Colleta in upravnim nadzorstvom dunajske kmetijske družbe.

Kebrovo leto. Ne le s Kranjskega, temveč tudi s Koroškega in Štajerskega prihajajo poročila, da je letos silno majskih kebrov. Zaradi gorkega vremena. prikazali so se nekoliko poprej, nego po navadi. Priporočati moramo vsem vplivnim osebam, da naj prebivalstvu priporočajo pokončavanje teh škodljivcev.

Žveplena kislina dobro sredstvo proti predenici. Neki ogerski kmet je lani poskusil predenico, ki je bila na njivi posejani z nemško deteljo, s tem pregnati, da je njivo pomočil z vodo, kateri je bil deseti del žveplene kisline. Poskus se je jako dobro obnesel. Predenica je popolnoma zgginila, detelja pa ni bila nič poškodovana.

Vleposestva v Rusiji. Kaka velikanska posestva so v Rusiji, kaže statistično poročilo po posestvih v minškej guberniji. V tej guberniji ima knez Anton Radziwill 106.402 desetini, grof Konstantin Potocki 126.322, grof Avgust Potocki 111.222, grof Josip Tišckjevič 25.000, Pušlovski 90.953, Horvat 50.100 in grof Kutugo 41.398 desetini zemlje. Desetina je nekaj nad 1 hektar.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

IV.

(Dalje.)

Pokazalo se je, da vlada železna disciplina v vseh malenkostih tega podjetja in da glavni vodja Hauemayer dobiav na leto dobička 12 milijonov dolarjev. Postavodajstvu in sodiščem se je pa tudi silno težko boriti s temi monopoli, katere vsled svojih sredstev in discipline, katero vzdržujejo veliki dobički, z vspehom obidejo ne le črko temveč tudi duh zakona. Tako je sladkorni trust, ko ga je postavodajstvo v novoyorške države proglasilo za nezakonitega, razpal na videz, a ob enem se je pa pojavila nova organizacija v državi New Jersey, katera po svojem zemljepisnem položaju ni družega kot veliko podmetstje novoyorško. To država plačuje večjidel svojih stroškov z davki, ki jih plačuje ta družba, katerima ni ugodno ali ni dovoljeno živeti oficijelno v mejah novoyorške države. Pravosodje novoyorške države se ne razprostira na državo New Jersey ali kako drugo državo, ker so vse samostojne. In tako sladkorni trust se razvija, ter izvršuje vse svoje posle v Now Yorku in ima le majhno pisarno z enim pisarjem onostran Hudsona. Minolo bode še nekaj let, predno zmaga javno mnenje newjeriseyske države koristoljubje zakonodalcev, kajti težko se je odreči davkom, katere plačujejo te družbe brez obotavljanja in izgovarjanja.

Ti trusti razširjajo se vedno bolj in bolj s čudovito hitrostjo. Vsak dan prineso časopisi poročila o novih kombinacijah v vseh delih Zjedinjenih držav in v vseh panogah proizvodstva in trgovine. Najhujšo, najbrezozirnejšo vojsko napoveduje trust tvrdkam, ki iz katerega koli uzroka ostanejo samostojne. Tako je pred nekaterimi tedni žganjarski trust z dinamitom

razstrelil po svojih agentih veliko tovarno za žganje v Čikagu, katera ni hotela pristopiti temu trustu. Govori se, da sta tajnik in prvi vodja tega trusta glavna prouzročitelja temu napadu, če tudi se jima naravnost dokazati ne more.

Kakor v lesni trgovini, tako je tudi v vseh drugih trgovinah stroga klasifikacija blaga po kakovosti. Blago se prodaja ali po tej klasifikaciji, in je v takem slučaju podvrženo vladnemu nadzorstvu, ali po vzorcih (čipke, čevlji, klobuki) ali po narisih ali fotografijah (hišna oprava, stroji, godala). Ameriška trgovina je v tem brezmadežna, blago je gotovo tako, za kakeršno se je prodalo. Prodajavec jamči za to, kakšno je blago in koliko ga je. Tukaj ne najdeš peska v moki, krompirja v maslu. Vsak kupec ve, da bode moral vzeti blago nazaj in povrniti ves denar, ako blago ni ravno tako, za kakeršno je je prodal. S tem ne rečem, da se v Ameriki blago ne ponareja — tudi tukaj barvajo vino in olje, prodajajo slabo očiščen kerosin, in kotenino, katera rada ogoreva, ali v vseh slučajih vesta kupec in prodajalec, kakšno je blago in sta o tem sporazumna.

V tesni zvezi s trgovino v Ameriki je kredit, bodi si že zasebni ali družbini. Kakor v veliki, tako se tudi v mali trgovini le redkokedaj prodaja za gotovi denar, prodaja se proti plačilu v 30, do 60 dneh, na 3, 4, 6 in tudi 12 mesecev. Vsaka trgovina ima svoje navade in svoja pravila. Jestvine kupujejo mali trgovci od večjih navadno proti plačilu v 30 ali 60 dneh; krojno blago, čevlji, klobuki, izdelano obleko prodajajo se na 4 ali 6 mesecev; stroji, kmetijska orodja na 12 mesecev. V podrobni trgovini navadno obračunajo na mesec; na severu, na zapadu se na to gleda dosti strogo, ali na jugu se ne morejo privaditi z obveznimi obroki za poravnavanje in kreditne razmere so tukaj dosti zmedene.

Sicer ni nikjer na svetu kredit tako razvit kakor v Ameriki. Ko si človek, ki je na čelu kake tovarne ali trgovine, pridobi zaupanje, je njegov kredit naravnost neomejen. Ko je njegov npravstveni značaj in pa njegova trgovska izvednost dobro opisano v trgovskih agentstvih, lahko kupi na kredit po navadnih pogojih bodisi karkoli. Vsled tega so v Ameriki mogoče obširne in visoke kupčije z neznatnimi razmeroma gotovimi denarji. Le tako je mogoče, da kdo tako hitro iz nič obogati. Vsi bogatejši ljudje v Ameriki, izvzemši Vanderbille in Astore, niso podedovali svojega bogastva temveč so si ga sami pridobili. John Gould, Andrej Kornegi, Roksfeller, Flagler, Arnori, Fer, Stanford, Pullmani in so začeli pri groših in sedaj imajo po desetere milijonov dohodkov. Že poprej sem imel priložnost omeniti, da so v Ameriki obdarovani s spekulativnim duhom. Žal, da se spekulacija ne omejuje na novojorški Wall-street, delnice, obligacije, in zemljišča, ali zaradi nje trpé perijodično vse panoge trgovine in obrtnije. Cene različnega kmetijskega

in tovarniškega blaga se vedno menjajo, in pogostejše se menjajo le vsled nepričakovanih in neobjasnjivih za prosto ljudstvo manipulacij špekulantov kakor zaradi naravnih zakonov narodnega gospodarstva. To povišanje ali ponižanje cen se navadno pripravlja jako prekanjeno; ogromna sredstva, včasih na deset milijonov dolarjev zbero se na gotovih mestih, in gotovo blago jednega belega jutri skoro popolnoma izgine s trgovišč, ali pa narobe v nepričakovani množini nakrat poplavi trgovišče. Pšenica, moka, žebli, železo, steklo, svinec, kava, sladkor, raznovrstne jestvine, z jedno besedo vsakovrstno blago, sedaj to sedaj ono služi tem manipulacijam, ki nekatere obogate, druge pa spravijo na beraško palico, in vsakemu trgovcu na vseh koncih Zjedinjenih držav je treba največje previdnosti in vedne pozornosti pri izbiranju blaga, ker je vsled časopisov, brzojavov, železnic tudi trgovina na drobno jako občutljiva za menjanje cen v glavnih središčih. Jaz sem večkrat pridobil ali izgubil znatne svote vsled teh nepričakovanih in za človeka živečega daleč od glavnih mest nepojasnjivih prememb cen. Tako mi je pred jednim letom potovalec jedne največje novoyorške tvrdke prišedši naravnost z vlaka v mojo pisarno, prodal dva voza stekel za okna v vrednosti 3000 dolarjev. Stekla mi je bilo treba in cena mi je ugajala. Naravnost iz moje pisarne je šel na brzojavno postajo in odposlal naročilo, jaz sem pa vrnivši se od tod v hotel, dobil brzojavko, da je cena baš za tako steklo poskočila za 20 %. Kupčija je bila sklenjena in drugi dan sem že dobil od trgovske hiše v Novem Yorku ponudbo, da mi plačajo 500 dolarjev v gotovini, ako odstopim od kupčije, če tudi se je kupčija bila sklenila le z besedami in ni bilo nobene pisane pogodbe.

To poglavje končam z nekaterimi statističnimi podatki o razvoju železnic v Ameriki.

V 1880. letu, predno sem se jaz priselil, je v Zjedinjenih državah bilo 82146 milj železnic, v katere je bilo vloženih 2,319.489 dolarjev in so prinesle 525,620.577 dolarjev kosmatega dobička in plačale 61,681.470 dolarjev dividende delničarjev. V 1890. l., deset let pozneje, je pa bilo že 163.420 milj železnic, v katere je bilo vloženih 5.105,902.025 dolarjev, in so donašale 1.097.847.428 kosmatega dobička ali samo 83,863.632 čistega dobička v podobi dividend.

Poučni in zabavni drobiž.

Kraljički v žepu. Znano je, da kraljički napravijo gnezdo na kaj nenavadnih krajih. Blizu Trijera je neka ženska sušila perilo in mej drugim tudi neke moževe hlače. Ko je koncem tedna pobirala perilo, opazi, da je kraljiček v hlačnem žepu bil napravil gnezdo.

Zdravje v velicah mestih. Na zdravniškem kongresu v Rimu je profesor Finkotburg iz Bonna razglasil, kako škodljiva za zdravje so velika industrijska središča. Vse zdravstvene naredbe ne morejo odpomoči. V mestih se posebno

pr. zrak. V vodi sta omenjeni prvini tako združeni, da sta zgubili svoja prejšnja svojstva. Vodik na pr. gori, kislik pospešuje gorenje. Voda pa ne gori, gorenja pa tudi po navadi ne pospešuje, temveč še ogenj gasi. Pri navadni gorkoti sta kislik in vodik plina, voda je pa tekoča. Sicer je pa tudi voda brez duha, barve in okusa. To pa velja le za kemično čisto vodo, navadne vode pa že imajo okus, večkrat tudi kak duh ali barvo.

Videli smo pri zraku, da ima poleg svojih glavnih sestavin še neko vrsto drugih snovij v sebi in to ne povsod jednako, v nekaterih krajih je primešano teh snovij več, v drugih pa manj. To velja tudi za vode. Kemično čisto vodo v prirodi težko dobimo. Najčistejša je še dežnica, če jo na prostem nalovimo. Če jo pa nalovimo pod kapom, kjer teče s strehe, se je pa že navzela raznih snovij.

Znano je, da je različna voda bolj ali manj zdrava za pitje, bolj ali manj okusna, vse to je odvisno od tvarin, ki so jej primešane. Celo v dežnici našli so pri preiskavi razen v njej razstopljenega kemično nespojenega kislika in dušika, še sledove ogljenčeve kisline, solitrove kisline, solitrove sokislne, amonjaka itd. Sicer je to naravno. Ker zrak ni popolnoma čist, se mora tudi voda v njem navzeti družih tvarin. Čim dalje pa dežuje, tem manj tujih tvarin je v dežnici.

Veliko več primesij je pa v studenčnici, rečnici, morski in nadanji vodi. V njih nahajamo cele vrste tujih snovij, raztopljen apnenik, mavec, magnezijo, klorni magnezij, klorovo apno, kuhinjsko sol. Navadno je v 100.000 delov pitne vode 50 delov raztopljenih trdih tvarin. Od dobre pitne vode se pred vsem zahteva, da nima v sebi kacid strupenih snovij, kakor bakrenih, arzenikovih in svinčenih spojin in da nima kacid bolezenskih kalij. Posebno je v taki vodi več tacid bolezenskih kalij, ki pridejo s kakim gnitjem v dotiko, kakor v družih vodah. Tako ne sme voda, katero imamo za pitje, prihajati na svojem teku v zvezo s kuhinjskimi odpadki in pa s stranišči. Vodnaki blizu stranišč nimajo zdrave vode, če se bi tudi ne ozirali na čednost. Pri vsakem gnitju nastajajo duščeve spojine, zlasti solitrova kislina, solitrova sokislina in pa amonjak. Za to pa lahko rečemo v vodi, v kateri se nahaja dosti teh tvarin, da ni zdrava za pitje. Tudi je slabo znamenje za čistost vode, če je v njih mnogo kuhinjske soli. Ta kuhinjska sol navadno prihaja od človeške ali živalske scalnice, ali pa kuhinjskih odpadkov. Seveda to ne velja za kraje, kjer so v zemlji veliki zakladi kuhinjske soli, v tem slučaju, pa imajo vse vode kacega kraja jednako kuhinjske soli v sebi.

Nekatere tvarine pa narejajo vodo še okusno in zdravo, ako se v njej nahajajo v pravi meri. Tako ločimo mehko in trdo vodo. Trde vode so okusneje za pitje, nego mehke. Kemične preiskave so pokazale, da je trdost vode od tega odvisna, koliko je v njej apnenika in magnezijevih spojin. Za obrtnijo, zlasti pa za parne kotle pa trda voda posebno ne ugaja, ker se v kotlu od nje nabira tako imenovani kotlen kamen, ka-

teri otežuje snaženje kotlov in je že bil povod kaki nesreči na železnici. (Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Ameriški jesen posebno ugaja za mokre kraje. Celo v vodi raste. Les je dober posebno za razno orodje. Saditi to drevo je najbolje v maji ali juniji, kadar je že dovolj gorko. Zgodaj pomladi se sajenje ne priporoča.

Buče na kompostnih kupih. Nobene rastline bolje ne vspevajo na kompostnih kupih, kakor buče. Lahko se vsejejo v maji na kompostni kup.

Mravlje — škodljive. Dolgo se je mislilo, da so mravlje celo koristne sadnemu drevju, ker pokončavajo razne mrčese. Natančne preiskave so pa pokazale, da mravlje ogrižejo popke, ko se ravno odpirajo. Posebno škodljiva je travna mravlja (*Tetramorium coespitrum*.)

Senica — sovražnica čebel. Senica je razvpita sovražnica čebel. Po knjigah se večkrat čita, da hodi trkati zlasti po zimi na panjeve, da ven prileze kaka bučela, da jo požre. Neki skušen čebelar pa trdi, da je stvar pretirana. Pač pride pred ulnjak in pogleda pri izletnih luknjah panjev, če je kaka mrtva čebela, da jo odnese. Nikdar pa on ni zapazil, da senica odnašala žive čebele.

Senca za gnojne jame. Po letu je potrebno, da ima gnoj senco, zato je pa potrebno, da se okrog gnojne jame nasade kaka drevesa. Za to so pa le taka drevesa, ki preneso mnogo gnojnine, ki hitro rasto in imajo veliko listje. Posebno dobre so trepetlike, jagnjet, nekatere vrbe in širokolistnata lipa. Če je okrog zemlje le nekolike vlažno, tudi dobro vspeva bela jelša. Javor pa rad trohni na tacid krajih, divji kostanj tudi ne prenaša take gnojnine.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

V.

(Dalje.)

Leta 1883 je moj lesni zavod bil preobložen z naročili za deske. Da bi jih mogel izvršiti, morali smo žagati po noči in po dnevi z dvojno zameno delavcev. Brune je bilo treba voziti vedno dalje in dalje, stalo je vedno več in več, dokler ni prišlo do tega, da ni bilo nobenega dobička. Treba je bilo premakniti žago k gozdu ali pa kako drugače poskrbeti za ceneje dovažanje brunov. In baš tedaj je majhna železnica, ki je vozila skozi naše mestice, menjala šine. Pokrajina se je bila naselila in te majhne šine, s katerimi je bila s prva narejena, niso mogle nositi težjih lokomotiv in voz. Kupil sem jako po ceni nekaj milj teh šin, majhno lokomotivo in nekaj odkritih železniških voz in v dveh ali treh tednih naredil sem že tri milje dolgo železnico k glavnemu viru lesa. Potem so s konji dovažali les k tej železnici in železnica ga je pa vozila k žagi. Dela je bilo toliko in deske tako drage, da se je v treh me-

secih splačala železnica. Razume se, da me je ta kratka železnica, katero sem hitro zgradil z osebnim nadzorovanjem dela, seznanila nekoliko z grajenjem železnic in zlasti, koliko da stane grajenje.

Ko je nekaj mesecev pozneje neka železniška družba oddajala polaganje šin na neki stranski progi, mogel sem že potegovati se za to delo in sem ga tudi dobil. Naredil sem nekaj dobička, ali glavno je pa to, da sem se podrobneje seznanil z grajenjem železnic v praksi. Do tedaj nisem imel nobene teoretične podlage v železniških stvareh. Doma nisem imel v šoli najmanjše priložnosti seznaniti niti površno se s tem stvarmi. Ali v Ameriki ne poprašujejo za spričevala. Pogosto pastor prodaja v prodajalnici ali pa zida hišo, učeni inženier pa dela po njegovih navodih. Les je hitro izginjal po obeh straneh železnice. Premislil sem, da je ugodneje podaljšati železnico, kakor pa les privaževati po štiri milje k železnici. Tako je železnica kmalu narasla na sedem milj. Prihajali so potniki, oddajalo se je blago za prevažanje in vse to je poleg prevažanja brunov pripomoglo, da se je železnica prej izplačala. Več manjših mestic in pa večjih posestnikov mi je stavilo jako ugodne pogoje, ako podaljšam železnico k njim in osnujem redno vožnjo. Začel sem se pogajati z državo za zemljišča poleg železnice in pokazalo se je, da je bilo odločeno, da se sedemstotisoč akrov zemlje zastonj da železnici, ki se bode prva gradila baš na to stran. Neka velika družba za trgovino z zemljišči je baš tedaj bila kupila okolu štiristotisoč akrov zemlje in mi je ponudila četrtno vseh teh njenih zemljišč ležečih 6 milj po obeh straneh moje železnice. Šel sem v stolic, dobil dovoljenje za grajenje nove železnice, sklenil pogodbo z državnimi oblastvi in z višje omenjeno družbo za trgovino z zemljišči. Čez jeden teden je že bil oddelek inženerjev na polji in vršil začetno delo za 150 milj dolgo železnico od St. Johnske reke do Mehikanskega zaliva, da se naredi preko redko naseljenih kraljev zveza mej parniško vožnjo po St. Johnski reki in parniško vožnjo po Mehikanskem zalivu.

Prva dela so pokazala, da bode železnica stala z opravo vred blizu dva milijona dolarjev. Gotovih dolarjev jaz tedaj nisem imel, vse moje premoženje je bilo v zemljiščih, mojem zavodu in pripravah. Vendar nisem dvomil na vspeh. In res je bila železnica že dodelana, z vsem preskrbljena in je že popolnoma vozila čez poldrugo leto, ko sem dobil dovoljenje od države za grajenje.

Kakor pri vsakem drugem podjetji lotil sem se tukaj osnove družbe za grajenje železnice in čez nekaj dnij sem že dobil sposobnih ljudi. Jaz sem vse svoje premoženje po cenitvi vtaknil v to železnico, da se je novi družbi dala neka podlaga. Moj sodrug pri trgovini, o katerem sem govoril v prejšnjem poglavju, je tudi del svojega premoženja dal v to želez-

nico. In naposled sta dva nova člana (Anglež, ki je ravno prodal srebrni rudnik v Nevadi in se preselil v Florido, in Šved, ki je že kacic deset let bival v Floridi in si nabral lepo premoženje) vložila po 30.000 dolarjev v gotovini in s tem denarjem in kreditom, katerega sem imel sam, sem začel in tudi končal železnico.

Ko se je družba osnovala, izbrali so me za predsednika in mi dali glavno vodstvo z neomejenimi pooblastili. V tem so inženerji za 30 milj že končno določili, kod pojde železnica in petsto ljudij se je poslalo na delo ter delo železnice se je hitro napredovalo. Glavni zadržek niso bili denarji, temveč to, kod pojde železnica, ker je bilo treba po zakonu razlaščevati zemljišča, kjer jih posestniki z lepa odstopiti niso hoteli. Posestva so bila majhna in posestniki so oglaševali kdo ve v kolikih slučajih drug za drugim in zavirali delo. Moj sodrug Šved je celo poldrugo leto imel z odvetnikom s tem opraviti in še je bilo petdeset stvari nerešenih, ko je bila dodelana železnica. Za to smo zanje morali dati poroštvo za poplačilo odškodnine, ako jo jim priznajo sodniki. Sodišča so namreč nam dovoljevala delo nadaljevati ne čakajoč razsodbe.

Nekateri posestniki so si prizadevali, da bi nas odrli, kolikor je le moč, bodisi da gre le za pravico kake poti, za prst za nasipanje ali pa za les za železniške pragove, drugi so pa zopet nam pomagali, kolikor je le bilo mogoče. Nekateri so nam kar ponujali polovico svojih zemljišč, ako gradimo železnico v gotovo smer. Včasih so bila celo pogajanja, kod pojde železnica, in ko se je odločilo, kod pojde, je družba imela že več deset tisoč akrov zemlje in zlasti za vse postaje. Nekaj novih mest se je kar zgradilo ob progi. Kjer smo se odločili, da napravimo postajo, so se takoj zidale prodajalnice, pošta itd.

Sam sem nekaj mesecev prebil na progi in vodil inženerje. Na fizične ovire se nismo dosti ozirali, gledali smo največ na to, da bode železnica imela vožnjo. V enem kraju prerazali smo dve milj široko in na nekaterih mestih 25 čevljev globoko jezero in na drugem kraju presekali smo celo vrsto holmov z nasipi in vrezami do 70 čevljev globočine. Ob Mehikanskem zalivu smo presekali nekaj širokih morskih rokavov, zasipali močvirja in sploh premagali mnogo težav. Omenim naj še, da je moj glavni inženier bil mlad dvaindvajsetletni človek, kateri je dosedaj bil cerkovnik nekje na severu, ali se je v naglici v kakih šestih mesecih naučil zemljemerstva in inženierstva. Ko je prišel v Florido, je vstopil kot delavec k inženierjem, ki so delali železnico za neko drugo železnico na jugu. Slučajno sem se jaz seznanil z njim. Napravil je name dober vtis in spoznal sem, da je bister človek ter naredil sem ga za glavnega inženierja.

(Dalje sledi.)

podoben. Le unanost se mu ima kakor sploh vsem Matičnim knjigam odslej dati ličnejša. 2.) Doneski k zgodovini „Škofje Loke“, znanstvena razprava iz peresa prof. dr. Fr. Kosa. 3.) „Zgodovina slovenskega slovstva“; spisal prof. dr. Karol Glaser. I. del. (Od prvega početka do Vodnika.) Knjige so proračunjene na 60 tiskovnih pol. Prve in druge knjige izide po 270, tretje pa 3000 iztisov, ker se ima nadaljevati in bodo izvestno po njej segali novi udje poznejših let. (Dalje sledi.)

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

V.

(Dalje.)

Potrebno se mi zdi še nekoliko naslikati, kako se delajo železnice v Ameriki, ker se še spominjam fantastičnih pripovedek, ki sem jih čital o tem v svojem maternem jeziku.

Kakor sem že višje povedal, jaz nisem imel nobenega pojma o tej stvari v Rusiji, torej ne morem primerjati, temveč morem samo opisati, kako v resnici delajo v Ameriki v sedanjem času.

Strmci na vseh ameriških progah izimši gorske dele v Skalnih in Atlantskih gorah ne znašajo nad jedno stotino, v mestih ali blizu večjih rek ali morij se dopušča petnajst tisočin. To je najvišji dopustljivi strmec na ravnih železnicah, na krivih se pa ne dopušča nad jedno dvestotino strmecca. To pravilo me je stalo nad dvesto tisoč dolarjev pri zemeljskem delu, ali potem jako olajšuje izkoriščenje železnice. Na mojej progi je samo na enem mestu, ko se železnica bliža Mehikanskemu zalivu bilo 15 tisočin padca. Krivina se dopušča na 6 stopinj, ali k večjemu na osem, in mnoge železnice odkrekajo menjanje voz, ko bi kje bila krivina večja, ker se na krivinah jako izrabljajo kola. Nasipi se delajo od 10 do 12 čevljev širjave na vrhu, in v rezi po toliko širjave na dnu. Nagnjeni so od jedne tretjine do polovine, kakeršna je zemlja. V trdi glini dopuščajo se skoro navpični nasipi ali preseki. Cena za prstno delo znaša osem centov za kubični jader, če je pesek, pri glini 12 do 25 centov za kubični jader in pri 40 centov za skriljevec in do jednega dolarja za kamenje. Za to ceno mora kopač iztrebiti še vse šture do 18 palcev globočine. Z zemeljskimi deli pečajo se na jugu samo Italijani in zamorci, na severu in vzhodu Italijani in irlandci, včasih tudi Poljaki, redkokedaj Ogri, na zapadu pa Kitajci. Železnični pragovi se v največ slučajih tešejo 6 palcev debeli, 8 palcev široki in osem čevljev dolgi in se pokladajo dva čevlja narazen in stoje po 25 centov dostavljeni na železnico. Na jugu se rabi rumena smreka in poslednji čas tudi cipresa, na severu in vzhodu beli hrast, na zapadu pa kar pride pod roko. Poslednji čas so se po vseh Zjedinjenih državah začeli delati poskusi s pragovi iz slame, jekla in stekla. Ker se vedno bolj izsekavajo gozdi,

so si začele prizadevati mnoge železnice, da jih zamenja s čim trajnejšim, ali dosedaj, kolikor mi je znano se nobeno nadomestilo ni obneslo.

Železnični mostovi po vseh novih progah bodisi že trajni ali pa le začasni, odlikujejo se po lahkosti in ceni zgradbi. K začasnim mostovom prištevam surove zgradbe iz neotesanih brunov v močvirnih in sploh nižjih krajih, da se po njih privaja zemlja za zasipanje. Na nje polože debele brune, potem pragove in šine in zasipajo jih z zemljo z vlaka, dokler se ne začne pravilna vožnja. Te zgradbe so včasih 40 do 50 čevljev visoke. Navadno so jako nevarne, ali tako znižujejo ceno za delo, da jih podjetniki vendar redno rabijo. Meni je celi vlak z lokomotivo in desetimi naloženimi vozovi skočil s tacega začasnega mostu, ali vendar sem privarčeval ž njih vporabo celih stotisoč goldinarjev.

Stalni mostovi grade se jako priprosto. Prepoval sem vse Zjedinjene države in sem posebno pazil na mostove ali povsod sem videl jednake. Seveda to velja za lesene mostove, ker povsod sprva delajo lesene mostove. Čez nekaj let, ko železnica že donša dohodke in leseni mostovi začno trohneti, zamene jih z železnimi ali pa jeklenimi najrazličnejših vrst. Leseni, prvotni mostovi delajo se tako-le: Zabije se pet kobil (nog) v vrsto, dvanajst čevljev je oddaljena vrsta od vrste, vrhovi se odžagajo v vodoravni črti in nanje se polože obrezani tramovi po 12 palcev široki in debeli in 12 čevljev dolgi. Na kobile se pribijejo z velikimi železnimi žebli, potem se polože podolžni obrezani tramovi po 6 palcev debeli. 12 široki in 25 čevljev dolgi povprečno 8 čevljev narazen, in vezajoč jih z naslednjimi, menjajoč vezanje tako, da sta na vsaki kobili dve vezi in dva cela tramova. Nanje denejo se rezani tramovi 6 palcev debelosti, 8 palcev širivosti in 8 čevljev dolgosti in ti poslednji se zopet zvežejo s podolžnimi tramovi po 6 palcev debelimi in 8 palcev širokimi. Za tem se ves most zbije z železnimi žebli in je gotov. Taki mostovi se razmerno jako po ceni in morejo se narediti jako hitro. Na moji progi jih je bilo okoli 6 milj in pogostoma zabili so po 100 kobil na dan, upotrebljujoč parni stroj za zabivanje po jezerih in rekah, posebne priprave na valjih za jarke in brezvodna mesta. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Graško vseučilišče. Za poletni tečaj se je na Graškem vseučilišču vpisalo 90 rednih in 10 izrednih bogoslovcev, 522 rednih in 38 izrednih pravnikov, 449 rednih in 62 izrednih medicincev, 73 rednih in 26 izrednih modroslovcev, te. 58 farmacevtov. Vkupe je torej 1328 slušateljev.

Nemcev je na svetu 76 milijonov. V Nemčiji jih je 49, v Avstro-Ogerski 10, v Švici 2, v Rusiji $1\frac{1}{4}$, v drugih evropskih deželah $7\frac{1}{4}$, v Severni Ameriki 7, v Južni $1\frac{1}{2}$ milijona. Kake tri milijone jih je pa v Aziji, Afriki in Avstraliji.

Tečaj za stalne častnike se opusti, kakor poročajo časopisi. To šolo so nekdanj obiskovali stotniki, kateri so hoteli

sekov za konjerejo in ribarstvo“, katera izdaja družba v nemškem jeziku.

Poleg zvršitve sklepov lanskega občnega zbora in vodstva družbenih zavodov in podjetij je glavni odbor, oziroma predsedništvo, tajništvo in družbena pisarna, oskrboval vsa tekoča opravila družbena ter tudi, kadar je le bilo mogoče in umestno, pospeševal domače kmetijstvo.

Družbena pisarna je rešila 1892. leta 1315 prav uradnih aktov, katerih izvirniki, oziroma prepisi, so spravljani v družbeni registraturi, in nad 10000 opravičnih spisov o strokovnih vprašanjih, o poizvedbah, o prodaji semenja, strojev, knjig itd.

Izmed posameznih ukrepov glavnega odbora za pospeševanje kranjskega kmetijskega v obče ter posamičnih kulturnih vrst posebe omenja glavni odbor naslednjih, katerih je zvršil nekoliko s svojim denarjem, nekoliko pa s podporami visokega c. kr. kmetijskega ministerstva in visokega deželnega zbirca kranjskega.

Glede pospeševanja kmetijskega rastlinsva je tudi glavni odbor leta 1893. priskrbel svojim udom različnega semenja, deloma zato, da so seme premenili, deloma pa, da so prišli do boljših vrst. Priskrbel je brezpredelnega deteljnega semena, pravega rigajskega lanenega semena, raznih žit, ajde in več vagonov semenskega krompirja, kar je provzročilo 23.000 gld. prometa.

Posebno je pa glavni odbor posredoval pri nakupu umetnih gnojil. Ko so se kmetovalci poučili o veliki vrednosti umetnih gnojil, začel je glavni odbor l. 1893. naročati takih gnojil ter je za začetek dosegel jako lep uspeh, kajti oddal je 15 vagonov gnojil.

Ker se zaradi trtne uši, se s pospeševanjem vinarstva bavita država in dežela sami ter sami porabljata sredstva, kar jih imata na razpolaganje, družba v tem oziru ni storila mnogo. Posredovala je le zaradi podpor med državo in deželo na eni ter med družbenimi podružnicami in zasebniki na drugi strani. Zelo pohvalno je treba omeniti, da so nekatere podružnice z malimi sredstvi storile prav mnogo za ohranjenje vinastva. — Vselej, kadar se je deželni odbor obrnil od družbe v tem ali onem oziru zastran zatiranja trtne uši, pomagala mu je z vsemi svojimi močmi. — Poleg trtne uši dela vinogradnikom tudi strupena rosa veliko škodo, in glavni odbor je tudi to leto po svoji moči podpiral kmetovalce v boji proti ti bolezni. V ta namen je naročil 50.000 kg modre galice ter jo je družabnikom oddajal po znižani ceni.

Sadjarstvo je družba podpirala, kolikor je mogla. Oddala je več tisoč samih dobrih vrst, nekaterim podružnicam pa je izprosila deželnih podpor, da si utanove, svoje drevesnice. Takih drevesnic imamo sedaj devet v deželi. Dalje je družba podpirala napravo sadnih sušilnic in zadružnih moštaren.

Govedorejo je družba pospeševala s tem, da je oddajala čistokrvne bike plemenjake ter prirejala premo-govanje. Z državno podporo je družba leta 1893. nakupila 6 čistokrvnih bikov plemenjakov beljanske in muri-

codolske pasme ter jih je oddala živinorejcem za polovico kupne cene. Za leto 1894. je družba v Švici kupila 8 bikov švicke pasme ter jih je postavila v družbeni uzorni dvorec na Viči. — Živinska premovanja so bila l. 1893. v Kostanjevici, v Dobropolji in v Starem Trgu pri Loži.

V pospeševanje ovčarstva je družba l. 1893. kupila ovnov bergamaške pasme ter jih je oddala posestnikom, ki se pečajo z ovčarstvom, za četrtno kupne cene. Pre-skrbela je na ta način 7 ovnov, na račun posestnikov pa 26 ovac.

Tudi svinjerejo je družba pospeševala s tem, da je oddajala mrjasce plemenjake in sicer velike bele angleške pasme; l. 1893. jih je po deželi razdelila 38 za polovico kupne cene. To leto je glavni odbor nadaljeval l. 1892. z deželno podporo pričeto cepljenje proti prasičji rdečici. Če prav se je to izvršilo le v majhni meri, sponeslo se je popolnoma in upati je, da se bo kmalu povsod razširilo, temveč, ker upamo, da dobimo za to državno podporo.

Tudi glede razširjanja kmetijskih strojev je glavni odbor uspešno deloval vsled deželne podpore. V ta namen je dal več podružnicam podpore za nakup dobrih kmetijskih strojev v skupno porabo. Nakupilo se je več škro-pilnic zoper peronosporo, trijerjev, travniških bran, sesalk za gnojnico itd.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Kako se vina umetno starajo. Prvo leto se vino trikrat pretoči v decembru, novembru, septembru in zopet v decembru. Pred drugim in četrtem pretakanjem se sčisti. Nato se vino natoči v majhne sodčke in dene nekaj veder v tak prostor, kjer je 45° C gorkote. Čez jeden mesec se vino potem dene v hladno klet, v kateri je samo 4, do 5° C. gorkote. Pri tej nizki temperaturi se vino hitro sčisti. Pa se drugače starajo vina. Denejo ga v steklenice, katere postavijo v vodo razgreto na 78° C. Čez nekaj časa vzemo iz vode, denó za jeden mesec na kak gorek kraj, potem pa v klet s 4 do 6° C. gorkote. Za fino vino pa ni nobeno umetno staranje, ker pri tem zgubi fin okus, po katerem se baš odlikujejo.

Podgane in miši preženeš, ako na kako desko pri-biješ kos stare slanine, sira, kruha namazanega z maslom, razrezano jabelko, hruško ali kos buče in jo potreseš s stol-čenim ogljenokislom baritom (barium carbonicum). Sladko-snade podgane in miši gotovo pridejo jest in seveda vsaka po-gine. Ker je pa ogljenokisli barit škodljiv tudi za pse in mačke, je dobro, če se desko pokrije s kako škatljo, v kateri so se naredile ravno tako velike luknje, da miši in podgane lahko hodijo notri in ven, druge živali pa ne.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

V.

(Dalje.)

Poslednjih deset let so železne šine popolnoma prišle iz uporabe, jeklene so jih zamenile povsod. Navadno se rabi jeklena šina, ki tehta 52 funtov za jard

dolgosti. Rabijo se tudi po 48, 60, 72 in 90 funtov za jard dolgosti, ali prvih je gotovo desetkrat več kakor vseh ostalih. Treba je omeniti, da so v Ameriki dvoje vrste železnice, širokotirne po 4 čevlje in 8 palcev široke in ozkotirne po 3 čevlje široke. Poslednjih je pa jako malo, jedva 1 štiridesetina in vse, kar tukaj govorim, velja za širokotirne železnice. Jeklene šine sedaj veljajo tona 30 dolarjev, pred desetimi leti so pa veljale 60 dolarjev. L. 1885. in 1886. plačevale so se jeklene šine tona po 45 dolarjev. Cena njim, kakor sploh vsem jeklenim izdelkom pade vsako leto, ker se njih izdelovanje vedno bolj popolnjuje. Šine se pokladajo na železnice s strojem, idočim na vlakcu na posebni način prirejenem. Jaz sem položil na dan dve milji šin, na zapadu jih pa tudi po dvakrat več.

Vozne priprave na ameriških železnicah so razmerno jako po ceni, trdne in trajne. V tovarnah Bolduinovih v Filadelfiji, Grantovih v Čikagu in Patterovih v Pittsburgu izdelajo po 500 do 700 lokomotiv raznih vrst na leto.

Navadna lokomotiva za osebne vlake s štirimi gonilnimi kolesi, ki tehta s tenderjem (vagon za premog) 40 ton in velja okoli 8000 dolarjev, preide z vlakom šestih ali sedmih poštnih ali potniških vagonov po 30—40 milj (angleških) vsako uro in če se ravna ž njo, kakor se mora, pa dela 30 do 40 let. Na železnicah v pennsylvanski in novojorški državi delajo še sedaj lokomotive, ki so bile narejene pred 40 leti. Tovorne lokomotive imajo navadno po 6—8 gonilnih koles, in tehtajo po 60 ton, (poslednji čas delajo tudi take, ki tehtajo po 90 ton) in vozijo po 15 do 20 milj v jedni uri s tovrnim vlakom s 30 do 35 vagoni. Vprašanje o srednji hitrosti vožnje vlakov tovrnih, posebno pa še poštnih in osebni, ima v Ameriki največji pomen in vsaka železnica si prizadeva, da bi prehitela drugo, tekmujočo na onem kraju, in z vsakim letom se povekša meja hitrosti. Lahko se reče, da na jugu in zapadu poštni vlaki dosegajo hitrost 30 milj v jedni uri, slabši 25, boljši 35 milj; na severu in vzhodu ta srednja hitrost dosega 40 milj, pri čemur najboljša železnica tako imenovana The Empire Express preide 52 milj v jedni uri, če se všttevajo postanki. Kolikor je meni znano, je to najhitrejši vlak na svetu.

Navadno so osebni vozovi po vseh Zjedinjenih državah jako jednoobrazni; vsi so 9 čevljev široki in 60 do 90 čevljev dolgi, z durmi na končnih stenah, z dvema klopema ob straneh, brez vsacih pregrad in s prehodom po sredi.

Tak voz velja kaci 4000 dolarjev. V Ameriki ni razredov. Vsi potniki jednako plačajo. Jedina izjema so spalni vagoni in posebni vlaki za izselnike. Spalni vagoni pripadajo neki posebni družbi in se rapo vseh železnicah Zjedinjenih držav; potovanje v njih stane kaka 2½ dolarja za dan in noč. Poslednje dni so vlade različnih držav pritiskale na družbo in

jo prisilile, da je znižala, ceno z dveh dolarjev na jednega za jedno noč. Pri tem so jo pa naredili odgovorno za vsako zgubo premoženja potnikov. Izseljenški vlaki vozijo mej pristanišči na vzhodu Bostonom, Novim Jorkom, Filadelfijo in Baltimorom in različnimi kraji na zapadu zlasti Čikago in Omoaho. Vozijo tiho, prevažajo imetje in živino izseljencev in vožna na njih je pol cenejša nego na drugih vlakih. Razven navadnih osebni, spalni in izseljenški vagonov so še na vseh železnicah posebni lastni vagoni. Vsak bogatin in vsi upravitelji železnic imajo svoje vagone. Pogosto so prave palače na kolesih z vsemi ugodnostmi civilizovanega življenja in stoji jeden 40 do 50 tisoč. Moj lastni osebni vagon, v katerem sem živel po cele tedne, ko sem se vozil po progi, imel je kuhinjo, spalnico, jedilnico, salon in pisarno, poleg tega pa še prostor za kuharja in sluge, ter razno zalogo, bil je oskrbljen z vodo, razsvetljavo in električnimi zvonci.

Tovorni vagoni, pokriti in odkriti, so jako različni, po vnanji obliki, po sestavi in pa po svoji velikosti. Vagoni stareje vrste peljali so 20.000 funtov, pred desetimi leti delali so vagone, ki so peljali po 40.000 funtov in sedanji še peljejo 60.000 funtov in tehtajo okoli 10 ton.

Prt njih grajenji se les vedno manj rabi; le še zunaj se vagoni z lesom obijejo, vse okostje vagona in njegov obok je narejen iz jekla. Leseni stoji pa kaci 600 dolarjev, železni pa po 1000 dolarjev. Vsaka količkaj znamenitejša železnica ima svoje delarne za grajenje taci voz. Poslednjih deset let so se na vzhodu zlasti v Novem Jorku osnovali nekatere delniške družbe, katere preskrbujejo železnice z vagoni in lokomotivami in vozovi, za katere se morajo zavezati, da jih bodo držali v redu, kakor bodo zahtevali posebni nadzorniki, kateri so v zasebni službi. Ta sistema se hitro razvija. Njena prednost je le, da imajo lahko svoje zavode v krajih, kjer je grajenje vozov in lokomotiv najcenejše in poleg tega pa izdelovanje v velikem številu za nekaj železnic na jedenkrat delo jako poceni. Mnoge boljše trgovske hiše imajo svoje lastne vozove narejene nalašč tako, kakor ugaja njih posebnim zahtevam.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Evgen Ruspoli. O smrti afriškega raziskovalca kneza Ruspolija se sedaj poroča: Princ je s 166 zamorci, 100 velbljodi in 47 jahalnimi živalmi bil prišel iz Berbere skozi deželo Samali v deželo Arussi-Galla. Dne 4. decembra 1893 l. je potnik prišel v Amo, katera teče v Rudolfovo jezero. Tako je prehodil večino nepreiskovanega ozemlja in upal je kmalu priti k Rudolfovemu in Štefanijskemu jezeru. Ko je prišel v Amo, je šel takoj prvi dan na slone na lov. Princ je imel navado, da je z navadno puško ubil slona. Vselej se je živali jako približal in jo ustrelil v uho. Dne 3. decembra 1893 l. je pri Gebbi Leggendi ubil na ta način tri slone. Dne 4. t. m. je princ zasledoval velicega slona. Stopil je s konja in se mu približeval. Služabniki, ki so daleč od zadaj prišli gledat za

ženske, otroci in starčki. Taki pač ne morejo opravljati težavnega dela pri rigolovanju.

G. Zagorjan predsednik čateške podružnice želi, da bi deželni odbor poslal podružnici izurjenega učenca, ki bi učil vinorejce cepljenja trt.

G. Bajuk želi, da bi potni učitelj za vinarstvo prišel večkrat tudi na Belokranjsko.

Podružnica novomeška predlaga: Kmetijska družba naj prosi večjo podporo za nakup galice in naj dela z vso močjo na to, da se galica monopolizira.

G. Rohrmann utemeljoč ta predlog pove, da se prodaja v obilni meri tudi ponarejena galica. Ako bi se pa prava galica pocenila, bi ponarejena galica ne mogla konkurirati.

Novomeška podružnica želi na dalje, da bi kostanjeviška državna trtnica bolj hitro reševala razne prošnje.

Št. jernejska podružnica pravi, da bi se delile premije za dobro požlahtnenje. Vsi predlogi se sprejmejo.

Podružnica begunjska na Gorenjskem predlaga, naj bi kmetijska družba delala na to, da bi se osnovala deželna zavarovalnica.

G. tajnik v imenu podružnice zagovarja ta predlog. Predno se pa zamore osnovati deželna zavarovalnica, mora državni zbor narediti postavo, da so take zavarovalnice sploh mogoče.

G. Bajuk želi, da bi take deželne zavarovalnice tudi živino zavarovale.

Col-podkrajaska podružnica predlaga: Kmet. družba naj stori potrebno, da se ne bode tako strogo postopalo pri razdeljevanju gozdov, kakor do sedaj.

G. Bajec, zastopnik podružnice, podpira predlog in pojasni, da so stroški komisij dostikrat toliki, da niti dotični pašnik ali gozd toliko vreden ni. Po nasvetu glavnega odbora se sklone prošnji izročiti deželnemu gozdnemu nadzorništvu v uvaževanje.

Ista podružnica želi spremembe domovinske pravice.

Podružnica novomeška želi, da bi se voznina za umetna gnojila znižala. Kakor je pojasnil g. tajnik Pirc, se je voznina ravnokar znižala za 50%.

Podružnica vipavska želi, da bi se poduk v pletarstvu vršil po občinah.

G. tajnik pove, da bode to mogoče, ko se bode odprl pletarski tečaj na obrtni šoli v Ljubljani. Posamezne občine naj pošiljajo sposobne učence v ta tečaj in ti bodo potem vsak v domačem kraju podučevali pletarstvo. (Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Izreja jagnjet. Po nekaterih listih se je zadnji čas razpravljalo vprašanje, je li bolje jagnjeta goniti na pašo, ali pa jih rediti v hlevu. Vsi pravi živinorejci so za to, da se jagnjeta izreajo na paši. Jagnje je lepše in manj stane.

Kosa se mnogo raje nabrusi, ako jo predno jo rabimo, denemo v tekočino, v kateri je $\frac{1}{2}$ odstotka žveplene kisline. Potem pa moramo koso dobro obrisati, predno jo rabimo.

Čohanje govedi. V juniju, juliju, avgustu in septembru goveji zolži neke nadležne muhe nadlegujejo živino. Te muhe ležejo jajčica v dlako goveje živine, iz katerih izlezejo ličinke ki se zabodo v kožo. Govedom se narede mozolji. Živali mnogo trpe in koža ni za nobeno rabo. Te jajčice pa odpravimo, če te mesece pridno živino čohamo (stregljamo.)

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

V.

(Dalje.)

Tako imajo velike tovarne za kočije v Cincinatiju in tovarne za hišno opravo v Michiganu posebno tovarne vagone posebne velikosti, da v njih morejo prevažati velike kočije, omnibuse in posebno hišno opravo; mesnice v Armorov, Svitfe v Čikagi in Kansas-Citiju imajo svoje posebne vagone-refridžestore, za prevažanje svežega mesa v vse konce Zjedinjenih držav. Kamnolomi Maina in Vermona razpošiljajo granit in marmor na posebno težkih nepokritih vozovih; zavodi konjsko- in električno železničnih vagonov rabijo posebno nizke in dolge odkrite vagone, nalašč tako narejene za pripravo nakladanje, prekladanje in razkladanje teh vagonov. Razen teh vagonov trgovcev in velikih obrtnikov so po vseh Zjedinjenih državah posebni gledališčni vlaki. Gledališčne skupine vsake vrste, operne, dramatične, in baletne in posebni cirkusi se neprestano vozijo od mesta do mesta in to navadno na lastnih vlakih. Nekaj cirkusov je, ki imajo lastne vlake po 50, 70 in tudi 120 vagonov. Barmusov cirkus ima 800 službujočih, da 200 konj, veliko zverin in kočij in zavzemlje do 120 vagonov na svojih večnih potovanjih od mesta do mesta.

Amerikanski tovorni vlaki presenečajo Evropca po svoji raznobrarnosti in pisanosti. Vlak s 30 ali 40 vagoni ima redkokdaj dva jednaka vagona. Vsaka proga ima svojo lastno velikost vagonov, svojo barvo in obliko. Vagoni se nikdar ne razkladajo, temveč gredo do mesta, kamor so namenjeni, večkrat gredo po desetih raznih železnicah in se zatorej jako pomešajo. Prevažanje blaga na lastnih vagonih vrše se po posebno ceni, navadno zasebnik plača za vagon $\frac{3}{4}$ centa za miljo, ravno tako tudi jedna proga plačuje drugi za vagone. Nahajajo se železnice, ki nimajo nobenih voz, temveč samo lokomotive; rabijo le vozove drugih prog in plačujejo po miljah za njih porabo.

Sedaj se povrnem k finančni strani železničnih zadev v Ameriki, in najprej naj povem, kako sem dobil denarja za grajanje svoje proge, ker se pogosto gradi pri ravno taci pogojih. Kakor sem že višje omenil, imela je naša družba gotovih 30.000 dolarjev, okoli sedem milij narejene proge in nepremakljivega premoženja za okoli 80.000 dolar. Poleg tega je bilo pričakovati, da dobi 700-tisoč akrov zemlje od države, okoli 20.000 akrov od za-

sebnikov in družb, kacij dvanajst krajev je obetalo znatno žrtev, ker so imeli upanje, da se povzdignejo v mesta.

Potem so bile sklenjene pogodbe za dobavo gotovega števila pragov, delavnih dnij in nekaj desetoric tisoč dolarjev v gotovini. Vse pa seveda, če bode železnica na-rejena v gotovi smeri in se postaje napravijo na gotovih krajih. Kakor sem že povedal, je kacij petsto ljudij ko-palo zemljo in sekalo in tesalo in privažalo pragove. In-ženerji delali so po vsej črti in naših 30.000 dol. se je tajalo kakor sveča.

Potoval sem v Novi Jork z neomejenimi poobla-stili, da nakupim šin, lokomotiv in voz in se dogo-vorim o izdaji obligacij in delnic železnice. Poprej sem se že pismeno pogovarjal s tvrdko posrednikov v „Wall Streetu“, tem središču denarnih operacij Zjedinjenih dr-žav. Posredniki zahtevali so najprej priporočil. Moje znatne zveze z nekaterimi novojorškimi tvrdkami pre-tečenih petih let so mi pomagale, da sem popolnoma za-dostil tej zahtevi, kajti tvrdke so jednoglasno priporočale mene samega in mojo družbo kot trdno in zanesljivo. Točno sem razložil vse prednosti svoje proge, pokazal pogodbe z državnimi oblastvi in zasebniki in potem takoj kupil šin za teh 30 milj, katere so že bile toliko dode-lane, da so se lahko pokladale šine in poleg tega sem sklenil pogodbo za prodajo obligacij železnice za jeden milijon dolarjev. Mislilo se je najprej porabiti ta milijon za železnico, drugi milijon se je pa mislil s tem dobiti, da se proda za to ceno delnic železnice, pri čemer bi mi ustanovitelji bili dobili drugi milijon za pogodbe, po-sestvo in zemljo družbe.

Tukaj sem se vrnil v Florido, vzel pri dveh bankah na svoje ime na posodo petdeset tisoč dolarjev in delo se je začelo po vsej progi. V tem, ko so se naše obli-gazije litografovale v Novem Jorku, se je denarna trgo-vina dežele popolnoma zmešala, napravila se je jedna onih zmešnjav, pri katerih jih v Ameriki na tisoče pro-pade, nekaj izvoljencev pa obogati. Naši novoyorški po-sredovalci pisali so koj netolažljive vesti in naposled, ko so obligacije bile gotove, in sem moral potovati v Novi Jork, da podpišem, je nastala popolna kriza.

Poučni in zabavni drobiž.

Nazorni nauk v ljudski šoli. I. Del imenuje se knjiga, katero je izdalo in založilo Pedagogičsko društvo v Krškem. Spisal jo je Frančišek Gabršček. Knjiga obseza 275 strani in je jako temeljito sestavljena ter bode jako vgajalo vsem slovenskim vzgojiteljem. Cena knjigi je 2 gld. 50 kr.

Pouk o črtežih, knjižica, katero je spisal meščanski učitelj na Krškem. je sedaj izšel drugi pomnoženi natis. Knji-žica je jako umljivo in zanimivo pisana. Ker je dandanes po-znanje in naprava črtežev največje važnosti, je gotovo pisatelj mnogim ustregel. Knjižici je pridejanih 59 podob na treh ta-belah, ki pojasnujejo berilo. Velja pa 50 kr.

Kdo je časnikar? Mejnarodni kongres časnikarjev v Amsterdamu je sklenil, da je za časnikarja smatrati tisti, ki je vsaj tri leta praktično izvrševal časnikarstvo kot svoj

poklic. Pri tem se pa ni ozirati na to, če se dotičnik bavi s kakim drugim poslom.

Najstarši časnikar je pač Belgijec Broomans, glavni urednik nekega flamanskega lista v Bruselji. Star je sedaj 80 let in časnikuje že 60 let. 48 let je že neprenehoma v pa-rlamentu. Broomansa v svojem političnem delovanji ni še ovi-rala niti bolezen, ker je zares železnega zdravja.

— **Županom** ljubljanskega mesta je cesar že v petič za dobo treh let potrdil g. Petra Grassellija. Minolo sredo se je v mestni dvorani vršila slovesna prisega županova. Slo-vesni prisegi prisustoval je od vlade gosp. deželni predsednik baron Hein. Po nagovoru g. dež. predsednika, ki je povdarjal dolžnosti županove izvršila se je slovesna prisega, na kar je župan odgovoril in zaklical „Slava“ presvetlemu cesarju, čemur so navzoči navdušeno pritrdili.

— **Občni zbor »Glasbene Matice«.** Pod predsed-stvom predsednika g. Fr. Ravnikarja vršil se je dne 11. t. m. 23. redni občni zbor „Glasbene Matice“. Iz predsednikovega nagovora, mej drugim posnamemo, da se snuje loterija, da se pokrijejo stroški za ureditev društvene hiše. Tajnik g. prof. Štritof je na podlagi izvestja, katerega je društvo izdalo, po-ročal o koristnem delovanji društva v minolem letu. Blagajnik g. Ant. Petrovčič je poročal o denarnem stanju. Denarnega prometa je imela „Glasb. Matice“ blizu 20.000 gld., namreč 9419 gld. 33 kr. dohodkov in vstevši blagajniški ostanek koncem leta z 205 gld. 88 kr. istotako stroškov. Društvena imovina znaša 4586 gld. 85 kr. in 100 frankov v vrednostnih papirjih. Izreče se zahvala društvenim dobrotnikom osobito vis. c. kr. dež. vladi, slav. dež. zboru, sl. občinskemu svetu ljub-ljanskemu in slavni kranjski hranilnici. Predsednikom se je volil zopet gosp. Fr. Ravnihar, v odbor pa gg.: svetnik A. Svetek, prof. A. Štritof, Iv. Krulec, Ant. Petrovčič, Iv. Hrast, Iv. Vencajz, dr. M. Hudnik, A. Ranzinger, Fr. Terdina, V. Rohrmann, Ign. Valentinčič, Fr. Gerbič, M. Hudad, dr. Ev. Volčič in dr. Vl. Foerster.

— **Izleta društva »Pravnik« v Novomesto,** mi-nolo nedelje vdeležilo se je do 100 članov. Izletnike pozdravil je na kolodvoru župan g. Fr. Perko, na čemur se mu je za-hvalil društveni predsednik g. dr. Andr. Ferjančič. Izletniki so si ogledali mesto in kmetijsko šolo na Grmu. Pri banketu vršivšem se pri „Tučku“ vrstile so se lepe napitnice. Govo-rili so dr. Ferjančič, dr. Šegula, dr. Gestrin, dr. Krisper, župan Grasselli, župan Perko, dež. sod. svetnik Pleško, dr. Majaron in okr. glavar pl. Vestenek. Ob 5. uri so se izletniki vrnili z vlakom v Ljubljano.

— **K slavnosti v Postojno** dne 5. avgusta t. l. vozil bode iz Celja počenši posebni vlak po dokaj znižani ceni. Združena odbora narodne čitalnice in Sokola v Postojni prosita vsa narodna društva, da vsaj do 25. julija t. l. naznanijo, če se udeleže slavnosti in sicer, če korporativno ali po deputaciji. V namen, da se društva razrede po gostilnah in na slavnostnem prostoru in se preskrbi in določi znižana vstopnina v sijajno razsvetljeno postojnsko jamo, je želeli, da vsako društvo na-znani tudi približno število udeležencev.

— **Nagrobni spomenik pokojnemu učitelju Fran-cetu Šmidu** odkrili bodo s primerno slavnostjo dne 31. ju-lija letos dopoldne v Žireh nad Idrijo.

— † **Kurat Janez Fajdiga.** Danes teden potegnili so pri Mostah iz Ljubljance truplo umirovljenega mornaskega ku-rata Janeza Fajdige. Z ozirom na to, da je Fajdiga imel vedno več denarja pri sebi, se je s početka domnevalo, da je

domače trte, o katerih se je mislilo, da jim trtna uš ne škoduje, ali ni bilo nobenega uspeha. Potem so pa začeli zasajati z uspehom ameriške trte. V nekaterih krajih rabijo tudi z uspehom poplavljanje in žvepleni ogljik. Na otoku Madejira so popolnoma uničene vinograde obnovili z ameriški trtami.

V Nemčiji se trtna uš še ni posebno zelo razširila. Mislili so že celo, da sploh nemškemu vinstvu ne preti nobena posebna nevarnost. Leta 1891. so bili vse vinograde preiskali in se prepričali, da ta škodljivka ni še mnogo razširjena. Lanska suha letina je pa pokazala, da je trtna uš že na mnogih krajih, kjer je pred dvema letoma ni bilo, in da se je bati za nemško vinstvo.

V Prusiji uničujejo okužene vinograde. Mislili so, da bodo na ta način prišli trtni uši do živega, ali se je pokazalo, da se motijo. V več krajih, kjer so mislili, da so jo uničili, se je zopet pokazala. Pri najskrbnejših preiskavah niso mogli večkrat določiti, kateri vinogradi so že okuženi in tako jih vedno več okuženih ostaja, s katerih se trtna uš dalje širi. Na Saksonskem in Virtemberskem, pa v Alzaciji in Lotaringiji dosegli so z uničenjem vinogradov precej ugodne uspehe. Posebno v Alzaciji in Lotaringiji se je trtna uš zanesena iz Francije bila močno razširila, ali se je posrečilo jo precej omejiti. Uničevanje vinogradov se vrši zaradi tega s precejšnjim uspehom, ker se vrši na stroške države.

V Avstraliji so pa trtno uš, ki se je bila pokazala, kakor se kaže, popolnoma uničili. V Ameriki je pa trtna uš že napravila silno mnogo škode. V Kaliforniji je uničila štiri petine vseh vinogradov. Poraba kemičnih sredstev se v Ameriki ni obnesla.

Iz vsega je razvidno, da so sploh le ameriške trte jedino sredstvo proti trtni uši. Nekatera druga sredstva se dajo le porabiti pri ugodni legi in zemlji. Uničenje vinogradov je pa le tam mogoče, kjer je ta mrčes le še malo razširjen in je še v tem slučaju dvomljive vrednosti, ker se večkrat ne da določiti, koliko daleč se je trtna uš že razširila.

V tem se je pa v Ameriki prikazala že neka nova trtna bolezen, ki je baje še nevarnejša od trtne uši in je uničila že več vinogradov. Tej bolezni je povod neka gljivica. Upamo, da se ta nova šiba ne prenese v Evropo.

Kmetijske raznoterosti.

Kostanj v Italiji. Po poročilih italijanskega ministerstva pridelalo se je letos v Italiji 1.850.000 centov kostanja.

Letina v Rusiji. Po uradnih poročilih je letos bila letina v Rusiji še precej dobra. Posebno sta dobro obrodila oves in rž, pšenica, ječmen in grah srednje, proso, ajda in koruza pa bolj slabo. Sadja je bilo v Rusiji dosti.

Živinorejska zadruga v Spodnji inški dolini na Tirolskem se je osnovala. Namen tej zadrugi bode skrbeti za povzdigo živinoreje. Mej drugim bode skrbela tudi za direktno prodajo živine brez posredovanja prekupecev. Morda bi bile take zadruge umestne tudi na Slovenskem.

Prezračenje hlevov je zlasti po zimi jako dobro. V zaduhlih hlevih imajo po skušnjah krave manj mleka, nego v tistih, v katerih je čist zrak.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

V.

(Dalje.)

Nič več ni bilo misliti na prodajo obveznic nove neznane železnice, nekje v divjini, 200 milj od Novega Jorka. Pri bankah na posodo vzeti denarji so v tem bili pošli, 30 milj železnice je bilo narejene, a potem bi se pa vse delo bilo moralo ustaviti. Sam sem bil kacic štirinajst dni v Novem Jorku, prizadevajoč se kake stvari popraviti, posrečilo se mu je oddati za dvestotisoč dolarjev obveznic, katere so že bile gotovo za prodaj, pokrivač že končani del železnice. S tem sem dobil stotisoč prostih denarjev, naš kredit doma in v Novem Jorku se je povečal, in mogel sem nepretrgoma nadaljevati železnico. Jaz in moji drugovi dobili smo upanje, da se bode železnica dala dodelati. V tem je pa v Novem Jorku minul strah in kakor po navadi po taci dogodkih, so ljudje le iskali, kam bi posodili denar. Moji zastopniki v Novem Jorku, ki so se bili zavezali po pogodbi, da prodajo naše obligacije, so jih prodajali za velike dobičke in v enem mesecu je bilo oddanih 200tisoč po dobri ceni.

Delo se je v tem nadaljevalo s podvojeno energijo, ki del za delom je bil dodelan, in vedno več obveznic je bilo gotovih za prodajo. Za časa mojih pogostih potovanj v Novi Jork in Filadelfijo po teh denarnih opravkih, se mi je posrečilo tri večje trgovske tvrdke pridobiti za moje podjetje in nekega lepega jutra prodal sem jim po lepi ceni vse delnice in obveznice železnice. Tedaj je delo vzkipelo v pravem smislu besede, delalo se je noč in dan, in vedno je bilo na progi nad 2000 ljudij in koncem 1886. leta je vsa proga bila gotova, začela se že vožnja po njej.

V tem slučaju je kapital železnice sestel iz jednega milijona dolarjev obveznic in dveh milijonov delnic, železnica je pa stala le dva milijona dolarjev. Kapitala je torej le jedno tretjino šlo po vodi, dočim se ga pri mnogih železnicah vloži po pet ali celo desetkrat toliko kapitala, kakor so vredne. Mnoge železnice si kapitalizirajo deseterno njih vrednost, in pri tem tisti, ki jih zasnujejo in zgrade, obogate na stroške delničarjev in imeteljev delnic. Jaz poznam nekatere železnice, ki so se delale le zaradi tega, da so osleparili delničarje, navadno Evropce, posebno Angleže, Holandce in Francoze. Zaradi tega le malo ameriških železnic prinaša dividende, in to le stare na vzhodu in zapadu, katere so že preživele preosnovo in so se kapitalizirale po njih resnični vrednosti. Preosnova je neizogibna posledica sleparij snovateljev in graditeljev. Ko je železnica dodelana in so spravili dobičke, se njeni snovatelji in graditelji oddaljijo in puste njene lastnike, naj si pomagajo, kakor si vedo in znajo.

Navadno se začenja preosnova s tem, da železnica sprva ne plačuje obresti, potem neha plačevati delavce in material. Kdo začne tožiti, pridejo rubilci, pribijejo vagone in lokomotive k šinam, sodnija naznači sedaj posebno osebo, ki vse preskrbi, da se železnica proda po dražbi. Lastniki železnico navadno zopet kupijo, drugi upniki pa zgube, in železnica začne novo življenje. Devet desetih ameriških železnic se prej ali slej na ta način preosnuje, in še le potem začno donášati pravilne dohodke.

Če tudi so se te sleparije že na tisočkrat izvršile in so znane vsakemu inteligentnemu Američanu, vendar je bogastvo dežele tako veliko in špekulacija tako razvita, da se vsako leto v Zjedinjenih državah gradi po kacic 6 do 10 milj novih železnic. Mnoge iz njih nimajo nobene bodočnosti, jedva bode katera donášala dohodke, ali vendar se najde in se bode našel kapital za njih zgradbo, in za velikanske dobičke, ki se delajo pri njih zgradbi. Če pa železnica vsled neugodnih razmer ne more nekaj časa plačevati obrestij, tedaj lastniki obligacij ugrabijo delničarje in jih rubijo. V prvem slučaju osnovatelj in graditelj osleparijo posestnike obligacij, v tem slučaju pa narobe. Vsaka železnica je jedenkrat kaj tacega prestala, mnoge pa tudi po dva- ali pa še po večkrat. Vanderbilti in zlasti John Gould znali so take sleparije izvesti na vsaki železnici, ki je v njih rokah, in so vsled tega obogateli. Premoženje Vanderbiltov je raslo v teku treh pokolenij; če tudi so grabili, če je bila priložnost, pa so grabili zmerno, in izmolževanje, katerega so se oni udeleževali in pri katerem so dobivali denar, se ni odlikovalo s posebno brezozirnostjo John Gould, in njegova zaveznika Sedžet in Dillon, ki se cenijo sedaj na 250 milijonov dolarjev, so te denarje pridobili v kacic tridesetih letih po najpredrznnejših in najneusmiljenejših sleparijah, do dobrega vgrabili vsacega, ki je jim prišel v pest. Osleparjenje nesrečnih delničarjev erijske železnice je prvi Gouldov uspeh na tem poprišči in še do dandanes velja za vzorec sleparijam te vrste. Trikratno osleparjenje delničarjev missurijske tihomorske železnice in različnih njenih stranskih železnic nas sili, da se čudimo predrznosti in iznajdljivosti tega sleparja in pa neskrbnosti in zabitosti sto njegovih protivnikov.

Žal, da sem tudi jaz sam moral poskusiti prijetnosti teh izmolževanj. 1886. l. smo ne samo plačali obresti, temveč še dali na stran veliko svoto, železnica je bila v sijajnem stanju in je obetala lepega dobička v prihodnosti. Leta 1887. je pa bil strašen mraz, kakeršnega ni bilo poprej petdeset let v Floridi, uničil ne le pridelek domačega in zgodnega sadja, ki je bil glavni predmet našemu prevažanju, temveč je pokončal mnoge nasade, država je izdala zakon, ki je našo železnico postavil v jednako vrsto s starimi železnicami in nam jako pomanjšal dohodke. Potem je 1888. leta se prikazala rumena mrzlica, ki je ne le ustavila vsako priseljevanje, temveč tudi pobrala skoro vse prebivalstvo celih pokrajin. Karantene so bile tako stroge, da je tri mesece bil ustavljen skoro ves promet, samo jeden poštni voz z lokomo-

tivo je vozil po progi. Mi nismo mogli plačati obrestij, pa tudi nismo mogli poravnati faktičnih stroškov, in koncem leta se je pokazalo sedemdeset tisoč dolarjev primankljaja. Moji severni zavezniki kapitalisti so se takoj tega poslužili in takoj prejeli za delnico, da se poravnata primanjkljaj in poplačajo obresti od obligacij. Dobro so vedeli, da smo jaz in moji sodrugi izdali že poslednji groš pri podjetji, in nismo mogli plačati tega, kar pride na našo delnico, kar ni bila za nas majhna svota. Moje zdravje je bilo oslabelelo in zdravniki so se izjavili, da me drugo leto gotovo ugonobi in jaz sem pustil vse in vzel, kar so mislili, da mi morajo dati za moj del.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Lombrosso o grafologiji. Slavni italijanski učenjak Lombrosso je izdal neko knjigo o tem, da se po pisavi pozna značaj človeka. Posebno obširno o tej knjigi razpravlja o tem, da hipnotizirane osebe premene v hipnozi svojo pisavo in pišejo blizu tako kakor osebe, katere se domišljujejo, da so. Nekatero osebo pišejo lepše, druge grje v hipnozi, nego tako. Nekatero osebo v hipnozi zgube znanje pisanja, druge pa le nekaterih črk ne znajo narediti in jih izpuščajo.

Nitroglicerín. Angleški profesor Lewes se je prepričal, da delavke v tovarnah za glicerín so jako zdrave, rudečih lic in okroglega života. Mnoge izmed njih se zaradi lepote kmalu omože. Profesor sklepa, da torej nitroglicerín ugodno vpliva na zdravje. Kdo ve, če glicerín, ki je sedaj le nevarno razruševalno sredstvo, kdaj ne dobi kakšnega pomena v javnem zdravstvu.

Ognjenik Tacoma v Ameriki je te dni jel bluvati. Velik del njegovega vrha se je pogreznil. Gora je na jedni strani široko počila. Sneg, ki je pokrival goro, je nakrat zginil. Goreča lava je daleč okrog razsvitljevala nebo in zemlja se hudo tresla.

Novice.

— **Deželni zbori** se sklicujejo in sicer kranjski na dan 28. decembra, štajarski in goriški na dan 27. decembra, koroški na dan 3. januarja in istrski in tržaški na dan 10. januarja.

— **Občinski svet ljubljanski** je za svojega odposlanca v c. kr. deželnem šolskem svetu zopet in sicer per asclamationem izvolil g. dr. viteza Bleiweis-Trsteniškega, primarija in podžupana ljubljanskega.

— **Lep božični dar.** Preteklo nedeljo bil je lov bistriškega graščaka gospoda Franca Galeta na Ljubljanskem vrhu nad Vrdom, ustreljenih je bilo 26 lepih srn in en zajec. Na večer sešli so se gospodje lovci v g. Drabekovi gostilni na Vrhniki ter so prestovoljno, brez kakega vpliva darovali 30 gld. za uboge v resnici potrebne sirote šolarje na Vrhniki. Svota vročila se je gospodu šolskemu vodji. Bog jim stotero povrni!

— **Slovensko gledališče.** Nocoj in jutri večer nastopi na slovenskem odru kot gost umetnica gospodična pl. Šramova, član narodnega kazališta v Zagrebu. Prvi večer se predstavlja igra „Naš prijatelj Njeklužev“, drugi pa „Pariški potepuh.“ Upamo, da bota ti dve predstavi bolje obiskani, kakor so po navadi zadnji čas dramatične predstave. Z ozirom na to, da se vedno dobro, celo izborna igra, je to slednje le žalostno in le pretoplo je vsakemu rodoljubu priporočati, da bi izdatneje podpiral ta važen naroden kulturni zavod.

stvo večkrat zaradi tega pri večjih rastlinah takoj popolnoma ne pomaga, ker se vsi deli rastline pri škropljenju ne zadenejo. Zato se pa mora škropljenje nekajkrat ponavljati. Sadna drevesa je pa treba poprej očediti.

Kmetijske raznoterosti.

Debelenje perutnine. Večkrat se pripeti, da se perutnina neče odebeliti, naj jej dajemo še tako dobre krme. V tacihi slučajih je treba, da pogledamo, če ima uši. Če jih ima, namažemo jo pod perutmi, na prsih in na korenini repa dobro z oljem. Uši potem zginejo in perutnina se bode debelila.

Zmanjšanje števila živine v Zjedinjenih državah. Lani se je v Zjedinjenih državah pomanjšalo število goved za 1,690.000 in število prašičev celo za 6,300.000.

Dalmatinska razstava. V društvu za izboljšanje gospodarskih razmer v Dalmaciji je grof Harrach sprožil misel, da se priredi v Dalmaciji razstava, da se tako tuji bolj seznanijo z znamenitostmi dežele. Sklenilo se pa sedaj ni razstavo prirediti.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

V.

(Dalje.)

Zjedinjevanje, ki se kaže v trgovini in obrtniki v snovanju „trustov“, se je pokazalo tudi pri železnicah. Poslednjih deset let se je po deset ali celo po sto železnic, ki so poprej tekmovali med seboj in drugo izpodrivale, zjedini v celokupno sistemo z eno upravo. Nahajajo se take sisteme po 5, 6 do 8 tisoč milj; take zveze imajo čudovito moč v političnem in gospodarskem oziru, razpolagajo z na tisoče glasovi in imajo v svojih rokah blaginjo celih pokrajin. Z vrejenjem voznjine privlečejo prebivalstvo, ki je vedno jako gibljivo in občutno za vsako korist, v gotova središča, ki so iz kacega uzroka posebno ugodna za take zveze. Kongres, postavodaje posamičnih držav, in sam narod se s pomočjo porotnikov z vsemi silami bore proti temu druženju; novejši zakoni naravnost prepovedujejo zveze novih železnic s starimi, bodo naj že v kakoršni koli obliki in pod kakoršno koli pretvezo, določajo najvišjo in najnižjo voznjino za ljudi in blago i. t. d.

Kongres je pred nekaterimi leti izdal zakon o urejenju trgovine med posamičnimi državami, po katerem se je sestavila posebna komisija, katera zasleduje zlorabe pri železnicah, zlasti njih naredbe v korist posamičnim pokrajinam in mestom. V vseh državah so se osnovali posebne komisije, ki imajo določati najnižje in najvišje tarife. Vsemu temu, kakor je že pri „trustih“ navada, se železnične uprave izognejo. Svojim odvetnikom plačajo ogromne svote, najemajo najboljše talente, in se uspešno bore z vsemi ovirami, katere se navadno jim delajo v interesu dežele. Kadar pa sicer pride do sodbe pred po-

rotniki, vselej železnične uprave zgube pravdo, naj bode njih stvar še tako pravična. Nikdar še nisem slišal o kaki tožbi, katero bi bili odločili porotniki v prid železnični družbi proti kaki zasebni osebi. Jeza narodova je na te železnične družbe tako velika, da jih porotniki vselej obsodijo, potem pa gre stvar pred prizivno sodišče, in se zavlačuje z vsemi mogočnimi ugovori in zavijanji. Po celih deset let romajo take pravde od jednega sodišča do drugega, pri čemer porotniki železniške družbe vselej brezpogojno obsodijo, prizivno sodišče pa navadno obsodba premeni, češ, da se ne vjema z dejanskimi razmerami.

Američani so sploh jako premični, vsaj četrtno prebivalstva se vedno premiče iz kraja v kraj. Srečal sem mlade ljudi, ki so že bili skoro v vseh zveznih državah, potovali pa niso za zabavo, temveč s svojim poslom. Ti nomadi sestavljajo celo vrsto potujočih po železnicah in skoro rekli bi, da največjo vrsto; potem pa pridejo potujoči za zabavo in zavoljo zdravja. Premožnejši prebivalci imajo navadno dva domova, jednega na severu za leto, drugega na jugu za zimo. Poslednji se pogosto zamene s hoteli in hoarding house-ji. Nikjer na svetu ni toliko hotelov, kakor v Ameriki. Vsaka država ima gotovo kak kraj, ki se odlikuje po svoji lepoti in torej privablja praznujoče in bolne ljudi. V Florido, Georgijo in druge države ob Meksikanskem zalivu na jugu in v Kalifornijo na zapadu, pride vsako zimo na desettisoče severnjakov za štiri ali pet mesecev.

Južna Florida in Južna Karolina, ki se odlikujeta s skoro tropičnim podnebjem, se v desembru napolnijo tako, da po hotelih po vseh hodnikih postavijo zlozljive postelje za prenočevalce. Zgodaj pomladi začne se nasprotno preseljevanje, ljudje odhajajo na sever, ustavijo se po nekaj tednov v Karolinah, potem v Virginiji, in potem, kakor vročina narašča, odhajajo v Novo Anglijo, Minesoto in Kanado. To vsakoletno preseljevanje z juga na sever in severa na jug v zvezi s takim preseljevanjem iz vzhoda na zahod in narobe dajo ogromne voznje glavnim progam zjedinjenih držav. Vse proge za potnike sestavlja tako rekoč le jedna sama železnica, — v najmanjšem mesteci lahko kupiš voznji listek do vsacega mesta v Zjedinjenih državah, v Kanadi in Mehiki, navadno po jako znižani ceni. Povprečno ne velja za miljo več kakor dva centa na vzhodu, dva in pol na zapadu in tri na jugu. Direktni voznji listki s povratnim kuponom so pa za polovico ali pa še več cenejši.

Poleg teh pa veljajo znižane tarife za potovanja na politične, verske, društvene in prostozidarske zборе in shode. V Ameriki je ogromno število najbolj raznovrstnih društev, političnih, verskih, trgovskih, delavskih in drugih, včasih jako čudne sisteme. Tako je društvo debeluhov, tehtajočih po 250 angleških funtov, imajoče nad 1000 članov. Vsa ta društva imajo slednje leto svoje narodne zборе, potem pa še zборе in shode v posamičnih državah. Vsak čas in dan so v več mestih in raznih državah zveze letni shodi društev, kateri člani se shajajo z

raznih dežel. Tako se nahajajo narodna društva mlinarjev, žagarjev, bankirjev, časnikaarjev, kmetov, mizarjev, tesarjev, kamnosekov itd., vsako s pravilno narodno organizacijo in posebno organizacijo v vsaki posamični državi. Na narodne shode teh društev snide se navadno na tisoče članov. Največ članov ima „Velika vojna republika“, katere člani so osebe, katere so se še udeležile državljanske vojske, na narodni shod v Dotroitu se je letos sešlo nad 30.000 ljudi.

Za tem so najštevilnejši potovalci v Ameriki trgovski „bobnarji“. Ti največ potujejo po gotovih okoliših in vselej kupijo tisočmiljne vožne liste, ki dajejo pravico, ustaviti se kjer koli, in kadar koli in stanejo navadno dva centa za miljo na jugu in okoli 1 1/2 centa za miljo na vzhodu in zapadu.

Vse omenjene cene morajo veljati za srednje, potem jih je pa še jako veliko višjih in nižjih. Tako duhovniki skoro povsod potujejo za polovico cene; večje skupine delavcev, skupine gledaliških igralcev tudi dobe posebna znižanja. Na nekaterih stranskih progah se pa tudi vozina poviša na 5 ali celo 10 centov na miljo. Tarife za blago so jako različni, vsa Amerika se v tem oziru deli na gotove okoliše, katerih železnice so združene za skozne tarife, ki se jako ločijo od krajevnih. Sploh je cena za prevažanje blaga na večje daljave nižja nego na manjše — in to je posledica konkurenca raznih prog, in kraji, kateri imajo po svojih železničnih in vodnih zvezah najnižje tarife so navadno najboljša središča trgovini.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

P. Lais je imenovan voditeljem papeževe zvezdarne.

Učnina v Italiji. Sedanji italijanski minister hoče jako povišati šolnino in druge takse na visokih šolah, tako da bodo revnejšim dijakom zaprta vrata v visoke šole. Za vpisnino in letno pristojbino bode plačati na juridični, medicinski in matematični fakulteti, na praktični inženirski šoli, kemično-farmaceutičnem kurzu, na kurzu za odvetništvo in notarjat in na zobozdravniškem kurzu po 150 lir; na prirodoznanski fakulteti, na filozofični in jezikoslovni fakulteti, na kurzu za živinozdravnike in v poljedelskem kurzu pa po 100 lir; v kurzu za porodniške 50 lir, in v kurzu za ranocelnike 10 lir. Poleg tega bode plačati za predavanja po 5 lir na tedensko uro. Dijak ki obiskuje 20 ur na teden, bode torej plačal 100 lir. Za maturitetni izpit bodo plačali 50 lir, za doktorski izpit 300 lir, za državni izpit iz pravožnanstva, iz zdravilstva in inženirstva po 500 lir, za državni izpit iz lekarničarstva, poljedelstva, živinozdravništva, odvetništva in notarstva po 300 lir, iz porodništva 200 lir, iz zobozdravništva 150 lir in ranocelnništvo 20 lir. Za dopust za pogajanje za redno profesuro 500 in izredno 300 lir in privatno docenturo tudi 300 lir.

Židje v Avstriji. Leta 1869. je v tostranski državni polovici bilo 822.226 židov, leta 1890. pa 1.143.306. V 20 letih so se pomnožili za 39 %, dočim se je drugo prevalstvo pomnožilo le za 16 %. V Galiciji so se pomnožili za 34, v Šleziji 54, Bukovini 73 in Dolenji Avstriji 146 %.

Inteligeten pes. V Bayreuthu ima neki zdravnik iznčenega psa, ki ga slednji dan v ekspedicijo tamošnjega dnevnika svojemu gospodu po časopis.

Novice.

— **Osobne vesti.** Rudarskim zdravnikom v Idriji je imenovan dr. Ivan Štverak iz Pribrama. — Načelnik postaje v Kranji g. Avgust Lorenc je imenovan načelnikom postaje Hrpelje-Kozina. — Višji davčni nadzornik za ljubljansko okolico g. Rebek je premeščen v Novo mesto, njegov naslednik bo višji davčni nadzornik g. Lončar, dosedaj v Postojini; premeščen je nadalje višji davčni nadzornik g. Zajec iz Kranja k lokalni komisiji v Ljubljani, njegov naslednik bo davčni nadzornik g. Konšek, dosedaj v Litiji. Davčni nadzornik g. dr. Ponebšek je premeščen v Litijo, davčni nadzornik g. Kittag v Postojino; finančni koncipist g. dr. Rupnik pride v Črnomelj, fin. koncipist g. Kotek v Postojino.

— **Državnozbornski mandat** je odložil dvorni svetnik in drž. poslanec gosp. Fr. Šuklje.

— **Za slovensko šolo** šolskih sester v Velikovecu so darovali družbi sv. Cirila in Metoda: Preč. g. dr. Ivan Križanič, kanonik stolne cerkve v Mariboru, 50 kron; vč. gosp. dr. Josip Marinko, profesor v Novem Mestu, 10 kron; hišna družba „Omizje“ v Mozirju VII. zbirko kaznij zaradi rabe ptujk v domači govorici kot I. zbirko za slovensko šolo v Velikovecu v znesku 10 kron; g. Zofka Kveder v Retjah pri Dominku nabranih 3 gld. 80 kr., ki so jih darovali domoljubi iz Drage in Loškega Potoka, gospod Ivo Vrščaj v Ljutomeru 6 kron, kot dar vesele družbe, vč. g. Fr. Boncelj, župnik v Dražgošah, 4 krone in g. Anton Novak, privatni uradnik na Ptui, 1 krono z voščilom:

»Sprejmi Metod in Ciril,
Tisoč enakih daril!«

Rojaki! Pogamajmo bratom v Korotanu, ki tudi sami vrlo delujejo za slovensko šolo. Uprav najmlajša naša podružnica na Koroškem, v Velikovecu in okolici, je v prvem letu svojega obstanka nabrala 101 gld. 68 kr. in sicer na shodu v Št. Stefanu 60 gld., na shodu v Št. Juriju 14 gld. 25 kr. in na shodu pri „Dürnwirthu“ 13 gld. 43 kr. Živela! Dalje so darovali: G. dr. Ivan Tavčar, odvetnik itd., 20 kron; g. Iv. Gogola, c. kr. notar, 20 kron; g. dr. Jernej Zupanec, c. kr. notar, 4 krone; gospa El. Črne 4 krone in gospa M. Grošelj 2 kroni. — Darove je nabral vodstveni ud g. arhivar Anton Koblar, ki naj bi našel mnogo posnemalcev.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda.

— **Družbi sv. Cirila in Metoda** so darovali od 25. nov. do 10. dec. t. l.: Priprosta žena izmed naroda Ana Hrenova 100 kron z besedami: „V pratiki za l. 1895; sem brala, kako dobra družba je to in koliko otrok vzgaja — sama pa sem skusila, kaj se pravi le enega samega dečka dobro prerediti: zato darujem ta dar“. Brez pomisleka iz e kamo slovenskemu svetu, da nas je ginil ta dar in priproste roke do solzá. Več delavk tobačne tovarne je darovalo jako velik zavoj Mohorjevih knjig in posebej še 3 delavke velik zavitek jako primernih knjig. — Sl. uredništvo „Mirovo“ nam je poslalo 229 kron in 20 bel., ki so jih darovali koroški domoljubi. Doslej je nabral vrli „Mir“ za našo družbo 1522 kron 60 bel. — V Kranji zbira novoletnino v korist naši družbi načelnica ženske podružnice, bl. g. županja Leopoldina Šavnikova, s tem namenom, da bi tamošnja ženska podružnica postala družbina pokroviteljica. Upamo, da če ne letos, posreči se gotovo drugo leto ta domoljubni čin. — Naj bi se našle v vseh slovenskih mestih, trgih in vaseh domoljubne gospe in gospodje, ki bi posnemajoč načelnico kranjske ženske podružnice zbirali novoletnino. Hvaležnost narodova jim ne izostane! Zaključimo pa današnjo zahvalo s prepričanjem, da bo uprav prelepi vzgled priproste darovalke 100 kron ob bližajočih se praznikih ganil marsikatero rodo-

nekemu zlatarju, ki je jima povedal, da uri nista zlati, temveč iz tamboka in sta vredni le po 15 mark. Šla sta nazaj in po posredovanji policije dobila denar nazaj. S tem pa ni bila stvar končana. Prišlo je pred sodišče, ki je sleparja obsodilo v 2 mesečni zapor. Sodišče je v svoji razsodbi izjavilo, da je dotični trgovec občno nevaren slepar.

Kmetijstvo.

Nov propis glede olajšave prejemanja soli za živino in o napravi dopuščenih skladišč za živinsko sol.

(Konec.)

Dosedanja določba, po kateri morejo poljedelci ene občine v razmeri z njihovo tačasno živino nanje pripadajočo množino živinske soli le skupaj in na jedenkrat po predstojniku dotične občine prejeti, pa ostane glede vseh občin, ki se v prihodnje ne pridele morebiti kakemu „skladišču za živinsko sol“, tudi nadalje v veljavi. Ta določba se ni mogla opustiti, ker je za posameznega kmetovalca na leto povprek odpadajoča množina živinske soli po znižani ceni tako malenkostna, da bi bila za kmetovalca mnogo predraga, če bi jo hotel posamezno prijeti iz c. kr. solnih zalog, ki so večinoma zelo oddaljene in se razun tega tudi že iz opravičnih ozirov ne morejo pečati s prodajo tako malenkostnih količin, kajti le za one tovore živinske soli, ki zavzemajo cel vagon, ali vsaj pol vagona, to je 100 oziroma 50 meterskih stotov, so dovolile uprave avstrijskih železnic znatno znižano vozno ceno. Da se tedaj ta tarifna ugodnost kolikor možno izkoristi in prejemni stroški soli za živino kar najbolj omejijo, je neobhodno potrebno, da se živinska sol prejema za celo leto na enkrat in vsaj po občinah, mnogokrat pa, če celo na vso občino odpade manj, kot 100, oziroma 50 meterskih stotov na leto, tudi od več občin skupaj, to je „kumulativno“, po predpisih v § 8., odstavek 2, naredbe finančnega ministerstva z dne 20. dec. 1893. l. (drž. zak. št. 176, ukaznik št. 57), iz c. kr. zalog za sol. Poleg težkoč, ki se protivijo marsikje zedinjenju več občin na tako skupno prejemanje živinske soli, se ne da tajiti, da mora biti za mnoge kmetovalce težavno živinsko sol na enkrat za celo leto naročiti in zanjo odpadajočo kupno ceno naprej pripraviti in položiti.

Da se pride tej neprilичnosti po možnosti v okom, je finančno ministerstvo, ker za upravo solnega monopola veljavna načela ustanovitve državnih prodajalnic živinske soli poleg vže obstoječih c. kr. zalog soli ne dopuščajo, v prvem oddelku nove naredbe dovolilo, da smejo samoupravne in poljedelsko gospodarske skupščine napraviti pod v onem oddelku navedenimi pogoji „skladišča za živinsko sol.“ Potem ni nikake ovire, da one iz med navedenih skupščin, katerim finančno ministerstvo napravo skladišč za živinsko sol dovoli, vzdržujoč svojo odgovornost in jamstvo nasproti finančni upravi za izpolnjevanje predpisanih pogojev ustanovitev in oskrbovanje, oziroma

vodstvo dotičnih skladišč za živinsko sol (morebiti ponudbenim potom) prepuste drugim osobam, zlasti tudi trgovcem, kateri bi bili za to pač najbolj sposobni in bi tudi gotovo radi bili pripravljeni, žrtvovati za ustanovitev in opravljanje skladišča živinske soli potrebna denarna sredstva, vže zaradi tega, ker bi s tem razširili krog svojih naročnikov. Ustanovitev skladišča živinske soli bode kmetovalcem njemu prideljenih občin v tem oziru na korist, da si bodo živinsko sol v oni zalogi do vsakemu posameznemu na leto odmerjene množine mogli oskrbeti, oziroma nakupiti o vsakem času o poljubnih delnih količinah, kakor druge gospodarske potrebščine. Tudi je pričakovati, da se bode živinska sol v zalogah oddajala kmetovalcem po kolikor mogoče nizkih cenah, ker zaloge taisto lahko prejemajo z najnižimi prevoznimi stroški in ker bodo skupščine, kojim se je vstanovitev skladišča dovolila, gotovo zavzemale gospodarskemu prospehu popolnoma ustrezajoče stališče. Z ozirom na vse te z ustanovitvijo takošnih skladišč za živinsko sol združene udobnosti in olajšave glede dobave živinske soli po znižani ceni, se mora le željo izreči, da bi se poklicane samoupravne posebno pa poljedelskogospodarske skupine v korist živino posedujočih kmetovalcev, in v prospeh domače živinoreje za njim izročeno vravnava c. kr. dopuščenih skladišč živinske soli v celi deželi na vso moč potrudile in v vsakem sodnem okraji najmanj eno tako skladišče ustanovile, pri čemer jih bodo pristojna finančna oblastva najkrepkejšje podpirala.

Kmetijske raznoterosti.

Šota — sredstvo za dolgo ohranitev sadja. Važno je, če moremo sadje nepokvarjeno ohraniti čez zimo, do pozne spomladi. To se dozda ni lahko moglo, ker se ni poznalo sredstva, s katerim bi se to dalo doseči. Sedaj se pa poroča, da je neki Francoz imenom Rossignol iznašel, da je šota posebno dobro sredstvo za ohranitev sadja. V sod, zaboj, ali kako drugo enako posodo dene se najprve plast stolčene in dobro presejane šote, na to se položi plast sadja, na sadje zopet plast šote, na šoto zopet sadje itd. tako, da je vrhna plast šota. Tako je Rossignol poskusil prvič jeseni l. 1893.; pustil je zaboje do oktobra minolega leta v nezakurjeni shrambi stati, tako, da je bilo sadje izpostavljeno tudi največjemu mrazu januarija meseca minolega leta. Ko je pred kratkim odprl zaboje, videlo se je, da sadje ni ničesar zgubilo na vnanjosti in vrednosti, bilo je popolnoma ohranjeno in tudi mraz mu ni nič škodoval.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

V.

(Dalje.)

Zgodovina železničnih tarifov, bodi si že za ljudi ali blago, ima mnogo zanimivosti, posebno kar se tiče

borbe mej tekmujočimi programi. Taka borba je posebno pogosta mej progami na zapadu, in pogosta vožnja za potnike iz Čikaga v Sant Louis, 500 milj daleč, pade na jeden dolar — pred tremi leti sem se celo peljal iz Čikaga v St. Paul, 470 milj daljave, za 50 centov, in še lani so sodček moke iz Mineapolisa v Novi Jork peljali za 40 centov. Seveda se veliki spekulanti okoristijo taci tarifnih vojsk in prepeljejo ogromne množine blaga po nižani ceni in pri tem naredijo velike dobičke. Naj bode že kakor koli, le nemnoge železnice, kakor sem že višje omenil, plačujejo dividende delničarjem. Največ prog ne donaja nobenega dobička, in imajo le spekulativno vrednost. Poslednji čas se čujejo po časopisih, v zakonodajnih zborih, trgovskih in delavskih društvi vedno bolj pogosto glasovi, da bi se podprale železnice, in kolikor jaz morem soditi, to jedino ovira strah, da bi tako povečanje ljudij, odvisnih od državnih administracij dajalo nevarno silo oni stranki, ki bi bila na krmilu ob tej premeni.

VI.

Garfield, ki je bil dne 4. marca 1881. zasel predsedniški stol, izvoljen od republikanske stranke, je malo pred svojim prihodom v Ameriko umrl od rane, katero mu je prizadel Guiteau. O sestavi in pomenu ameriško političnih strank v Ameriki imel sem jako nejasne pojme, če tudi zgodovina mejsebojne vojne, njeni uzroki in uzroki nastanka republikanske stranke, osvobojenji zamorcev in ohranjenje celokupnosti zveznih držav, bili znani do neke mere, kolikor se more seznaniti čitatelj s tako važnim predmetom v zgodovini naroda iz kratkih časniških člankov, in iz malobrojnih prevedenih knjig, katere imamo v tej stvari v materinščini. Kakor je znano se dve glavni politični stranki borita za prvenstvo v Zjedinjenih državah poslednjih trideset let. Jedna demokratična stranka ima svoj začetek že v vojni za osnovo in nezavisnost zveze. Druga republikanska se je pa osnovala 1856. leta iz ostankov stare stranke vigov in teh demokratov in torijev, ki so se držali aboljucionističnih nazorov.

Prvi njen kandidat je bil general Frismon, katerega je zmagal Bachanan, a leta 1860. je pa republikanska stranka zmagala z Lincolnom, pa le zaradi tega, ker se je demokratična stranka razcepila zaradi vprašanja o robstvu. Od tega časa je pa republikanska stranka ostala na krmilu do 1884. leta, ko je Cleveland po slučajnosti in vsled maščevanja Conclinga zmagal Blaina. Leta 1888. se je pa Harrisonu posrečilo zopet zmagati Clevelanda in republikanska stranka je zopet prišla na krmilo. V teku teh trideset let so nastale in izginile mnoge tretje in četrte stranke. Tako prohibicionisti, ki se že nahajajo kaci petindvajset let vsako tretletje postavljajo svoje kandidate, ali nikdar niso mogli dobiti nad poldrugi tisoč glasov v vseh zveznih državah, poslednje desetletje se je njih število manjšalo od leta do leta. Pred petnajstimi leti je stranka grenžerov hitro naraščala, pridobila si je že bila kake tri države, je zopet hitro minola za vselej. Potem so nekaj

časa rojili grinbakerji, a sedaj so popolnoma izginili s političnega obzorja. Minolo leto je farmerska zveza se hitro bila povzdignila in zasela tako republikansko trdino, kakor je Kansas; s tem so se pa končale njene zmage, kajti pri volitvah minolo leto te zveze skoro opaziti ni bilo. Socijalistična, ljudska in delavska stranka itd. slednje leto postavijo svoje kandidate, pa po številu ne igrajo nobene vloge in v političnem oziru niti ne pridejo v poštev. Bila je tudi stranka ženskega vladanja in njen kandidat Belva Lokvud je 1888. leta dobila tisoč glasov po vseh Zjedinjenih državah.

Vse te stranke imajo organizacije, narodne in pa za posamične države — delajo propagando in skrbijo za svoje kandidate — pa vendar ne igrajo nobene večje vloge v političnem življenju Zjedinjenih držav. Vsled neznatnega števila glasov jih pustim na strani, kajti dosedaj vse vkupe niso nikdar dobile nad 5 % vseh oddanih glasov, pečati se hočem s tema strankama, kateri predstavljata pravo politično življenje Zjedinjenih držav. Sever in jug sta se različno naselila in različno razvijala. Na severu so se naselili največ Anglosaksonci pomešani nekoliko s Nemci in Skandinavci, na jugu pa premagujejo latinska plemena. Sever se peča enakomerno s poljedelstvom in industrijo in ni nikdar poznal robstva, jug je pa izključno poljedelska dežela in je vpeljal robstvo pred tristo leti. Če tudi sta sever in jug vzajemno se vkupe z vojsko vprla Angležem, in vzajemno si privojevala neodvisnost, vendar se je ta razlika interesov že rezko čutila mej členi prve konvencije, katera je sestavila ustavo, in s tega časa je vedno se nadaljevala ta borba, dokler ni prišlo do mejsebojne vojske od 1861. do 1865. leta, in je v bistvenosti to glavna razlika mej obema političnima strankama sedanjega časa. Poljedelski jug je z zastojnim delom zamorskih robov prideloval pavolo, riž, žito, tobak in živino redil. Zemlja je imela le malo bogatih rodbin in v teh rokah je bila vsa oblast in ves denar. Vsi industrijski izdelki so se privražali s severa ali pa iz Evrope. Pavolo so vozili v državno Novo Anglijo ali pa na Angleško, od kodar so potem pavolnato blago vozili na južna trgovišča. Če tudi je najboljša železna ruda s premogom in apnom za njeno obdelavo v neizcrpljivi meri v vseh južnih državah, vendar na vsem jugu ni bilo nobenih železnih fužin, vse poljedelsko orodje, vsak žebelj se je pripeljal s severa. Beli ljudje so delo smatrali za sramoto, zamorcev so se bali učiti, in tako ni ostajalo družega, kakor prodajati surovino in privražati industrijske izdelke. Samo po sebi se razume, da je pri taci razmerah politično življenje bilo jako jednakostransko. Nekateri bogate rodbine zavzemale so vse javna mesta v državi in jih opravljale po oligarhičnih načelih. Razume se, da vsa prizadevanja političnih vrtil na jugu merila v prid svobodni trgovini, — sami niso marali pečati se z industrijo in plačevati niso marali uvoznih carin, prizadevali so si, da svoje surovine prodajo najdražje, in kupijo najceneje, kar je jim treba. Pošiljali so svoje žito, in svojo živino, pridelke robskega

dela, na sever, kjer so konkurirali s svobodnim trudom svobodnih državljanov. Ko so se ti svobodni ljudje, ki so se tedaj pečali z industrijo, zahtevali varstvo zase v obliki uvoznih carin proti izdelkom evropske industrije, katerih cena delo je konkuriralo z dragim delom svobodnih državljanov v Severni Ameriki, so se južani temu uprli. Celih 70 let, od osnove Zjedinjenih držav do izvolitve Lincolnove 1860. leta je jug vodil politiko in vse zadeve Zjedinjenih držav, ti vodje so razpolagali z velikimi sredstvi. Z večjim duševnim razvojem, večjim nra- stvenim vplivom, in vsemi sredstvi prave aristokracije in v vseh političnih zborih in pri volitvah so zmagali in opravljali državne posle po svojih nazorih in izključno v svojo korist. Skoro vsi predsedniki Zjedinjenih držav počenši s Washingtonom do Buchanana bili so južani; država Virginija velja dosedaj za mater predsednikov Zjedinjenih držav.

Severovzhodne in zapadne države, ki so se hitro naselili, ohranile pogoje severnega življenja, so se vedno borile proti robstvu in pa proti svobodni trgovini. Včasih se jim je posrečilo, da so kaj malega dosegle od državnih gospodarjev južanov. Te vse pridobitve so pa bila že paljativna sredstva, ki so le nekoliko odpravljala neizogibno krizo. V tem, ko je jug goreče braneč svoje predprave in koristi, branil se priseljencev bodi si katerega koli rodu, — sta pa sever in posebno še zapad vabila te priseljence na vse mogoče načine, in vspeh tega je bil, da je v tem, ko se je na jugu bilo prebivalstvo le počasi množilo, se na severu skoro podvojilo vsacih deset let in je še koncem štiridesetih let že precej presegalo prebivalstvo juga in koncem petdesetih let je na jugu bilo sedem milijonov belih ljudi, na severu in zapadu pa 20 milijonov.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Krsto kralja Aleksandra Velikega. Več učenjakov se je obrnilo do egiptskega podkralja, da bi dovolil odpreti kripto Danijelove mošeje v Aleksandriji. Vhod v to kripto so bili dali mohamedanci zazidati, ker je že včasih skušal kak Evropejec vanjo se splaziti, pa se mu pri paznosti čuvajev ni posrečilo. V tej kripti je baje pokopan Aleksander Veliki. Ko je umrl bil v Babilonu, so ga v zlati krsti bili prepeljali v Aleksandrijo. Pozneje so pa zlato krsto vendar stopili in zamenili s stekleno. V tej krsti ga je videlo več Rimljanov. Pozneje je pa zginila ta krsta. Ljudstvo je govorilo, da je spravljena v nekem podzemeljskem prostoru. Nad tem prostorom se je pozneje sezidala Danijelova mošeja. Učenjaki se ne nadejajo, da bi v njej res našli Aleksandrovo truplo, a upajo, da vsekako najdejo kaj v zgodovinskem oziru važnega.

Novice.

Deželni zbor kranjski.

V peti seji dne 18. januarja t. l. utemeljuje posl. Povše svoj samostalni predlog glede prenaredbe domovinskega zakona. Proti načrtu novega domovinskega zakona, katerega je

vlada predložila državnemu zboru, pričela so mesta silno agitacijo. Novi zakon naj bi namreč razbremenil kmetske občine obremenil pa mesta. Govornik s statističnimi podatki dokazuje, kako nepravilčen je domovinski zakon. Kmetske občine ne morejo več zmagovati silnih stroškov, katere imajo za svoje v tujini, posebno v večjih mestih živeče pripadnike. Najbolje pri vsem je pa to, da kmetske občine morajo skrbeti za ljudi, katerih niti ne poznajo, ki se leta in leta drže v tem ali onem mestu, ki pa so slučajno pristojni v to ali ono kmetsko občino. Novi zakon gre na to, da bi se kmetske občine razbremenile teh stroškov in bi se mestom, ki imajo dobiček od teh v njih delujočih ljudij, naložilo preskrbovanje takih ljudij. Govornik misli, da mora tudi deželni zbor kranjski v prilog kmetskimi občinam povzdigniti svoj glas in se izreči zoper krivičnost sedanjega domovinskega zakona in za prenaredbo v smislu načrta, kakor ga je predložila vlada državnemu zboru. Predlog se izroči upravnemu odseku v pretres in poročanje.

Poslanec baron Schwegel poroča imenom finančnega odseka o računskih sklepih bolniškega, blazniškega, porodniškega in najdenškega zaklada za leto 1893. Odobre se vsi računski sklepi in sicer oni bolniškega zaklada z 215.218 gld. dohodki in 78.902 gld. stroški; oni blazniškega zaklada z 10.277 dohodki in 74.075 gld. stroški; oni porodniškega zaklada s 774 gld. dohodki in 5626 gld. stroški in oni najdenškega zaklada s 398 dohodki in 3542 stroški.

Prošnji občine Postojina za donesek za napravo bolnice in zastopa zdravstvenega okrožja v Idriji za podporo za ondotno bolnico se vrneta deželnemu odboru z naročilom, naj ju s konkretnimi predlogi zopet predloži deželnemu zboru še v teku tega zasedanja, ko bo predložil tudi predlog glede splošnega podpiranja bolnic po deželi Sekcijskemu slugi V. Jalenu v deželni bolnici se njegovo provizorno službovanje od 15. okt. 1885. leta všteje v definitivno službovanje in se mu dovolita dve petletnici. Deželnemu odboru se naroči, da vdovi dr. Prajnovičevi primerno zviša pokojnino.

Na poročilo istega poslanca imenom finančnega odseka se odobre proračuni za l. 1895. in sicer porodniškega zaklada s potrebščino 6766 gld. in pokritjem 889 gld.; najdenškega zaklada s potrebščino 3631 gld. in pokritjem 354 gld.; blazniškega zaklada s potrebščino 73.072 gld. in s pokritjem 10.028 gld. Primankljaje je pokriti iz deželnega zaklada. Glede proračuna bolniškega zaklada za l. 1895. pravi poročevalec, da je stroške za zgradbo nove bolnice izvzeti iz proračuna. Stroški za zgradbo v znesku 573.000 gld. so namreč že dovoljeni, ni treba torej zdaj razpravljati o njih. Nekaj se je že izplačalo, nekaj še ne. Poročevalec pravi, da bo treba k tej svoti še naknadnega kredita morebiti do 100.000 gld. Proračun bolniškega zaklada za l. 1895. s potrebščino — izvzemši potrebščino za nove zgradbe — v znesku 86.204 gld. in z rednim pokritjem — izvzemši pokritje za nove zgradbe — v znesku 23.911 gld. se odobri. Primankljej je pokriti iz deželnega zaklada. Poslanec dr. vitez Bleiweis pravi, da bi bilo umestno, da bi bil deželni odbor deželnemu zboru podal obširno poročilo o velikanski zgradbi nove bolnice. Govornik obžaluje, da se to ni zgodilo in omenja nekaterih nedostatkov pri novi bolnici, katere bo treba takoj odpraviti. Poslanec dr. Vošnjak opravičuje deželni odbor. Poslanec Grasselli pojasni zadevo glede inkorporacije sveta, kjer stoji bolnica, k mestni občini ljubljanski. Dalje tudi vpraša, kaj je s povišanjem plače odličnemu primariju dr. Šlajmerju. Poslanec dr. Vošnjak pojasni, da so vsi primariji vložili prošnjo za povišanje plače, in da se sedaj vrše dotična poizvedovanja. — Vdovi okrožnega zdravnika, gospej Frančiški Sallokerjevi Velikih Laščah se dovoli pokojnina 200 gld. in odgojni 100 gld. Prošnja vdove gospe Železnikarjeve za podporo za dovolitev sirotinske ustanove sg odstopi deželnemu odboru v rešitev z naročilom, da se nanjo ozira. Umirovljenemu zdravniku Ferdinandu Sallokerju v Metliki se oviša

po fotografijah dvorskih fotografov Iovanoviča v Belemgradu in Karastojanova v Sofiji. A stenografični del je litografiran v Draždanih tako čisto in pravilno, da se meri s prvimi strokovnimi listi na svetu. Kakšna velika razlika je med prvimi petimi tečaji tega lista in sedanjim šestim. Tukaj se vidi napredek v stroki, a vidi se tudi da uredništvo razpolaga z izdatnimi duševnimi in gmotnimi sredstvi, da dade listu tak obilen zadržaj in tako krasno obliko, pri vsem tem, da je cena toliko nizka (2 gld. 50 kr. na leto). Urednik g. Bezenšek je razpisal v prvi številki še posebno nagrado 400 kron za štiri najboljše kulturno-zgodovinske članke, pisane v slovenskem, hrvaškem, srbskem ali bolgarskem jeziku. Kakor smo zvedeli, prinese Jugosl. Glasnik v prvem polletju kot prilogo še nekatere glasbene novosti našega slavnega umetnika Davorina Jenka. Tudi slike prvih umetnikov in umetnic, pisateljev in pisateljic na slovanskem jugu bodo prišle na red. Krasna slika naše gledališke umetnice gđ. Nigrinijeve v vlogi Otelijske je že izdelana v Pragi ter pripravljena za 3 št. Razne narodne nošnje iz slavjanskega juga bodo videti v vsaki številki; sploh ga bodo krasile le izvirne slike vzete iz narodnega življenja Jugoslovancev. A tudi slike najlepših pokrajin in mest bodo prinašale; v prihodni št. pridejo slike iz Postojinske jame, katere je pri električni razsvetljavi posnel postojinski fotograf Šeber, čegar fotografije so bile tudi odlikovane l. 1892. na plovdivski razstavi.

Tako bode list dostojen svojega imena „Jugoslavjanski Glasnik“.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VI.

(Dalje.)

Jug in njegovi nazori imeli so sicer mnogo privržencev — obožateljev tudi na severu; stranki „ničesa ne vedočih“ (know nothings) in „bakrenih čet“ (coppenheds), ki sta posebno strogo se ločili za časa mejsebojne vojske, ste bili prešinjani s temi tendencami na severu — a glavna množina prebivalstva na severu in zapadu je bila proti robstvu in pa proti svobodni trgovini. Če tudi so 1856. l. južani še bili zmagali s svojimi ljudmi, a vendar je že tedaj za vsacega daljnoglednega opazovatelja bilo jasno, da te razmere ne bodo dolgo trpele — in res so že 1860. leta bili južani premagani. Tudi tukaj se je videla razlika, ki se tako rezko kaže v zgodovini anglosakonskega in latinskega plemena. Južne države se niso podvrgele odločitvi večine glasov, kakor je poprej storil sever mnogokrat, ko je bil od juga premagan pri volitvah, južne države so se takoj odločile in osnovale samostojno zvezo. Dokler je bila moč v njih rokah, so bili za skupnost Zjedinjenih držav in so jih vladale, ako se je večina glasov izrekla proti njim, so se pa izpuntale proti večini. Zgodovina srednje- in južnoameriških republik je polna tacihi dogodkov — v njih mogočnosti se kaže različna sposobnost za samoupravo mej Anglosaksonci in La-

tinci. Odločno je jug bil prepričan, da se sever ne bode upal potegniti za žaljeno in rušeno ustavo; pa kakor je znano, motil se je v svojih računih in je dovolj drago plačal svoje zmote.

Vojska ni le popolnoma strla robstva v Ameriki, temveč dala je zamorcem tudi volilno pravico. Jug je bil uničen, razrušen in opustošen, vojska je tudi sever stala stotisoče človeških življenj in mnogo milijard dolarjev, a zveza se je ohranila, robstvo se je odpravilo, ustava se je pa ohranila. Ideja absolutne samostojnosti posamičnih držav, ideja nasprotna duhu in črki ustave, katero so izmislili južani v potrebi, da ohranijo preživele svoj čas politične in gospodarske uredbe dežele, je bilo izruvana s korenino, in jo več ne priznavajo niti voditelji juga. Demokratična stranka sedanjega časa se ne izpodtika nad tem vprašanjem. Rešeno je z vojsko za vselej, in sicer v smislu, kakor so je razumevali sestavitelji ustave. Zjedinjenih držav, kakor so jo razumeli federalisti mej vojsko, in kakor jo razume vse prebivalstvo sedanjega časa, da so posamične države brezpogojno neodvisne v vseh notranjih stvareh; zavisne so pa od zvezne vlade, kongresa in višjega sodišča Zjedinjenih držav v vseh vprašanjih vnanje politike, kovanja denarja in vvoznih carin. Žal, da je ostalo nerešeno vprašanje, da bi se zvezne volitve odtegnile vplivu vlad posamičnih držav. Jug je bil tako pobit, demokratične stranke tako razpale, da sever niti mislil ni, da bi se trenutku brezpogojne zmage porabil ugodno razmere. Jug je zopet okreval, demokratična stranka je zopet jela vzdigovati glavo in to vprašanje v bližnji bodočnosti postane ravno tako žgoče, kakor so bili vprašanja, ko so prouzročila krvavo vojsko.

Poučni in zabavni drobiž.

Ruski car je določil, da se ima slednje leto iz državnega zaklada odločiti 50.000 rubljev v podporo potrebnih učenjakov, slovstvenikov in časnikarjev. Učnemu ministru in načelniku akademije znanosti se je ukazalo določiti podrobnejše določbe.

Društvo katoliških časnikarjev osnovalo se je v Londonu. Pristopilo je mej drugim tudi več žensk, ki delajo pri časopisih.

800.000 gld. je zapustil na Dunaji umrli občinski svetnik Treitl akademiji znanosti na Dunaji v zvezdoznanske namene. 200.000 gld. je volil za dobrodelne namene.

»Pariška moda« imenuje se list, ki je začel izhajati v hrvaščini v Zagrebu. List je podoben nemškemu in francoskemu modnim listom in ga je posebno priporočati šiviljam. Za vse leto velja 4 gld.

Deželni zbor kranjski.

V sedmi seji dne 25. januarija stavijo posl. Povše in tovariši nastopni samostalni predlog: Visoki deželni zbor naj sklene: »Deželnemu odboru se naroča, da odpošlje c. kr. ministerstvu spomenico, v kateri naj razloži stanje naše mlinarske obrti ter prosi, da visoka c. kr. državna vlada takoj

razdele svoja posestva, a država bi jih lahko nagibala k temu s fiskaličnimi sredstvi. Tako naj bi se velika posestva huje obdačila nego mala, kar je tudi pravično. Posestnik, kateri ima na stotisoče dohodkov lahko razmerno več davkov plača nego navadni kmet. Neki češki kmetski politik je celo izračunil, da bi se na ta način lahko kmetom popolnoma odpustil davek, kajti toliko bi več plačali veleposestniki. Mi seveda nismo te misli. Morda bi bilo nekaj let res to mogoče, a potem ne več, ker bi se veleposestva vedno bolj delila in bi bilo vedno manjše število tistih, ki bi plačevali razmerno najvišje davke. Mnogi posestnik bi razdelil svojo grajščino na svoje sinove, ko bi videl, da bodo potem vsi manj davka plačevali, nego ga sedaj on sam; drugi, ki je zadolžen, bi pa rad kaj prodal od svoje grajščine kmetom. Tako bi s časom dobili mnogobrojen srednji stan.

Povoda vzdrževati grajščine sedaj ni nobenega. Sedaj nimajo več tistega pomena za gospodarsko organizacijo, kakor so ga imele v prejšnjih časih.

S tem, da bi se pa omejilo razdeljevanje zemljišč, bi se nekoliko tudi omejilo pomnoževanje prebivalstva. Znano je, da se prebivalstvo bolj množi, čim bolj se razkosavajo posestva. Manj ljudij se bode ženilo, če ne bode imelo svoje koče. Pomnoženje prebivalstva je pač v starih časih veljalo za blagoslov, a dandanes pa ne more veljati več, in zaradi tega so baš konservativne stranke večkrat naglašale, da bi bilo potrebno omejiti svobodno ženitve. Bolje je, če je malo kmetov, pa tisti dobro žive, nego bi pa bil nebroj malih kočarjev, ki bi stradali. Zemlja le neko določeno množino rodi, več pa ne dobiš iz nje, naj jo še tako umno in pridno obdeluješ.

Zato je potrebno, da se zakonito določi nerazdelitev zemljišč, ker to je jedino, če hočemo ohraniti trden kmetski stan, sicer pa dobimo kmetski proletarijat.

Kmetijske raznoterosti.

Ribe čistilke vode. Poskusiso pokazali, da ribe, požro jako veliko škodljivih bacilov, zlasti tuberkuloznih. Ribam to ne škoduje. Vsled tega je pa voda, v kateri so ribe zdravjša za ljudi in živino, nego kaka druga.

Umivanje stekel pri rastlinjakih. Pri rastlinjakih zlasti gnojnih gredah stekla s časoma postanejo motna in nič ni pomagano, naj jih še tako umivamo. Tako steklo umijemo z razstopljino 1 dela milinega kamna v petih delih vode. Potem se morajo izplakniti s svežo vodo. Če so pa umazana stekla od dima, se pa morajo umiti z razredčeno solno kislino.

Sol ni le koristna, temveč pri slabejši krmi je živini celo neobhodno potrebna. Živina rajši je in pije, ako jej damo soli in se vsled tega bolje redi, je bolj zdrava in krave imajo več mleka.

Pegatke (Perlhühner) so najboljše prerokovalke vremena. Dan pred dežjem letajo po strehah, plotih in drevesih in kriče. Sicer pa te kokoši poznajo vsacega domačina in začno kričati, ako pride kak tujec. V tem oziru so še zaneslivejše kot pes. Njih jajca in njih meso so jako okusna in fina.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VI.

(Dalje.)

Čitatelj naj pa nikar ne misli, da to le za to govorim, ker sam sočuvstvujem z republikansko stranko, in torej stvar sodim z strankarskega tesnosrčnega stališča. Kakor sem že višje omenil, sem ob svojem prihodu v Ameriko imel jako zmešane pojme o političnih strankah Zjedinjenih držav. Če sem tudi kaj čustvoval s kako stranko, je bila to demokratična stranka, katero so v Rusiji vsi ljudje moje vrste imeli za stranko napredka in reform. Celi dve leti po prihodu v Ameriko se za politiko nisem brigal, le opazoval sem, čital in učil se. Prve volitve, katerih sem se udeležil, naredile so me pa že za vselej in za trdno privrženca republikanske stranke, ne pa demokratične. V večini Zjedinjenih držav, izvzemši dve ali tri države Nove Anglije, zakon ne zahteva od volilca, da je ameriški državljani, zahteva le, da je gotovi čas v kakem kraju, v največ slučajih le 6 mesecev, v nekaterih jedno leto, v nekaterih tri mesece, v nekaterih pa tudi le šest tednov. Potem se je pa treba vpisati mej volilce v kakem volilnem okraji, za kar je v vsakem volilnem okraji razgrnjen zapisnik volilcev, in sme se voliti. Če tudi je grofija Orange, v kateri sem že jeden pot spregovoril, bila še le organizovana, a vlada je bila že zagotovljena demokratični stranki.

Demokratični obroč (ring), kakor se tukaj imenuje vsaka politična klika, je vzela uprava v svoje roke, vodila vse zadeve grofije, in kar je glavna stvar volitve. V našem mesteci bili so trdovratni južani polkovniki (vodje) — devet desetin južanov-demokratov so vsekako polkovniki — trdovratni junaki, republikanci s severa in inozemci vseh narodov — Rus, vaš pokorni sluga, Angleži, Nemci, Francozi, Ogri in celo židje. Če tudi so vsi ti bili novi ljudje, ki so ravnokar prišli, vendar so se vsi zanimali za politiko, nekateri (stari Amerikanci) — iz navade, nekateri (mi, inozemci) iz radovednosti. Demokratje so ponosno kazali na to, da je pri zadnjih volitvah za republikance se bilo oddalo le šest glasov, javno so se bahali, da noben zamorec ne sme voliti, da v bodoče grofija in država vsekako ostaneta v rokah demokratov. Republikanci so se jim smejali, norčevali se iz njih, najemali zamorce za svoja dela in se zaklinjali, da bodo volili, naj demokratje še tako groze. Ko so prišle volitve, so bili za nadzornike volitev v našem kraju, ne meneč se za zakon, ki zahteva, da se jih vzame jednako število iz obeh strank, dva odločna demokrata in neki človek nedoločne politične barve, ki je bil demokrat, kadar je govoril z demokratom, republikanec, kadar je govoril z republikancem.

Zapisniki volilcev so še le na dan pred volitvijo prišli iz mesta, kamor so se bili poslali, da jih je pre

gledal grofijski svet. Iz njih so se samovoljno bili izbri-
sali vsi zamorci in mnogi zavedni beli republikanci. Na
dan volitev so nekateri od nog do glave oboroženi „pol-
kovniki“ obkolili hišo, v kateri so bile volitve in ostali
so na straži ves dan. Nadzorniki volitev se niso ozirali
na vse ugovore tistih, kateri so bili oropani volilne pra-
vice, in zmagali so demokratje, če tudi je bilo popolnoma
jasno, da bi bili zmagali republikanci, ako bi bili mogli
voliti vse, kateri imajo v resnici volilno pravico. Drugi
dan sem izvedel, da je v drugem kraju, kjer so repub-
likanci bili brezpogojno v večini, tolpa oboroženih našem-
ljenih ljudij napala hišo, kjer so bile volitve, ko se je
ravno imela začeti štetev glasov, vzela volilno šaro in jo
slovesno sežgala z volilnimi listki ured. To se je zgodilo
še v dveh drugih volilnih okrajih. V enem volilnem
okraju pa oboroženi demokratje niso pustili nobenega
republikanca v hišo, v kateri je bila volitev in vsled
tega v tem okraju ni bil oddan noben republikanski glas.
V grofiji so demokratje tako dobili znatno večino glasov.

Izvedel sem pa, da je grofijski svet znatno predelal
ta poročila, katera je dobil od volilnih nadzornikov iz
posamičnih volilnih krajev, in sicer tako, da je pomanjšal
število republikanskih glasov in v nekaterih krajih po-
večšal število demokratičnih. Časopisi opisujejo volitve v
drugih grofijah države in drugih južnih državah so bili
prenapolnjeni s podobnimi slučajmi, kakeršne smo višje opi-
sali. V Južni Karolini, kjer je 450.000 belih ljudij in
750.000 zamorcev, ki vselej brezpogojno volijo repu-
blikance, so imeli demokratje 50.000 glasov večine ne le za
uradnike države in postavodajo, temveč tudi za člane
kongresa bili so voljeni do jednega sami demokratje. Tako
je bilo v vseh ostalih južnih državah, to je bil „solidni
jug“ (solid South), soliden v demokratičnem zmislu, kjer
za republikance ni prostora.

Nekaj dnij po volitvah sem bil v mestu in sešel se
z glavnim vodjo demokratov, predsednikom izvrševalnega
odbora grofije. Bil je vesel in me pozdravil z ugodnim vspe-
hom volitev. Nikdo ni vedel, kateri stranki da pripadam,
a ker sem imel veliko podjetje in dajal dela več sto de-
lavcem, sta obe stranki skušali me dobiti na svojo stran.
Opazil sem, da ne odobravam popolnoma teh sredstev,
katerih so se poslužili demokratje v svojem volilnem
kraju, in kakor sem slišal, tudi drugod. „Kaj hočemo
storiti? — rekel je on, mari bomo zamorcem pustili,
da bi nam seli na vrat? — Vendar opomnil sem: po
ustavi Zjedinjenih držav, katera mislim, da velja tudi za
vas, imajo tudi zamorci volilno pravico.

— Kaj nas to briga! mi nismo priznali tega do-
stavka k ustavi. Naša država se je izrekla proti njemu.

— Več nego dve tretjini držav se je izreklo za
ta dostavek in torej velja za vse Zjedinjene države. Ta
zakon morda ni popolnoma umesten in primeren, a je
vendar zakon; poznam njegovo zgodovino in vem, da ga
je jug sam priklical s svojim postopanjem takoj po vojski.

— Mnogo tacih zakonov so nam navezali prikleti

Janki! Če bi se ti zakoni izpolnjevali, ne bilo bi mogoče
živeti na jugu.

— Dovolite, kolikor jaz vem, Janki nam niso na-
vezali nobenega družega zakona: jug je ravno tako svo-
boden, kot je bil pred vojsko, samo zamorci smejo voliti.
In mnogo izmej njih niso slabši, temveč mnogo boljši od
belih ljudij. Pri meni delajo dva ali trije zamorci, ka-
terim bolj zaupam nego mnogim belim. Vaši Krakerji
(Krakerje v Floridi imenujejo potomce, prvih poselnikov
dežele, Špacev. Žive skoro pol divje, jako neizobraženi
so, hudobni in goljufni. Vsi so zakleti demokratje) so
hujši nego vsak zamorec. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Leonina. Leonova družba na Dunaji, kateri je namen
gojiti znanost in umetnost v katoliškem duhu, ima 45 pospe-
šiteljev, 400 dosmrtnih članov in 1267 letnih članov in ude-
ležiteljev. Lani se je število članov povečalo za 237. Lani
je izdala družba skoro 8000 gld. za znanost in umetnost.
Premoženja je imela 20.000 gld. Mej člani so 4 člani ce-
sarske rodbine.

Vpliv mraza na živali. Francoski kemik Pichet je
poskušal, kak vpliv ima mraz na živali. Pes je, zaprt v pro-
storu 60° mraza, sprva imel še jedno stopinjo več gorkote,
nego po navadi. Čez poldrugo uro se mu je gorkota znižala
na jedno stopinjo pod navadno gorkoto in nato je poginil. Žu-
želke so poginile pri 28, polži pri 130° mraza. Tičja jajca
se že pri 3° mraza toliko pokvarijo, da se več ne izležejo.
Mravlje so poginile že pri 0° mraza. Nekateri infuzorji, to je
živali najnižje vrste prenesle so 90° mraza, bakterije pa celo
213° mraza.

Srednje šole. V totranski državni polovici je 181
gimnazij in sicer 16 spodnjih gimnazij, 4 realne gimnazije,
144 velikih gimnazij, 17 realnih in velikih gimnazij. Od teh
jih 139 vzdržuje država, 9 dežele, 12 mesta, 3 škofje, 13
redi, 2 zakladi in 3 zasebniki. Po učnem jeziku je 99 nemških,
41 čeških, 24 poljskih, 4 italijanske 1 rumunska, 3 srbsko-
hrvatske in 8 dvojezičnih. V vseh gimnazijah je 58.972 učen-
cev. Realk je v totranski državni polovici 80 in sicer 15
nižjih in 65 popolnih in imajo z 2235 učencev.

Novice.

Deželni zbor kranjski.

V deveti seji dne 1. februarja stavijo poslanci baron
Apfaltrern, Grasselli, in tovariši naslednji samostalni
predlog: „Visoki deželni zbor naj sklene: Vlada se nujno na-
prosi, da pri prihodnji premembi stanovanšč c. kr. železniških
obratnih ravnateljstev prej ko mogoče tako železniško oblastvo
ustanovi v Ljubljani ali pa je od drugod premesti v Ljubljano,
da vodi obrat državnih železnic v južnih planinskih deželah,
zlasti na Kranjskem. Deželnemu odboru se naroča, da v tem
smislu hitro in odločno stori potrebne korake pri vis. vladi.“

Posl. Murnik predlaga, da naj se voli železniški odsek
9 članov. Se sprejme.

Posl. Hribar utemeljuje samostalni predlog glede pre-
mestitve vojaške bolnice v Ljubljani. Govornik pravi, da je
odstranitev bolnice z ozirom na asaniranje in razširjanje mesta
neobhodno potrebno, poudarja, koliko je že mesto ljubljansko

Pri snovanji posojilnic je imel Raiffeisen sledeča načela: Vsaka vas ali vsaj vsaka županija naj ima svojo posojilnico. Posojilnico naj vodijo kmetje sami; najboljši občani naj stopijo na čelo denarni zadrugi. Vodijo naj zavod brezplačno; le „računar“ naj dobi primerno nagrado, ki naj bode kolikor mogoče vedno jednaka, če tudi je dela več, kakor prvotno in navadno. Kmetje, kateri kot udje pristopajo, naj se neomejeno zavežejo zadrugi s svojim poroštvom. Deležev naj posojilnica ne jemlje; kmet ne more deležev plačevati, denarja potrebuje za kmetovanje. Saj njegova kmetija, živina in poljsko orodje njegovo dajejo dovolj varnosti pri zadrugi z neomejenim poroštvom. Obresti od posojil naj posojilnica ne jemlje naprej. Da ima denarna sredstva za posojevanje, skrbi naj za hranilne vloge.

Posoji se naj se po Raiffeisenovem nasvetu le na zadolžnice; menice so pri njegovih zavodih izključene. Čisti dobiček se ne razdeljuje mej člane, ampak prideva k prihranjeni zalogi (rezervnemu fondu), do katerega posamezni udje nimajo pravice, marveč le vsesкупna posojilnica. Če bi se posojilnica razdružila, si tudi združniki te zaloge ne smejo prisvojiti. Ona ostane marveč, kakor kakošna ustanova, nedotakljiva, ima se le obrestonosno naložiti dotlej, da se ustanovi nova posojilnica, ki je zopet kot svojo last prevzame. (Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Svetlobarvne usnjate rokavice se osnažijo, če jih drgneš s platneno cunjjo, katero si namočil v pomerančnem soku. Rokavice drgni tako dolgo, da izgine vsa vlaga, potem jih pa obriši še z gorko cunjjo. Rokavice so potem kakor nove.

Dober jesih se napravi, če se vzame liter vode, liter vina ali pa jabolčnika in skupaj zmeša ter 90 g svežega kruha notri vrže in postavi na kak gorek kraj kaci osem dnij. Potem se precedi jesih skozi robec v kako posodo.

Kmetijstvo.

Potreba prenaredbe domovinskega zakona iz l. 1863.

(Utemeljeval v deželni zboru posl. Povše.)

(Dalje.)

Znan mi je slučaj, ki se je prigodil v občini Dvor pri Žužemberku, da je dobilo županstvo nalog, poravnati od mestnega magistrata v Budimpešti doposlani račun, ki je presegal 800 gld. za oskrbovanje neke ženske, ki je bila soproga rojenega Dvorčana, ki je pred veliko leti šel z doma v Budimpešto, kjer je kot kovač deloval. Kdor pozna malo revno občino dvorsko, priznal bo, da je ta ogromna svota, katero ima le za jedno ondi domovno opravičeno osebo, katere pa nihče nikdar videl in poznal ni, poravnati, grozno breme. Obžalujem, da nimam razkaza na razpolago, koliko posamezne občine imajo naklad za oskrbovanje svojih občinskih revežev, spominjam

pa se še izkazov, kakoršne izdaje vsako leto deželni zbor goriški, iz katerih je bilo razvideti, da morajo nekatere občine po 100, 150 in več procentov naklad le za poplačanje računov za oskrbovanje ubožcov nositi!

Dovolil sem si rabiti besedo, da je naš deželni zbor dolžan potegniti se za prenaredbo domovinskega zakona; to utemeljujem pa s tem, da je prav naša dežela, ki daje velik kontingent delavnih močij velikemu trgovskemu mestu Trstu. Desetletja preteko, nihče več ne pozna moža, ki se je postaral in s svojim delom pripomogel k blagostanju ondotnih veletržcev, katerega pa so kot izžmeto citrono vrgli v smeti — to je, mož postal je nezmožen za trpinsko delo, zbolel je in hajd ž njim v bolnišnico ali domov, naj zanj skrbi domovinska občina. Slavna gospoda, le pogledjte račune, katere nam predlaga v odobrenje deželni odbor in našli boste vsako leto velike svote, katere plačuje naša dežela tržaški bolnici za kranjske svoje rojake, ki pa ondot morda že desetletja delujejo. Da to z uradnimi številkami dokažem, navajam, da se po teh izkazih ministerstva v Trstu izmed ondotnih 100 prebivalcev le 45 domovno opravičenih in 55, ki nimajo ondotne domovne pravice.

Opustim priliko, ki mu je dana pri tem predmetu, dokazovati, koliko trpe kmetske občine osobito kmetijski gospodarji s tem, da odhajajo najboljši delavci od doma v mesta, katera se, kakor nam zadnja desetletja kažejo, silno množe, tako, da je nastalo hudo pomanjkanje poslov na kmetih, ker slab položaj našega kmetijstva ne zmore tako plačevati delavcev, kakor mesta. Vsekako pa so kmetijski kraji opravičeni zahtevati, da so oproščeni skrbeti za v mestih in tovarnah onemogle svoje rojake.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Iz stare smetane napraviš dobro surovo maslo, ako včasih prideneš malo soli smetani. Tako surovo maslo nima neprijetnega okusa in se tudi rajše pini.

Jabolčne in hruševe peške rajše kalé, če jih pred sajenjem štiriindvajset ur namakamo v apneni vodi.

Rac ne dajaj valit zgodaj pomladi. Veliko pomladnih jajec se ne izleže, ker niso oplojena in mlade račice, ki se tako zgodaj zležjo počasi rasto, ker jim manjka zelene krme.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VI.

(Dalje.)

— Res je, a so vendar beli, ti so pa zamorci, potomci Hamovi, katere je Bog ustvaril za to, da služijo belcem. Jug jim nikoli ne bode priznal volilne pravice.

— Vendar so mi znani dva ali trije slučaji, ko so zamorci volili; posebno kadar so jih vaši agitatorji pregovorili, da so glasovali za vas. Če zamorec more voliti demokrata, zakaj ne bi mogel republikanca?

Moj tovariš se je zasmel. „Ne moremo sedeti držeč roko križem!“ — odgovoril je in premenil razgovor.

Ta razgovor se mi je globoko vtisnil v spomin, in še danes, ko sem se natančneje seznanil s političnimi uredbami juga in postopanjem demokratične stranke ne morem boljše in jasneje opisati teh razmer in postopanja. Minolo je že dvajset let, od kar se je končala vojska, a južni demokratje, so pa vendar ostali do sedanjega časa na jedni strani — gospodarji sužnjev in najčistejše aristokratske duše, točna kopija ruskih graščakov, kajti brez škripanja z zobmi se ne moremo spominjati Miljutina in Rostoceva, na drugi strani — se pa ne pokore zakona in pravici, temveč jedino sili. Če bi se jim dala popolna oblast, še jutri razbijejo zvezo in vse po svoje urede, ravno tako sovražijo svobodne ideje severa, zaničujejo zakon in pravico, kakor pred tridesetimi leti.

Jaz ne dvomim, in tako pravijo tudi boljši poznavalci ameriškega življenja, da bi južani, ko bi dobili neodvisnost, kmalu jo pritirali do diktature ali pa dedne kraljevine. Še ta kratki čas, ko so popolnoma samostojno gospodarili, je ves jug bil despotično vladana dežela v vojnem stanju. Narod se je goljufoval na najgrši način. Porazi so se premenjavali v zmage, neznatne praske v sijajne bitve. Stvari, ki so bile ugodne za vojne namene, so vladni organi jemali brez vsake odškodnine, nič vredni papirni denar se je proglasil za enakoveljaven z zlatom, uveli so se vsi mogoči davki in naklade. Za časopise se je uvela stroga cenzura. Sever je pa tedaj ostal svoboden, kakor sicer časopisi so napadali ne le vladno, temveč tudi vojskovodje, pogosto so odkrivali vojne tajnosti, protivili so se vojnim naredbam kongresa. Severni demokratje so se ob najhujši vojski shajali in pred nosom izvršiteljnih in vojnih oblastij severa so skušali škodovati stvari severjanov in dajali so pogum svojim južnim tovarišem, ustašem.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Lepotičenje (šminkanje) žensk je že prastara navada. Že stare Egipčanke so se lepoticile. Barvale so belino v očesu na zelenkasto, in so to tako razumele, da so njih oči imele nekak zelenkast lesk. Arabke in Tatarke si še dandanes barvajo oči.

Fran Smetana, slavni skladatelj „Prodane Neveste“ je še zložil šest oper, ko je že bil popolnoma zgubil posluš.

Krotke zebre. Baron Rotšild v Londonu je dal ukrotiti tri zebre in se sedaj z njimi vozi, kakor z drugimi konji. Doslej se je navadno mislilo, da se zebra ne da ukrotiti.

Novice.

Deželni zbor kranjski.

V popoldanski seji dne 11. febr. poroča posl. Grasselli o letnem poročilu deželnega odbora „Posebni prigodki, deželni odbor, razdelitev referatov, seje. Posl. Hribar kara deželni odbor zaradi prevelikega nemškutarenja in predlaga: Deželnemu odboru se naroča, naj v varstvo veljave slovenskega jezika

c. kr. državnim uradom v deželi Kranjski, izvzemši c. kr. vojaške oblastnije, dopisuje le v slovenskem jeziku. Posl. dr. Schaffer in dež. glavar Detela opravičujeta deželni odbor. Poročilo se na to vzame na znanje, a Hribarjeva resolucija se odkloni. — Isti poslanec dalje poroča o deželnoodborskem poročilu „Zdravstvene reči“, pojasnjuje posebno vprašanje glede živinozdravnika v Idriji in predlaga, da naj deželni odbor stori eventuelno sam potrebne korake pri poljedelskem ministerstvu glede te zadeve. Posl. Višnikar razpravlja o vprašanji, katera občina mora plačati pogrebne stroške za ubogimi, ali ona, v katero je pristojen, ali ona, v kateri umrje. Govornik trdi, da poslednja in prosi vladno, da v tem smislu potrebne ukrene. Deželni predsednik baron Hein je tudi tega mnenja in pripominja, da se kaže občinam v takih slučajih pritožiti, da se konečno stvar prav reši. Poročevalec Grasselli trdi tudi, da mora tista občina plačati stroške, kjer ubožec umrje. Poročilo se na to odobri. — Isti poslanec dalje poroča o deželnoodborskem poročilu „deželna prisilna delavnica“. Poročevalec predlaga: 1.) Potreba primerne krajše zveze deželne prisilne delavnice z novo deželno bolnico preko Ljubljane se pripozna; 2.) nameravana gradnja lesene brvi preko Ljubljane se v to svrhu odobruje in zanjo deželnemu odboru dovoljuje kredit 1500 gld. predjemno iz deželnega zaklada; 3.) za nepričakovani slučaj, da dežela ne doseže inštanenim potom dovoljenja za gradnjo lesene brvi, dovoljuje se deželnemu odboru istotako predjemno iz deželnega zaklada kredit 6000 gld., da mej deželno prisilno delavnico in novo bolnico zgraditi dá mestu lesene, železno brv preko Ljubljane. Predlogi se sprejmo in poročilo odobri. — Isti poslanec poroča o deželnoodborskem poročilu „Deželni dobrodelni zavodi“. Poslanec dr. Tavčar predlaga z ozirom na to, da se je Hribarjev predlog odklonil: Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanju poroča o tem, v katerem jeziku dopisuje cesarskim in drugim oblastnjam, in po kakih načelih se pri tem ravna. Posl. Klun pravi, da so on in njegovi somišljeniki zato glasovali proti Hribarjevemu predlogu, ker so ga smatrali za nezaupnico deželnemu odboru. Posl. dr. Vošnjak pojasnjuje postopanje dež. odbora glede jezika pri dopisovanju. Na nemške dopise se odgovarja nemški na vse druge slovenski. Le redke so izjeme. Posl. Hribar obžaluje, da je njegov predlog pal in priporoča dr. Tavčarja predlog. Deželni predsednik baron Hein izjavlja, da je vlada enako pravična slovenskim kakor nemškim vlogam, le hitreje stvar gre, če so nemške. Poročilo se na to odobri in sprejme dr. Tavčarjev predlog. — Brez debate se odobre deželnoodborska poročila „Zakonski načrti“ (poročevalec posl. baron Rechbach), „Davki“ (poročevalec posl. Pfeifer), „Deželne podpore“ in „Občinske reči“ (poročevalec posl. Arko). Posl. dr. Žitnik poroča imenom finančnega odseka o odpomoči zoper škodo povodnji v dobrinški občini. Iz deželnih sredstev se dovoli 900 gld., to je 30 % stroškov in sklone prositi za državno podporo. — Isti poslanec poroča o poročilu glede oskrbljenja občine Ambrus z vodo in predlaga: 1.) Poročilo dež. odbora o obravnavah z visoko vladno glede oskrbljenja občine Ambrus in sosednih vasi z vodo se jemlje na znanje. 2.) Deželnemu odboru se naroča, da takoj prične vodopravne obravnave zaradi eventuelne pridobitve vodne sile in pravice do dobivanja vode. 3.) Za napravo vodovoda v celem obsegu se deželni prispevek razdeli v tri letne obroke po 11.000 gld. in pričenši z l. 1895. vstavi v proračun deželnega zaklada, vsled česar se v lanskem zasedanju dovoljeno, pa neporabljeno predplačilo 3000 gld. zviša letos za 8000 gld. ter tako kot prvi obrok določi 11.000 gld. 4.) Deželni odbor se pooblašča, da ob svojem času napravo vsega vodovoda odda podjetniku ali po jednotnih cenah ali za pavšalni znesek, kakor se mu najprimernejše in najugodnejše zdi za deželne finance. Sprejmo se ti predlogi in resolucija, da se ji pri oddaji del na domače delavce v prvi vrsti ozirati. — Poslanec Hribar poroča o deželnem prispevku za hidrografični posel

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VI.

(Dalje.)

Razen vprašanja o robstvu, katero je — naj južani še tako škripljejo z zobmi, pokopano za vselej, in se zanje več ne meni mlajši rod, ki se ni udeležil vojske, so glavne razlike v programih obeh strank vprašanja o varstvenih carinah in svobodni trgovini, o svobodnem kovanju srebrnega denarja in o volitvah. Reorganizacija civilne državne službe se nahaja v programih obeh strank, a je dosedaj bila le prazna bajka, in se pri sedanjih odnosih tudi ne bode ničesa premenilo na sedanji organizaciji. Voljen je bil zares Grover Cleveland 1884. leta za predsednika, ker je znal na svojo stran privabiti mnoge republikance, ki so osnovali posebno stranko mugsoumpsov, ki je zahtevala neodslavljalnost državnih uradnikov, naj že pripadajo tej ali oni stranki, in pravilno sistema napredovanje v službi. Vse obljube v tem oziru ostale so le obljube, katerih on ni mogel držati. To the victors belong the spoils (zmagovalcu gre plen) — kričali so od vseh strani njegovi pomočniki in voditelji volitev in čez šest mesecev po njegovem nastopu predsedništva ni ostal noben republikanec v državni službi Zjedinjenih držav. Demokratje zahtevali so služb in nagrad za svoje usluge, in Cleveland ni mogel ničesa storiti, ko bi tudi njegove obljube bile iskrene, kar je pa jako dvomljivo. Vsekako je vprašanje o reformi državnih služeb, ki je pred deseti leti igralo veliko vlogo v politiki Zjedinjenih držav, popolnoma zginilo z dnevnega reda.

Vsi so se prepričali, da pri sedanji organizaciji strank nima nobenega zmisla, kajti ni jedna ni druga stranka te stvari ne more izvesti, naj bi kandidatje imeli tudi najboljšo voljo, vendar ničesar ne zmorejo v tej razmerah, in vse bi ostalo pri raznih obljubah, ki se izpolniti ne dajo.

Varstvena carina in svobodna trgovina je vprašanje toliko občno, da se mi ga ne zdi dotikati v teh črticah, le toliko naj omenim, da se evropski nazori o tem vprašanju popolnoma ne vjemajo z ameriškimi. Tukaj za vsakovrstno delo plačajo dvakrat, tri- ali štirikrat bolje nego kjer si bodi v Evropi, in so vsled tega potrebe in umstveni razvoj naroda neprimerno višji, kakor kjer si bodi v Evropi. Ko bi ne bilo varstvenih carin, bi izdelki nedražega dela evropskih tovarn pri mnogih industrijah popolnoma ubili ameriške proizvode. Nikaka dovršenost, nobeno učenjenje proizvajanja bi ne moglo z uspehom tekMOVATI z beraško delavsko mezdo v Evropi, to tem manj, ker vsaka zboljšanja hitro, ko se izumijo, vpeljejo tudi evropski tovarnarji. Samo po sebi se razume, da se varstvene carine, kakor vsake druge gospodarske naredbe lahko pretiravajo do škodljivosti, morejo vkoreniniti in

okrepiti vsakovrstne monopole, a ta greh se ne more očitati varstvenim carinam republikanske stranke. Znani Mac Kinleyev zakon, katerega je uvel poslednji kongres, v katerem je bila republikanska večina, in ki zatorej točno izraža republikanske nazore, ni povišal občne svote uvoznih carin, temveč jih je še pomanjšal za štirideset milijonov v primeri z letom pred uvedanjem tega zakona.

Poleg tega so vodje republikanske stranke sedanjega časa z znamenitem Blainom, ministrom vnanih stvari in predsednikom ministerstva Harisona, na čelu zjednil z varstvenim pritiskom vprašanje o vzajemnosti. Pripravljeni so dovoliti svobodni uvoz inozemskih proizvodov dežel, katere odpro svoje trge svobodnemu privažanju ameriškega blaga. Pogodbe so že sklenjene skoro z vsemi državami Srednje in Južne Amerike. Da se je Nemcem dovolilo še privažati pesni slador, odprli so trge ameriški svinjini, kateri je bil zaprt uvoz poslednjih dvajset let s pretvezo, da ni zdrava, v resnici pa le, da se ohrani domača svinjereja. Za Nemci sta se udali Italija in Francija in sedaj je ameriška svinjina jeden glavnih predmetov izvažanja.

Vprašanje o bimetalizmu so demokratje naredili za vprašanje o svobodnem kovanju srebrnega denarja, in se vsled tega to vprašanje nekoliko loči od vsesvetnega vprašanja po tem predmetu. Stvar je v tem, da ameriški srebrni dolar sedaj velja povprek 74 centov, zlati po 100 centov. Od kar so se našli srebrni rudniki v Nevadi se je vrednost srebra v primeri k zlatu jako pomanjšala in se še vedno znižuje, ker se dandanes dobiva vedno več in več srebra, zlata pa vedno manj in manj. Demokratje zahtevajo cenih denarjev in to se najložje doseže s svobodnim kovanjem srebernega denarja sedanje vrednosti, to je okolu 75 centov za dolar. Veljavni zakon o kovanju denarja pooblašča finančnega ministra kupovati srebro za kovanje denarja po tržni ceni za najmanj dva milijona dolarjev na mesec, in izdajati denar po potrebi. Demokratje pa zahtevajo, da se mora vse kupljeno srebro pokovati v denar in se sme porabiti 75 centov resnične tržne vrednosti za dolar. Znano je, da poslednjih dvajset let več sto milijonov dolarjev se ne more spečati in leže v državnih blagajnicah, pričakujoč boljše prihodnosti. Republikanci se po pravici boje, da tako umetno poplavljenje denarnega trga s cenimi denarji, ki ne veljajo toliko, kolikor je na njih vtisneno, more prouzročiti mnoge težave in nagle premene cen, ki vselej revnega huje zadevajo nego bogatega.

V poslednjem kongresu propali ste dve predlogi zakonov, prva demokratična o svobodnem kovanju srebrnih denarjev, druga republikansko o zveznih volitvah. S svojo zvito taktiko posrečilo se je demokratom, katere vodi senator Hormann, četudi so v manjšini v obeh zbornicah, preslepiti nekaj republikanskih senatorjev, katere so vodile krajne koristi svojih držav, katerih blagostanje je trdno zvezano s proizvajanjem srebra, da so se ž njimi zavezali in onemogočili zakon o volitvah, a potem je popolnoma nepričakovano za te in za vse popolnoma slu-

čajno propal zakon o svobodnem kovanju srebrnega denarja.

Vprašanje zveznih volitev in ohranitve njih samostalnosti in nezavistnosti zanima vsled višje opisanega postopanja južnih in gotovega dela tudi severnih demokratov ne le kongres temveč tudi zakonodaje posamičnih držav, pa tudi volilcev. Skoro vse republikanske države so z zakoni vpeljale avstralijsko sistemo volitev. Ta sistema popolnoma varuje neodvisnost volilcev v tem zmislu, da nikdo ne ve in ne more vedeti, za koga je kdo glasoval. Podkupovanje in sploh vplivanje je težavno in negotovo, ker se je moč zanašati le na vest podkupljenca — ni mogoče dognati, je-li volil, kakor je bilo zgovorjeno. Ta sistema je vpeljana v mnogih državah že mnogo let, in vse demokratične zvijače ničesa ne opravijo, ne pomaga ne podkupovanje volilcev in ne drugo vplivanje, pa tudi ne nepravilno štetje glasov po volitvah. Zato se pa demokratična stranka povsod in vselej upira uvedanju te sisteme z vsemi sredstvi. Nobena trdo demokratična država je še ni vpeljala, pa tudi nobena onih dvomljivih držav, v katerih sta obe stranki skoro jednako močni. V novyorški državi bije se zanjo borba že deset let. Pred dvema letoma sta obe zbornici imeli republikansko večino, a je guverner bil demokrat in je trikrat ustavil predlogo o volitvah. Višje sem povedal, da je v kongresu propal zakon o zveznih volitvah, če tudi sta obe zbornici imeli republikansko večino. Ta predloga se ni tikala krajnih volitev v državah, temveč le zveznih, to je volitve predsednika in podpredsednika in kongresa Zjedinjenih držav, in bi se ž njo bile uvele take uredbe, da bi ne bilo mogoče podkupovanje, pritiskanje na volilce in sleparsko štetje glasov. Vsprejeta je bila v zbornici poslancev, propala je pa v senatu in volitve v južnih državah ostanejo še nadalje sleparija.

(Dalje sledi.)

Novice.

Deželni zbor kranjski.

V trinajsti seji dne 13. febr. se sprejme predlog upravnega odseka glede logaškega vodovoda. — Posl. Šuklje utemeljuje svoj samostalni predlog glede belokranjskih železnic. Govornik na drobno obrazloži sedanje stanje zadeve. Se izreka za ozkotirno železnico in poudarja joč rentabiliteto njeno, poudarja njeno važnost za Belokrajino. Predlog se izroči železniškemu odseku v pretres in poročanje. — Posl. Hribar poroča o prizidavi pri deželno-bramski vojašnici v Ljubljani in predlaga: 1.) Deželnemu odboru se naroča, naj zaradi prizidave k deželno-bramski vojašnici prične in dožene potrebni dogovor z vojaško upravo. 2.) Deželni odbor se pooblašča, da kupi stavišče za prizidavo deželno-bramske vojašnice, in da z ozirom na mogoče kasnejše prizidave začne pogajanja za nakup še kacega drugega primerne stavišča v sosedstvu ali neposredni bližini deželno-bramske vojašnice, pri čemer se mu je zlasti ozirati na deželne finance. 3.) Isti se pooblašča, da izvršitev prizidave k deželno-bramski vojašnici najame proti kolikor mogoče nizkim, vsekako pa 4.5 % ne presega jučim obrestim posojilo v najvišjem znesku 180.000 gld., katero

naj se amortizuje v 25. letih. Posl. Pfeifer je proti temu predlogu, češ, da naj bi se delalo na to, da se vojaki zopet nastanijo v Novem mestu. Posl. Grasselli poudarja, da se vojaška oblastva premalo ozirajo na Ljubljano, prestavil se je domobranski štab iz Ljubljane v Trst in v Ljubljani nastanjena batalijona pripadata k polku, ki ima svoj sedež v Celovcu. Govornik priporoča vladi, da bi se bolj ozirala na Ljubljano, ko vendar mesto in dežela toliko žrtvujeta. Ko je govoril še poročevalec, ki je pritrjeval predgovorniku Grasselliju in zavrnil poslanca Pfeifierja, se vsi predlogi finančnega odseka sprejmo. — Posl. Luckmann poroča o raznih zadevah, našajočih se na notranjo uredbo deželne prisilne delavnice in imenom finančnega odseka predlaga: 1.) Uvedenje živinarstva in poljedelstva in zgradba hleva za govedi in konje se sedaj opusti, ravno tako zgradba tretje pazniške hiše. 2.) Deželni odbor se pooblasti izvršiti nekatere nove naprave in poprave, ki bi stale 6050 gld. 3.) Potrjuje se, da se vpelje električna razsvetljava iz deželne bolnice, kar bi stalo 2410 gld., in v bodoče pa 1200 gld. na leto za vzdrževanje. 4.) Prošnja paznikov II. reda zaboljšanje plače se za sedaj odkloni. Deželnemu odboru se naroča, da se pozneje ozira na to prošnjo pri končni uravnavi plač. 5.) Deželnemu odboru se naroča, da se v prisilni delavnici ustanovi služba stražnega nadzornika z značajem deželnega uradnika VI. plačilnega razreda in je namesti. Predlogi se sprejmo. — Prošnje: Županstva v Črnem vrhu za dovolitev obrokov za povračilo dolga deželnemu zakladu (poroč. posl. Murnik); Janeza Adamiča za podporo za čiščenje požiralnikov v Račenski dolini (poroč. posl. dr. Žitnik); posojilnice v Dobropoljah za podporo ali posojilo (poročevalec posl. dr. Schaffer) — se izroče deželnemu odboru v rešitev. — Posl. Višnikar poroča o prošnji cestnega odbora na Bledu za podporo za popravo bodeškega mostu in predlaga, naj se dovoli nadaljna podpora 500 gld., če se cestni odbor izreče za uvrstitev mostu mej okrajnocestne objekte. — Se vsprejme. — Prošnji učiteljske vdove Helene Bevk za podaljšanje vzgojevalnine se ugodi (poroč. posl. Kl. n.). — Posl. Lenarčič poroča imenom upravnega odseka o predlogu posl. Povšeta glede mlinarske obrti na Kranjskem in po temeljitem in obširnem poročilu predlaga: Deželnemu odboru se naroča, obrniti se do visoke c. kr. centralne vlade a) s prošnjo, v kateri se razloži neugodni stan naše mlinske obrti in v kateri se visoka c. kr. vlada prosi, naj ona dela na to, da se nedostatki, kateri so bili združeni z izvršenjem ministerske naredbe iz leta 1882. in kateri so se pojavljali zlasti v neopravičenem kreditu pri carinah na žito, vpeljanem iz balkanskih dežel, odpravijo, v kolikor se to do sedaj še ni zgodilo; b) s prošnjo, naj visoka c. kr. vlada dela na to, da se železniški tarifi za žito in žitne izdelke tudi v totranski državni polovici znižajo v taki meri, kakor na Ogerskem, da bode naši mlinarski obrti mogoče, kolikor toliko konkurirati z Ogersko. Po pojasnilih poslan. Povšeta in Luckmanna se predlogi vsprejmo. — Prošnja županstva v Ribnici za uvrstitev ceste in za podporo za popravo občinskega mostu na Bregu, se izroči deželnemu odboru v rešitev (poroč. posl. dr. Papež). — Seja se na to prekine in ob 4. uri popoldne nadaljuje.

V popoldanski seji poroča poslanec dr. Tavčar imenom upravnega odseka o načrtu novega lovskega zakona za Kranjsko. V generalni debati so govorili posl. dr. Žitnik, deželni predsednik baron Hein in poročevalec dr. Tavčar. Specijalne debate so se vdeležili posl. Povše, bar. Schwegel, Pfeifer, dr. Žitnik, Lavrenčič, dr. Papež, Arko, Višnikar, deželni predsednik baron Hein in poročevalec dr. Tavčar. Načrt zakona se je na to z neznatnimi premembami vsprejel v prvem in drugem branju, takisto tudi resolucija: 1.) Za lovsko karto plačati je takso v znesku 6 kron, 2.) vsled sprejetja predloženega zakonskega načrta rešene so tudi vse peticije ki so došle na visoko zbornico v zadevi novega lovskega zakona. — Odobri se deželnozboskega letnega poro-

Kmetijstvo.

Potreba prenaredbe domovinskega zakona iz l. 1863.

(Utemeljeval v deželnem zboru posl. Povše.)

(Konec.)

Obe ti instituciji morate se popolniti in v dobro delujočim stanovom urediti. Ob enem pa mora država lotiti se po vzgledu Nemčije naloge priskrbovanja za delo onemoglih delavcev, to je starostno priskrbovanje.

Nemčija že več let izvaja to ustanovo, ki stane državo dokaj milijonov na leto. Ako hočemo ublažiti pri nas sedanje pač prežalostne socialne razmere, lotiti se moramo dela in rešiti akutno nastalo socialno vprašanje z modrim, vztrajnim in požrtovalnim delovanjem in gotovo smem imenovati starostno priskrbovanje delujočih stanov kot najvažnišo socialno zadevo. Ne smem biti preobširen, zato le pristavljam, da prav s tem bi se tudi za one občine, ki bodo nosile težja bremena za preskrbovanje ubožcev, torej za mesta, zamoglo ublažiti to razmerje. Vsekako pa se mora osnovati poseben državni ubožni zaklad — oziroma deželni ubožni zakladi, ki bi iz državnega zaklada dobivali podpore v svrhu, da se iz tega zaklada potem vsem onim občinam, katere bi izkazale, da imajo čezmerno breme nositi za ubožce, povrnejo stroški, ki presegajo maksimalni odstotek naklade v svrhu preskrbovanja za ubožce. Enaki zakladi nahajajo se tudi v drugih državah in gotovo je država dolžna v prvi vrsti skrbeti za svoje uboge državljane.

Mestom torej in občinam, v katerih se nahajajo velike tovarne, rudniki itd., bo se moralo iz takih osrednjih zakladov dajati pomoči v to svrhu in s tem bo tudi za te odstranjeno hudo breme, katero pa bo za ogromno število ubogih kmetijskih občin z novo postavo gotovo znižano.

Konečno bodi mi dovoljeno še na jedno prednost novega načrta opozoriti. Človekoljubje, dandanes moderna beseda, govori za prenaredbo domovinskega zakona. Po sedanjem zakonu dobi nalog preskrbeti ubožca občina, v kateri je ubožec imel svojega očeta rojenega. Nihče se ne spominja več na očeta, nihče ne pozna njegovega sina. Občina sklene, da ubožca pusti dovesti domov in tu mora prosjačiti milosti od ljudij, ki njega ne poznajo in ki ne morejo čutiti zanj tako, kakor za človeka, ki je bil od nekdanj doma znan, priljubljen, pa je vsled nesreče, bolezni opešal, tako, da mora iskati usmiljenih src. Kako hudo mora biti onemu ubožcu, ker večinoma mu dajo miloščino, ker morajo, on ne najde njemu naklonjenih src.

Torej tudi iz tega ozira je opravična določba, da kjer človek deluje in je svoje najboljše moči izrabil, naj tudi uživa svojo domovinsko pravico.

Ker se bo prav v prihodnjem zasedanju odločila usoda, ali bo vladni načrt zakona za prenaredbo domovinske pravice obveljal in ker se tudi proti njemu močno deluje, smatral sem umestno staviti ta predlog, katerega

naj izvoli visoki zbor odobriti in izročiti upravnemu odseku v posvetovanje.

Kmetijske raznoterosti.

Čiki smodek so dobro sredstvo za preganjanje mrčesov z vrtnih zelišč. Taki čiki se posuše in potem zdrobe. S tem prahom potresajo se rastline zjutraj ob rosi, ali pa po škropljenji, da se bolje prime. Dobro je pa tudi, če se v vodi kuhajo in potem s to vodo rastline škrope.

Sredstvi, s katerimi se preganjajo psom bolhe? Dvakrat v tednu psa čisti s krtačo ali česalom, s katerim si poprej snažil konja. Drugo sredstvo se pa takole pripravi: Vlije se se 20 gr bencina, v 160 gr vode in pridene 10 gr katranovega mila in potem se kaka cunj v to tekočino pomoči in ž njo drgne psa.

Mrzli hlevi niso za debelenje živine. V njih živina poje mnogo krme, ne da bi se kaj odebelila. Pa tudi v pregorkih hlevih se živina povoljno ne debeli. Najbolje je, če je v hlevu 12° gorkote.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VI.

(Dalje.)

Demokratje izmislili so se tudi drugo sredstvo, da umetno obračajo narodno voljo na svojo stran. Kakor hitro dobe v roko zakonodavstvo kake države, takoj vpeljejo gerrymandor volilnih okrajev. Ta beseda je nova v angleščini in pomenja tako razdelitev okrajev, katera se ne ozira na naravne geografske meje, temveč le na to, da pride več okrajev v roke demokratov. Za poslednje volitve za kongres so bili demokratje napravili mnogo gerrymandorov, a najvažnejši je bil v državi Ohajo, kjer so iz bivšega v zemljepisnem oziru skupnega, republikanskega volilnega okraja, v katerem je bival in vselej bil voljen demokratom posebno nasproten predlagatelj novega tarifnega zakona Mac Kinley, naredili tri nove volilne okraje vsacega z demokratično večino v obliki otoka Celebesa in vsled tega je propal Mac Kinley. Drugi slučaj je pa bil v državi Alabama, v severovzhodnem kotu, katere ob gorah Tenessy je že dolgo še od vojske sem živelo republikansko prebivalstvo, ki je vselej volilo republikanca v zbornico poslancev. Ta volilni okraj razbili so na dva in da naredo nova volilna okraja za trdno demokratična, raztegnili so jednega po vsej severni meji države nad 300 milj daleč in le 10 do 15 milj na široko, drugega so pa potegnili ob vzhodni meji ravno v taki obliki.

Organizacija obeh strank je povse jednaka. V zveznem odboru je pa jeden član iz vsake države in vsakega teritorija zveze in se voli na dve leti. Ta zvezni odbor si izbere načelnika, tajnika in blagajnika ter posebni izvrševani odbor vodi zvezne politične volitve. Nabira denarje, izbira in razpošilja agitatorje v razne države, odločuje kraj in čas za zvezne shode in sploh vodi

vse gibanje. Ni treba praviti, da najbolj zviti in premeteni politikani sede v tacih odborih. Za tacega politikana ne sme biti ničesa prepodlo in preumazano, pripravljen mora biti na vsak trenotek; glavno pravilo je jim, da so v politiki dovoljena vsa sredstva. Če tudi glavne osebe republikanske stranke odkritosrčno se poganjajo za poštene in pravilne volitve, in se ta stranka še nikoli ni poslužila nasilja in kraje volilnih nabiralnikov, vendar v ostalem njeni vodje niso boljši in čistejši kakor demokratje. Razširjenje izmišljenih dogodkov, pačenje statističnih podatkov, zvito tolmačenje vladnih naredeb in tudi vsakovrstno podtikanje, vse to je nerazločljivo zvezano z vsakimi predsedniškimi volitvami. Velikanska množina pamfletov, brošur in pa celih knjig kar preplavi deželo nekaj mesecev pred volitvami, v vsakem mesteci, in vsakem večjem kraju sploh, v večjih mestih pa celo v vsakem delu mesta se prirejajo shodi, na katerih govore najbolj prebrisani in najbolj zviti govorniki obeh strank.

Ob vsacih volitvah pošlje se mej svet toliko lažij, izmišljotin in zavijanj, da večkrat ni mogoče ločiti, kaj je resnica in kaj neresnica, posebno kadar se stvar tiče števil, poročil, ali pa osebnega ali javnega življenja kandidatov. Štirinajst dni pred volitvami 1880. leta, ko je vprašanje o zabranitvi preseljevanja Kitajcev posebno vznemirjalo zapadne in tihomorske države, so demokratje v brezštevilnih izvodih razposlali kopijo pisma kandidata republikanske stranke Garfilda nekemu Morleyu, v katerem se odobrava priseljenje Kitajcev. Vse to pismo je bila le zvita izmišljotina in ga v resnici nikdar ni bilo; a vzlic temu, da je Garfield in vsa republikanska stranka je odločno oporekala, vendar je stalo glasove treh držav, kamor oporekanje ni o pravem času došlo. Leta 1884. so pri volitvah predsednika osebno življenje in pa ženitev republikanskega kandidata podvrgli jako hudim napadom s strani demokratov. Razne umazane govorice o tem so se tako hitro izmišljevale in zamenjavale druge z drugimi, da jim ni bilo moč slediti in jih oprovrgavati. Leta 1888. so pa kandidata demokratične stranke, ki je imel nesrečo, da je zgodaj v mladosti pred 35 leti imel nezakonskega otroka, tako blatili, da je njegovo lastno mesto Buffala, ki je po navadi demokratično, se izreklo proti njemu.

Razen narodnega (zveznega) volilnega odbora ima vsaka stranka poseben volilen odbor v vsaki državi, grofiji in okraji, ravno tako organizovan kakor zvezni odbor, kateri opravlja strankine in volilne stvari v svojem okolišju. Vse politično delo se razdeljuje med temi odbori, katerih delokrog je strogo omejen, tako da prepiri in nesporazumljenja skoro niso mogoči. Vsa ta organizacija deluje složno in hkratu v istem pravci pod vodstvom vodij zveznega odbora, kateri daje navodila za volitve, pošilja agitatorje in denar, kamor je potreba.

Vsake volitve stanejo deželo jako mnogo denarja. Razume se samo po sebi, da ni mogoče prešteti niti približno v dolarjih, koliko stanejo. Ne le službujoči se oblagajo z gotovimi odstotki njih plače za te stroške,

temveč tudi zasebne korporacije in prosti podjetniki navadno močno donašajo, posebno če so njih zasebne koristi odvisne od uspeha te ali one stranke. Tovarnarji navadno pomagajo republikancem in trgovci z inozemskim blagom in špirituoznimi pijačami pa demokratom. V severnih državah sta žganje in pivo, nju izdelava in trgovina najglavna opora demokratov; vsi žganjarji so gotovo demokratje, in imajo ogromna sredstva in veliko vpliva na nižje razrede. Mesto Novi Jork se vedno bolj in bolj uklanja njih vplivu. Prebivalstvo se vedno hitro množi in vse nižje prebivalstvo je v rokah žganjarskih kolovodij.

Stroški za volitve so v Ameriki jako raznoobrazni. Posebni politikani se določijo za vsak šolski okraj, ki dobivajo določeno plačo, njih naloga je, da poiščejo vsakega volilca in ga skušajo pregovoriti, da voli za njih stranko. Na dan volitev za slabe in neodločne ljudi najemajo vozove in jih skoro s silo peljejo na volišče. Prav jasno barvanje se vrši navadno za vse mandate; če bodeš ti volil za to tega, bodem jaz za to tega in narobe. L. 1888. je v državi Novi Jork za predsedstvo zjedinenih držav propal demokratični kandidat Cleveland za 18.000 glasov, za guvernerja te države je bil vendar s 25.000 glasovi večine voljen demokrat Hiel. Gotovo je bila najživahnejše barvanje za glasove, da se je dosegel tak izid. Razen teh stroškov se veliko izda za časopise. Ne podpisajo se le obstoječi listi, temveč osnujejo se celo novi in razširjajo po vseh kotih kacega teritorija. Potem stanejo mnogo denarja shodi, sprevedi in govorniki. V Zjedinenih državah je na stotine, da celo na tisoče političnih govornikov, ki o volitvah govore za to ali ono stranko. Nekateri so jako priljubljeni, znajo ljudi pridobiti z bistroumnimi primerami in smešnicami in jih zatorej jako visoko cenijo. Za dva- ali tri- mesečno volilno gibanje dobe po 3, 5 do 10 tisoč dolarjev.

Poleg navadnih obstoječih političnih društev osnujejo se v vsakem mesteci ob vsacih volitvah posebni klubi, ki se v čast kandidatov po njih imenujejo. Ti klubi nabirajo člane, imajo pravilne seje, na katerih se razpravljajo in zagovarjajo vsa nujna vprašanja s stališča klubove stranke, prirejajo ljudske shode, sprevide, politične bankete, vsakovrstne zборе, olepšavajo ulice z zastavami in portreti kandidatov itd. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Najbolj mrzel kraj na zemlji je Verhojansk v Vzhodni Sibiriji, ki leži nad 67° 34' severne širine in 107° nad morjem. V tem kraju je bil profesor Wild celo leto in proučeval vremenske razmere. Srednja letna temperatura je 19° 3' pod ničlo. V januarju je povprečno temperatura 53° 1' pod ničlo, v februarju 46° 3', v marčiju 47° 7', v aprilu 15° 8', v maju 0° 1' pod ničlo. V juniju je pa 9° 6' in v juliju 13° 8' nad ničlo, v avgustu je pa zopet 0° 4', v septembru 1° 6', v oktobru 20° 2', v novembru 40° 1', v decembru 49° 9' pod ničlo.

Nekaj statistike. Izmej francoskih departementov je na otoku Korzika največ starih devic, v pariški okolici, Normandija, Bretagnu in Gascognu je največ vdov. Vseh vdov je na Francoskem okrog dveh milijonov, vdovcev pa le okrog jednega milijona.

vorjev pa rudečerujav. Če se je pa les poprej že bil namazal z raztoplino 10 gramov klorovega barijuma v litru vode, postane jelkin in hrastov les rujav, javorjev pa temnorujav. Če se pa klorov barij nadomesti z 10 grami kristalizovanega klorovega kalcija, pa postane jelkov les rujav, hrastov rudečkastorujav in javorjev temnorujav. dočim pri rabi 20 gramov žveplenokisle magnezije postane jelkov in hrastov les temnorujav in javorjev temnovijolčastorujav.

Kmetijstvo.

Jabolčni šampanjec.

Če tudi se napravi iz sadnih vin po vrenji v steklenicah šumeče vino, vendar je tov največ slučajih predrago, in zahteva preveč časa, da bi se napravila cena pijača. Da se iz sadnega mošta napravi šampanjec, je jedino umestno, da se nasiti z ogljikovo kislino, vendar je potrebno, da se je dotično vino že nekoliko vležalo in dobro izvirelo, predno se je nasičevalo z ogljikovo kislino.

Sadno vino mora biti torej brez napake, napravljeno iz zdravih jabelk, kajti vsak tuj okus se dvakrat tako močno opazi, ako se vino nasiči z ogljikovo kislino. Za napravo šampanjca ni dobro rabiti milega jabolčnega vina, temveč narejenega iz kislih pustejših jabolk, ki so pa vendar dobro dozorela. Že pri napravi jabolčnega vina se je ozirati na to, če se bode vino rabilo za napravo šampanjca. Gledati je treba na to, da zdrozga pride kolikor je moč z železom ali drugimi kovinami v dotiko, ker vino dobi modro ali črno barvo, ako je v njem le malo železa, zaradi tega naj se mečkajo jabelka s kamni. Tudi naj se rabijo take stiskalnice, v katerih odtekajoči mošt ne pride v dotiko z železom. Tudi se ne sme zdrozga dolgo pustiti na zraku, temveč se mora hitro iztisniti, kajti hitro se premeni, ako je na zraku. 100 zmečkanih jabelk se pridene 10 litrov vode, v kateri se je razstopilo 3 kile čistega sladkorja. Jabolčni mošt mora vreti v zdravih nežvepljanih sodih, v katerih je bilo poprej vino.

Ko je vino končalo prvo burno vrenje, pretoči se v čiste, nežvepljene sode, in ko se ščisti, se zopet pretoči in to se tako dolgo ponavlja, dokler se več ne kali. Na to se jabolčno vino lepša z gelatino in taninom, kakor se lepšajo druga vina. Ko se kako 14 dnij po lepšanju ustavi, se pa zopet pretoči. Da se prepričamo, če je vino že zrelo za steklenice, ga natočimo jedno steklenico, rahlo zamašimo ter denemo v gorko sobo. Če se v 14 dneh vino ne skali, se lahko nasiči s kislino. Če se pa še skali, ga je pa treba še pretakati in lepšati.

Za napravo jabolčnega šampanjca rabi se lahko čisto jabolčno vino ali pa pomešano z grozdnim vinom, samo da se mora že mošt pomešati, da že vkupe dozori.

Večkrat se pa jabolčno vino ne more dolgo sčistiti, tako vino se mora na 50° razgreti, to je pasterirati, kar se vrši s posebnim Neukommovim aparatom. Vino se pa potem mora še pretočiti ali pa precediti skozi koščeno

oglje, da se sčisti. Nasičuje z ogljikovo kislino in polni v steklenice se pa jabolčno vino ravno tako kakor druga vina.

Kmetijske raznoterosti.

Čistenje graha za seme. Grah za seme se sčisti, ako se usiplje po poševno razprti konjski plahti. Dobri grah zdrsi s plahte, dočim plevelj in pa slabi grah na njej obvisi. Plahta se mora seveda večkrat sčistiti.

Polže preganjajo na Francoskem z vrtov s tem, da jim natrosijo kupce pšeničnih otrobov. Polži jako radi jedo take otrobe, se hitro zbero na kupcih in se lahko potem pobero.

Divji kostanj v gozdu. Dobro je na bolj redkih krajih v gozdih zasaditi divji kostanj. Sadje tega drevesa daje dobro pičo za divjačino.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VI.

(Dalje.)

Kandidati se določijo na posebnih shodih, sestavljenih iz členov stranke izbranih na strogo določen način. Kandidate za skupne zadeve Zjedinjenih držav določajo zvezni shodi, kandidate za posamezne države po shodih posameznih držav itd. Seznam kandidatov imenuje se tickes in je po njegovem namenu zvezni, državni, kongresni, mestni itd. Zvezne volitve so vsaka štiri leta in pri njih se volita predsednik in podpredsednik Zjedinjenih držav. Kongresne volitve so vsaki dve leti in pri njih se volijo člani za spodnjo zbornico. Državne volitve so v nekaterih državah vsako leto, v drugih na dve, tri ali štiri leta, kakor je po zakonu določen čas za službovanje guvernerja in družih državnih uradnikov. To velja tudi za mestne, grofijske in okrajne volitve. Samo posebi se razume, da vsake volitve stanejo denar družbene razrede, grofije, državo in zvezo, pa tudi volilce same; zaradi tega so nekatere države vpeljale vse volitve na jeden dan za štiri leta.

Ta uredba pa ima mnogo nasprotnikov, kajti daje priložnost za barantanje z glasovi, o katerem sem že višje omenil. Volilni listki se črtajo in popravljajo; če vi volite mojega kandidata za predsednika, volim jaz vašega za guvernerja i. t. d. Novoangleške države so ohranile čiste volitve v tem oziru. Imajo različne čase za grofijske, mestne, državne in zvezne volitve, in sedaj je močna agitacija tudi v nekaterih družih državah, da bi razdelili te različne volitve in tako onemogočili barantanje z glasovi. Ob predsedniških volitvah 1888. leta sem bil večkrat v Novem Jorku po opravkih in se sešel s predsednikom republikanskega zveznega volilnega odbora, zastopnikom pensilvanjske države v senatu Zjedinjenih držav, Matthewm Quayem. Ta znameniti organizator je že teden pred volitvami točno povedal, kakšen bode izid. Ljudje, ki so vodili volitve v raznih državah bili so tako dobro izbrani,

sredstva stranke in govorniki tako dobro razdeljeni, da vse zvijače in velikanska denarna sredstva, katera so imeli demokrati na razpolago, niso nič pomagala. Porazeni so bili na vseh točkah, če tudi jih je podpirala zvezna administracija in broj vsakovrstnih njenih uradnikov. Jeden mesec pred volitvami sedel sem v Quayjevi pisarni s tremi drugimi prijatelji republikanci. Pogovarjali smo se o stroških volitev. Ouay je jih računal samo za republikansko stranko na petdeset milijonov dolarjev. Stroški demokratov so tudi veliko stali, poleg tega se je za jeden dan ustavilo delo vsega naroda, in zatorej ni verjetno, da bi bile volitve stale pod 150 milijonov dolarjev. Opomnil sem mu, da je uprava evropskih držav vsekako cenejša, na to so mi moji tovariši v jeden glas odgovorili, da je to pač resnično, za to so pa oni Amerikanci in zanje ti denarji, ki se porabijo, napravijo velik „fun“ — beseda, ki se ne da prevesti in pomenja zabavo, veselje in prijetno kratkočasenje. In volitve v Ameriki so v resnici občni praznik; bakljade z godbo, dobro obiskani tabori, z naudušenimi govori najboljših govornikov, humoristične pesmi s pohvalo svojih in smešenjem tujih kandidatov, velikanske stave za denar in vsakovrstni predmeti, pogosto najčudnejši in najsmešnejši, občna napetost, ki na dan volitve doseže največjo naudešenost — vse to pripomore, da so volitve prava narodna zabava. In čemu bi po njih mnenji ne plačali za take zabave, posebno, če se pomisli, da ni nikdo prisiljen. Nikdo vas ne more siliti, da kaj plačate, ali pa da volite, ako sami nočete.

Večina desetih let, katere sem bil v Ameriki, prebil sem v južnih državah, kjer sem bil v neprestani dotiki z glavnimi življi demokratične stranke. Osebno poznam njih vodje, ljudi delujoče javno mnenje in vodeče tremotno politiko, poznam pa tudi mišljenje demokratičnih mas. Ker sem večkrat potoval na sever in zapad, v središča republikanstva, mogel sem spoznati težnje njega vodij, katerih mnogo osebno poznam, in mišljenje republikanskih mas. Dočim so se poslednji brezpogojno pokorili in se pokore večini glasov in odkritosrčno povsod in vselej propovedujejo tako pokorjenje, kot jedino in glavno ohranitev republikanskih naprav, se demokratje odkritosrčno ne drže tega načela in se ga navadno izogibljejo z molčanjem, in se pokore večini glasov le tedaj če vedo, da je sila proti njim in v takih slučajih skušajo na vse načine preprečiti njim nasprotno odločitev. Ta obstrukcijonizem v vseh oblikah, začenjajoč se z zasedanjem 1860. leta in z njega posledicami in končujoč se z malenkostnejšimi zvijačami in intrigami parlamentarizma, to upiranje žrtovati lastne nazore in prepričanja nasprotni večini, je po mojem mnenji glavni znak, po katerem se loči demokratična stranka od republikanske. Vsa zgodovina zveze, zlasti kongresa od njega začetka, jasno to dokazuje. Poslednji kongres, ki je imel znatno republikansko večino v obeh zbornicah, ni mogel skleniti skoro ničesa, čemur bi se upirali demokratje. Obstrukcijonizem se je izvajal v nezaslišani meri. Parlamentarizem ima svoje

slabe strani in te so porabili demokratje z nenavadno spretnostjo in ustrajnostjo.

Omeniti mi je še jedno različje mej obema strankama in sicer načelno in osebno. Poneverjenje javnega denarja je v severnih in zapadnih državah, kodar vladajo republikanci, skoraj neznano. V teh desetih letih, ko sem jih preživel v Ameriki, se je na severu pripetil, kolikor se spominjam, le jeden tak večji slučaj, v Filadelfiji je poneveril mestni blagajnik. Na jugu so poneverjenja in zapravljanja javnih denarjev v navadi. Ni je južne države, kjer bi se ne bilo poneverilo znatnih državnih vsot. Poleg tega se v največ slučajih poneverjenje niti ne kaznuje; denarji se porabijo nekoliko v prid demokratičnih odborov, nekoliko pa zginejo v žepih vodij; večkrat sem slišal, da so ti vodje, ljudje ki so bili v zasebnem življenji neoporečni poštenjaki, zagovarjali tako zapravljanje javnih denarjev. Pravilo, da so v politiki dopuščena vsa sredstva, porablja se v kaj širokih razmerah.

Prvih petindvajset let po vojski je republikanska stranka bila v taki večini, da ni bilo dvomiti v njeno zmago pri zveznih volitvah; poslednjih deset let so se pa njiju moči tako zjednačile, da se ne more računati na izid kakeršnih koli volitev, odvisen je največ od slučajnosti in popolnosti organizacije kake stranke. Jug je solidno na demokratični strani; če tudi navidezno vlade posamičnih držav upoštevajo za zvezne in kongresne volitve zamorsko prebivalstvo, vendar v resnici pa zamorci ne volijo ali se pa njih glasovi ne štejejo; na severu in zapadu pa velika mesta z mnogoštevilnim demokratičnim prebivalstvom paralizujejo republikansko večino dežele.

Tako daje mesto Novi Jork slednje leto demokratično večino 80 do celo 100 tisoč glasov, Broklin 40, Buffalo 20 tisoč itd.; a vsa država novoyorška, v kateri so ta mesta, pa vselej dobi republikansko večino, če tudi neznatno. Ta demokratična večina večjih mest sestoji največ iz evropskih izseljencev, zlasti iz Ircev, Italijanov in Poljakov, ki ostajajo največ v mestih, in nižjih življev ameriškega prebivalstva, ki so brezpogojno pod vplivom prodajalcev žganja; ta dva kontigenta sta glavna stebra demokratične stranke v vseh severnih državah, ko bi teh ne bilo, bi v nobenem slučaju ne mogli računata na zmago. Slednje leto se stavijo v zastopih posamičnih držav ali pa v kongresu predlogi, da bi se premenil zakon o volilni pravici priseljencev, ki ne znajo ni pisati ni čitati, in nimajo najmanjšega pojma o tem, koga volijo; a dosedaj so vsi taki predlogi zadeli na odločen upor demokratov in pri sedanjem ravnotežji strank skoro ni misliti na kako izboljšanje v tem oziru.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Židovsko vseučilišče. Nekateri bogati židje baje mislijo na to, da bi osnovali posebno židovsko vseučilišče v Jeruzalemu. Marsikje bodo veseli, ako več židovskih profesorjev in dijakov odide na vseučilišče v Jeruzalem.

toval o tem, kako bi se odpravilo krošnjarstvo. Na tem shodu so se zastopniki obrtnikov in trgovine izrekli za popolno odpravo krošnjarstva.

Poraba zemljine toplote za industrijske namene. Neki francoski inženjer se sedaj bavi s tem, kako bi se dala porabiti zemljina toplota za gonenje strojev. Po sedanji dovršeni tehniki bi se dalo izvrtati jako globoke luknje v zemljo, iz katere bi gorkota prihajala na površje.

Kmetijstvo.

Plevel

je velika nadloga kmetu, in zato je treba gledati, da se preveč ne razširi. Učenjaki, ki se bavijo s poljedelskimi vprašanji, so tudi razširjenju raznovrstnega plevela začeli obračati veliko pozornost. Dolgo se je že domnevalo, da veliko plevelnega semena pride z gnojem na polje. Ne le, da se najraznovrstnejše reči mečejo na gnojni kup, temveč tudi v živalskem gnoju samem se izvozi mnogo plevela na njive.

Koliko zadnjega žita, v katerem je mnogo najraznovrstnega plevela, se pokrmi živini. Poskusi učenjakov so pokazali, da konj le malo katera plevelna zrna tako prebavi, da bi večne bilo kaljivo, večino jih gre skozi konja, ne da bi se dosti premenila. Z gnojem pride seme na njivo, kjer se plevel bujno razvija. Tudi govedo dosti ne prebavi bolje plevelova semena, da celo v prašičjem blatu našla so se kaljiva zrnca. Zatorej se naj zadnje žito, predno se daje živini, debelo zmelje ali pa dobro skuha. Le tako dosežemo, da ne pride na njivo seme raznovrstnega plevela.

Tudi se priporoča, da se vsaka stvar ne meče na gnoj, ker s tem se tudi zanese plevel na njivo. Če se devajo take stvari na kompostni kup, v katerih so razna plevelna semena, naj se vselej dobro polijejo z vrelin kropom, da zgube kaljivost.

Večina plevelnih semen ne zeleni tisto jesen, ko so dozorela, temveč še le prihodnjo pomlad. Če je vsejana ozimina, pomladi prehitri rast plevela in ga precej zatare. Če pa sejemo jaro žito, je pa dobro, da ne sejemo pre zgodaj, da plevel že požene, ker potem ga pokončamo z oranjem. Dolgo se je mislilo, da se z globokim oranjem prežene plevel z njive. Novejše skušnje so pokazale, da to ne pomaga, kajti nekatero plevelno seme ostane v zemlji po deset let kaljivo. Opazilo se je pa tudi, da globoko oranje ravno tako pospešuje rast plevela, kakor rast žita. Tudi mora biti plevelovo seme globoko, jako globoko zaorano, ako ne zeleni. Marsikak plevel prodere 20 do 25 cm debelo plast lažje ilovice.

Seveda se mora tudi gledati, da se žitno seme kolikor je moč čisto seje, če hočemo, da ne bomo imeli plevela na njivi. Za manjše množine se splača celo seme z roko zbrati, pri večji se pa že mora s posebnimi pripravami sčistiti.

Poleg tega je vendar treba plevel preganjati na njivi z brananjem, okopavanjem in pleveljem. Gledati je

treba, da se pleve, predno plevel cvete, da se vsekako doseže, da ne obrodi. Če plevel prerase poljske rastline, se mora, predno cvete nad poljskimi rastlinami pokositi, in se mora gledati, da se pri tem poljske rastline ne poškodujejo s koso. Včasih je to treba celo ponavljati. Če je pa le preveč plevela, je pa včasih treba vse pokositi, da se le plevel zatare.

Predenica je jako nevaren plevel za lan in deteljo. Zato je treba gledati, da se seje čisto seme. Mesta, kjer je predenica, naj se sežgo ali pokrijejo s steljo in pepelom ali pa močno polijejo z gnojnico.

Sploh mora vsak poljedelec obračati veliko skrb na zatiranje plevela in marsikaj se bode sam koristnega naučil, v tem oziru iz skušnje, ako bode opazil, kdaj in kako, kali in raste kot plevel in tudi po možnosti zasledoval, kaj njega rast pospešuje, kaj pa ovira. Tako vsakdo lahko nekoliko pripomore k napredku umnega kmetijstva.

Kmetijske raznoterosti.

Rudeča mravlja. Jako koristna je gozdna rudeča mravlja (*Formica rufa*), katera biva zlasti v smrekovih gozdih. Ta mravlja oblazi vsa drevesa in pokonča nešteto škodljivost žuželk in zvlači v svoja mravljišča. Sadnje drevesa ob gozdih močno nadlegujejo gosence, a tu zopet mravlje odneso mnogo gosenc.

Nepodkovani konji. V Zagreb prihajajo večkrat kmetje z nepodkovanimi konji. To je veliko mučenje živine. Na mestnem tlaku se pokvari kopita in sploh nima trdne stopinje. Na Slovenskem, mislimo, da ni take malomarnosti nikjer.

Kupčija z živino. V Nemčiji se pečajo s tem, da bi kmetje bolje organizovali kupčijo z živino. Misli se vpeljati, da bodo kmetje pri kmetijskih društvih slednji teden naznanjevali, koliko imajo živine prodati in po kakšni ceni. To se bode potem naznanilo na tabli v kakem javnem kraju. Tako bodo mesarji povsod vedeli, kje se lahko kupi živina. Kmetje in mesarji bodo pa tudi imeli nekak pregled o živinskih cenah.

Italijanske kokoši so jako pridne in rade jajca neso. Proti vremenskim spremembam tudi niso posebno občutljive. Samo pri njih nakupovanju je treba previdnosti, da se ne zanesa kaka bolezen. Posebno dober zarod se dobi, če se da italijanskim kokošim španjskega petelina.

Na kratko zrezana slama je boljše za nastiljanje, nego cela. Manjše je porabi in tak gnoj se na polji lažje jednakoerno razstrosi in podorje.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VI.

(Dalje.)

Naposled ne smem prezreti najmočnejše in najnevarnejše politične organizacije Združenih držav, demokratičnega društva Tammany Hall v Novem Jorku. Osnovano se je pred 40 leti in dobilo velik vpliv ob času znamenitega razbojnika Twida, ki je bil mnogo let novojorški župan, in je to mesto in vso državo osleparil za več milijonov dolarjev, in pri tem spridil do neverojetne mere

upravo, sodišča, države in mesta. Ko je pal in pobegnil Twid, je bilo za nekaj časa zgubilo svoj pomen, a sedaj je pa zopet mogočna in odločuje politično osodo ne le Novega Jorka, temveč vse zveze. To društvo je 1891. l. izvolilo svojega kandidata za guvernerja novoyorške države in se je pokazalo tako mogočno, da je njega kandidat bil izvoljen za zbornico poslancev v Washington. Pričakovati je celo, da se temu društvu posreči naposled pri zveznem shodu vsiliti demokratični stranki za kandidata za predsednika zjedinjenih držav sedanjega novoyorškega guvernerja Davida Bepneta Hille, zagovornika slabih interesov, malovrednega človeka, a jako zvestega in spretnega politika in organizatorja. Znal si je pridobiti neomejen vpliv pri najslabših, a hkratu najštevilnejših življih demokratične stranke novoyorške države in vse zveze.

VII.

Vprašanje o narodnem izobraževanju v Zjedinjenih državah se mora drugače razmotrivati nego to vprašanje v evropskih državah. Tukaj ni zveznega učnega ministerstva, v oskrbi zvezne vlade sta samo vojaška šola v West-Pointu in mornarska v Annapolisu. Ti dve šoli sta se ustanovili kmalu po osnovi zveze, vzdržujeta se na račun vojnega in pomorskega ministerstva, pouk je na obeh brezplačen in imata po štiriletno specialne tečaje. Prazna mesta učencev na teh šolah popolnujejo iz raznih držav po vrsti, razmerno po številu njih prebivalstva, za dovršivše te šole pa vojna služba ni obvezna. Ker je častniška plača slaba, napredek v vojni službi počasen, se poslove od vojakov mnogi mladi častniki, ki so jedva šolo dovršili. Vsprejemni izpiti iz prirodoznanstva in drugih ved so jako strogi in učenci na obeh teh šolah predstavljajo cvet ameriške inteligence v vsakem oziru.

Vsaka država ima svoje lastne zakone o narodnem obrazovanju, ti zakoni so jako različni, različne so pa tudi sisteme odgoje, načrti, pogoji za izstop iz šole itd. Države Nove Anglije, severozapada in zapada sestavljajo jedno skupino, in so daleč prehitete zapadne in jugozapadne države, nekatere poslednjih imajo v primeri s prvimi še sedaj jako nepopolno sistemo narodnega izobraževanja. Tako jih v Severni Karolini 21 % ne zna ni pisati ni čitati, — največ v vseh Zjedinjenih državah. Za njimi pridejo Južna Karolina, Mississipi in Louisiana. Plača učiteljev je primeroma nizka, včasih ne več kakor 30 dolarjev na mesec; učna doba je kratka, včasih sa o pet mesecev na leto, šolska poslopja izimši mestna so slaba in slabo preskrbljena z učili. Sploh se jug ne more z ničimer pohvaliti v tem oziru. Dosedaj vsi bogatejši ljudje pošiljajo svoje otroke v zasebne šole, a javna šola je precej zapuščena. Severjani, ki se naselijo na jugu, pošiljajo največ svoje otroke na sever v šolo in le v teh državah, kjer je dosti severnih priseljencev, so boljša šolska poslopja in več smisla za šolo. Mestne šole so pa tudi na jugu jako dobre in duhovna vseučilišča in akademije, ter teh je največ v južnih državah, so jako bogate, in dajo navadno poleg specialne bogoslovne izobraženosti še

višje izobraženje sploh in zaradi tega mnogi ne vstopijo v duhovniški stan, ko jih dovrše.

V največ zveznih državah imajo popolne javne šole po devet razredov in devet let, kajti poslednji čas je v tem oziru tudi jug začel posnemati sever. Pouk v teh šolah je precej podoben poduku v ruskih gimnazijah v malo omejenem obsegu. Uče se angleščino in latinščino, aritmetiko, algebro, geometrijo, zgodovino, zemljepis, prirodopis, ustevši anatomijo in fizijologijo, fiziko, knjigovodstvo, geometrično in prostoročno risanje. Mnogo šol pa nima po devet razredov, veliko jih ima le po 5 ali 6 ali vse teže po devetletnem pouku, po več krajih imajo na dve, tri ali štiri pet- ali šestrazredne šole, jedno devet razredno. Samo po sebi se razume, da vsi učenci ne končajo popolnega devetletnega tečaja, zato se pa pet- ali šestrazredne šole nekoliko razlikujejo od devetrazrednih in si prizadevajo dati dovršeno, če tudi ne popolno izobraževanje tem učencem, ki iz kakeršnega koli uzroka ne morejo nadaljevati učenja. Treba je še omeniti, da pri mnogih šolah, zlasti v mestih imajo tako imenovane otroške vrte za začetnike. V nekaterih državah otroške vrtce vzdržujejo zasebna društva ali osebe na lastne stroške, a v drugih pa zopet občine in pripadajo k šoli. Ko učenci dovrše tako devetletno šolo, prestopijo v višje šole (high school). Pouk na teh višjih šolah navadno traje tri leta. V njih se uče trigonometrijo, zvezdoznanstva, grščino, kemijo, botaniko, fizijologijo in druge prirodznanske znanosti. Te šole je težko s čim primerjati v Rusiji. Višje specialno izobraženje dobiva se v vseučiliščih in vsaka država, naj bode še tako majhna, ima svoje vseučilišče, včasih tudi po več, navadno s štiriletnim tečajem, včasih pa tudi le triletnim, in z dvema, tremi ali več fakultetami. Pri opisovanju posamičnih držav se še vrnem k temu predmetu. Pouk in vsa učna sredstva v teh vseučiliščih so brezplačna in z malimi izjemami dostopna za oba spola.

Šolska uprava je vseh državah precej enostavna in sestoji iz šolskega upravnika države (State Superintendent of Public Instruction), ki se voli z ostalimi uradniki države ob enem na jedno, dve, tri- ali štiri leta, po tem, kakor so pogoste volitve v državi, potem iz šolskih upravnikov v grofijah, katere volijo grofije z drugimi uradniki. V nekaterih državah in v mnogih grofijah se za te upravnike volijo tudi ženske. Razen teh upravnikov, ki navadno dobivajo dobro plačo po dva do osem tisoč dolarjev na leto, so v vsaki državi, grofiji in mestu posebni šolski sveti (Board of Public Education), ki se navadno sestavljajo iz predsednikov višjih učnih zavodov države, iz gotovih volilnih činovnikov države ex officio kakor iz guvernerja, predsednikov senata in zbornice poslancev, deloma iz izvoljenih oseb države ali grofije, znanih po njih poslu, ali pa ljubezni do šole ter oseb, ki so na svoja sredstva osnovali učne zavode in jih sami vzdržujejo. Vseučilišča sploh, zlasti na severu in zapadu so jako bogata, navadno se vzdržujejo s svojimi sredstvi, ki jih dobivajo iz kapitalov, ki so se podarili jim v ko-

rist. Vellkanska, mnogo vredna posestva, milijone gotovine imajo ti zavodi, zato pa morejo na tisoče dijakom dajati ne le brezplačen pouk, temveč jih veliko vzdržujejo, dokler ne končajo učenja. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Umrli je nemški pisatelj pl. Sacher-Masoch dne 9. marca na svojem posestvu v Lindheimu na Gorenjem Hessesku. Rojen je bil 1836. leta v Levovu. Študiral je v Pragi in Gradci. Pisal je več zgodovinskih in beletrističnih del. Dlje časa je živel na Štajarskem. V nekaterih delih je risal avstrijske razmere in poljsko življenje. — Umrli je znani ruski časnikar in romanopisec Leskov v Peterburgu. Pokojnik je bil rojen dne 4. februarja 1831. leta.

Čudne oči. Profesor Deneffe na vseučilišči v Genti se je čudil, ko mu je neki dijak povedal, da je v bolnišnici neka bolnica, ki ima številke v očeh. Drugi dan je pa sam videl to čudo. V enem očesu se jasno vidi številka 10, v drugem 45. Fotografovali so oči in na fotografiji so s povečevalnim steklom tudi vidijo te številke. Dognalo se je tudi, da ima hčer te ženske tudi številke v očeh in sicer 10 in 20.

Novice.

Deželni zbor kranjski.

(Konec.)

Posl. Višnikar poroča imenom finančnega odseka o prošnji Koprivnikarja za povrnitev škode pri zgradbi ceste čez Wagensberg v znesku 15.000 gld. Prošnja se odstopi deželnemu odboru v primerno rešitev. — Posl. dr. Tavčar poroča imenom železniškega odseka o samostalnem predlogu glede zgradbe belokranjskih železnic, o predlogih glede pospeševanja železnic nižje vrste, o prošnji občin Slap in Vipava za zvezo Postojina-Vipava in o prošnji novomeškega županstva, da se belokranjska železnica v Novem mestu združi z dolenjsko železnico ter predlaga po daljšem razjasnilu vseh stvari: Deželni zbor izreka, da je v prvi vrsti železi, da se belokranjske železnice zgrade normalnotirno, da jih je pa vzlic temu tudi tedaj najuspešnejše podpirati, če se zgrade ozkotirno, zategadelj najuspešnejše podpirati, če se zgrade ozkotirno, zategadelj se deželnemu odboru naroča: a) da naj temeljito prouči obliko in velikost prispevka, s katerim bode deželi udeležiti se pri dobavi stavbine glavnice belokranjskih železnic; b) da naj stopi v dogovor z visoko vlado, z vodstvom dolenjskih železnic in z udeleženci v to svrhu, da se omogoči gradba belokranjskih železnic ter zagotovi potrebna stavbena glavnica; c) da naj o vspehih svojega pogajanja poroča v bodočem zasedanju ter naj glede deželnega prispevka za belokranjske železnice takoj stavi konkretne predloge. Posl. Višnikar povdarja potrebo normalnotirne železnice za Belokrajino. Posl. baron Schwegel poudarja, da je glavna stvar, da se sploh železnica gradi, četudi ozkotirna. Poročevalec nadalje predlaga: Deželnemu odboru se naroča, da pospešuje gradbo lokalne železnice z normalnim tirom iz Kranja v Trzin ter o tej železnični zadevi poroča v prihodnjem zasedanju, eventualno stavi nasvete zaradi pospeševanja zgradbe te železnice. Deželnemu odboru se dalje naroča, da poroča v prihodnjem zasedanju, na kak način naj bi dežela pokrivala potrebščino v svrhu pospeševanja zgradbe železnic nižje vrste. — Konečno nasvetuje poročevalec še nastopno resolucijo: Oprt na uvaževanje — s kojimi je slavni deželni zbor povdarjajoč pri tem skupne državne koristi in pomen železnice preko Karavank za povzdigo trgovine, indu-

strije in obrti v deželah za Trstom ter eksporta čez Trst sploh, kakor tudi za pospeševanje prometnih razmer mej Kranjsko in sosednimi deželami posebej, svoje večkratne sklepe glede nujne potrebe druge samostalne železnične zveze mej Trstom in severom podpiral, in v soglasji s sklepi zastopstev drugih, pri tem vprašanji istotako udeleženih kronovin — naj visoki deželni zbor — vzdržujoč vse svoje prejšnje sklepe — sklene: Visoka vlada se pozivlja, da še v teku tega leta zgradbo železnice preko Karavank, ki bi se pri Celovci pričela ter po najugodnejši poti čez Kranjsko in na progi, ki bi najbolje odgovarjala prometu s severnimi deželami, do Trsta speljala, ustavno zagotovi. Posl. Lavrenčič naglašja potrebo vipavske železnice. Posl. baron Schwegel poudarja potrebo železnice čez Karavanke v Trst. Posl. Kersnik predlaga nastopno resolucijo: Deželnemu odboru se naroča, obrniti se takoj do visokega c. kr. trgovinskega ministerstva s prošnjo, da ono primerno ukrene, da bodo vlaki kamniške lokalne železnice v prihodnje odhajali, oziroma prihajali na ljubljanski kolodvor južne železnice. — Vsi predlogi in resolucije se sprejmo. Posl. dr. Tavčar poroča potem imenom odsekov večine o samostalnem predlogu glede volilne reforme in po daljšem utemeljevanji predlaga: Z ozirom na volilno reformo, kojoj hoče vlada izvesti, izreka se deželni zbor, da odobrava sledeča načela: I. Volilno pravico je dodeliti vsem plačevalcem direktnih davkov. II. Volilno pravico je istotako dodeliti: a) Osebam, koje dokazujejo, da so dovršile študije na tuzemski višji gimnaziji, višji realki, ali na tuzemski gospodarski, obrtniški, trgovski ali na kaki drugi taki učilnici, ki stoji nad ljudsko šolo, tem osebam pe le tedaj, če ne pripadajo med uboge, po občanah ali dobrotelnih zavodih podpirane; b) osebam, ki so si pridobile ugodnost jednoletne prezenčne službe v armadi; c) osebam, ki so po § 11. zakona z dne 30. marca 1888 vsaj dve leti pripadale kot zavarovanci bolniškim blagajnam v onem zakonu naštetim. III. Novi volilci naj se uvrste v sedanje volilne skupine, izvzemši oseb pod II. c. omenjenih, ki naj volijo same za-se in ne v kaki že obstoječi skupini. IV. Mandate kmetskih občin je pomnožiti za toliko, kolikor se odkaže delavcem novih mandatov. V. V skupini kmetskih občin naj se vpelje direktna volitev, toda le pod pogojem, da se volitev vrši po posameznih občinah. VI. Trgovski zbornici kranjski naj se prizna poseben zastopnik. VII. Izpelje naj se nova pravična uredba volilnih okrajev. Posl. baron Schwegel imenom odsekov manjšine predlaga: V odseku za volilno reformo sproženi nasveti se odkažejo deželnemu odboru z naročilom, naj o pripravnem času o uplivu premenjenega volilnega reda za državni zbor na deželni volilni red poroča in stavi primerne predloge. Posl. Klun prav dolgočasno razmotrava vprašanje o volilni reformi in priporoča preloge večine. Posl. Hribar se ne strinja niti s predlogom večine niti s predlogom manjšine temveč on je za splošno in jednako volilno pravico. Po pojasnilu poročevalca dra. Tavčarja se sprejmo predlogi večine. — Posl. dr. Papež poroča imenom upravnega odseka glede projekta o preložitvi, zravnanji in razširjavi okrajne ceste iz Novega Mesta skozi Merščejo vas na Krško v progi pri Lešnici in St. Petru v cestnem okraju novomeškem z dotičnim načrtom zakona. Predloženi zakonski načrt se odobri in dovoli 5000 gld. podpore. Isti poslanec poroča o preuredbi § 22. dež. zakona z dne 28. julija 1889. l. dež. zak. št. 17, o napravljanji in vzdrževanju javnih neerarskih cest in potov, z dotičnim načrtom zakona. Zakonu se pritrdi. — Posl. Kersnik poroča o samostalnem predlogu glede preuredbe domovinskega zakona in predlaga, resolucijo, s katero se deželni zbor izreka za premembo, kakor se je predložila državnemu zboru. Resolucija se sprejme. Prošnja slov. kat. del. drnštva v Ljubljani za ustanovitev deželne delavske zavarovalnice se izroči deželnemu odboru v pretres in poročanje (poroč. posl. Kersnik). — Posl. Murnik poroča imenom finančnega odseka o nasvetu, na kateri način bi mogla dežela Kranjska dostojno praznovati 50

je pokazati, da ne privolimo v nobenem oziru, da bi se naša država vladala iz Budimpešte.

Kmetijske raznoterosti.

Kako dobimo zgodnji krompir? Pariški vrtnarji že več let na posebno lahek način dobivajo zgodnji krompir. Celi gomoli zgodnjih vrst položé se v nizke košarice ali tržice o koncem navzgor jeden poleg drugega. Košarice postavijo se potem v kak gorek kraj, v sobo, hlev, rastlinjak ali gnojno gredo. Če je gorek solnčen dan, nese se košarica na solnce. Kadar se pa ni bati več mraza, se posade gomoli v zemljo, pri čemur je paziti, da se jim kali ne polomijo. Tak krompir v zemlji precej raste, dočim drugi dolgo leži, predno začne poganjati. Na ta način pridelamo štiri tedne poprej krompir, nego na navadni način, kar se tudi splača, kajti zgodnji krompir se najdražje proda.

Proti kurjim boleznim. Angleški kokošarji polijejo 50 gramov zelene galice z močno zredčeno kislino, da se raztopi. Na to prilijejo še tri litre vode. To zmes pokrito hranijo in jo dajo vsak teden jedno žlico kokošim v vodo. Če pa kokoši ne marajo jesti, dajo jim tega zdravila vsaki dan, ali pa vsaj na dva dni.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VII.

(Dalje.)

Izogibajoč še govoriti na splošno in dajoč prednost neoporekljivim faktom, izberem in navedem statistične podatke upravnikov narodnih šol v državah Kalifornija, Colorado, Ohio, Severna Dakota in Massachussets. Izbral sem ravno te države, po jedno iz vsake skupine, na ktere se običajno razdeljujejo Zjedinjene države, da tako podajem pojem o najraznovrstnejših krajih zveze, in jako obžalujem, da mi čas in prostor ne dopuščata, priobčiti nekatera mesta iz teh poročil v celoti, ker so jako poučna in daleč prekašajo vse, kar je v tem oziru dostopno in pojmljivo Rusu.

Začnem z državo Kalifornijo. Poslednje poročilo se tiče 1889. in 1890. leta. Po ljudskem popisovanju 1890. leta je v vsej državi za šolo godnih otrok (od 5 do 17 let) 280.882, od teh jih je hodilo v javne šole 221.756 in zasebne 21.460, torej vseh 243.216 učencev. Tako jih 37.666 ni hodilo v nobeno šolo. Ker je v Kaliforniji že nekaj let vpeljana občna šolska dolžnost, se to število pojasnjuje v tem, da nekateri otroci ne začno hoditi v šolo pred 6. ali celo pred 7. letom in nehajo s 14., 15. ali 16. letom, in da nekateri roditelji pošiljajo otroke v učne zavode na vzhodu ali pa celo v Evropo. Poleg tega so kitajski in indijanski otroci tudi všteti pri popisovanju, a jih izmed njih 3.424 ni hodilo v nobeno šolo. Za izobraževanje vseh teh otrok je bilo 1890. leta 24 višjih šol z 16 % vseh učečih se, 1685 devetrazrednic, s 24.14 %,

in 2.858 šestrazrednic s 73.26 %. Samo v 53 šolah je šolsko leto trajalo manj kot šest mesecev, v 723 od 6 do 8 mesecev, in v vseh drugih več kakor osem mesecev. Povprečno je za vso državo trajalo učno leto 8.02 meseca. V vseh teh šolah je bilo 1162 učiteljev s srednjo plačo 80.70 dolarjev na mesec in 4272 učiteljic s srednjo plačo 66.20 dolarjev na mesec. Za vzdrževanje teh šol (vseučilišča, normalke in specialni učni zavodi vzdržujejo se na osebna sredstva) se je 1890. leta izdalo iz vseh virov znašajočih 6,118.412 dolarjev, 5,119.096.68 dolarjev, ostalo je torej za 1891. leto 999.316 dolarjev. Šolsko premoženje (zopet izključivši vseučilišča itd.) je znašalo 13,624.143 dolarjev, v tem številu je vrednost šolskih knjižnic s 579.659 dolarji, učil 298.176 dolarjev in vrednost poslopij in hišne oprave 12,746.308 dolarjev. Iz tega se vidi, da je za vsacega otroka, ki hodi v šolo bilo poračunjeno 21.78 dolarjev, izdalo se je pa 19.91 dolarjev. Poleg tega se je za vzdrževanje teh normalnih šol izdalo 208.250 dolarjev. Te normalne šole so učiteljišča, pečajo se samo s pripravljanjem učiteljev, dajo brezplačen pouk s triletnim tečajem in za vstop se zahteva dovršenje višje ljudske šole. Naposled vsaka grofija izda znatne svote za učiteljske shode, za to nakaže vsaka grofija na leto od 3000 do 20.000 dolarjev, in vsi stroški učiteljev in učiteljic združeni s temi shodi, se popolnoma poplačajo iz teh vsot. Leta 1890. se je izmed 5434 učiteljev in učiteljic jih 4995 udeležilo teh shodov, in šolski upravnik te države vedno zahteva v svojem poročilu, da se vpeljejo posebni voditelji šolskih shodov iz oseb, ki bi mogle mej letom slediti za vspehom vzgojeslovnih stvari v drugih zveznih državah in bi potem vodile učiteljske shode. To poročilo tudi zahteva, da naj se brez odlaganja vpeljejo brezplačne knjige za učence. Sedaj ima kalifornijska država posebno tiskarno, ki stane 315.000 dolarjev in tiska vse učne knjige ter prodaja po ceni, kolikor jo stanejo, poročilo pa gre dalje in zahteva brezpogojno razdelitev brezplačnih potrebnih učnih knjig, sklicujoč se na ugodne vspehe te sisteme v državah Massachussets in Michigan in v vseh večjih mestih Nove Anglije, Novega Jorka in Pensilvanije.

Vseučilišče kalifornske države ima nastopne fakultete: slovstveno s tremi oddelki, poljedelsko, rudniško, inženerstvo, zdravniško in lekarniško; poleg tega je pri tem zavodu zvezdarna Lickova. (To zvezdarno je zgradil in podaril kalifornijski državi Lick, kateri je izdal zanjo 700.000 dolarjev. Preskrbljena je z najdražjimi aparati, mej drugim z največjim teleskopom na svetu, z ekvatorijalnim steklom 36 palcev. Lickovo truplo se je po njegovi smrti pokopalo pod temeljem tega teleskopa.) Za vstop na vseučilišče je treba dovršiti višje šole države. Pouk je v njem štirileten in brezplačen ter dostopen za oba spola na vseh fakultetah. Premoženje vseučilišča ceni se na 6,953.779 dolarjev, v tem številu se neprimičnine, poslopja in aparati z 2,899.954 dolarjev, gotove glavnice donašajo obresti 2,005.154 dolarjev in kapitalizacija večnega zaklada kalifornske države s 2,048.690 dolarji. Ves-

učilišče je razdeljeno na tri oddelke, gospodarska uprava, ki je popolnoma samostojna, in štiri fakultete so v mesteci Berkeley, štirideset milj od San Franciska, tri fakultete v Sanfrancisku, in zvezdarna je v grofiji Santa Clara na gori Hamilton. Žal, da nisem mogel izvedeti, koliko znašajo vsi stroški, zvedel sem le, da imajo štiri fakultete v Berkeleyu na leto 220.000 dolarjev stroškov. Velikanska posestva v Berkeleyu z vsemi poslopji in pripadajočimi ustanovami in ves gotovi kapital so podarili zasebniki.

Leta 1884. je senator Zjedinjenih držav Leland od Staford jeden najbogatejših ljudi tihomorskega obrežja, v spomin jedinega sina umrlega v mladih letih, podaril državi Kaliforniji tri najboljše in najdražja posestva v vsej državi. Na jeden teh posestev Palo Alto 33 milj od San Franciska je zgradil poslopje za vseučilišče, drugi, jedno 55, drugo z 22 tisoči akri namenjeni sta za vzdrževanje tega zavoda. Posestvo Palo Alto je bilo že davno znano po vseh Zjedinjenih državah zaradi tega, ker se na njem rede najlepši konji, obsega 13 kvadratnih milj in tako ugaja, da bolje ne more svojemu namenu, da se ustanovi na njem jedno največjih in najbolje oskrbljenih učnih zavodov sveta. Na njem so visoke gore z rudniki, lepi gozdi in bogate doline, ravne rodovitne stepe, in poleg tega je za jedno uro vožnje oddaljeno od metro-pole tihomorskega primorja mesta Santo Francisko. Ostali dve posestvi donašata gotovi in skrajno velik dohodek, ker sta v središči najboljšega poljedelskega dela Kalifornije. Vsak njih kos je dobro obdelan, na jednom teh posestev je vinograd s 4000 akri. Jako težko je le približno povedati vrednost teh posestev; v vsakem slučaju so vredna več milijonov dolarjev.

Gotovino za prigravljanje posestva Palo Alto in za zgradbo vseh poslopij in nakup učnih aparatov je tudi podaril Stanford. Koliko znašajo vsi ti stroški, ni znano. Oskrbovanje vseučilišča ima v rokah odbor 24 članov, katere je sprva imenoval za vse življenje sam Stanford izmed mož najbolj znanih po vsem tihomorskem primorji po svoji izobraženosti in npravstvenih svojstvih. Ta odbor je s posebnim zakonom uvekovečen in popolnuje se tako, da po smrti kakega člana odbor sam mu odloči naslednika. Najboljši stavitelji vsega sveta so se poklicali, da so napravili načrte. Aparati in učne priprave po najnovjših zahtevah znanosti v Evropi in Ameriki so se zvozili v Palo Alto v popolnjenje kabinetov in laboratorij; na stroške se ni nič oziralo. Plače profesorjem so se določile take, da je novo vseučilišče moglo si pridobiti takoj največje učenjake v Ameriki in po sedemletnem neprestanem delu se je vseučilišče Stanfordovo otvorilo dne 1. oktobra 1891. l. s 40 profesorji in 480 dijaki. Po svojem bogastvu, po stavbah in uredbah, po popolnosti in lepoti učnih sredstev je to vseučilišče gotovo prvo na svetu. Kalifornija se nadeja, da v kratkem zavzame mesto, kakoršno mu gre, kot razširjevališču znanosti.

Poročilo upravnika narodnega izobraževanja v državi Colorado za 1889—1890. leta je zato zanimivo po njega predrznih zahtevah in tonu. Očividno toži upravnik

postavodaji izvrševalna oblastva države. Nezadovoljen je s sedanjim zakonom o občnem šolstvu, ker se ta zakon prelahko obide in zahteva, da se bistveno premeni, da bode vplivnejši. On zahteva tudi brezplačnih učnih knjig, osnove višjih šol v vsaki grofiji, boljšega občevanja učiteljev med seboj po učiteljskih društvih in shodih, shode upravnikov šol v grofijah in večje število oseb z vzgojslovnim izobraženjem v svetnih višjih učnih zavodi. Država Colorado ima jako veliko tacihi zavodov; poleg vseučilišča vzdržuje rudarsko šolo, normalko (učiteljsko), dve obrtni šoli za moške in ženske in poljedelsko akademijo. Leta 1890. je imela 72.483 za šolo godnih otrok v starosti od 6 do 16 let, in od teh jih je 65.490 hodilo v ljudsko šolo. Za vzdrževanje teh zavodov (zopet izključivši vseučilišče in vse druge višje učne zavode, vzdržujejo se s posebnimi sredstvi) se je dobilo iz vseh virov 2,596.948 in izdalo 1,944.807 dolarjev. Na šolah je bilo 622 učiteljev s srednjo mesečno plačo 74.32 in 1753 učiteljic s srednjo mesečno plačo 53.63 dolarjev. Izdalo se je za vsacega za šolo godnega otroka 26.83 dolarjev, in na vsacega zares šolo obiskujočega učenca 29.69 dolarjev. Šolsko imetje v vsej državi je vredno 4,387.809 dolarjev.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Oporoka pisateljeva. V Peterburgu je umrl pisatelj Nikolaj Semenovič Leskov v 64. letu in zapustil nastopno oporoko: 1.) Moje telo naj se po smrti razpara, da se dožene vzrok moji srčni bolezni, za katero sem bolehal, da si so zdravniki trdili, da je moje srce zdravo. 2.) Moje truplo naj se skromno in na najceneji način pokoplje. 3.) Kake posebne ceremonije in shodi pri mojem truplu naj se opuste, truplo naj se dene takoj v krsto, ko so ga zdravniki razparali. 4.) Pri mojem pogrebu naj se opuste vsi govori. Dalo bi se pač mnogo slabega reči, a hvale in obžalovanja ne zaslužim. 5.) Posebnega mesta za moj grob ni treba izbirati, ker je popolnoma vse jedno, kje je moj grob. 6.) Na moj grob naj se ne postavlja družega spomenika, kot lesen križ. Ko ta križ strohni, lahko bodo postavili družega. Če ga pa nikdo ne postavi, bode pa to znamenje, da so me pozabili.

Redko žival. Blizu Radgone na Štajarskem so te dni v nekem gozdu ubili velicega divjega merjasca. ta žival je že jako redka v naših krajih.

Novice.

— **Osobne vesti.** C. kr. okrajni glavar g. Ferdinand marki Gozani v Postojini je premeščen v Ljubljano kot voditelj okr. glavarstva ljubljanske okolice. — C. kr. vladni tajnik gosp. Viljem vitez Laschan pride kot vodja okr. glavarstva v Postojino. — C. kr. vladni tajnik g. baron Schönberger, vodja okrajnega glavarstva v Krškem, je imenovan c. kr. okrajnim glavarjem ondi. — Namesto umirovljenega gosp. dr. Eisla je imenovan hišnim zdravnikom v kaznilnici na ljubljanskem gradu mestni fizik g. dr. Kopřiva.

— **Presvitli cesar je podaril** prostovoljnima gasilnima društvoma v Ilirski Bistrici in Mojstrani po 100 gld.

jem mestu tehniki. Sploh se tehnično znanje ne ceni tako kakor humanistične studije, dasi je težje in za naš čas važnejše. V ministerstvu so jako veliki nasprotniki tehnikov. Pernerstorfer je zbranim tehnikom priporočal odločnost in neprijenljivost, pa bodo že kaj dosegli. V kake kompromise naj se pa nikakor ne spuščajo.

Kako se naredi barva za šampilje? Zmeša se 2 dela berolinskega modrila in 3 dele saj. Tej masi se pridene laškega olja, da vsa postane lahko tekoča in potem se z čopičem nadeva na šampiljsko blazinico.

Kmetijstvo.

Ohranjenje jajec.

Da se jajca ne spridijo, je najbolje, ako se zavijejo v navadni časniški papir in slože v lesen v hladni kleti stoječ zaboj. Zaboj bodi 85 cm dolg, 30 cm širok in 30 cm visok in naj se z vmesnimi stenami razdeli v štiri jednake oddelke. V vsakega se dene po 100 jajec. Če se jajca pokladajo od desne proti levi v vsakem oddelku je dobro to, da vsak čas vemo, kje in kako globoko so najstarša, da jih potem poprej porabimo.

Ta način ohranjenja jajec je najpriprostejši. Jajca ohranijo se dobra več mesecev, ne dobe nobenega zopernega okusa. Povsod pa ni porabljev, ker se v zaboj morajo vkladati sveža jajca, precej, ko se pobero iz gnezda. Kjer nimajo doma kokoši in jajca kupujejo, jih na ta način ne morejo shranjevati. Tudi marsikje nimajo tako hladne kleti, kamor bi mogli dati tak zaboj. Zlasti v večjih mestih, kjer je veliko plačati od vsacega najmanjšega prostora, se na ta način ne dajo jajca shranjevati.

Bolj lahek je drug način shranjevanja jajcev. Vzemi za noževo ost (špico) nadmanganovokislega kalija in ga razstopi v dveh litrih vode. Zmes mešaj tako dolgo, da se nadmanganovokisli kalij popolnoma razstopi. Po tem položi jajca tako v to tekočino, da nič ne mole iz nje. Jajca se pa morajo poprej dobro obrisati vsake umazanosti, kajti na umazanih mestih najrajše začno gniti. Čez jedno uro vzemi jih iz tekočine, osuši jih dobro in zavi dobro v čist papir ter položi v kak zabojček ali košarico in deni na kak suh ne premrzel kraj. Na ta način shranjena jajca ohranijo se po sedem mesecev in ohranijo dober okus, dočim jajca postanejo neokusna, ako jih spravljamo v zrezani slami ali žaganju.

Jajca dobe trdno lupino, ako se tako shranjujejo, dočim se jim lupina jako omeči, ako se namočijo v apneni vodi pred shranjevanjem. Ta način spravljanja jajec je zaradi tega jako pripraven, ker zanj ni treba dosti prostora. Ni treba nobene kleti. Prostor, da postaviš košarico, pač povsod dobiš v kakem kotu.

Le jedno napako imajo taka jajca. Lupina dobi precej rujavo barvo in zatorej niso posebno dobra za trgovino, če tudi njih vnani vid ni zoprni. Gospodinje, ki kupujejo jajca bi utegnile proti njim imeti kake pomislike.

Kmetijske raznoterosti.

Obrezovanje živih plotov. Živih plotov ne obrezuj, kakor delajo navadno, naupično, temveč malo poševno od obeh strani, tako, da bode ograja zgoraj ožja nego spodaj. Vsled takega obrezovanja tudi spodnje veje dobe dovolj zraka, svetlobe in dežja in ostanejo zelene.

Za sadjarejce. V vročih deželah jako poprašujejo po suhih češpljah. Ondu živeči Evropeci jih jako drago plačujejo. Suhe češplje so dobro sredstvo zoper rumeno mrzlico in mnogi Evropeci imajo češpljam v vročih deželah zahvaliti svoje življenje. V Braziliji velja ploščinasta pušica češpelj, v katerih jih je kaci 40, okrog 4 gld. 50 kr. Morda bi bilo dobro, ko bi tudi slovenski sadjarejci in trgovci sknšali za svoje blago naiti kupcev v Braziliji.

Proti gosenicami se je pokazalo kot dobro sredstvo karbolova kislina. Na razbeljeni lopati se spremeni v dim in s tem dimom se ohrani drevo.

Nakupovanje žrebcev. Poljedelsko ministerstvo pozivlje konjerejce, da do konca aprila naznani, če imajo žrebcev na prodaj. Ministerstvo hoče, kolikor je moč, v domačih deželah nakupiti potrebnih žrebcev.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VII.

(Dalje.)

Poročilo upravnika narodne šole v Ohii za 1890. leto podaje sledeče podatke: šolo obiskovati dolžnih oseb je 1,123.985; in od teh jih hodi v šolo 83 %. Učiteljev s srednjo plačo 80 rubljev na mesec je 10841 in učiteljic z mesečno plačo 60 gld. 14315. Dohodkov za vzdrževanje šol je bilo to leto (izključivši stroške za višje učne zavode) 11,649.992 dol., izdalo se je pa 11,407.499 dolarjev. Šolsko imetje je vredno 32,631.549 dolarjev. Za učiteljske shode je bilo dohodkov 25.496, stroškov pa 23.352. Višjih učnih zavodov je bilo 29, dijakov pa 3963. Država je izdala kot dodatek k lastnim dohodkom in prostovoljnim žrtvam za nje 4,749.528 dolarjev. Njih imetje je bilo vredno 7,884.099 dolarjev. Normalnih šol (učiteljišč) je bilo 11, in so imele 6068 dijakov. Ker te šole v finančnem oziru oskrbuje poseben svet, čegar poročila pa nimam pri rokah, ne morem navesti, koliko stanejo in koliko imajo imetja.

Zakon o obveznem šolstvu se je v tej državi vpeljal že precej davno. Upravnik državnih šol v svojem poročilu omenja, da je bil poslal okrožnico vsem upravnikom šol v 96 grofijah in v njej mej drugim vprašal, kako se izpolnuje zakon o obveznem šolstvu. Iz 57 grofij je dobil odgovor, da je izpolnjevanje zakona precej povoljno, večina jih je reklo, da skoro vsi šolo obiskovati dolžni otroci hodijo v šolo, slučajne izjeme so jako redke. 6 jih je odgovorilo, da so vspehi deloma povoljni, 7 jih je odgovorilo, da pri njih tega zakona niti treba ni bilo, ker so že poprej vsi hodili v šolo, le iz dveh grofij je prišel odgovor, da vspehi niso dovoljni. Na vprašanje, kako je

prebivalstvo zakonu naklonjeno, jih je odgovorilo 75 izmed 96, da je prebivalstvo zakonu prijazno, 7 jih je odgovorilo, da ne more odgovoriti, ker pri njih se ta zakon ni uvajal, drugi so pa izrekli, da prebivalstvo ni zadovoljno iz kakih vzrokov z zakonom samim ali pa z njega izvajanjem. Najbolj so z zakonom nezadovoljni tovarnarji, ki so morali cena otroška dela, zameniti z dražjim delom odraslih.

Najvažnejša točka poročila je po mojem mnenji priporočilo, da bi se do neke stopinje osredotočili vsi višji učni zavodi države. Dosedaj ima vsak zavod svoje fakultete, svoje kabinete, svojega predsednika in je dejanski popolnoma samostojen po programu in pouku, po pogojih in zahtevah za vsprejem in odpust dijakov. V Ohio je 5—6 večjih mest in med njimi razdeljujejo se višji učni zavodi, v vsakem mestu jih je nekaj. Upravnik priporoča, da se združijo pod vodstvom jednega sveta za vse in se za vse uvedejo slične zahteve glede programov, vsprejema in odpusta. — On priporoča specializacijo teh zavodov, da se nekaj fakultet združijo v jednem zavodu, nekaj pa zopet v drugem, s tem se doseže tudi večja popolnost učnih kabinetov in zbirk, in boljše oskrbljenje z učnimi močmi.

Sedaj prehajam k državi Severna Dakota, ki posebno zanimiva država za ruske čitatelje, ker so zemljedeljska in klimatična svojstva popolnoma vjemajo z vso centralno, poljedelsko Rusijo. Ta država se je osnovala še le dne 2. novembra 1889. l., je jako redko naseljena, kajti na 70.195 kvadratnih miljah je po ljudski štetvi l. 1890. štela le 182.719 prebivalcev in izvzemši malega dela na vzhodni meji, v dolini ob Rudeči Reki naseljenega že pred 25 leti, predstavlja popolnoma novo in zatorej revno deželo, po vsem vnanjih znakih še ne urejeno. V letu dveh let od svoje osnove (poročilo upravnika obsega 2 leti) je država severna Dakota osnovala si vseučilišče s štirimi fakultetami, 11 profesorji in 110 dijaki, poljedelsko akademijo, rudarsko in gozdarsko šolo in 2 normalni šoli. Vse te višje šole preskrbljene so z večnim zakladom za njih oskrbovanje; poleg tega se jeden cent na vsacih 100 dolarjev vrednosti obdavčenega posestva državi odšteje v njih korist. Narodnih šol je 1682 s 557 učitelji in 1428 učiteljicami in od 43.153 šolo obiskovati dolžnih otrok, jih v resnici hodi v šolo 35.543. Šolsko premoženje znaša 1.515.601 dolarjev in stroški za ljudske šole so znašali 1890. leta 635.141 dolarjev.

Samo po sebi se razume, da se osnova nove države v takem obširnem ozemlju in s tako redkim prebivalstvom ni mogla izvršiti brez skrbi, razporov in zadržek i. t. d. Poročilo upravnika je po mojem mnenji skrajno najivno. Vedno se opravičuje, da se to in to ni storilo, to in to se ni dokončalo, da poizvedbe še niso popolnoma končane itd., a ob jednem pa pripoveduje, da so se, predno se je poročilo objavilo, odprle in se vzdržale razne šole od zasebnikov na zasebne stroške v pričakovanji, da dobe podpore od države, katere niso dobili vsled tehničnih nesporazumljenij in zmot prvega postavodajnega zbora.

55. letno poročilo o narodnem izobraževanju (Board of Public Instruction) države Massachusetts obsega šolsko leto 1890.—1891. in je cel zvezek s 90 in 141 stranici, z lepimi fotografijami in jako dragocenim materialom. Ta država je jedna najstarejših po svoji osnovi in se prišteva k najbogatejšim in k najnaprednejšim državam vse zveze — in njega stolica Boston velja za ameriške Atene. Našopirjena učenost tega mesta, zlasti modrih nogovic med lepim spolom, je predmet mnogobrojnemu doučipom in priljubljena tema zapadnih katerikaturnih listov, navadno se predstavlja v razgovoru med bostonsko učeno devojko in priprosto devojko novega zapada, pri čemer jedna daje najtežja abstraktna vprašanja, a druga jih pa parira s svojo vsakdanjo življenjsko modrostjo. Vendar zapad spoštuje Boston in v stvarih narodnega izobraževanja ga zmatra za resno avtoriteto, ki je vredna, da se izučuje in posnemlje. Ker je ljudska šola države Massachusetts sedaj idejal šolskih zadev v Ameriki, po katerem teže in katerega posnema velika večina, hočem podrobneje spregovoriti o višje omenjenem poročilu.

Najprej se priporoča, da se naj osnuje boljše specialno nadzorstvo nad šolami. Svet misli, da si nadzorstvo mestnih svetov jako blagodejno vpliva na gmočni položaj šol, vendar glede sisteme in pa vsebine predavanja ne more imeti potrebne avtoritete in nima neobgotne potrebne sposobnosti. Člani mestnih svetov niso specialni pedagogi, temveč so le priprosti državljani, ki so poklicani v šolski svet le po svojem oficijelnem položaji ali pa ker prebivalstvo ve, da so šolstvu naklonjeni. Po mnenji sveta je neobhodno potrebno bolj jednolično, specialno naučno nadzorstvo nad učitelji. Upravniki šol v grofijah so tako preobloženi z delom, da ne morejo za to najti časa, kajti šol v vsaki grofiji je preveč ne le za jednega temveč tudi za deset ljudij. Svet s posebno pohvalo govori o teh krajih, ki so na svoje stroške najeli takih specialistov ne čakajoč, da bi država sama kaj storila. Kaže na dobre vspehe in priporoča, da se tak nadzor še bolj razširi.

Najvažnejša točka poročila je po mojem mnenji kratek ali določen napad na vsakovrstne zasebne šole. Svet se rezko in odločno izreka proti njim in pravi, da so škodljive in celo nevarne blagostanju države. Naloga države je, dati najboljše in istomerno izobraženje vsem svojim otrokom. Te naloge pa ne more izpolniti, ako je več zasebnih šol, ki odtegujejo mnogo otrok od državnih šol in jih podrejajo povse drugačnim pogojem in uredbam.

Potem svet opozarja, da je potrebno posebnega usposobljenja za učitelje višjih šol. On misli, da so vzgojeslovje, zgodovina in modroslovje poslednji čas tako razvili, da to, kar se zahteva od ljudskošolskih učiteljev sploh, ne zadošča več po zahtevah časa za učitelje višjih šol. Poslednji morajo imeti bolj široko usposobljenost, da morejo zadoščati svoji nalogi. Država jim mora omogočiti, dobiti to usposobljenost in povišati zahteve od kandidatov za to vest.

Potem govori poročilo o shodih učiteljev in svet priporoča, da se jih udeležujejo ne le učitelji, temveč se vse stori, da se vzbudi zanje zanimanje pri državljanih sploh, da jih bode obiskovalo kolikor več oseb, kajti razširjenje zdravih pojmov o izobraženji mej prebivalstvom jako pospešuje napredek narodne omike.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Ženska društva v Ameriki. V Bostonu je na stotine ženskih društev, pa tudi v drugih mestih je veliko tacih društev. Dekleta jedva izstopijo iz šole, in že so vpisane v razna društva, ki se bavijo s človekoljubnimi nameni, s političnimi, modroslovnimi, vzgojeslovnimi in drugimi znanstvenimi vprašanji. V botaničnem društvu slišiš iz nežnih ust najtežja latinska botanična imena in kot Evropejec, če nisi ravno specialist v botaniki, kmalu čutiš v tem krogu, da si velik nevednež. Posebnost v Bostonu je društvo vdov, kjer se vdove mej sabo tolažijo in primerjajo zasluge njih pokojnih soprogov z zaslugami še živečih ljudi.

Egiptске starine. V Kairu zgrade novi muzej za egiptске starine. Razpisal se je bil konkurs za načrte. Došlo je kaci devetdeset načrtov v egiptském slogu, največ iz Francije, nekaj iz Italije, Anglije, Nemčije in Avstrije. Darilo dobi najbrž neki Francoz.

Novice.

— **Osobna vest.** Minister za notranje stvari je imenoval gosp. računskega svetnika Viktor Colloretto višjim računskim svetnikom in gos. rač. revidenta Vilibalda Bregarja, računskim svetnikom pri računskem oddelku deželne vlade v Ljubljani.

— **Družbi sv. Cirila in Metoda** so od 1. do 15. marcija t. l. darovali: Sl. posojilnica v Marenbergu 20 K; g. Antonija Esih 2 K; vč. g. P. Alfonz Svet, kapelan v Ptui, 1 K 80 vinarjev in g. Rozika Esih 20 vinarjev.

— **Za slovensko šolo v Velikovci** so v tem času darovali: Sl. hranilno in posojilno društvo v Celovci po preč. g. ravnatelju župniku J. Wieser-ju 100 K; sl. podružnica za Tolsti Vrh in okolico po g. D. Kotniku 12 gld. 94 kr., nabrane dne 25. febr. t. l.; vč. g. Jožef Laznik, župnik v Polhovem Gradcu, 15 K, ki jih je darovala četvorica vč. gg. duhovnikov, katerim je pri srci versko-narodna šola; vč. g. J. Virant, župnik v Mokronogu, 11 K, ki jih je zložila vesela družba: g. Apolonija Grajzar, 8 K, ki jih je nabrala v vselem domačem krogu v Vodica. Z geslom: „Pobegni skoro dan grozán, — Ko bil je v grudo pokopan — Slovenski Korotán!“ nam je poslal č. g. P. Gregore, kapelan v Trbovljah, 78 K, nabranih v tamošnji dolini. Darovali so: Preč. g. Peter Erjavec, župnik in duhovni svetnik, čč. gg. kapelana Anton Veternik in P. Gregore, g. župan Ferdo Roš po 10 K; g. obč. odbornik F. Polak 4 K; gg. A. Volaršek, obč. svetnik, F. Kalan, obč. svetnik, A. Pintar, obč. odbornik, A. Gradišnik, učitelj, L. Šah, učitelj, J. Moll, trgovec, J. Forte, trgovec, J. Goropevšek, krčmar, J. Holeček, žel. uradnik po 2 K; gg. J. Sorčan, nadučitelj, Š. Močnik, čevljar, J. Urbajs, kmet po 1 K; gospa Ana Dimnik, 6 K, gosp. Tereza Polak, 2 K, g. Roza Plavšak, 1 K; gdč. Matilda Irgl, Justina Pust, Uršula Frankovič in gospa Marija Alešovec po 1 K. — Sl. uredništvo „Slovenca“ nam je izročilo 233 K, ki so jih darovali: Preč.

g. Matija Erjavec, dekan v Vipavi, 5 K, vč. gg. J. Skvarča, župnik v Budanjah, 5 K, M. Arko, župnik v Šturijah, 5 K, V. Klobus, kurat na Slapu, 5 K, K. Tekster, kurat na Colu, 5 K, J. Mikš, župnik na Planini, 5 K, zlatomašnik in duhovni svetnik J. Nakus 10 K, kapelan Fr. Rajčević, 5 K, Neimenovan 6 K, 5 vč. gg. župnikov iz Črnega grabna 10 K, vč. g. Valentin Aljančič, župnik na Dobravi pri Kropi, 10 K, vč. gg. ljubljanski bogoslovci na mesto venca na grob umrlega tovariša g. Mediča 24 K, g. Lovro Aljančič star. v Bistrici pri Tržiči, namesto venca na grob nepozabnih vnukov 10 K; č. rodbina Pogačnikova na Dobravi pri Kropi namesto venca na grob ljubih otrok 10 K; „veseli prijatelji zbrani v konjiški kapelaniji“ 12 K; vč. g. župnik Fr. Jare, na Mirni 10 K; vesela družba v župnišči na Slivnici pri Mariboru 29 K; vč. gosp. M. Prijatelj, župnik v Strugah, namesto venca na grob nadučitelja Pavčiča 10 K, g. M. Petrič, učitelj v Strugah, v isti namen 6 K; po vč. g. župniku K. Miklavčiču gostje zbrani 24. jan. t. l. pri Klemšinu pri Sv. Križu pri Litiji 11 K in sicer gg. A. K., F. M., K. M. po 2 K, gg. M. B., A. Št., P. K., in gdč. G. G., M. M. po 1 K; o priliki podružnične veselice v Cerknici so darovali: Preč. g. Fr. Kunstelj, dekan, č. g. Fr. Pešec, kapelan, č. g. A. Lavrenčič, kapelan po 2 K, č. gosp. Fr. Kušar kurat v Begunjah, 1 K, gg. A. Bonač iz Begunj, J. Justin, c. kr. kancelist, J. Porent, J. Petrovčič iz Dolenje vasi, M. Mrzlikar po 1 K in gdč. J. Kunstelj 2 K. — Iskreno se zahvaljujemo vsem blagim darovateljem. Naj bi lepa vrsta danes imenovanih domoljubkinj in domoljubov nagnila slehrnega zavednega Slovenca, da daruje skromen dar za slovensko šolo družbe sv. Cirila in Metoda v Velikovci.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda.

— **Poljski vseučiliščniki in celjska gimnazija.** Poljski vseučiliščniki v Gradci so poslali poljskemu klubu peticijo, s katero rote poljske poslance, naj glasujejo vsi kakor eden mož za proračunsko postavko glede sloven gimnazije v Celji, češ, da Slovencem storjena krivica bi se mogla maščevati na poljskem narodu. Ednake peticije pošljejo vseučiliščniki z vseh drugih univerz. Peticija je baje na poljske poslance naredila velik vtis. Klub bo o nji razpravljal.

— **»Glasbena Matica« v Ljubljani** priredi svoj tretji redni koncert v soboto 6. in ponedeljek 8. aprila t. l. v redutni dvorani. Izvajal se bode obakrat „Mrtvaški ženin“, za soli, mešan zbor in veliki orkester uglasbil A. Dvořák, besede poslovenil Jos. Stritar. Koncert vodi koncertni mojster g. M. Hubad in sodelujejo gdč. Franja Vrhunčeva, konservatoristinja na Dunaji (sopran), gosp. drd med. Bela Stuhec (bariton), gosp. Ant. Razinger (tenor), pevski zbor „Glasbene Matice“, in vojaška godba c. in. kr. 27. pešpolka.

— **Shod volilcev v Hrušici v Istri** se je vršil naj-sijajneje minolo nedeljo v navzočnosti do 1500 oseb. Poročali so posl. Mandič, Jenko in Spinčič. Narod je navdušeno pri-trjeval govornikom.

— **Bismarckovanje v Celovci.** Ko je pri Bismarckovi slavnosti v Celovci, prirejani od ultra — Germanov pevski zbor stopil na oder, udrlo se je nekaj desk tako, da je Bismarckova soha padla na tla in se razbila. — Pač slučaj, ki ima nekaj zase.

— **Narodna zmaga v Teharjih pri Celji.** V Teharjih pri Celji so dozdej največ zaradi vpliva fužine v Storah v občinskem zastopu gospodarili nemškutarji. Pri letošnjih volitvah so se pa Slovenci otresli nemškutarskega jarma s sijajno zmago in si pri občini pridobili veliko večino. Slava zavednosti!

— **Petindvajsetletnico** svojega delovanja pri banki „Slaviji“ je praznoval dne 1. aprila t. l. zaslužni vrli rodoljub g. Ivan Hribar, deželni poslanec in častni meščan ljubljanski.

— **V slovenskem gledališču** se je včeraj zaključila letošnja sezija. Predstavljal se je „Zapravljivec“.

Ljudovik Borovnik povspel na stopinjo liferanta. Kot veren in pošten mož, peča se le z dobrimi izdelki in tudi v ceni ne pretirava. Slovenske lovce toraj opozarjamo, na naročajo puške edino le pri g. Ludoviku Borovniku. Slovenske in nemške cenike pošilja zastonj.

Kmetijstvo.

Nov način shranjevanja velicih žitnih zalog.

Žito se pri daljšem shranjevanji navadno spridi. Vlažnost in pa gorkota najbolj pospešujeta sprijenje žita. Da se žito more dalje časa spraviti, je potrebno, da se vse odstrani ali pa vsaj pomanjša, kar pospešuje njega sprijenje. Sedaj se žito spravlja navadno v kaščah, kjer se večkrat premeša in prezrača, ali pa v trdno zaklenjenih prostorih, da ne more zrak do njega. V prvem slučaju se odvraca vlažnost, ki pospešuje sprijenje. V drugem se pa zato ne spridi, ker brez kislika se ne vrše dotične premene v žitu, ki ga spridijo, ker so spajanje s kislikom.

Zadnji čas je prusko vojno ministerstvo delalo poskuse s shranjevanjem žita v umetno ohlajenih prostorih in ti poskusi imeli so ugoden vspeh.

Prostor se je ohladil po Lindovem sistemu, kateri se rabi tudi za ohranjenje mesa. Hlad se napravlja z izparivanjem amonjaka.

Pokazalo se je, da se rž, ržena moka, oves, grah itd. samo vsled hlada ne spridijo, naj so tudi po 2 metra visoko nasuti, ali pa v vrečah naloženi. Žito ostane sveže, moka taka, kakor bi se bila ravno namlela iz najsvežjšega žita.

Žito, ki je bilo dve leti spravljeno, ni imelo nič drugačnega duha in okusa, kakor sveže. Zmleto se je speklo v kruh in je bil jako okusen. Oves so konji radi jedli. Žito ostane tudi kaljivo. To shranjevanje pa ima tudi to prednost, da se žita ne lotijo mrčesi.

Da se žito ohrani, ni treba, da bi ravno zmrznilo, zadošča da le toplota ni nikdar večja kakor 4°.

Za ohlajenje prostora zadošča, če stroji delajo po 3 do 6 dnij v tednu, po 12 ur na dan, potem, kakeršna je gorkota zunaj.

Seveda praviti nam ni treba, da je ta način shranjevanja žita prikladen le za velike žitne zaloge, navadni kmet ne bode napravljal vsaj potrebnih strojev in bi tudi vsa stvar ga predrago stala. Za večje žitne zaloge bode pa ta način velika dobrota, kajti dosedaj se je žito le prerado spridilo, posebno kaljivost se ni dala ohraniti. Samo premešavanje ni pomagalo in tudi v velikih zalogah ni izvedljivo. Veliki žitni trgovci, veliki mlini, vojaške zaloge bodo pa lahko vspešno se posluževale tega novega načina žitnega shranjevanja, kakor se ga poslužujejo v nekaterih krajih mesarji in pivovarji, posebno če naravnega ledu ne morejo dobiti v zadostni množini in bi jim prišel predrag.

Kmetijske raznoterosti.

Kdaj naj se sadi krompir. Nekateri mislijo, da se mora krompir saditi zgodaj. Skušnja pa uči, da to ni dobro. Če zgodaj sadiš, mu škoduje mraz in pa plevel močnejše raste.

Kdaj naj se žene na pašo? Pomladi ne goni živine tako dolgo na pašo, da se zemlja nekoliko osuši in prerase, drugače živina zemljo prehodi in mnogo tratine pokonča, kar je škoda za v bodoče.

Gnojenje čebuli s čilskim solitrom. Nekaj dnij pred sajenjem čebule, naj se zakoplje 10 gramov solitra na kvadratni meter. Čez nekaj tednov naj se da jednaka množina kot drugo gnojenje. Pozneje ni treba gnojiti, ker se sicer zorenje čebule zakasni.

Kako dolgo naj imamo plemene svinje? Domače plemene svinje naj imamo navadno za pleme tako dolgo, da imajo petkrat mlade, le posebno dobre plemene svinje moramo dlje časa imeti za pleme. Angleške svinje pa moramo že odebeliti, ko so imele 3 ali 4krat mlade, ker se prehitro debele in zatorej dobro ne doje, kadar so starejše.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VII.

(Dalje.)

Zakon o obveznem šolstvu v državi Massachusetts zahteva neprestano in pravilno obiskavanje šole od vseh otrok od 8 do 14 leta vsaj po 6 mesecev na leto. Občine in mesta imajo v svoji oskrbi sirote in otroke popolnoma revnih starišev (truaud children) in so zavezane preskrbeti jim ne samo izobraženje temveč skrbeti morajo tudi za njih vzdrževanje za to, da bi dosegli točno izpolnjenje tega zakona. Svet priporoča, da naj brez odlašanja vsprejme država v svojo oskrb vse te odgojišča, ki se nahajajo v raznih krajih, da se dosežejo jednaka pravila in pogoji vzdrževanja in napravi ravnotežje v stroških.

Priznavajoč fizičnemu razvoju otrok veliko važnost in omenjajoč samostojne poskuse raznih mest in občin zboljšati to stran vzgoje, svet težeč po dosegi najboljših uspehov v tem oziru, priporoča osnovo posebnih učiteljišč za usposobljenje tacihi oseb, ki se hočejo posvetiti specijalno tej panogi narodnega izobraževanja. Svet misli, da se to ne more zahtevati od narodnih učiteljev, ker so že tako preobloženi in važnost predmeta zaslužuje posebne pozornosti.

Potem svet obrača pozornost na to, da se obrača dovolj skrbi na učenje risanja v zapadnih krajih države. Temu je to krivo, ker so oddaljeni od sredstev, katere imajo vzhodne države, in svet priporoča, da bi se nastavil poseben specijalist, kateri bi posvetil ves svoj čas povzdigi te umetnosti v zapadnih pokrajinah.

Po tem obcnem uvodu slede podrobna poročila o raznih panogah narodnega izobraževanja v državi. Na prvem mestu je poročilo o normalnih šolah, katero so

sestavile posebne osebe pooblašcene od postavodajnega zbora, in v katerih se priobčujejo vspehi njih preosnove. Prva taka šola se je bila osnovala že 1840. leta; sedaj jih je pet in za dve so se v letu, za katero velja poročilo, bili sezidali novi poslopji, katerih vsako velja pol-drugi sto tisoč dolarjev. Pouk je v njih specijalni, dveletni, a njih posebni upravnik priporoča, da se popolnijo še z jednim polletjem. V teh šolah so bili 1204 dijaki in so njih stroški znašali 79.540 dolarjev. Poleg tega je pa še posebna normalna šola za vsposobljenje učiteljev umetnosti (State Normal Art School) risanja, slikarstva in kiparstva z 225 dijaki in 17.980 dolarji stroškov. Tukaj naj še omenim način, po katerem se ravna ne le v normalnih šolah v Massachusettsu, temveč tudi v vseh ostalih državah in ki pripomore tudi manj premožnim dijakom, da morejo dokončati učenje. Po dovršenem prvem letu jih imenujejo za učitelje za nižje šole na jedno ali dve leti, in se jim tako da priložnost prislužiti in prištediti dosti denarja za vzdrževanje do konca študij. Amerikanec je jako ponosen in ne vzame darov v obliki ustanov ali kake drugačne podpore, če se le drugače pomagati more in vsled tega se je razvil in udomačil omenjeni način. Ima pa še to prednost, da dijaku omogočuje ves čas posvetiti učenju, ker mu ni treba gledati, da si prisluži vsakdanji kruh.

Poročili o dveh normalnih šolah navajati razdelitev dijakov po očetovem poklici in ker to dokazuje resnično enakost mej Američani, o kateri hočem govoriti v jedni prihodnjih poglavji, jo tu navedem. Očetje 163 dijakov so bili rokodelci, 126 kmetje, 81 ljudje svobodnih poklicev, ustevisi duhovstvo, 71 trgovci, 34 tovarnarji, 15 dninarji, 12 raznih drugih specijalnosti, in pri 22 se ni vedel očetov poklic.

Za poročilom o normalnih šolah sledi poročilo tajnika sveta, s statističnimi tablicami vsake vrste. Ljudskih šol v Massachusettsu je bilo 7239 s 376.986 učenci. Vseh otrok od 5 do 15 leta je bilo 376.491. V šolo je hodilo 3129 otrok, ki še niso izpolnili petega leta in 33.904, ki so že prekoračili 15. leto. V teh šolah je bilo 1016 učiteljev in 9630 učiteljic. Srednja mesečna plača učiteljev znaša 118 in učiteljic 48 dolarjev. Povprek traje šolsko leto na šolah 8 mesecev in 9 dnij. Višjih šol je 244, z 875 učitelji in 26.294 učenci. Večernih šol vzdržuje 55 mest 266. Na njih je poučevalo 1018 oseb in vanje je hodilo 21.131 moških in 7322 žensk. Specijalnih zavodov razen normalnih šol je 93 in imajo 16.483 učencev. Za ljudske šole se je potrosilo 554.545 dolarjev ali 22 dolarjev za vsacega otroka od 5 do 15 let v jednom letu. Za zidanje novih šol se je v dotičnem letu izdalo 1.026.032 dolarjev, za preskrbljenje učencev s knjigami in učnimi sredstvi 494.545 dol., in za upravo nad vsem natančno 135.124 dolarjev, ali le nekaj nad $1\frac{1}{2}\%$ vsak stroškov.

Poročilo objavlja primerjevalne tablice o vseh panogah za poslednji desetletji in s statističnimi podatki jako skrbno zbranimi iz vseh mogočih virov, javnih in zasebnih, se dokazuje, da je vseh otrok v tej državi v

tem času hodil v šolo. Letno naraščanje število učencev je primerno naraščanju prebivalstva; ostali oddelki hitro napredujejo in skoro prehitvajo naraščanje prebivalstva. Tako je srednji odstotek otrok redno obiskujočih šole se povečal 80 na 90.45 %, in je pri tem maksimum narastel s 94 na 97 in minimum s 65 na 73 %. Samo najst okolišev stoji nižje nego 80 % in 212 višje nego 90 %. Srednja mesečna plača učiteljev se je povešala od 102 na 118 dolarjev, učiteljic pa s 32 na 48 dolarjev. Na vsacega učitelja pride povprek že 33 učencev, ne uštevajoč teh učencev, ki so na poskušnji, če tudi so navadno v posebnih razredih. Kvalifikacija učiteljev se je tudi izboljšala. V letu, o katerem poroča poročilo, je bilo že 27 % učiteljev, ki so dovršili popolni tečaj specijalnih šol, in 35 % jih je pa dovršilo del specijalnega kurza. Dosegla se je tudi večja enakost učne dobe na raznih šolah. Iz mej vseh 7239 šol, je samo na 43 še trajal pouk manj kakor štiri mesece. Razmerje števila učencev na višjih šolah k občenemu številu se je tudi povešalo za 1.1 %, s 1.58 do 6.9 %. Zakon zapoveduje, da mora vsak okraj vzdrževati svojo lastno višjo šolo, in po poročilu ima 94.7 % prebivalstva take šole. Za ostale je postavodaja 1891. l. izdala poseben zakon, katerega navedem v celoti: „Okoliši, ki niso dolžni vzdrževati višjih šol in jih tudi nimajo, so dolžni plačevati za poduk in vzdrževanje vsacega učenca iz njih srede drugemu okolišu, ako učenca priporoča šolski odbor svoje šole“.

Število večernih šol se je poslednje desetletje tudi povečalo od 107 na 266, število njih učencev od 11.214 na 28.453, in stroški zanje od 56.626 na 151.279 dolarjev. Poročilo je nezadovoljno z odstotkom rednega obiskovanja, ki znaša 52 %, in misli, da je temu kriv predolg pouk. Priporoča, naj se pouk nekoliko skrajša, da pride več učencev.

Stroški države za šolstvo tudi naraščajo slednje leto. Stroški za vsacega otroka od 5 do 15 let narasli so poslednjih deset let s 15 na 22 %, ali za celo tretjino in razmerje stroškov za šolstvo k vrednosti obdačenega premoženja v državi se je povečalo od 0,035 na 0,039.7 %.

Zakon massachusettske države ukazuje, da se učence preskrbe zastoj z vsemi potrebnimi knjigami in učnimi sredstvi. Poročilo priporoča, da se knjige prepuste v popolno last učencev, ko jih tudi več ne potrebujejo, ker je koristno in dobro za narodno izobraženost, če ima vsaka rodbina tako potrebne predmete kot je Websterja enciklopedija in pa zemljepisni atlant.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Prijateljem slovenskega učiteljstva! Na občnem zboru dne 28. decembra 1894. ustanovilo se je „društvo za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani“. Namen društvu je: zgraditi v Ljubljani poslopje za zavod, v katerem se bode skrbelo za učiteljske otroke in sirote v moralnem in gmotnem oziru. Zares, vzvišen in blag namen! Toda učiteljstvo slovensko je pri svojih bornih plačah preslabo, da bi si moglo

loge pripravljene in sedaj je dolžnost državnega zbora, da jo reši. Trgovskemu ministru smo prav hvaležni, da je pokazal, kje je pravi vzrok oviri, da ne pridemo v nobene količkej ugodne obrtne reforme.

Seveda ko bi sledili po vrstah obeh strank pa bi kmalu se lahko prepričali, zakaj da odsek ne more rešiti obrtne stvari. Na obeh straneh bi našli ljudij, ki si kaj radi izkoristijo sedanje neurejene obrtne razmere. Posebno, če se določi, da se z rokodelskimi obrti ne bodo smeli pečati razne kapitalistične družbe, bi marsikomu to ne ugajalo, brez tega pa vsa reforma ne more nič koristiti. Zaradi tega bode pred volitvami treba gledati, da se izbero taki možje za poslance, ki ne bodo imeli taci koristij.

Obrtnijske raznoterosti.

Siva lesna namaka. Starejši mizarji so dajali lesu sivo barvo z namakanjem s čreslovo kislino, železnim vitri-jolom in golunom. Pozneje je podala kemija v smodni šiškovini (Pyrogallussäure) novo in boljše sredstvo za sivo barvanje lesa. V družbi z železnim vitri-jolom ta kislina kaj lepo pobarva les in goluna ni treba jemati na pomoč. Na svitlobi pa postane tako napojen les kmalu rujavkast in v teku let se je siva namaka spremenila v rujavkasto. Bolj trdna je siva barva, če vzamemo namesto smodne šiškove kisline navadno šiškovo kislino (Gallussäure). V novjšem času priporočajo barvilo, ki se dobiva v katranu in je na prodaj z imenom nigrosin. Raztopi 7 gramov nigrosina v 1 litru vode in s tem namaži les. Barva je srebrno siva jako lepa in vztrajna.

Kmetijstvo.

Zanemarjeno sredstvo za povzdigo kmetijstva.

Da dovedemo zemlji dušika, je dobro napeljavanje vode iz rek in potokov in pa nadanje vode višje ležečih zemljišč na travnike in njive.

Rastline morejo vsrkavati dušik le kot solitrovo kislino. Dušik v sebi imajoče snovi, se mora najprej premeniti v amonjak, na to pa v solitrovo kislino. Solitrove kisline pa ne posrka nobena prst, temveč z vodo gre v nižje plasti, v kolikor je sproti rastline ne porabijo in je tako za poljedelca zgubljena. V Angliji so izračunali, da na leto na enem hektarji 17 do 83 kilogramov dušika v vrednosti od 14 do 70 gld. odpelje vodo seboj. Ta voda pa pride potem zopet kot studenec in pride v potoke in reke. Za koliko milijonov vrednosti odpeljejo slednje leto reke dušika v morje. Iz povedanega je jasno, da je kaj umestno, če tako vodo porabimo za kmetijstvo,

Preiskave so pokazale, da solitrove kisline po tudi drugih snovij, ki jih ima v sebi taka voda, ne posrkajo najprej razne prsti in oddado rastlinam, temveč jih porabljaajo takoj korenine rastlin. Posebno dobro je nava-janje vode na travnike in polja, če rastejo na njih hitro rasteče rastline ali če je zemlja slaba, da manjka dušika. Tedaj rastline sproti porabljaajo dušik raznih rastlin. Pri

drugačnih razmerah še mnogo redilnih snovij odpelje voda v nižje plasti.

Zaradi tega je dobro primakati rastlinam, dokler rastejo, zlasti pomladi, ali v zgodnjem poletji. V Lombardiji baš z namakanjem dobe naravnost čudovito sena.

Rastline dušik namakalne vode še bolje izrabijo, ako se je jim dobro pognojilo s kalijevimi ali fosfornokislimi snovmi, ker rastline v nekem gotovem razmerji vsprejemajo vse redilne snovi. Če dobe več kalija in fosforne kisline, porabijo več dušika.

Posebno je koristno namakanje, kjer je gorkejša podnebje in lahka zemlja. Porabi naj se v taci krajih voda, če jo je le moč napeljati. S tem si več kakor podvojimo pridelke. Pred vsem je pa dobro namakati travnike, ker mnogi ljudje še ne znajo dovolj ceniti. Brez vode večkrat tudi druga gnojila dosti ne koristijo. Seveda je treba ozirati se tudi pri tem namakanju na potrebo. Premokrih vrtov ne gre namakati, ker bi le krmo spridili. Polja se pa seveda ne smejo namakati, kadar pridelki že cveto ali zore. Sicer je pa namakanje polja manj v navadi, kjer ne sejejo riža. Ravnati se je pri vsem po razmerah in to mora umni kmetovalec tudi malo sam preudariti.

Kmetijske raznoterosti.

Kakšna jajca so za valjenje? Za valjenje se naj vzamejo sveže, ne čez tri tedne stara jajca, lepe oblike in z gladko lupino. Biti morajo precej debela, da se izležejo močna piščeta. Posebno debela jajca se ne smejo dajati valiti, ker sta v njih po dva rumenjaka in piščeta, ki se iz njih izležejo, niso prav razvita, večkrat se pa ne izležejo.

Kako odvadiš krave, da se same ne sesajo? Trikrat na dan namaži kravi vime z vodo, v kateri si raztopil nekoliko aloa. Aloa se dobi po ceni v vseh drugerijah.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VII.

(Dalje.)

Naposled je za prevažanje otrok v šolo in iz šole določeno 30.648 dolarjev stroškov. Pred desetimi leti teh stroškov še ni bilo in so nastali, da se olajša obiskovanje šole v redkonaseljenih krajih in da je mogoče vzdrževati šole za nezadostno število otrok. Ceneje je otroke voziti slednji dan, kakor pa vzdrževati dobro šolo za 2 ali 3 ljudi. Poročilo priporoča, da naj se še več izdaje v ta namen; pobijo mnenje nekaterih starišev, da je bolje imeti slabo šolo pa blizu, kakor dobro pa oddaljeno.

Svet za narodno izobraževanje mora pa tudi skrbeti za poduk slepih, gluhonemih in bebastih otrok. V letu, o katerem govori poročilo, se je izdalo za izobraženje gluhih učencev na taci specialnih šolah 35.337 dolarjev, za izobraževanje slepcev v jedni šoli 95.267 in bebecv v jedni šoli 153.529 dolarjev. Stroški so bili pokriti iz po-

sebnih virov, največ požrtvovanih ali voljenih v njih korist, in niso všteti mej višje omenjene stroške za narodno šolstvo.

Tajnikovo poročilo se končuje s statističnimi podatki o zasebnih in duhovskih šolah države. Vse te šole so brez izjeme s posebnim zakonom prisiljene svetu predlagati natančno poročilo o njih stanju, u' njih načrtih, številu učencev, dohodkih in stroških itd. Temu poročilu tajnik kot uvod dodaje primerjanje mej državnim in zasebnimi šolami vsake vrste in se rezko izreka, ne le korist v prvih, temveč dokazuje nevarnost poslednjih. Mej drugim on to-le navaja: „Razlika mej zasebnimi šolami ne nahaja se le v njih kakovosti, temveč v njih ustavljenju, vzdrževanju in nadzorovanju. V zasebni šoli ima starši popolno nadzorstvo nad svojimi otroki, programom in načinom učenja. Domišljeno pravo — izbirati učenje v zasebni šoli ali pa v nobenega — je osnovano na misli, da imajo stariši jedino pravico nadzorovati fizični, umstveni in nramni razvoj svojih otrok. Pravica in dolžnost države določati pogoje narodnega izobraževanja in pokoriti ves narod tem pogojem, je osnovana na čelu, da je neprestani obstanek države potreben, ker je država naravna braniteljica človeških pravic in jedina naprava, ki more ohranjevati vedni razvoj človeštva. Vpliv na izobraženje je zatorej potreben, da bi posamezne osebe mogle sestavljati državo. Ta vpliv ima namen v posamičnih osebah razvijati ta duh, kateri omogočuje jedinstvo v fundamentalnih načelih in oblikah državne samouprave. Neobhodno je avtoriteta države, da se doseže, da bodo hodili v šolo vsi otroci v šolskih letih. Država je jedina moč, ki more proglasiti za obvezen kak program izobraževanja.

Uporaba te avtoritete v zadevi obveznega šolstva in nje pogojev je jedino sredstvo v rokah države, da si zagotovi svoj obstanek in da doseže popolno in vspešno izvrševanje vseh poslov. Vsled spoznanja teh istin je država vedno priznavala zasebno šolo kot glavni vir državljanskega življenja države. Zasebne šole so bile v teku vse naše zgodovine, in nekatere iz njih so tudi na dobrem glasu; a ne le jedenkrat se je dokazalo, da se ne moremo zanašati na te naprave, da bi zadoščale občnemu izobraženju in pripravljale ljudi za razumne in zveste državljane republike. Namen sedanji šoli je, da organizuje njene člane-otroke v skupnosti oseb, v kateri se morajo gojiti vzajemni odnošaji našega državljanstva. Šolsko življenje bode v takem slučaju neposredno vplivalo na državljanski razvoj otrok. V državnih šolah so učenci prisiljeni z državnimi zakoni učiti se vsega, kar daje jednako znanje in jednak umstveni razvoj, istoveten v občnih posledicah. Posledica take uredbe bode, da bode mej narodom občna inteligentnost in ono jedinstvo čuvstev in teženj, katero daje jedino solidno podlago republikanske države.

Država Massachussets se more ponašati s tem, da učenci ne pozabijo, da so baš šole položile temelj vspehom njih življenja. Slednje leto prinese ogromne svote

kod prostovoljne žrtve v korist narodnih šol. Tako se leta 1890/1891. državi mej drugim zastonj podarili tri šolska poslopja. Prvo je bil zgradil gospod Durfy za višjo mesta Fall Rivera, v spomin umršega sina. Poročilo ne poroča, koliko je stala zgradba z aparati, a soditi po opisu poslopja in fotografiji, priloženej poročilu, gotovo ni stalo manj kakor pol milijona dolarjev. Oskrbljeno je z zvezdarno, osempalčnim ekvatorijalnim steklom, delarnicami, fizičnim in kemičnim laboratorijem, in s petdesetimi tisoči dolarji gotovega kapitala za kake poprave. Drugo poslopje je zgradil Rogers v Fer-Haueru in stane 100 tisoč dolarjev. Stavil je jedini pogoj, da se varuje verska svoboda učencev. Tretje poslopje pa podaril Efrajm Murdok mestu Vinedomu. Stane 25.000 dolarjev in je preskrbljeno z 250 tisoči dolarjev, da bode mogla biti šola na visočini zahtev udaje znanosti glede učnih aparatov in sredstev. — (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Milijonar Astor. Pred dvema leti se je v Londonu naselil s svojo lepo in duhovito soprogo ameriški milijonar Astor, kateri ima kacic 200 milijonov dolarjev premoženja. Kupil je svojim razmeram primerno stanovanjsko v Westendu lep grad Clietelden vojvode Westminsterskega ob Temzi in več milj daleč se razprostirajoče posestvo tega gradu. Za zabavo je kupil časopis Pall Mall Gazette v zvezi z ilustrovanim listom Pall Mall Budget in osnoval dragoceni mesečnik Pall Mall Magazine. Astor je vse storil, da te liste pouzdigne. Pridobil je zanje najboljših sodelavcev. To je pa trpelo le nekaj mesecev, potem mu je pa umrla soproga. Sedaj hoče Astor prodati vsa posestva v Angliji, liste pa ustaviti, češ, da so bili lastnina njegove žene. Tednik Pall Mall Budget je že nehal izhajati. Zastonj so pregovarjali milijonarja, da bi list se dalje izhajal. Ponujali so mu zanj 200 000 gld., a Astor ga ni hotel prodati.

Papeževa palača v Avignonu, ki je sedaj konjiška vojašnica, hoče kupiti neki odbor, in premeniti v umetniško zgodovinski in starinoslovni muzej. V nekaterih dvoranah tega znamenitega poslopja so po stenah še sedaj dragocene slikarije dobro ohranjene.

Novice.

— **Presvitli cesar** so podarili iz svoje lastne blagajnice 15.000 gld. za prebivalce v Ljubljani in okolici prizadete vsled potresa in za pogorelce v Toplicah 1000 gld.

— **Občinski svet v Pragi** je dovolil 1000 gld. za one revne prebivalce ljubljanske, ko so vsled potresa brez strehe.

— **Velikonočni prazniki.** Tako kakor letos veselili so se ljudje malokdaj velikonočnih praznikov. Po dolgi in ne navadno hudi zimi obetali so namreč prelepi dnevi velikega tedna krasne velikonočne praznike. Toda še predno so ti nastopili, pokazilo je na veliko soboto popoldne nastalo mrzlo in deževno vreme krasoto dnij in zabranilo veličastne procesije vstajenja na prostem. Česar bi pa noben ne bi bil pričakoval velikonočne praznike, to nastopilo je velikonočno nedeljo zjutraj. Grozni potres razdejal je malone vse. Obetajoči veseli velikonočni prazniki so se spremenili v žalostne obupne dneve. Kakor smo se veselili lepih velikonočnih praznikov, tako jih v njeni grozoti in strahu tudi ne bomo nikdar pozabili.

— **Umrl** je v noči na 16. t. m. vpokojeni mestni učitelj g. Matej Močnik v 69. letu svoje starosti. Pokojnik je

ako se pri grajenji preveč ne štedi in napravijo potrebne vezi in oklepi. Tudi močnejšemu valovitemu potresu se upirajo taka poslopja. Pač je pa dvomljivo, če bi stavbe prenašale najhujše navpične sunke, pri katerih se posamezni deli poslopij z različno hitrostjo močno vzdigujejo. Da bi se dosegla absolutna varnost, je tukaj treba železnega ali pa lesenega ogrodja, kateri se seveda potem skrbno s kamenjem pokrije. Tudi bi se lahko gradile širši železne hiše do treh nadstropij. Vsi deli, ki kaj nosijo, naj bi bili od železa. Napravili naj bi se stropi iz brunov ali pa lahko obokani z opeko na železne traverze.

Ker smo stoletja vajeni zidanih hiš, bi se tudi železnim poslopjem na zunaj moral dati vid, kakor bi bilo iz kamnja. Bati se ni, da bi poslopje iz železa bilo po zimi premrzlo, po letu prevroče, ker se notri lahko oblože s slabimi vodili gorkote. Posebno gipsov beton jako slabo vodi gorkoto. Zunaj bi se poslopje ometalo z malto ali pa prevlako z betonom, ali pa obložilo z marmorjem. Lahki profili iz marmorja se jako lepo vidijo. V Novem Jorku imajo po pet- in šestnastropne hiše iz samega železa, ki so zunaj zakrite z marmorjem. Seveda arhitektura bi se morala nekoliko premeniti, ker drugo gradivo zahteva drugačno grajenje.

Kakšne druge stavbe bi se popolnoma zadoščale, on ne ve. Idejal proti potresu varnega poslopja je hiša iz hlodov ali sploh svobodnostoječe poslopje iz elastičnega materijala. Zidanju železnih hiš dela ovire stavbeni red, ki predpisuje debelost sten v taki razmeri, da se pri železu ne dajo izvesti. On dela sedaj načrt železne hiše, varne proti ognju in potresu.

Bollè pa misli, da tudi po sedANJI sistemi brez napak zgrajene hiše dajo veliko varnost in se bodo najbrž ta sistema ohranila. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VII.

(Dalje.)

Taki kraljevi darovi v jednom letu in v jedni državi niso posamezni v Ameriki. Tako je nedavno novojorški veliki strojar Fairweather zapustil svoje premoženje blizu 2 milijona dolarjev v korist učnih zavodov novojorške države. Ta oporoka je vzbudila občno začudenje ne po visokosti svote, temveč zaradi tega, ker je pokojnik živel v najboljših odnošajih z ženo in otroki in v svojem življenji ni bil baš radodaren — in je svojim otrokom zapustil v primeri z ono le neznatno svoto, „zadosti, da zamorejo živeti“ — enough to start with — kakor se je sam izjavil v oporoki. Otroci so brez ugovora se pokorili željam očetovim in se odločili od bogastva.

Za tajnikovim poročilom sledi razlaganje šolskih zakonov države Massachusetts z vsemi poznejšimi dopolnili in premenami ter komentarji sestavljalcev, potem pa letna

poročila vseh specialnih agentov, katerih vsak ima določen okrog in svoje področje za preiskovanje in opazovanje raznih strani šolstva. Pomanjkanje prostora ne dopušča, da bi kaj iz njih poročal, da si popolnoma zaslužujejo in se z obžalovanjem ločim od poročila opozorivši čitatelje na to, da ima država Massachusetts samo 2,238.043 prebivalcev obojega spola na ozemlju 8.040 štirjaških angleških milj in se po klimatiških zemskih razmerah jedva dosti loči od moskovske in sosednjih gubernij.

Od poročil posameznih držav prehajam k poročilu zveznega urada za narodno izobraženje Zjedinjenih držav, katerega delovanje omejuje se na statistiko, in če tudi so številke utrudljive, vendar ne morem kaj, da bi ne navedil nekaterih, ker so jako poučne.

Na 62,622.250 prebivalcev Zjedinjenih držav po popisovanji 1890. leta uštevši zamorce, indijance, Kitajce in divjake, se je v tem letu izdalo za narodno šolstvo (izključivši višje šole) vsega 140,277.484 dolarjev, ali 224 dolarjev na vsacega prebivalca.

V Južni Karolini se je izdalo za ljudske šole na vsacega prebivalstva 0.41, v Severni Karolini 0.44, v Georgii 0.53, v Alabami 0.57, v Južni Dakoti 3.65, v Massachusettsu 3.70, v Kolorodu 4.08, in v Kaliforniji 4.29 dolarjev. Južne in južno zapadne države so izdale povprek 0.96, države Nove Anglije in severnega vzhoda 2.76, država osrednega severja 2.81 in zapadne države 3.35 dolarjev na vsacega prebivalca.

Prehajajoč potem k višjim učnim zavodom, ki se vzdržujejo na drž. stroške, nahajamo, da jih v vseh Zjedinjenih državah 415 s 7918 profesorji in 118.581 učenci, in da ti zavodi imajo na 146,965.144 dolarjev cenjenega premoženja, mej temi 74,070.415 v vrednostnih papirjih, in da so leta 1890. imeli od tega premoženja 10,801.918 dolarjev premoženja, in da so prostovoljna darila za te zavode v tem letu znašala 6,006.474 dolarjev in da je v njih knjižnicah bilo 4,152.053 zvezkov. Mej vseučilišči je največ dijakov imelo vseučilišče v Harwardu v državi Massachusetts z 2.660 dijaki, potem vseučilišče michiganske države z 2640 dijaki, 15 vseučilišč je imelo tisoč in več dijakov, 45 pa od 500 do 1000. (Dalje sledi.)

Novice.

— Presvitli cesar se bo baje na povratku iz Pulja, kamor gre k blagoslovljenju nove oklopnice dne 8. ali 9. maja t. l. ustavil za kratek čas v Ljubljani, da se sam prepriča o grozni nesreči potresa.

— Minister notranjih zadev marki Baquehem mudi se ta dva dni v Ljubljani, da si osobno pogleda škodo provzročeno po potresu.

— Pomoč. Minister notranjih zadev Nj. Prevzvišenost gosp. marki Bacquehem je odredil splošno nabiranje darov v vseh totranskih kronovinah in deželah, razun Kranjske, v korist prebivalcem iz Kranjske, prizadetim vsled potresa. — Prevzvišeni knez in škof ljubljanski obrnil se je s posebno okrožnico do duhovništva ljubljanske škofije, v kateri opozarja vse one, katerim je prizanesel potres, da ponesrečencem po

grebu se ne podrle nobene stopnice, in noben zid pri hišah zgrajenih poslednjih petnajst let. Koliko drugače se zida v Zagrebu kakor drugod, je vidno iz tega, da sta za novo narodno gledališče sprva po dunajskem vzorcu določila Fellner in Helner 1500 kilogramov železnih vezij, pozneje se je pa množina po zagrebških razmerah povečala na 40.000 kilogramov. Napačno je mnenje nekaterih ljudij, da so boljši stari oboki, kakor novi na traverzah. V Zagrebu bi zadnji potres gotovo bil mnogo več škode napravil, da imajo še take hiše, kot so jih imeli pred 15 leti. V Ljubljani bi pa potres ne bil napravil toliko škode, da imajo tako zgrajene hiše, kot jih imamo v Zagrebu.

Arhitekt Kondrad misli, da se je zadnji čas pri grajenju hiš prav zadosti oziralo na potrese. Tla za grajenje v Zagrebu niso ugodna, a so elastična in mehka, kar pomajšuje protisunke in so katastrofe pri sedanjih konstrukcijah hiš skoro izključene. V Zagrebu zidajo le skušeni stavbarji, ki gledajo, da se dobro zida.

Sten in zidov ne gre debelejših zidati, kajti debelejšim zidovom zaradi njih neupogljivosti še bolj škoduje potres, in se včasih poslopje zruši baš zaradi predebelih zidov. V Ljubljani so baš hiše z debelimi zidovi najhuje poškodovane. (Dalje sledi.)

Kmetijstvo.

Naznanilo in razglas.

Novo šolsko leto na podkovski šoli ljubljanski se prične 1. dne julija 1895 leta.

S poukom v podkovstvu je združen tudi nauk o ogledovanju živine in mesa. Kdor želi vzprejet biti v podkovsko šolo, mora se izkazati:

1. s spričevalom, da se je pri kakem kovači izučil za kovaškega pomočnika;
2. z domovinskim listom;
3. s spričevalom svojega župnika ali župana, da je poštenega vedenja, in
4. da zna brati in pisati slovenski.

Ubožni učenci morejo tudi dobiti štipendije po 60, oziroma 50 forintov.

Prosilci za štipendije imajo predložiti:

1. ubožni list,
2. spričevalo o poštenem vedenju, in
3. potrdilo, da so delali uže dve leti za kovaške pomočnike. Prošnje z le temi spričevali imajo poslati vsaj do 15. decembra glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja do konca decembra 1895 leta. Kdor dobro prebije preskušnjo, more po postavi iz 1873. leta dobiti patent podkovskega mojstra, ker sedaj ne more nihče brez preskušnje postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec si ima za šolski čas skrbeti le za živež in stanovanje ter za potrebne šolske knjige. Stanovanje dobodo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih boleznij, pa tudi premalo izurjenih oglednikov živinskih in mescvnihi, zatorej naj bi skrbela županstva, da dobode vsaka občina vsaj po enega dobrega kovača in živinskega in mesovnega oglednika.

Ivan Murnik,

predsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis,

začasni vodja podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 27. in 28. junija t. l., in sicer: 27. junija skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso obiskavali podkovske šole, 28. junija pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, kateri hočejo delati to skušnjo, naj se oglase pri podpisanem vodstvu do 15. dne junija t. l.

Vodstvo podkovske šole v Ljubljani
dne 1. maja 1895.

Dr. Karol vitez Bleiweis.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VII.

(Dalje.)

Južne države so daleč zadej v narodnem izobraženju. Četudi imajo južne države nad tretjino vsega prebivalstva, vendar nimajo niti četrtno vseh dijakov, in za šolo izdajo jedno šestino, kajti vsak dijak stane manj kakor na severu, a seveda se to dosega v škodo pouku.

Name so šole, učitelji in šolska poslopja napravili najboljši vtis. Šolske zgradbe so najlepše in največje zgradbe po mestih. Pa vsaj sem v enem prejšnjih poglavjih govoril o tem. Tukaj le pristavljam, da imajo države posebne stavbene komisije, katere vodijo stavbe, izučujejo načrte, razpisujejo nagrade za razrešenje raznih podrobnostij itd.

Lahko rečem, da nikjer tako ne gledajo na kurjavo, prezračenje, ugodne prostore, in zlasti na šolsko upravo in učna sredstva kakor v Ameriki. Večkrat sem našel v gozdih floridskih, v dakotskih prerijah in arizonskih puštinjah najnovejšo in najdražjo šolsko opravilo, a podobnih učnih sredstev jaz pa nisem nikdar imel, če tudi sem hodil v jedno prvih peterburških gimnazij.

VIII.

Ni še trideset let tega, ko so vzhodne države severoameriške zveze bile popolnoma odločene od tihomorskega obrežja. Potovanje po suhem čez Veliko puščavo

in hrbte Skalnih gora bilo je združeno z neznanskimi težavami in nevarnostmi in je zahtevalo celo leto časa. Odkritje zlatih rudnikov v Kaliforniji 1849. leta in prisvojenje in priklopljenje zvezi vsega zapadnega brega od mej angleških posestev do nižje Kalifornije ne vzbudilo silno izseljevanje z vzhoda na zapad; zgodovina „zlate mrzlice“, ki se je bila lotila vse državne zveze 1849., 1850. in sledeča leta do mejsebojne vojne se sedaj predmet občudovanja še za Amerikance, ki so jako podjetni in premakljivi. V teku treh sto let španjskega in pozneje mehikanskega vladanja spala je Kalifornija neprebudno spanje. Katoliško duhovstvo je bilo jedini voditelj indijanskega prebivalstva in teh nemnogih državnih uradnikov, katere so semtertja pošiljali v glavno mesto za nominalno upravo dežele. Vseh belih prebivalcev ob tihomorskem obrežji gotovo ni bilo nad 10.000, ko je klativitez Frimont, če tudi je bil v službi Zjedinjenih držav, vendar ne imajoč nobenih pozitivnih instrukcij in pooblastil, s pomočjo zveznega brodovja, proglasil Kalifornije zjedinjenje z Zjedinjenimi državami.

Nekaj let po tem drznem činu so meje na severu proti angleškim posestvom, na jugu proti Meksiki in notranja uprava bile so v jako nedoločenem stanju, bilo ni nobenega pravnega občejanja z vzhodom zveznih držav, dokler niso bajeslovni dobički, katere so delali trgovci v San Francisku z zlatom in vsemogočim blagom, niso privabili v Kalifornijo celega brodovja jadrnic, ki so se pripeljale mimo predgorovja Horn, in pa parohoda v Mehikanski zaliv, od koder so se potniki in blago vozili čez panamsko zemsko ožino.

Jadranice so potrebovale po 4 do 6 mesecev in več od Novega Jorka do San Franciska, s parnikom in suhem čez Panamo se je pa prišlo v dveh mesecih. Vožnja je pa veljala 600 dolarjev za jednega potnika. Včasih ni bilo na parniku dobiti mesta za nobeno ceno. Vanderbilti so položili temelj svojemu ogromnemu bogastvu baš s prevažanjem potnikov na parnikih ob zlati mrzlici. Seveda so le premožnejši ljudje mogli potrositi take svote. Ogromna večina izseljencev je po vseh mogočih potih prišlo do zapadnih mej Missurija in Kanzasa — to so bile tedaj skoraj meje naseljenja vzhoda in od tod podajali so se na pol skozi 2000 puščave in gorskih hrbtov na vozovih. Na desettisoče teh predrznežev, včasih z ženami in otroki, pogubilo se je na potu; pota posejane so z njih kostmi, nekatere karavane so vse izginile, pobili so jih Indijanci, zamedel sneg, ali so pa umrli za lakoto in žejo.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Dijakinje v Rusiji. Za zemsko visoko zdravniško šolo, ki se ima letos otvoriti v Rusiji, se je že sedaj oglasilo toliko dijakinj, da misli učno ministerstvo na vseh državnih fakultetah zdravniških, dovoliti vstop tudi ženskam.

Nova prestolica Brazilije. V kratkem v Braziliji začno zidati tisuč metrov nad morjem, kaci 20 ur železnične vožnja od morja novo prestolico na jako zdravem kraju. Nadejajo se, da se bode novo mesto hitro razmnožilo.

Geolog profesor James Dane. V New Hawettu je umrl nedavno geolog James Dane. Pokojnik je bil rojen dne 12. februarja 1813 v Utiki in je v New Hawenu učil se matematike in prirodoznanstva. Bil je profesor matematike pri ameriški mornarici. Prepotoval je vse srednje morje in Veliki ocean preiskavajoč ju v geologičnem in mineralogičnem oziru in spisal učeni del o svojih ekspedicijah.

Tele z osmimi nogami. V Rogatici v Bosni je neka krava imela tele z osmimi nogami.

— **Osobne vesti.** Provizorični okrajni komisar gosp. Herman grof Attems, imenovan je definitivnim okrajnim komisarjem, vladni koncipist g. Fran Župnek, prov. okrajnim komisarjem, prov. vladni koncipist gosp. Jan. Kresse, definitivnim vladnim koncipistom in konceptni praktikant g. Rihard baron Apfaltrern, prov. vladnim koncipistom.

— **Častnima članoma** je imenovala dunajska rešilna družba g. deželnega predsednika barona Heina in g. Fr. Doberleta, stotnika gasilnega društva v Ljubljani.

— † **Vojteh Ribnikar.** V Dol. Logatcu je umrl dne 26. aprila g. nadučitelj Vojteh Ribnikar, predsednik „Zaveze slov. učiteljskih društev“ v starosti 38 let. Pokojnik je veliko deloval na narodnem polju in bil uzoren učitelj. Lahka mu zemljica!

— **Nov stavbeni red za Ljubljano.** Nedostatki sedaj obstoječega stavbenega reda za Ljubljano so sedaj vsled potresa jasno pokazali. Permanentni odsek občinskega sveta ljubljanskega je vsled tega sklenil naprositi c. kr. dež. vlado, da po svojih organih da izdelati nov stavbeni red za mesto ljubljansko in da ga v bližnji seziji predloži deželnemu zboru v posvetovanje.

— **Slovenski ulični napisi v Ljubljani.** O pritožbi občinskega sveta ljubljanskega zoper prepoved deželnega odbora kranjskega glede samoslovenskih uličnih napisov v Ljubljani se bode razpravljalo pred upravnim sodiščem na Dunaji dne 8. maja t. l.

— **Vojaške orožne vaje.** Vojno ministerstvo je dovolilo, da se vsi oni rezervisti in nadomestni rezervisti, ki prebivajo v mestu Ljubljana, dalje v celem okrajnem glavarstvu kamniškem, kranjskem in ljubljanskem (ljubljanska okolica) oproste letošnje spomladne orožne vaje. To orožno vajo bodo pa morali nadomestiti v poznejšem terminu. Seveda lahko opravi orožno vajo tudi sedaj, kdor hoče. — Ta vest naj služi tudi v pojasnilo notice, priobčene v zadnjem listu.

— **Slovenska šola v Trstu.** Čuje se, da namerava vlada sama osnovati v Trstu slovensko ljudsko šolo.

— **3. in 4. baterija topničarjev 7. polka** nastanjena dosedaj v Ljubljani, premeščeni sta v Zadovinec pri Krškem, kamor sta odpotovali danes v jutro.

— **Termin za odpoved stanovanj** se je vsled izvanrednih razmer za to četrtoletje podaljšal do 20. t. m.

— **Družbi sv. Cirila in Metoda** so od 15. marcija do 10. aprila t. l. darovali: Č. g. Alojzij Rudolf, kapelan v Trnovem pri Ilirski Bistrici 102 K; sl. načelnštvo „Posojilnice v Celji“ za l. 1895. dar. 100 K; sl. Posojilnica v Konjicah 50 K; g. Edvard Horak, trgovec v Trstu, namesto venca na grob pokojne sestre, nepozabne Marije Murnikove ob I. obletnici njene prerane smrti 40 K; g. Ivan Gruden, c. kr. davkar v p, blagajnik moške podružnice sv. Cirila in Metoda na Vrhaiki in knjigovodja ondotne posojilnice 40 K; sl. moška podružnica v Celji 46 gld. 95 kr. — 37 gld. 6 kr. je rednih podružničnih doneskov, 5 gld. 50 kr. je nabral g. dr. A. Brenčič v veselej družbi v Podvrhu 2 gld. 39 kr., bl.

Dohodninski davek se je pa 1849. leta bil začasno vpeljal in je potem začasno ostal 45 let. Ta davek deli se v tri razrede. Prvi razred se tiče dohodkov podjetij in obrtov, ki plačujejo že pridobninski davek, izimši najnižje stopinje tega davka, nadalje dohodke rudnikov in fužin in dohodke najemnikov od najemnin. V drugi razred so uvrstili dohodki iz del in služeb, katere niso podvržene pridobninskemu davku, potem letni dohodki prekrbnin in življenskih zavarovalnic. Po tretjem razredu so obdačeni dohodki obresti od posojil, letni dohodki, kateri se zmatrajo kot obresti naloženega kapitala, dohodki hranilnic, oskrbovalnic in vzajemnih zavarovalnic.

Obrtniki, kateri niso uvrščeni v najnižje vrste, plačujejo torej sedaj pridobninski in dohodninski davek. Znašati bi moral 5 % čistega dohodka, v resnici pa znaša vkupe z raznimi prikladami 8 5 do 10 % čistega dobička. Če pa podjetje nima čistega dobička, se pa mora najmanj jedno tretjino svote pridobninskega davka dohodninskega davka plačati. Po tretjem razredu se bi moral plačevati davek od rent po 10 %, a tu je pa toliko izjem, da se ta davek le redkokdaj plačuje.

Davčna reforma je potrebna, ker sedanja vredba davkov ni več času primerna. Ž njo se pa ne mislijo v prvi vrsti povišati državni dohodki, temveč le bremena pravičnejše razdeliti. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VIII.

(Dalje.)

Vendar je naliv bil tako velik, da je 1866. leta Kalifornija že imela 40.000 prebivalcev, in ves breg Tihiega morja okolu pol milijona, razen dragocenih kovin, začelo se izvažati žito in razni drugi kmetijski pridelki v taci razmerah, da so vzhodne države začele spoznavati, da je neobhodno potrebno direktnega in zanesljivega občevanja z novim trgoviščem za tovarniške izdelke. Glasneje in glasneje jeli so se oglašati glasovi za državno pomoč prvi železnici, katera pojde preko puščave in gora ter zveže vzhod z novimi zapadnimi deželami. Kongres se je začel baviti s tem vprašanjem še v začetku sedemdesetih let, z velikimi težavami in pod pokritjem oroženih oddelkov redne vojne z generalom Shermanom načelu se je bila odprla prva železnica, ki gre skozi države Nebraska, teritorij Utak, Idaho, Nevada in Kalifornijo in veže pristanišča Atlantskega oceana. Kakih deset let je bila ta proga jedina in se je vzdrževala le z znatnimi letnimi državnimi podporami.

Stroški so bili tako veliki, da se je dolgo mislilo, da ne bode mogoče te proge premeniti v izključno zasebno podjetje. Prva podpora z zemljišči in denarjem in letne podpore za to železnico so bile mnogo let močno orodje v rokah demokratičnih politikanov zveze za na-

pade proti republikanski stranki. Fakta in številke so se pačile in zavijale do skrajnosti in naposled je posebna kongresna komisija preiskavala vse denarne in druge odnošaje zvezne vlade z družbo te železnice. Ni nobene dvojbe, da je del podpore, če tudi neznaten, bil ukraden. Prva podpora se je tudi tako naglo izgubil, da je ostal le majhen sled v blagajnici družbe. Vzlic vsem napadom nekaterih članov komisije se je pokazalo, da bi železnica ne bila nikdar mogla delati brez državne pomoči, in da je brez dvombe velike varnosti za deželo, zlasti za zvezno vlado, posebno za prevažanje pošte in vojakov, živeža in drugih potrebščin za vojno. (Dalje sledi.)

Novice.

— **Osobne vesti.** Profesor na drž. gimnaziji v Pulji g. Anton Činivec je imenovan profesorjem na c. kr. učiteljski v Ljubljani. — Gosp. dr. Martin Travner, sodni pristav v Ljubljani, imenovan je državnega pravdnika namestnikom v Novem Mestu. Sodni pristav gosp. dr. Alfred Schmid v Celji je imenovan državnega pravdnika namestnikom v Ljubljani.

— **Častnima članoma** je imenoval „Wiener Volksküchenverein“ g. dež. predsednika barona Heina in njegovo soprogo gospo Olgo baronico Heinovo v zahvalo za njiju osobno prizadevanje, s katerim sta požrtvovalno podpirala tega društva pomožno akcijo v Ljubljani.

— **Spokorna procesija ljubljanskega mesta za odvrnitev šibe potresa.** Prevzvišeni gospod knezoškof ljubljanski razpošilja oč. mestnim župnim uradom in mestni duhovščini ljubljanski ukaz, v katerem naznanja, da je sklenil Bogu v zahvalo, da nas ni zadela še hujša nesreča vsled potresa, uvesti za vse čase na velikonočno nedeljo popoldne slovesno procesijo z Najsvetejšim iz stolne cerkve k jedni iz med ljubljanskih cerkva. Za letos pa odreja Prevzvišeni, da se bode vršila spokornilna procesija v nedeljo dne 12. t. m. popoldne ob 3. uri iz stolne cerkve h kapelici Matere Božje poleg sv. Petra cerkve.

† **Janez Mesar** deželni poslanec in župnik v Šmartnem pri Kranji je umrl dne 3. maja t. l. v 64. letu svoje starosti. Pokojnik si je kot svojedobni župnik v Bohinjski Bistrici pridobil za Bohinj neveljivih zaslug v gospodarskem oziru. Njegova zasluga je početek in povzdiga sirarstva v Bohinji. V znak hvaležnosti in priljubljenosti so ga ondotne kmečke občine volile dež. poslancem. Umrli je bil obče čislani duhovnik in vrl. narodnjak stare garde. Veličasten sprevoz v Šmartnem dne 7. t. m. je jasno pričal o spoštovanji, katero je pokojnik povsod užival. Naj v miru počiva!

— **Samo-slovenski ulični napisi v Ljubljani.** Upravno sodišče je dne 8. t. m. pritožbo mestne občine ljubljanske zoper prepoved dež. odbora glede javnih napisov zavrglo. Upravno sodišče pravi, da so hišni posestniki imeli pravico, pritožiti se na dež. odbor, ker je sklep glede javnih napisov tangiral njih materialne interese, dež. odbor pa je bil opravičen izdati prepoved, ker gre tu za stvar samostojnega delokroga občinskega sveta. Konečno je sodišče odklonilo izreči se tudi v meritornem oziru.

— **Vodstvo južne železnice** je dovolilo v Ljubljani poslujočim uradnikom in ostalemu osebju draginjske podpore v skupnem znesku 16.000 gld.

— **Porotne obravnave** druge letošnje sesije, ki bi se bile vršiti pri deželni sodišči v Ljubljani, vršile se bodo vsled potresa pri okrožnem sodišču v Novem mestu. Obravnave v Novem mestu se začasno dne 13. t. m.

kapitalov plačevati bi bili sicer morali dohodninski davek, a večini državnih papirjev je zagotovljeno oproščenje davka, in zatorej ni bilo obdavčenje mogoče. Poleg tega pa davčne oblasti za take ljudi niso mogle izvedeti. Sedaj bodo pa taki ljudje morali plačevati osebni davek. Napovedati bodo morali svoje dohodke in bodo davčne cenilne komisije jim odločile davek.

Delniške družbe, zavarovalnice itd. sedaj plačujejo pridobninski in dohodninski davek, v bodoče bodo plačevale le jeden davek, ki se bode odločil po čistem dohodku. Če ne bode imelo podjetje čistega dohodka, se bode naložil majhen davek na kapital, ki je vložen v podjetje. Tistim zavodom, ki imajo le človekoljuben namen, in ne merijo na dobiček, se bodo dovoljevale olajšave od davka ali pa celo oprostitve.

Osebni davek, ki se vpelje se bode začel za navadne ljudi pri dohodkih s 600, za uradnike pri dohodkih s 630 gld. in se bode pri višjih dohodkih odmerjal po višji ceni. Tisti, ki ima 600 gld. dohodka bode plačeval od vsacih 100 gld. dohodkov 60 kr., tisti pa, ki ima 4200 gld. dohodkov, bode plačeval od vsacih 100 gld. 2 gld. 70 kr. in tisti, ki ima 48.000 gld. dohodka, bode plačeval od vsacih 100 gld. 3 gld. 90 kr. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VIII.

(Dalje.)

Vojsk z Indijanci v severozapadnih teritorijah in v ameriški puščavi, v sedem- in osemdesetih letih, bi ne bilo mogoče brez te železnice. Naposled se je pa pokazalo, da je bil popolnoma neopravičen strah, da bi železnica ne mogla plačati dolgov. Že 1880. leta se je prebivalstvo v okoliših te železnice namnožilo na poldrugi milijon. Železnica ni le izplačevala tekočih stroškov, temveč je plačevala tudi državi dolg in dala povod grajenju drugim dopolnjujočim progam. V osemdesetih letih so štiri nove železnice se zgradile čez ameriški kontinent od Atlantskega oceana do Tihega morja. Sedaj veže pet železnic Atlantski ocean s pristanišči Tihega morja in kolikor se more soditi po letnih računih se pri vseh izplačujejo stroški in še delničarji dobivajo dividende. Prebivalstvo v njih okoliših se je še pomnožilo nad tri milijone in se hitreje množi, kakor drugod v Zjedinjenih državah.

Izhodne točke prekokontinentalnega prevoza v našem času je mesto El-Paso na meji Teksasa in Meksike, Albuquerque na teritoriji Nove Mehike, Denver v Kolorodu, Salt-Lake, City, Utaku, Cheyenne, Wyoming, Fogo v Severni Dakoti in Winnipeg v britanski pokrajini Ma-

nitobi. Od Atlantskega obrežja do teh krajev more potnik izbrati kakeršno koli iz nekaj desetih železnic, ki se zjedinja v teh točkah, dalje na zapad pa mora potovati po jedno petih prekokontinentalnih prog. Najsevernejša je kanadska tihooceanska železnica (Canadian Pacific R. R.) ki se začneja v Winnipegu in vodi do mest Viktorija in Vancouver, ob zalivu Vancouver ob Tihem morji. Ta železnica je dodelana in odprta še le pred štirimi leti in v finančnem oziru stoji skoro bolje kot njene starejše ameriške tekmovalke vsled razmerne premosti in kratkosti proge, jako rodovitne zemlje, obilnosti lesa, kožu-hovine in rudnin v ozemlju, ki k njej pripada, in vsled prevladanja angleškega trgovskega brodovja na Tihem morji. Ko se je odprla ta železnica, sta dve tretjini prekokontinentalne prevozne trgovine Zjedinjenih držav in Evrope s Kitajem, Japonske, otoki Tihega morja in celo z Avstralijo za zmiraj prišli v roke te proge, posebno vsled obilnih podpor angleške države jadernicam in zlasti parobrodom Tihega morja. Mesta Winnipeg, Victoria in Vancouver, izhodne točke so čarovno naraščale. Zemlja se hitro naseljuje, zlasti z izseljenci iz severne angleške Kanade, kjer so nestrpeljivost in razpori krajnih strank se poslednja leta močno poostrila in prete, da pride do popolnega razpora. Mnogobrojne stranske železnice grade se slednje leto, vedno dalje prodirajoč na sever po jako rodovitnih, mnogobrojnih dolinah severne Kanade, in glavna proga že sedaj težko zmaga množino blaga, katero mora prepeljavati in katera narašča slednje leto.

Najsevernejša iz prekokontinentalnih železnic, severna tihomorska železnica (Northern Pacific R. R.) se začneja s tremi ločenimi progami, jedno iz Čikaga, drugo iz Dulutha, najzapadnejšega pristanišča Gorenjega jezera in tretja iz Winnipega, v pokrajini Manitoba. Ta proga drži skozi države Wisconsin, Minnesoto, Severno Dakoto, Montano in Ohio in se končuje v državi Washington s pristaniščama Seattle in Tacota ob Pugetsundesu in v državi Oregon s pristaniščem Portland ob reki Kolumbii. Ta železnica preseče na mejah Minnesote in Severne Dakote dolino Severne Rudeče Reke (Red River of the North), v kateri ima mnogobrojne postranske proge in katera dandanes velja za žitnico Zjedinjenih držav; po kakovosti in množini pšenice, stoji gotovo na čelu vseh drugih delov Zjedinjenih držav. Države Minnesota, Severna Dakota in Montana se hitro naseljujejo. Prebivalstvo se je v njih minolo desetletje podvojilo, posebno ker se je priselilo mnogo nemških in škandinavskih poljedelcev, in pšenice se slednje leto več pridelala. Velikanske kmetije z desetisoči akri obdelane zemlje, s parnimi plugi in z vsemi najnovejšimi poljedelskimi stroji so ob ti progi. Imel sem priložnost nekatere ogledati in se seznaniti s podrobnostmi in stroški pridelovanja, in mogel nisem razumeti, kako da ruska pšenica uspešno tekmuje z ameriško, in kje je tajnost tega, da še vedno zavzemlje važno mesto v svetni trgovini? V nedragem delu ali pa stalnih zgubah poljedelca, ki se pa pokrivajo iz drugih virov.

Poslednje leto je pridelovanje pšenice storilo znaten korak dalje, ker se je učenilo prevažanje, ko se je zboljšala vožnja po Velicah jezerih in kanalih, ki jih vežejo z Atlantskim morjem, vsled prekopenja Wellandskega kanala mej jezeri Erie in Ontario in odstranjenja pragov v reki sv. Lorenca, se ogromne množine pšenice privaja z neizmernih polj Dakote po severni tihomorski železnici v pristanišči Čikago in Duluth in se z jednim samim prekladanjem na kitom podobne parnike (whaleback steamers) prevažajo v pristanišča Evrope in vsega sveta. Mesto Duluth in njegov sosed Superios, katerega od njega loči le mala rečica, sta poslednji desetletji izrasli iz majhnih vasic v mesti po 60.000 prebivalcev in prekosili Čikago v izvažanju pšenice. Mesto Detroit v michiganski državi ob prelivu, ki veže Huronske in Eriesko jezero, v katerem so obvezani vpisati se vse ladije, ki vozijo ob Velicah jezerih, je poslednje leto preseglo po številu ladij in po prevažanem blagu London in Liverpool.

(Dalje sledi.)

Novice.

— Cesar je podelil kranjskemu deželnemu predsedniku baronu Viktorju Heinu red železne krone II. vrste.

— Presvitli cesar peljal se je na Dunaj preko Ljubljane iz Pulja, kjer je prisustoval slovesnemu blagoslovljenju ladije „Monarh“ v soboto dne 11. maja t. l. ob 8 uri zvečer. Na južnem kolodvoru pričakovali so Nj. Veličanstvo civilni, duhovski in vojaški dostojanstveniki, vendar Nj. Veličanstvo se je podal že k počitku in torej ni bil videti. Ob kolodvoru zbrane so bile nebrojne množice ljudstva, ki so najsrčneje pozdravljale mimogredoči dvorni vlak, zahvaljevaje se še enkrat najglobokeje svojemu predobremu in premilostnemu vladarju za preveliko dobroto, katero je skazal nesrečnemu ljubljanskemu mestu s tem, da je dne 8. maja počastil s svojim posetom in je okrepil v upanju na srečnejše bodočnost.

— Pokorilna in prosilna procesija, ki se je po ukazu našega prevzvišenega g. knezoškota vršila dne 12. t. m. iz vseh ljubljanskih župnij h kapelici Matere Božje ob Šent-peterski cerkvi, bila je velikanska. Udeležile so se je nebrojne množice ljudstva, da izprosijo Marijo za pripomoč odvrnitve šibe potresa in da ob ednem zahvalijo Boga, da jih je obvaroval večje nesreče.

— Sv. birma o Binkošti. Preč knezoškofijstvo nazonanja da se bo kakor navadno tudi letos v Ljubljani delil ta sv. zakrament.

— Sneg. Raznim izvanrednostim, katere nam je narava letos že nudila, pridružil se je včeraj nenavaden vremenski majnikov dan. Po veliki nevihti v jutro snežilo je prav pošteno in le bati se je, da je ta nebodigatreba napravil po višje ležečih krajih prav znatno škodo.

— Deželni zbor kranjski se baje snide prve dni prihodnjega meseca, da se posvetuje o pomožni akciji za kraje, prizadete po potresu, da sklepa o zgradbi deželnega dvorca in o novem stavbinskem redu za stolno mesto Ljubljano.

— Šole v Ljubljani. Deželni šolski svet bavi se je v svoji včerajšnji seji z ljubljanskimi šolami, katere vse so vsled potresa zaprte in vkrenil nastopno: Maturanti višje gimnazije, realke in moškega in ženskega učiteljišča se skličejo, da dovrše zrelostne izpite; vsi ostali učenci se klasifikujejo na podlagi dosedanjih uspehov in dajo se spričevala vsem onim, ki imajo ugodni učni uspeh, tisti pa, ki imajo slabši učni uspeh, se skličejo v času od 15. do 30. julija, da naredo

skušnje. Sklenilo se je tudi sklicati učence vseh razredov ljudskih šol, ki so večinoma iz Ljubljane.

— »Glasbena Matica« v Ljubljani sklicuje na soboto dne 25. maja ob 6. uri zvečer v prostore ljubljanske čitalnice izvanredni občni zbor, pri katerem se bode potrebno ukrenilo glede stavbe „Glasbenega doma“. Kakor znano, je potres tako poškodoval društveno hišo, da jo je treba podreti in je treba torej skrbeti za nove prostore.

— »Dramatičnega društva« občni zbor bode v soboto dne 25. t. m. ob 7. uri zvečer v prostorih narodne čitalnice.

— 500 gld. podpore je dovolilo poljedelsko ministerstvo c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani za pridelovanje lanu.

— Deželnim brambovcem, stanujočim v Ljubljani in v političnih okrajih ljubljanske okolice, Kranj in Kamnik, se je dovolila ista ugodnost kakor drugim vojaškim rezervistom, da so pomladanskih letošnjih vaj odvezani.

— Nov poštni urad pričel je dne 16. t. m. poslovati v Selcah nad Škofjokloko.

— Župnija Dobrnič izločila se je iz dekanije Trebnje in priklopila dekaniji Žužemperk.

— Mrtvo truplo okolo 12 let starega dekleta našli so te dni na Savskem obrežju pri Jevnici blizu Kresnic. Identite utopljenke niso mogli konstatovati.

Potres.

Pastirski list o priliki odtresa je izdal eksc. knezoškof ljubljanski. V drugem delu določa se za vse čase: prvič, da se bode hodilo vsako leto veliko nedeljo popoldne v slovesnem sprevodu z Najsvetejšim iz tukajšnje stoletnice k jedni izmej ljubljanskih cerkvá; drugič, da se ustanovi petero svetih maš, ki se bodo služile vsako leto: jedna dne 15. aprila, druga v god varstva sv. Jožefa, (tretjo nedeljo po veliki noči,) tretja v čast sv. Frančišku Borgiji 10. ali 16. oktobra, četrta v čast sv. Alešu 17. julija in peta v čast sv. Emigdiju 8. avgusta. Te maše se bodo opravljale za sedaj v stolnici, pozneje pa v cerkvi, katera se ima sezidati v Ljubljani sv. Jožefu na čast. Tretjič želi, da bi se v tej cerkvi imenovanim trem svetnikom kot posebnim zavetnikom zoper potres postavil poseben oltar ali posebne podobe na kakem drugem oltarju. Za ustanovo večnih maš in za zadnji namen se priporoča višji pastir darežljivosti vernikov. Osobito pa prosi darov za hiše božje, katere so po potresu poškodovane, češ, ljubezen do Boga, vsled katere ste že doslej marsikateri grič in hrib ozaljšali s cerkvicami tako, da jednacega v tej meri in raznovrstnosti znabiti ni videti v nobeni drugi deželi naše širne Avstrije to naj vas vzpodbuja, da pomagata, kolikor morete“.

Poslopje deželne vlade bodo najbrž morali podreti, tako je poškodovano. Vlada je zaradi tega sklenila za svoje urade zgraditi večjo barako z jednim nadstropjem, ki bode stala 30.000 gld.

Povedali smo že, da je cesar nagovoril Ivana Pavločiča, železniškega čuvaja. Temu možu je potres podrl stražnico na železnico. Ker je bila tudi njegova svetilnica pod razvalinami, ni mogel dati znamenja, da naj se ustavi brzovlak, ki je imel priti. Tekel je

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VIII.

(Dalje.)

Severna tihomorska železnica sedaj prevozi več pšenice, kakor kaka druga proga v vseh Zjedinjenih državah. Če tudi je njen osnovelec, znameniti v letopisih američanske spekulacije Jay Coos bil prišel ob vse, predno je umrl in je bil njegov bankrot l. 1873. provzročil jedno najhujših in najtežjih finančnih kriz, ki je kedaj zadela Ameriko, vendar se je železnica, o kateri se je še nedavno mislilo, da ne more nikdar plačati dolgov, zadnji čas jela dajati celo male dividende. Razen povečanja pridelovanja pšenice, je železnici mnogo pomagalo k ugodni premeni, da se je osnoval ob gorenjem delu reke Missisipi „Jeelowstone National Park“, ki slednje leto privablja na desetisočev turistov iz vseh koncev Zjedinjenih držav. Ta park se je osnoval po posebnem sklepu kongresa, obsega znatno ozemlje, ki se odlikuje po prirodni lepoti in mnogih zdravilnih in vročih vrelih. V njem se je zgradilo mnogo velicnih hotelov z vsemi ugodnostmi civilizacije in je po letu natlačeno s turisti in bolniki.

Pšenica je glavno prevaževalno blago vzhodne polovice železnice, — zapadna prevaža največ živino in les. Ves srednji pas severoameriškega kontinenta, ki se začne ob meji Mehike na jugu in obsega zapadne dele države Texasa, indijanski teritorij, teritorij Arizona, Novo Mehiko in Utah, dele državo Kanzasa, Kolorado in Nevada, Wyoming, Itaha in Montane do mej angleških posestev, na severu peča se z govedarstvom in ovčarstvom v velicnih razmerah, preskrbuje ne le mesta Zjedinjenih držav z mesom, temveč ga pošilja v raznih oblikah na vse konce zemljine kroglje. Velikanske čede živine se pase ondu, kjer je pred dvajsetimi leti se še potikal bizon, ki je sedaj popolnoma izginil in je postal živalska redkost, ki se nahaja le še v oddaljenih dolinah severne Kanade. Živina se pase vse leto in se premika po letnih časih iz doline v gore in iz gora v doline. Na deset in stotisoče živine pogine slednje leto od snega in viharjev na severu in od pomanjkanja vode in krme na jugu, vendar se živinarstvo dobro izplačuje, ker ni drugih stroškov kakor za pažnjo na živino in za spravlanje na trg. Pašniki so popolnoma neomejeni, živina včasih daleč gre, in pastirji niso nikjer stalno naseljeni, temveč se preseljujejo iz kraja v kraj, kakor je paša in voda. Vsako govedo ima znamenje gospodarjevo in premenenje ali uničenje tega znamenja se zmatra za tatvino in rop in se je nedavno kaznovalo z linčanjem.

Ti pastirji so najsirovejši sloj ameriškega prebivalstva, poslednji ostanek onih bivših obmejnih ameriških pogumnežev, ki so prisvojivši ves zapad od Indijancev,

izpolnili svoje delo in jeli hitro zginjati umikajoč se mirnemu poljedelcu. V gotovih časih v letu, koder je živina v kakem kraju najbolj debela, spravljajo jo k železnicam in odpošiljajo v mesnice mestih Kanzasa-Cityja, Omake in Čikaga, kjer so največje mesne tovarne Zjedinjenih držav. Cena živine se ravna po tem, kolikor tehta živa. Živinarji se poslednji čas jako pritožujejo, da je cena živini nizka vsled trusta; člani trusta, ki obsega vse večje mesarje in mesni tovarnarje pa trdijo, da je cena živini le zaradi tega nizka, ker se je preveč redi in je slaba vsled slabih pašnikov. Najbrž imajo do neke gotove stopinje oboji prav.

Zapadna polovica države Montane in držav Washington in Oregon sedaj proizvaja ogromne množine desk raznih vrst. Jelkovi, smrekovi, jesenovi, mahahonjevi in sekveni gozdi vlečejo se v neizmerne daljave in se odlikujejo s svojo gostoto in hitro rastitelnostjo. V mnogih krajih so žage naredile železnice za privažanje brunov, in ogromno desk se izvozi slednji dan zlasti po leti. Pudget Sound, ta rokav tihega morja, ki sega daleč v kontinent, se zmatra za največje in najboljše izvozališče lesa na svetu, na stotine ladij se naklada z lesom v njegovih pristaniščih, da razvajajo na vse konca sveta. Izvozna trgovina z deskami Pudget Sound je poslednja leta dohitela in prekosila vse kraje zveze in še vedno narašča. Mesta Seattle, Tacoma in Portland, glavna pristanišča severnega dela tihomorskega obrežja in središča vse notranje in unanije trgovine, razstejo izvanredno hitro in izučevanje njih razvoja in notranje uredbe, daje ptniku najboljši pojem o silah, katere kar čarovno zidajo v Ameriki v basnoslovno kratkem času cvetoča mesta z desetimi ali stotisoči prebivalcev, ki uživajo vse najnovejše ugodnosti civilizacije.

V daljavi tri- do petsto milj na jugu od severne tihomorske železnice drži stara prekokontinentalna proga, ki se je bila zgradila s pomočjo zvezne vlade, o kateri sem že poprej govoril in je sestavljena iz dveh samostalnih prog; iz zvezne tihomorske (Union Pacific) na vzhodni in centralne tihomorske (Central Pacific) na zapadu. Nadzorstvo nad poslednjo ima sedaj južna tihomorska železnica (Southern Pacific R. R.), o kateri pozneje podrobneje spregovorim. Zvezna tihomorska železnica od mesta Chevenne, v državi Wyoming, se razdeljuje na mnogobrojne stranske panoge, ki sežejo do mnogih središč v državah Koloradu, Nebraski in Kansasu. Mesta Denver, Omaha in Kansas-City so glavni izhodni kraji na vzhodu. Ker je ta država še dosedaj najkrajši in najhitrejši pot mej San Franciskom in skoro vsemi znamenitejšimi mesti srednjih in vzhodnih držav, vsled njene premorske in osrednje lege, je še sedaj glavni pot za prekokontinentalno gibanje potnikov v Zjedinjenih državah. Čas potovanja mej San Franciskom in Novim Jorkom se krajša od leta do leta. Poslednji čas traje ta vožnja 4 dni, nekaj izrednih vlakov je še prevozilo progo že tudi v 3 1/2 dnevih. Nadejajo se, da bodo v kratkem navadni vlaki potrebovali le tri dni. Sicer pa ta proga, kakor vse prej-

šnje po zimi zlasti v februarju in marci vsled snežnih zametov in se včasih ustavi ves promet za jeden teden, štirinajst dni ali pa se še dalje. Po gorah so jako močni snežni viharji in včasih nanosijo na železnico po 20 čevljev na visoko snega. Najrazličnejše priprave stoječe mnogo denarja, rabijo se na vseh železnicah, a viharji so včasih silnejši kot vse, kar je dosedaj iznajdel človek v tem oziru in včasih je treba ustaviti se vlakom, ko jih zamete sneg mej postajami. Parni plugi, včasih po deset pri enem vlakom, ne morejo prodreti in na tisoče delavcev je treba, da odkidajo tir. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Dragocena leva. Pred palačo kitajskega cesarja v Pekingju stojita že od prastarih časov dva leva iz čistega zlata. Umevno je, da ste te dve „zverini“ neprecenljive vrednosti. Ko je prišla 1860. leta angleško-francoska vojska do Pekinga, pobarvali so Kitajci leva s sivo barvo; evropejci so si mislili, da sta kipa iz brona, ter ju pustili v miru. Ko pa so se nedavno pripravljali Japonci na pot v Peking, ukazal je kitajski cesar spraviti dragocena leva hitro v varnost. Te dni pa so ju postavili zopet na njiju staro mesto, ker je sklenjen mir, in levoma torej ne preti več nevarnost.

Ljudsko popisovanje. Na Romunskem se je nedavno vršilo ljudsko štetje v svrhu davčne kontrole. To štetje izkazuje celokupno prebivalstvo 5 406.249 duš (2.739.043 moških in 2.667.106 žensk). Po veroizpovedanju je 4.949.418 grško-vzstočnih, 154.093 katolikov in protestantov, 243.225 židov, 43.110 mohamedancev in 16.439 raznih. Čitati in pisati zna le 686.886, dočim je analfabetov 4.719.363, ali v razmerju 12,7 % : 87,3 %.

Novice.

— **Odlikovanja.** Presvitli cesar je podelil zlati zaslužni križec s krono gospej Olgi baronici Heinovi, soprogi g. c. kr. deželnega predsednika. — Podmaršal pl. Hegedüs, zapovednik 28. divizije v Ljubljani je dobil viteški križec Leopoldovega reda. — Deželnega sodišča predsedniku g. Fr. Kočvarju je presvitli cesar podelil plemstvo.

— **Čehi v Ljubljani.** V Pragi se delajo priprave za poseben vlak, ki bo vozil v binkoštnih praznikih v Ljubljano in v Postojino.

— **Papeževo pismo.** Papež Leon XIII. je izdal posebno pismo, v kateri katoličanom priporoča za binkoštna praznike posebne molitve v namen združitve vseh kristijanov z edino pravo katoliško cerkvijo.

— **Rudeči križ.** Deželno pomočno društvo Rudečega križa za Kranjsko je imelo dne 17. t. m. svoj vsled potresa odloženi občni zbor pod predsedstvom 1. podpredsednika ces. svetnika Ivana Murnika. V svojem nagovoru se spominja predsednik smrti Nj. c. in. kr. visokosti presvitlih nadvojvod Viljema in Albrehta, ter poroča o delovanju društva leta 1894. kakor tudi o delovanju istega in avstrijske družbe Rudečega križa povodom potresne katastrofe v Ljubljani. Posebno poudarja zadnjo navzočnost Nj. Veličastva presvetlega cesarja Franca Jožefa I., ki je v tej žalostni priliki s svojim prihodom v Ljubljano uprav osrečil in osrečil bedno prebivalstvo in omenja, da je Njega Veličanstvo blagovolilo Rudečemu križu za dosedaj storjeno najmilostiveje izraziti zahvalo in priznanje.

Zvezno vodstvo je na prošnjo društvenega predsedništva 25 barak za deželno bolnico odločilo. Doslej jih je došlo 24 in se je društvo Rudečega križa izročilo deželni bolnici v porabo. Društvo mora zahvaliti v prvi vrsti za ta človekoljuben čin zveznega predsednika prevzvišenega grofa Falkenhayna, ki je tudi z zveznim tajnikom dvakrat v Ljubljano prišel, da pospešuje društveno pomočno delovanje. Društvo Rudečega križa je dalo oskrbništvu deželne bolnice proti naknadnemu odobrenju zveznega vodstva vozove za prepeljavanje bolnikov; in slednje je bolnici tudi prepustilo 25 zabojev za prevažanje jedil in 5 kopelnih oprav. Poročilo in računski zaključek za leto 1894. se brez razgovora odobrita. Kranjska hranilnica je darovala 300 gld. za društvene namene. Društvo je štelu koncem leta 1894. 3 častne, 220 rednih in 3 podporne člane. Društveno premoženje znaša 12.896 gld. 57 kr. v gotovini in 550 gld. v vrednostnih papirjih. Za poškodovance po potresu je društvo Rudečega križa za Kranjsko dalo 1400 gld. Podružnice štejejo 545 udov in imajo 5608 gld. 52 kr. premoženja. Občni zbor izrekel je zahvalo zveznemu vodstvu in njega predsedniku prevzvišenemu grofu Falkenhaynu ter ob enem predsednika pooblastil, da to zahvalo zveznemu zboru na primeren način naznani. Nadalje se izreka zahvala kranjskemu deželnemu zboru, kranjski hranilnici in vsem onim, ki blagodejno podpirajo društvo. Ko je na predlog g. Kleina občni zbor izrekel končno še zahvalo prvemu podpredsedniku Ivanu Murniku za njega trudoljubivo požrtvovalno delovanje, je predsednik zborovanje zaključil.

— **Iz Novakov na Goriškem** se nam poroča z dne 21. maja. Res prav krasen je bil pogled po sadnih vrtovih zadnje dni, ko je bilo drevje posuto s cvetovi, kakor bi je sneg pobelil. Dne 14. t. m. pa so med gromenjem jela padati ledena zrna, ta uničila bujno cvetje, posebno hudo je toča poklestila drevje v Leskovici. Za tem prišel je sneg, sedaj pa dan na dan dež preti uničiti še ono malo cvetja, kar ga je ostalo. — Čebele so letos dobre, prvi roj je vzletel 15. t. m. — Sunljeji potresa se tudi pri nas še vedno ponavljajo, toda brez vsake škode. — Vikarijat Novake postal je sedaj samostojna župnija; pri cerkvi sv. Tomaža se sedaj prenavlja stranski oltar sv. Florijana, dela domači mojster g. Kokelj. — Zadnji dan majnika bode shod pri romarski cerkvi Marije presv. srca v Davči nad Železniki, to bodi naznanjeno onim, ki morebiti ne vedo, ker pričakovati je obilne vdeležbe sv. maše ob 10. uri. Novaški.

— **Ustrelil se je** dne 20. maja v kaznilnici na ljubljanskem gradu 23letni pomožni paznik Valentin Jankovič, rodом iz Kamnika.

Potres.

Knezoškofijstvo ljubljansko je vsled potresa podaljšalo rok za velikonočno spoved do konca prihodnjega meseca.

Glasom komisijskih zapisnikov morajo se nadalje podreti: hiša Elizabete Kuhar v Merosodnih ulicah št. 1 (takoj), hiša Frančiške Sterle na Žabjaku št. 2 (takoj); hiša Josipa Koutny v Hilšerjevih ulicah št. 6, trakt na ulico pri Filipa Supančiča hiši na Rimski cesti št. 16, pri „Glasbene Matice“ hiši št. 8 v Gospodskih ulicah tudi trakt na ulico (ker je hiša tudi vsled poznejših potresov znatno trpela), vodni trakt, eventualno celo poslopje pri hiši Fr. Bahovca ml. v Trubarjevih ulicah št. 1, prizidani hlev Tomčevih dedičev v Trnovskih ulicah št. 2, trakt na dvorišči pri Josipa Lokarja hiši v Hilšerjevih ulicah št. 1.

pridejo v poštev zlasti pisatelji, umetniki, zdravniki, živinozdravniki, babice in osebe, ki dajo zasebni pouk, nadalje tobačni trafikantje, prodajalci kolekov, poštarji in loterijski kolektantje.

Za prvi in drugi razred pridobninskega davka se bodo napravili pridobninski davčni okraji, ki se bodo jemali z okoliši trgovinskih zbornic. Finančni minister bode smel iz več okolišev trgovskih zbornic jedne dežele narediti jeden davčni okoliš, a smel bode pa tudi okoliš kake trgovske zbornice razdeliti v več okolišev. Za prvi in drugi razred pridobninskega davka bodo davčni okoliši mesta, ki imajo nad 20.000 prebivalcev in pa sedanji politični okraji. Mesta, ki imajo svoje statute, a nimajo 20.000 prebivalcev, se uvrste v okoliš političnega okraja njih okolice. Tudi v tem oziru bode finančni minister smel ukreniti kake premembe.

Davkoplačevalci vsacega razreda v kakem davčnem okoliši bodo davčne družbe. Finančni minister bode pa vendar smel, kolikor bode šlo za obdačence 1. in 2. razreda, gotove vrste obdavčenih podjetij istega davčnega razreda v istem trgovsko-zborničnem okoliši združiti v posebne davčne družbe. Obdavčence uvrste v družbe davčna oblastva I. instance. Proti temu uvrščenju se bode mogoče pritožiti na deželno finančno oblastvo.

Za vsako davčno družbo se bode imenovala posebna pridobninskodavčna komisija. Predsednika in podpredsednika tem komisijam bode imenoval finančni minister. Tudi bode finančni minister smel koga imenovati za predsednika več takim komisijam. Polovico članov finančne komisije bode imenoval finančni minister, druge bodo pa volili davkoplačevalci. Finančni minister bode tudi določil, koliko članov naj ima vsaka komisija.

Za vsako deželo bode še posebna komisija. Ta komisija bode imela odločevati o pritožbah proti odmerjenju davkov po prvi komisiji. Poleg tega bode deželna komisija smela povedati svoje mnenje in staviti predloge, kako naj se razdeli davek na posamične davčne družbe. Število članov deželne komisije določil bode finančni minister. Polovico njenih članov bode imenoval finančni minister, drugo polovico, bode pa volil deželni zbor iz mej oseb, ki morajo pridobitninski davek plačevati in sicer kolikor je moč jednako število iz vseh štirih davčnih razredov. Predsednika in njegovega namestnika imenuje finančni minister.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Gniloba trtnih korenin. Ta bolezen se prikazuje v vinogradih, ki imajo vlažno prst. Prof. J. Dufour priporoča kot sredstvo proti tej bolezni modro galico. Hudo napadene trte naj se izrujejo, in kraj, kjer so stale, naj se očisti korenin in namoči z galičino raztopljino. Manj poškodovane trte naj se polivajo s tako raztopljino in zemlja okrog njih. Vspeh se pa doseže še le drugo leto.

Odstavljanje žrebet. Če žrebe zgubi prvo dlako in začne dobivati na glavi, vratu, plečih, in po stegnih svetlo in gladko dlako, se brez skrbi odstavi. To se pa more zgoditi polagoma in se tem lažje zgodi, če se žrebe že poprej ločeno

od kobile privaja ovsu. Sprva naj se žrebe in kobile ločita za nekaj ur in potem vedno dalje, dokler se ne odvadita. Žrebe, ko se loči od kobile, katera gre na delo, naj se dene v tak kraj, da se ne poškoduje, ker bode z vsemi silami h kobilici sililo. Pri tem se zelo segreje in se mu ne sme dati precej vode.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VIII.

(Dalje.)

Osredna tihomorska železnica, ki je zapadna polovica te proge, se v San Francisku razdvojuje, jedna proga gre na sever do Portlanda v Oregon, druga na jug do mesta Los Angelesa, kjer se združuje z južnotihomorsko železnico, katera jo nadzoruje, kakor sem že višje omenil, in je tako jedina železniška sistema za vse tihomorsko obrežje na jug od Portlanda in na sever od Los Angelesa, v daljavi več nego tisoč angleških milj. Mnogobrojne proge drže od nje na vse strani, vežoč na jedni strani primorska mesta in poljedelske kraje zapadnega dela, na drugi strani doline Skalnih gorâ in njih mnogobrojne rudnike z glavno progo. Ves južni Oregon in vsa Kalifornija izvzemši Los Angeles in pripadajoče mu ozemlje na krajnem južnem konci države, je v rokah te sisteme, ta sistema tlači z vseh strani ogromno trgovino San Franciska, in vsled tega, da so vsi dohodi k temu mestu v rokah južne tihomorske železnice, je jako dvomljivo, da bi se v bližnji bodočnosti razmere zboljšale. Kakor je znano je San Franciska na dolgem in ozkem polotoku, katerega loči od kontinenta morski zaliv, ki je njega pristanišče.

Južna tihomorska železnica ima v rokah ne le vso zemljino žrino, temveč tudi vse obrežje tega zaliva, tako da nobena druga železnica ne more v mesto brez njenega dovoljenja. Pokupila je zemljo, ko je bila še po ceni, a sedaj se je pa tako neizrečeno podražila, da bode razlaščenje pravice na to pot stalo nečuvane svote in vsaj dosedaj so se ustrašile tega razlaščenja vse družbe, ki bi rade prišle v San Francisko z vzhoda; lažje je zgraditi celo novo prekokontinentalno železnico do Denvera ali Sault Lac Cityja, poltisoč milj po gorah in puščavah, kakor pa priti v San Francisko in vsled tega je naraščanje tega mesta poslednji čas se jako zakasnilo. Če tudi ima San Francisko izvrstno zemljepisno lego in pristanišče, ki se ne da z drugim primerjati, vendar Portland na severu in Los Angeles na jugu gotovo počasi ali gotovo nase potegneta jedno za drugo vse panoge njega trgovine in obrtnije in razmerno hitreje naraščata, kakor San Francisko.

Začenjajoč se z mnogobrojnimi panogami v državah Texasa, Arkanzasa, Illinois, Missourija, Iowe, Kanzasa, Nebraske in Kolorada je najznameniteja po številu izkoriščenih milj (9316 milj v začetku 1892. leta) železnična

sistema Zjedinjenih držav — Atchison, Topeka et Santa Fe, El Pasa na meji Texasa in Mehike, Galveston na meji Mehikanskega zaliva na jugu, Chicago in Sant Louis na vzhod, Omaha, Denver in Sault-Lac Cityu na severu — vsa ta trgovska in obrtna središča so izhodne točke te mnogomiljske sisteme zedinjajoč se v mestu Albuquerque, v ozemlju Nove Mehike, odkoder se prav za prav začena prekokontinentalna proga te sisteme, ki preseza ozemlje Novo Mehiko in Arizono in se končava v državi Kaliforniji z nekolikimi panogami, držečimi od mesta Los Angelesa k raznim južnim pristaniščem, semtertja jako neznatnim, kajti južna Kalifornija je dosedaj še dežela popolnoma nova, ki se je še le poslednje desetletje jela naseljevati.

Od mesta Albuquerque do izhodnih točk je bila ta proga dodelana pred desetimi leti, pod imenom tihomorske železnice (Atlantic et Pacific R. R.), in se je nedavno združila z A. T. et C. sistemo, kajti brez zveze na vzhod ni mogla samostojno izhajati. Poldrugi tisoč milj drže po pravih puščavah Nove Mehike, Arizone in Vzhodni Kalifornije, in če tudi ni na potu gorskih hrbtov in snežnih zametov, s katerimi se bore severne proge, vendar njena vršba ni ceneja, kajti ohranjenje pota po popolnih puščavah, ki na cele stotine milj nimajo nobenega prebivalstva in zlasti preskrbljenje vlakov z vodo stane mnogo denarja. Velika ameriška puščava, ki obsega osrednjo višavo vseh Zjedinjenih držav se vzdiguje po pet do šest tisoč čevljev nad morjem, je valovita planjava, katero presekavajo na vse strani gorski hrbti, rastlinstvo na njej je jako neznatno, ima jako malo zelo drug od drugega oddaljenih potokov, kateri se pogostoma zgubljajo v pesku in se po letu popolnoma posuše. Zemlja je na videz jako nevabljava, rudečkast ali pa rumenkast pesek, ali je jako rodovitna, ako je mogoče pravilno namakanje, in je zatorej namakanje vseh mogočih vrst glavna skrb ne le mnogih prebivalcev, temveč tudi železniških in rudniških družeb, vlad posamičnih držav in teritorij, pa tudi zvezne vlade. Že nekaj let je, kar je izdal kongres poseben zakon o „puščavah“ (arid lands), zakon, po katerem vsaka družba ali zasebne osebe dobe v popolno last, brez vsakega plačila vso pusto zemljo, katero umetnim potom toliko zboljšajo, da je za obdelovanje.

Na stotine milijonov akrov zemlje ima vlada v veliki ameriški puščavi in vsa ta zemlja spada pod ta zakon. Tukaj naj omenim, da imajo tudi tak zakon za osuševanje barij v mnogih južnih državah. Društvo Disstona v Floridi si je pridobilo dva milijona akrov zemlje, zasadilo si je s sladornim trstom in sedaj ima jedno največjih sladornih tovarn v Zjedinjenih državah. Tak zakon velja tudi za severne brezgozdne planjave, kjer vsakdo dobi zemljo v last, če jo zasadi z lesom, a le s to omejitvijo, da nikdo ne more zasaditi več kakor 160 akrov, v tem, ko ni nobene meje v namakanji puščav in osuševanju barij, vsa zemlja postane lastnina tistega, ki jo namoči ali pa osuši.

Zemlja v puščavi brez namakanja ni prav nič

vredna; s pravilnim namakanjem pa dobi naravnost čudovito vrednost, pogosto do 500 dolarjev aker, zaradi tega se vsak neznatni potok okoristi do poslednje mogočnosti. V mnogih krajih kopljejo z velikimi stroški arzezijske vodnjake, napeljavajo v železnih ceveh od gorskih studencev vodo v doline po več milj daleč. Poslednji čas so angleški kapitalisti obračali posebno pozornost na Novo Mehiko in Arizono. Nekaj družeb je z ogromnimi glavnicami zgradilo nekaj velikanskih zgradb, stoječih več milijonov, ki so napeljale reke v umetna stranišča, to je cela jezera, iz katerih potem ob suši pravilno namakajo zemlje. Od uveljavljenja omenjenega zakona se je 18 milijonov dolarjev na ta način odvzelo puščavi in spremenilo v obdelano zemljo.

Blesteči primer vspehov namakanja je mestece Eddy v jugovzhodnem delu Nove Mehike. Pred petimi leti je vsa pokrajina bila gola puščava; potujočemu Jankeemu s slabimi plučmi je ugajala pokrajina, ki je bila posebno koristna njegovemu zdravju, in sklenil je poskusiti zadržati mali gorski potok. Imel je denar in sodruge z denarja — poskus se je posrečil, podnebje pokazalo posebno ugodno za jetične; zgradila se je 160 milj dolga železnica, da se zveže to zakotje s civilizovanim svetom, in čez pet let so dobili cvetočo občino s 30.000 prebivalci, z razkošnimi sadnimi vrtovi in vinogradi, hitro narastajoče, in s tako sijajno bodočnostjo, da je znani železničar Jay Gould minolo zimo kupil železnico — in ta mož ne kupi, kar ne obeta velicega dobička.

Poučni in zabavni drobiž.

Ženska gimnazija v Levovu. „Nowa Reforma“ javlja, da je dobrotnica K. v Varšavi darovala svoto 30.000 rubljev za osnovo poljskega gimnazija za ženske, ki naj se odpre v Levovu. Vsled te znatne pomoči odpre se ta zavod menda že početkom prihodnjega šolskega leta.

Nemški in francoski učenjaki se zadnji čas vidno zbližujejo. Pariška akademija napisov in lepil znanosti je te dni imenovala berlinskega profesorja Mommsena svojim članom. Sploh se v Franciji opaža nemški vpliv v znanosti in umetnosti.

Novice.

— **Nadvojvoda Evgen**, načelnik nemškega viteškega reda, prisedši iz Celovca preko Ljubelja, Tržiča in Kranja dne 29. maja v Ljubljano, ogledal si je tu posestva komende nemškega viteškega reda in vsled potresa porušeno mesto, potem pa se je odpeljal v Metliko, kjer ima viteški red tudi svoja posestva.

— **Šestdesetletni rojstni dan** slavil je dne 29. maja narodni prvoboritelj tržaških Slovencev gosp. Ivan Nabergoj. Neumornega jubilarja naj Vsemogočni ohrani še mnogo let v prid tlačenim tržaškim Slovincem!

— **Pri občinskih volitvah ljubljanskih**, vršečih se te dni na podlagi kompromisa obeh slovenskih strank izvoljeni so bili v tretjem razredu: Ant. Klein, hišni posestnik in lastnik tiskarne, Jož. Kozak, mesar in hišni posestnik in Andr. Kalan, stolni vikar; v drugem razredu: dr. Danilo Majaron, odvetnik, Ivan Šubic, c. kr. ravnatelj obrtnih strokovnih šol, Andr. Se-

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VIII.

(Dalje.)

Čitatelj sam more sklepati brez moje pomoči, kako rodovitna mora biti dežela in odločnost prebivalstva, da je bilo treba takih stroškov in da se železnice izplačujejo. Če vzhodne države s svojimi potovalci pripomorejo k temu do neke mere, je pa na drugi strani pomisliti, da se trgovina in obrt tega okoliša poslužuje Tihega morja kot sredstva za občevanje mej seboj in ostalim svetom in ta dva faktorja napravljata ravnotežje drug z drugim, in lahko rečemo, ne da bi se dosti zmotili, da železnice vzdržuje krajno prebivalstvo. Prebivalstvo pa še samo odločno trdi, da zanje ne zadoščajo več sedanja občila, in da njega razvoj jako zadržuje pomanjkanje nedragih občil z vzhodnimi državami in Evropo in si jako prizadeva, da se poprej izvrši nikoragviški prekop, to velikansko podjetje, ki ima zameniti ustavljeno delo popolnoma propale francoske družbe za zgradbo panamskega prekopa.

IX.

Ne zdi se mi odveč natančneje opisati nikoragviški prekop, če tudi se dela zunaj ozemlja Zjedinjenih držav, a je čisto ameriško podjetje in bode njega dovršenje vplivalo ne le na trgovino in obrtnijo Zjedinjenih držav, temveč tudi na svetovno trgovino sploh. Osebno sem znan s predsednikom nikoragviške družbe, bivšim senatorjem Zjedinjenih držav, in sicer države novojorške, Warkerom Millerjem, jeden inženerev je delal z menoj v Floridi, in morem se zanesljivo poučiti o vsem, dasi sam nikdar nisem bil v Nikoragui.

Višje sem opisal, če tudi na kratko prekokontinentalne železnice, koliko stane izkoriščanje in vzdrževanje teh prog, in iz tega se lahko sklepa, kako drago da je prevažanje, da včasih previsoki tarifi prevažanje kake stvari naravnost onemogočujejo. Treba je cenejšega načina za prevažanje in morje je za to vedno najboljši pripomoček. Znameniti inženier Mac Alpine, občno priznana avtoriteta, v tej zadevi pravi, da prevažanje po železnicah na večje daljave stane desetkrat toliko kakor po morji, po dobrih železnicah le osemkrat, po neugodnih železnicah pa celo petnajstkrat toliko kakor po morji. Vsled zboljšanja parnih strojev in parnikov sploh so se poslednje desetletji razmere močno premenile v korist morskega prevažanja. Tako novi tovorni parnik Cufic pelje 6.100 ton, potrebuje le 11 $\frac{1}{2}$ dne čez Atlantski ocean in potrebuje le 33 ton premoga na dan. Parnik Nomadic pa pelje 6.800 ton, a potrebuje še manj premoga. Ti parniki lahko tekmujejo z vspehom ne le s takimi železnicami kakor so prekokontinentalne v Ameriki, temveč tudi jadronicami, posebno pri kratkem prevažanju poslednje popolnoma izpodrivajo.

Koliko se bode okrajšal morski pot z nikoragviškim kanalom, je vidno iz sledeče tablice:

	Čez nos Horn.	Čez niko- ragviški prekop.	Okraj- šanje.
	morskih milj.		
Novi Jork-San Francisko . . .	14.840	4.946	9894
" Valparaiso v Chilliju . . .	9.750	4.688	3062
" Callao v Peru . . .	10.689	3.701	6988
" Hong-Kong v Kitaji . . .	18.180	11.038	7152
" Melbourne v Avstraliji . . .	13.502	10.000	3502
Novi Orleans-San Francisko . . .	15.502	4.047	11105
" " Valparaiso . . .	9.962	3.987	5975
" " Callao . . .	10.901	2.988	7913
Liverpool-San Francisko . . .	14.690	7.694	6996
" Callao . . .	10.539	6.449	4090
" Jokohama na Japonskem . . .	17.529	12.111	5418
Hamburg-Mozatlan v Mehiki . . .	13.931	6.880	7051

Kakor razvidi čitatelj iz te tabele se daljave pomanjajo v nekaterih slučajih za več kakor za polovico in mnogi obsežni in nedragi trgovski predmeti, kateri dosedaj niso mogli se prodati zaradi predragega prevažanja, pridobe trgovsko vrednost. Opravičeno je mnenje, da se bodo cene za podobne predmete na svetovnih trgoviščih popolnoma premenile, ko se otvori ta prekop. Razen tega bode prekop imel važnost tudi v vojnem oziru posebno za Zjedinjene države. „Strije“ se močno boji John Bull, on konkuruje na vseh koncih sveta, vedno se zadevata in prepirata, in v slučajih razpora, ki bi utegnil nastati prav vsled kacega ničevnega povoda, kakor mislijo ameriški državniki, Anglija lahko v nekoliko dneh zbere svoje tihomorsko brodovje, ki je vedno jako veliko, na obrežju Zjedinjenih držav, predno bodo poslednje mogle kaj storiti za varstvo svojih pristanišč. John Bull poslednji čas ni držal križem rok, ima lastno prekokontinentalno železnico in ogromni pomorski arzenal v Vankuveru in ima vedno pripravljeno na raznih postajah Tihega morja močno in mnogobrojno brodovje. Zato je Blain se izjavil, da ne bode nikoragviški prekop nič drugega kakor podaljšanje primorske črte Zjedinjenih držav in zaradi tega se Zjedinjene države ostale gluhe za vse pozive Lessepsa, in panamske družbe, in so gotovo vedno če tudi tajno delale ovire grajenju panamskega prekopa, kajti bil bi francoski in Francija bi iz njega naredila drugi Gibraltar.

Sedaj ni nobene dvombe, da nikoragviški prekop ostane čisto ameriško podjetje, — če tudi vsled silnega upiranja prekokontinentalnih železnic in vednih borb političkih strank, ki se boje odkrito se izreči glede državne pomoči na ta prekop baš pred predsedniškimi volitvami, kongres še ni nič gotovega sklenil glede podpore temu podjetju ali jamstva za obveznice nikoragviške družbe, vendar je gotovo, da si evropske države nikdar ne polaste tega podjetja. Javno mnenje bi tega ne dopustilo, dopuščenje panamskega prekopa do tega kraja, do katerega je prišel, ko se je delo ustavilo, zmatra se za veliko zmoto, in jaz sem prepričan, da je Lessepsov propad mnogo pospešil pritisk ameriškega javnega mnenja.

Ameriška diplomacija je sploh jako pametna; mlikanska ekspedicija, panamska republika, chillsko državljanska vojska, hubanske vstaje, razpore zapadnoindijskih otokov — vse to ima na sebi neizbrisljive sledove te diplomatinje. Ona pozna in nezaupljivo straži ves ameriški kontinent, in ne meša se z nobeno pretvezo v evropske stvari, dosedaj kratko a odločno kliče vsemu svetu: „hands off!“ kadar gre za čisto ameriške koristi.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Cene in mezde v Ljubljani leta 1524. Dne 26. marca 1511. je razrušil potres deželno hišo (Landhaus) v Ljubljani. Dne 3. maja 1524. je pa nastal požar, ki je vpepelil ves Novi trg in ž njim tudi deželno hišo. Popravo te hiše so izročili po požaru stanovi deželnemu pisarju Volbanku Schwarzu, stanujočemu „im Muesheusl“. Zanimiv je njegov račun, iz katerega naj posnamemo, po čem so bile l. 1524. v Ljubljani stavbene tvarine in po koliko so imeli delavci mezde. Vsa vožnja lesa iz Mestnega Loga (Stadtforst) je stala 40 kr.; gozdarju so dali za pijačo 8 kr.; Slavec in Schrot sta šla na Vrhniko po droge ali late (ladn) za 20 kr.; tesar je zaslužil na dan po 9 kr.; navadni delavec po 5, včasih tudi le po 4 ali 3 kr.; zidarski mojster Anton je podrl 1 obok in zaslužil 30 kr.; v Kranju se je kupilo 111 lat po 5 kr., mitnina je od njih v Kranju znesla 6 kr. in 1 vinar ter vožnja v Ljubljano 1 gld. 23 kr. in 1 vinar, drugod je dobil dež pisar 499 lat (a 2 šilinga) za 9 gld. 30 kr. 1 šiling, vozniku ki jih je pripeljal in obelil, je dal 9 kr.; drevesca so bila po 2 do 10 kr., 2 hrasta za vodnjak sta veljala pri Klemenu v Kosarjih 20 kr. in 13 debelih krogov za vodnjakovo kolo po 4 kr.; 100 opek v Bistri 1 gld. 20 kr. in prevožnja 26 kr.; 100 žebeljev škodlarjev (Scharnegel) je stalo 4 kr., 100 bartnovglov (Wartnegl) 6 kr. in 100 latovcev (Latnegel) 6 kr., prve vrste se jih je porabilo 800, druge 400 in zadnje 500; Baltazar Sigestorfer v Loki mu je poslal 1650 škodlic (Schintl) za 8 gld. 9 kr. (100 = 52 šilingov). Postrojenje dež. hiše je stalo 63 ren. gld. in 40 kr. — 1 gld. je imel tačas 60 kr. ali 105 šilingov; 1 krajcar pa 5 četvrtakov (Vierer) ali 4 vinarje ali 175 šilinga.

A. K.

Novice.

— **Presvitli cesar** je naklonil društvu za ustanovitev rešilnega in vzgojevalnega zavoda za zanemarjene dečke v Ljubljani 500 gld. Ta svota naj se izplača, ko bode izkazano dovolj glavnice za zgradbo poslopja.

— **Osobna vest.** Višji nadzornik tukajšnje c. kr. glavne tobačne tovarne g. Karol Payer je dobil povodom umirovljenja naslov in značaj finančnega nadsvetnika.

— **Ravnatelj gimnazije v Kranju** je imenovan dosedanji voditelj te gimnazije g. prof. Jožef Hubad.

— **Deželni zbor kranjski** snide se prve dni julija in bo zboroval v prostorih starega strelišča.

— **Visoke šole in slovenščina.** Poslanec Klun je v proračunskem odseku predlagal, da naj se osnuje na vseučilišči v Gradcu redna stolica za slovenski jezik in slovstvo in dotični znesek postavi v proračun za 1896. l. Ta predlog je podpiral poslanec dr. Gregorčič, kateri je tudi zahteval, da se osnuje posebna stolica za praktične pravoznanske predmete. Ko se je poročevalec Beer izrazil, da bi se dosedanji lektor za slovenščino v Gradcu pripustil za izrednega profesorja in

tudi minister Madejski se je izjavil, da nima nič proti osnovi profesure, ako se najde sposoben mož, se je gos. Klun s tem zadovoljil in umaknil svoj predlog. Upati je sedaj, da v Gradcu dobimo za sedaj izrednega profesorja za slovenščino, katere profesura se pa kmalu premeni v redno. O osnovi stolice za pravoznanstvo pa seveda ni mogoče še sedaj govoriti. Sedanja vlada se preveč boji, da bi Nemci ne začeli upiti o poslovenjenji graškega vseučilišča.

— **Efektno loterijo** je dovolilo finančno ministerstvo društvu za ustanovitev rešilnega in vzgojevalnega zavoda za zanemarjene dečke v Ljubljani. Loterija, ki se bo vršila leta 1897. bo obsegala 200.000 srečk po 50 vinarjev.

— **Shod hišnih posestnikov ljubljanskih** sta sklicala za danes dne 14. t. m. ob 3. uri popoldne v veliko dvorano „Tonhalle“ gg. poslanca in občinska svetovalca Ivan Hribar in dr. Iv. Tavčar, da opozorita pravočasno hišne posestnike, kaj jim je storiti glede pričakovane državne podpore.

— **Kranjska industrijska družba** je na svojem izrednem občnem zboru dne 10. junija t. l. sklenila poljedelskemu ministerstvu prodati za 1.400.000 gld. vsa posestva ležeča na desnem bregu podkorenske Save na Gorenjskem (45.000 oralo zemlje) razven Mežakle in tovarne Radovna.

— **Pouk na mestnih ljudskih šolah.** Mestni šolski svet je sklenil predlagati deželnemu šolskemu svetu, da naj se vsled zadnjega potresnega sunka minoli pondeljek v jutro, ki je napravil obilo zbegnosti po šolah preneha popolnoma s poukom in se zaključi letošnje šolsko leto.

— **Nadomestne volitve** v zavarovalnico zoper delavske nezgode za Trst, Primorje, Kranjsko in Dalmacijo v Trstu, vršile se bodo v ponedeljek dne 10. julija t. l. Voliti je nove zastopnike II. IV. in VI. volilne kategorije.

— **Na mesečai semenj** dne 8. t. m. se je priglasilo 673 konj in volov, 210 krav in 48 telet, skupaj 931 glav. Kupčija je bila precej živahna.

— **V mestno hranilnico ljubljansko** je vložilo meseca maja t. l. 556 strank 315.288 gld. 99 kr., vzdignilo pa 513 strank 147.154 gld. 60 kr.

— **Iz Novakov na Goriškem**, se nam poroča dne 10. junija t. l. Danes zjutraj krog 2 ure, bil je tukaj zopet hud potres, ki me je iz spanja prebudil. Bilo je zapored 6 precej hudih sunkov, med groznim bobnenjem. Potem zopet ob 4 uri zjutraj eden. Najhujši pa dopoldne ob 35 minut na 9 uro, bil je velik šum slišati. Popotnik ki je prišel iz Gorenjske, je pravil, da je bil tam ob istem času hud potres. Radovedni smo, kako je bilo danes v Ljubljani? — Sedaj še kaj starega! Zakaj v Novakih prej poldan zvonil v nedeljo preden je ura 12.? To izvira še iz prejšnjega stoletja. Bil je tukaj duhoven, ki je bil zelo kasen se sv. mašo in pridigo v nedeljo, da je bila ura že ena ko je minila maša. Mladenčiči so se po sv. maši vselej skušali kdo bo prvi iz cerkve prišel, da bo poldan zvonil. Tako je še sedaj, da vselej precej po sv. maši poldan zvonijo! Prihodnjič še kaj, ako Vam drago. *)

Novaški.

— **Za vodovod** v Razdrtem je dovolilo poljedelsko ministerstvo 1200 gld.; za vodovod v Kočevju pa 22.000 gld.; katere svota se bo izplačala v treh letnih obrokih po 8000, 7000 in 7000 gld.

— **Ponarejene krone** krožijo po Ljubljani. Ponarejene so slabo in je spoznati po tem, da na robu nimajo napisu „Viribus unitis“. Občinstvo se opozarja pred tem ponarejenim denarjem.

— **Goldinarskih bankovcev** je bilo koncem meseca maja še 3.497.872 v prometu, Maja meseca se jih je pobralo iz prometa 921.435.

— **Znižanje voznine za stavbeni material.** Kakor znano dovolili sta južna in državna železnica na prošnjo tr-

*) Prosimo. Uredništvo.

Za pridobninski davek in stranske pristojbine ima država postavno zastavno in prednostno pravico na podjetji pred vsemi zasebnimi pravicami. Če je pri kakem podjetju več podjetnikov, vsak jamči za ves davek, ne le za svoj del.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Obsekovanje gozdnih dreves. Večkrat se je priporočalo, da naj se veje ne odsekavajo prav ob deblu; skušnje pa kažejo, da se rane hitreje zacelijo, ako se odsekajo veje ob deblu. Če se odsekajo debelejšje veje, je dobro rane zamazati s kotranom, a vendar tako, da se kotran ne dotakne lubu.

Preganjanje podgan. Za preganjanje podgan so posebno dobri morski prešički, ki jih strašno preganjajo. Podgane tako prešičkov ne zmagajo, ker imajo ščetinasto dlako, močen tilnik in nimajo repa. Močni kremplji te živali hitro končajo podgano.

Drobnjak naj se odrezuje z ostrim nožem, da se ne omajajo korenine.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

IX.

(Dalje.)

Kakor je znano, Skalne gore drže ob vsem zapadnem obrežji ameriškega kontinenta od Aljaske do nosa Horna izvzemši nekaj prehodov na panamski ožini. Najsevernejši prehod je tudi najnižji, je samo 153 čevljev nad morjem in po njem gre nikaraguiški kanal, ob tem potu sta dve jezeri Nikaragua in Managua, 110 čevljev nad morjem, in iz njiju tečeta reki na obe strani, jedna v Atlantski, druga v Tihi ocean. Drugi prehod je panamski, ki ima 295 čevljev višine nad morjem. Za tem San Blas s 1145 višine in samo 30 miljami širine, Teguantenec s 755, Kaledonija-Tiraiass 1800, Atrato Peniso s 778, Atrato Tuiru s 800 in Atrato Truando s 950 čevlji visokosti. Vsi ti poslednji zaradi svoje znatne višine niso posebno pripravi za prekop, po katerem bi vozile ladije. Panamski prekop je zaprt z razvalinami Lessepsovega prekopa in je le še nikaraguiški odprt ameriški podjetnosti.

Že 1850. leta je španjski preiskovalec Amerike Anton Galvao opozoril na ugodnost nikaraguiškega prehoda za napravo mejmorskega pota. Od 1825. l. sta ne le jedenkrat vladi Zjedinjenih držav in Nikarague stvar pretresavali z vseh strani. Leta 1844. je don Castellon, nikaraguiški državljani obiskal Francijo in opozoril princa Ludovika Napoleona, poznejšega francoskega cesarja, na ta projekt; ta je spisal in izdal knjižuro povodom tega prekopa, a nič ni bilo iz tega. L. 1849. so pa Kornelij Vanderbilt in drugovi dobili od nikaraguiške vlade koncesijo za zgradbo prekopa, in polkovnik Childes, filadelfski inženjer, je prvi preiskal kraj in napravil načrt za prekop, katerega so odobrili tudi vladni inženjerji Zjedinjenih držav. Vanderbilt in sodrugi so pa rajši lotili

se prevažanja kalifornijskih priseljencev, ker je bilo bolj gotovo, in so položili koncesijo za prekop na stran, pozneje se je pa jim odvzela. Od 1852. l. je pa bila cela vrsta inženerskih preiskav po vsej ožini, posebno s strani Zjedinjenih držav. Te preiskave so se končale 1872. in 1873. leta pod glavnim vodstvom poveljnika brodovja Zjedinjenih držav Menokalom, kot glavnim inženjerjem. Ta komisija se je posebno pečala z nikaraguiškim in panamskim prekopom, in vspeh njenega dela je bilo podobno in točno poročilo, ki daje odločno prednost nikaraguiškemu prekopu, z zaporami in jezeri kot vrhnjo gladino. Poročilo priznava tudi, da je možnost napraviti tudi panamski prekop z zaporami, samo, da bi njegova vodna površina morala biti 14 čevljev višja, in da bi mnogo več stal. Poročilo pa dokazuje, da je popolnoma nemogoče zgraditi prekop, ki bi bil zaven z morjem, kar so se pozneje lotili Francozi.

Leta 1879. je Lesseps sklical mejnarodni kongres v Parizu, da se posvetuje, katero pot naj si izbere. Vlada Zjedinjenih držav poslala je na ta kongres kontreadmirala Daniela Ammena in pa gori omenjenega inženirja Menokala. Meje razpravljanjem se je pokazalo, da kongres vodijo osebe, ki so dobile koncesijo za panamski prekop, katerim je svobodno in nepristransko razpravljanje stvari bilo jako nepovoljno, in zaradi tega se odposlanca Zjedinjenih držav nista udeležila glasovanja. Pozneje se je pokazalo, da francoski sindikat z Lessepsom na čelu ni mogel dobiti koncesije za zgradbo nikaraguiškega prekopa od nikaraguiške vlade, ker je to najbrž se skrivaj bila sporazumela z vlado Zjedinjenih držav, pridobil je torej Vaiovo koncesijo za zgrajenje panamskega prekopa. Ko bi bil Lesseps dobil koncesijo za nikaraguiški prekop, bil bi najbrž dokončal svoje podjetje, kajti tretjino denarja, katere je on izdal za panamski prekop, bilo bi zadostovalo, da bi bil popolnoma dodelal nikaraguiškega.

Jako mnogi, posebno njegovi sorojaki, ki so pri podjetju veliko zgubili, ga dolže sleparije, a jaz mislim, da neosnovano in krivično. On je zgradil sueški prekop z visokostjo morske gladine, in je tu zadel le na politične ovire, in je zatorej mislil, da mu bode mogoče tudi dodelati panamski prekop pri vse drugih razmerah, kar se tiče stroškov, stekanja vod in sploh krajevnih razmer dežele. Bil je vase zaljubljen in častihlepen. Njegovi inženjerji so uničili naravno vodno hranišče na višinah na vzhodni strani, so s tem onemogočili napravo prekopa z zaporami, predno so se prepričali, da ne bode mogoče narediti prekopa z visokostjo morske površine, pri katerem so delali pet let in za katerega so potratili 300,000.000 dolarjev. Ves finančni svet se je čudil, kako lahko je Lesseps dobival denar. Imel je popolno zaupanje srednjih slojev francoskega naroda, ki so mu brez pomisleka zaupali, kar so prihranili. „Posrečilo se mu je v Suecu, posrečilo se mu bode v Panani,“ tako so sodili ti nesrečnejši, večino katerih je zgubilo vse, kar je imela.

(Dalje sledi.)

katerega ima veliko slast. Tukaj jih zdravijo sledeče: drgnejo se slamo, in odenejo, dajo jim hren in laneno olje skupaj zmešano. Ali nam znate povedati kako zdravilo je zoper to bolezen?*) in kaj je vzrok, da žival les grize, v nekaterih letih je tukaj neprešteto goved radi te bolezni poginilo. — Vse premalo pa se pri nas gleda na pleme goved, kadar se stori teliček, navadno gospodar težjega in lepšega proda, slabega pusti za rejo doma, češ, malo potegnem zanje. Groš stavim, če je to prav! Na pleme bikov se nič ne gleda. Res imamo v vasi enega premovanega bika, katerega se pa ne poslužujejo dosti gospodarji, kajti plačati je treba od krave strašno svoto trideset krajcarjev! Novaški.

*) Naj se redno krmijo s fosfornokislino apno 40—60 gr na dan, fosfornokislo apno se dobi v lekarni gosp. Mayerja v Ljubljani. Op. ured.

Kemična preiskava razne zemlje iz vseh vinorodnih krajev kranjske dežele. Po nasvetu popotnega učitelja gospoda Gombača, bode dal deželni odbor drugo leto kemično preiskati razne zemlje iz vseh vinorodnih krajev kranjskih. Taka preiskava je velike vrednosti, kajti na podstavi določenih snovij in deloma praktičnih izkušenj je možno takoj in z večjo gotovostjo svetovati, katere vrste ameriških trt naj se sade v dotičnem kraju. Dalje je mogoče, ako nastopi kakova bolezen, hitreje določiti, kateri pripomoček je uporabiti proti njej. Na podlagi takih preiskav je tudi moči ustanoviti, s kakšnim umetnim gnojem in kako močno je gnojiti različne zemlje, da se z umetnim gnojem ne da trtam takih snovij, kakeršnih imajo že dovolj v zemlji. Da se dosežejo navedeni uspehi in da se preiskava zvrši pravilno in strokovnjaško, je treba vzeti zemlje na enih in istih tleh na več krajih in iz gotove globočine z nalašč v to svrhu pripravnim svedrom in na podlagi geoloških kart. Več takih vzorcev treba zmešati skupaj in gotovo množino te zmesi preiskati. Preiskav bo treba zvršiti kakih 70—100, vsako na 5 glavnih snovij, in sicer: na apno, kalij, fosforno kislino, železo in fino zemljo.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

IX.

(Dalje.)

L. 1880. se je v Novem Jorku bilo osnovalo društvo mejnarodnega prekopa z generaloma Grantom in Klemanom in admiralom Ammenom na čelu. Pokojni general Grant je, kakor govore, dobro poznal vse podrobnosti obeh podjetij, in se je večkrat izjavil, da je panamski prekop z morsko višino nesmisel in da panamski delničarji zgube svoje groše. V maju tega leta je že društvo dobilo koncesijo za zgrajenje nikaraguiškega prekopa in v decembru 1881. se je predložil senatu Zjedinjenih držav zakon o zgrajenji nikaraguiškega prekopa pod nadzorstvom Zjedinjenih držav. Ne glede na hudo opozicijo privržencev in agentov panamskega prekopa, ki so tedaj bili na vrhunci svoje slave, prekokontinentalnih železnic in zlasti znamenitega kapitana Eadra, kateri je bil predložil kongresu svoj načrt mejmorske železnice, ki bi prevažale ladije, se je načrt zakona vsprejel. V zbornici poslancev pa ni bilo moč dobiti zanj potrebne dvetretinske večine, če tudi se je bila dobila znatna večina, in tako

je načrt propal. V tem je pa vlada predsednika Artura se tajno pogajala z nikaraguiško vlado, da se zgradi prekop na državne stroške z obostransko pravico do uprave prekopa, in da se zgrade utrdbe na obeh koncih. Ta dogovor je odobril senat nikaraguiške države. Potrdil bi ga tudi bil senat Zjedinjenih držav, da ga ni umaknil general Cleveland, ki je tedaj predsednik postal, češ, da bi nastali mejnarodni razpori, ko bi se skušal izvršiti. Republikanci trdijo, da je vsem kriva nezmožnost njegovega državnega tajnika in ministerskega predsednika Blaina in pa demokratska strahopetnost sploh. Prijatelji tega podjetja, pa še niso zgubili zaupanja. Potrebuje se prekop vedno bolj od dne do dne, in da ga je mogoče in to celo lahko napraviti, je bilo dokazano ne le jedenkrat, tako z že omenjenimi preiskavami in potem z dopolnitelnimi preiskavami 1876., 1877., 1884., in 1885. leta, zopet na stroške Zjedinjenih držav.

Leta 1886. se je osnovala družba nikaraguiškega prekopa, dobila je drugo koncesijo od držav Nikaragua in Costarica (Kostarica) in zopet so se začele preiskave, kje bi našli najboljšo pot in kako bi se bilo mogoče najbolj okoristiti krajevnih ugodnostij; potem so se sklenile pogodbe za zgrajenje prekopa z vso neobhodno potrebno opravo, in izdalo se je že za delo nad pet milijonov dolarjev. V januarju 1888. leta se je predložil kongresu načrt zakona o inkorporaciji nikaraguiške prekopne družbe. Ta načrt ne daje družbi nobenih prednostij ali jamstev, a jej le zagotavlja moralna podpora Zjedinjenih držav. Ta načrt vsprejeli sta obe zbornici brez vsake opozicije. Naposled je dne 10. januarja 1891. l. senator Sherman predložil senatu Zjedinjenih držav načrt zakona, ki pooblašča vlado, da jamči za 4 % na sto milijone dolarjev obveznic prekopa, ki se bodo izdajale po tem, kolikor bode stroškov, in po svedočbah petih državnih inženerjev, določenih od Zjedinjenih držav; družba se obvezuje, pustiti v zastavo ministerstvu financ 7/10 vsega delniškega kapitala, kakeršni del ima vlada pravico kupiti po poprej določeni ceni, dokler gori omenjene obveznice ne bodo popolnoma amortizovane, in do tega časa ima vlada pravico glasovati za te delnice v društvenih zborih in imenovati šest ravnateljev, ali brezpogojno večino v upravni svet. Ta načrt zakona je bil predložen senatu, a je zaradi volitev v njem obležal. Zaradi različnih mnenj je bil umaknen in zopet predložen kongresu s priporočilom predsednika Harisona v začetku decemberskega zborovanja 1891. leta.

Že od časa Filibusterja Walkerja 1856. leta vživa republika Nikaragua mir in ima dobro vlado. Dolgov nima in vsakoletni prebitek dohodkov se uporablja za grajenje železnic, ki pripadajo državi in delujejo samo za pokritje stroškov vršbe in vzdrževanje. Dežela je razdeljena v devet departementov, katere upravljajo prefekti; v ostalem je pa vladanje podobno vladanju Zjedinjenih držav. Sedanji predsednik Robert Sacasa je občno spoštovan, moder in domoljuben. Najznamenitejša mesta so Lon s 35.000, Granada s 15.000, Cinandago s 12.000, Managua, stolica republike s 10.000 in Maraia s 18.000

prebivalci. Ceste so slabe in prevažanje blaga drago in počasno. Večina naselb je na zapadnem bregu; na vzhodnem bregu se goje banane in kokosovi orehi, in prevažajo jih državne ladije, ki vozijo mej Mosquitskim obrežjem in Novim Orleansom. Vzhodno obrežje je nizko, pokrito z gostimi gozdi, in dežja pade ondu veliko. Mej atlantskim obrežjem in nikaraguiškim jezerom so bogati rudniški okoliši, kjer se koplje zlato in srebro. Delnice dveh teh rudnikov prodajajo se na londonski borzi. Zapadni del republike se peča največ z živinarstvom.

Nikaraguiški broderski pot se prav za prav ne more imenovati kanal (prekop). To je celi brodohodni sestav od San Juan del Norte atlantskega konca, do Brita ob Tihem morji je 169 $\frac{1}{2}$ milje daljave, in od teh bode šle ladije 169 $\frac{1}{2}$ milje po jezerih, rekah in kotlinah, in le 26 $\frac{3}{8}$ milj po umetno narejenem kanalu. Vso to pot deli se v štiri dele: vzhodni, San Franciska, jezersko-rečni, in zapadni. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Helij imenuje se nov element, katerega so našli kemiki zadnji čas v nekaterih mineralijah. Njegova teža je 3.88 v primeri z vodikom. Njegov spektrum ima rumene črte.

Nevarna žuželjka se razvija po Afriki. Njeno latinsko ime je *sacropsylla penetrans*. Ta žuželjka je zajedavka in njena komaj milimeter dolga babica leže jajčica pod kožo ljudem in živalim, zlasti na nogah pod prsti. Ko se izležejo iz jajčic ličinke, noge grozno otečejo in včasih celo prsti odpadejo. Tudi veliko ljudij pomrje vsled tega, ker se z gnojenjem kri zastropi. Napada tudi opice, pse, prašiče in ptiče. V Afriki pred 20 leti ta žuželjka še ni bila znana, a sedaj se je pa že razširila do velikih jezer. Leta 1872. je zanesena s portugalske Gvineje iz Amerike. V Srednji Ameriki je bil ta nevaren mrčes že znan za časa prihoda Španjcev v Ameriko.

Novice.

— **Osobne vesti.** Deželni odbor kranjski je imenoval c. kr. inženirja g. Jos. Žužka stavbinskim adjunktom pri dež. odboru. — Sodni pristav v Ilirski Bistrici gosp. Rudolf Thoman, je imenovan pristavom pri deželnem sodišči v Ljubljani, avskultant g. Henrik Stepančič je imenovan sodnim pristavom v Ilirski Bistrici, avskultant gosp. Fran Peterlin sodnim pristavom v Črnomlju, sodni pristav v Črnomlju gosp. Ivan Pogachnik, je premeščen v Vipavo, iz službenih ozirav pa dodeljen sodišču v Krškem. — Začasni zdravniški vladni koncipist v Logateci g. dr. Ant. Pregel, je imenovan definitivnim c. kr. okr. zdravnikom v Logateci.

— **Deželni zbor kranjski** se ne snide julija meseca na izvanredno zasedanje, temveč po zasedanji državnega zbora meseca avgusta na redno zasedanje, pri katerem se rešijo razun potresnih zadev tudi razne tekoče stvari, tako na pr. proračun za l. 1896.

— **Podžupanom ljubljanskim** je mestni zbor v svoji zadnji seji izvolil dosedanjega podžupana gosp. dr. Karol vitez Bleiweis-Trsteniškega.

— † **Andrej Praprotnik.** Umrl je dne 25. junija v jutro po dolgi bolezni umirovljeni ravnatelj prve mestne deške šole v Ljubljani, g. Andrej Praprotnik v 68. letu njegove starosti. Vrlemu šolniku, vzornemu narodnjaku in marljivemu pisatelju in pesniku bodi blag spomin mej nami!

— **Slovenska šola v Gorici.** Kakor znano, je deželni šolski svet goriški sklenil, da mestna občina goriška mora ustanoviti slovensko ljudsko šolo v Gorici. Lahonski občinski svet se je proti temu ukazu pritožil na upravno sodišče. To je dne 26. t. m. razpravljalo o napominani pritožbi in isto kot neutemeljeno odbilo. Goriški Slovenci torej vendar dobe svojo šolo!

— **Kolesarska dirka.** V nedeljo dne 23. t. m. se je vršila iz Trsta na Dunaj velika kolesarska dirka, katere so se udeležili najboljši vozači iz Avstrije, Nemčije in Italije. V vsem je dirkalo čez 30 kolesarjev. Ob 9. uri dopoldne so odšli iz Trsta in je prvi g. Fischer iz Monakovega došel v ponedeljek dne 24. t. m. ob 9. uri 6 minut dopoldne na Dunaj. Za njim so sledili drugi. Prevozil je torej 509 kilometrov dolgo pot v 24 urah 6 minutah. Pred dvema letoma je zmagovalec pri dirki Dunaj-Trst, torej za isto pot, potreboval 4 ure 22 minut več.

— **Sokolskega shoda v Pragi,** ki se bo vršil povodom narodopisne razstave dne 29. in 30. junija t. l., udeležijo se po deputacijah tudi slovenska sokolska društva. Čeških sokolskih društev priglašanih je za ta shod 469 s 6676 člani. Javne telovadbe in iger udeležilo se bode čez 4200 Sokolov.

— **Tajniki trgovskih in obrtniških zbornic** sešli so se dne 20. junija t. l. na Dunaji, na povabilo c. kr. trgovskega ministerstva k posvetovanju, kako bi bilo izboljšati obrtni register, katerega vodijo zbornice, in kako naj se preurede statična poročila zbornic. Shoda so se udeležile skoro vse zbornice; ljubljansko zbornico je zastopal njen tajnik go sp. ces. svetnik Ivan Murnik.

— **Javni ljudski shod** priredi „Narodna stranka“ v nedeljo dne 30. junija t. l. ob 1 $\frac{1}{3}$ 4. uri popoldne v prostorih g. Jos. Žnidaršiča po domače Žurga v Starem trgu pri Loži. Vspored: 1.) Splošni politični položaj. 2.) Poročilo o delovanju deželnega zbora. 3.) Narodno-gospodarske težnje slovenskega naroda. 4.) Program narodne stranke. 5.) Posamezni nasveti in vprašanja.

— **Petindvajsetletnico** svojega obstanka, katero bi bilo imelo prostovoljno gasilno društvo v Ljubljani letos praznovati, praznovali bodo zaradi izvanrednih razmer, ki so letos, prihodnje leto.

— **Novo gasilno društvo** snujejo v Ribnici na Dolenjskem.

— **Vojaška bolnica in preskrbovalni magacin v Ljubljani.** Kar je vsak Ljubljančan to-li želel, se bo zgodilo; vojaška bolnica in preskrbovalni magacin se premesti iz sedanjega prostora. Vojni minister se je namreč v avstrijski delegaciji naravnost izrekel, da sedanjega prostora neče več rabiti za bolnico in magacin, temveč, da ga prepusti mestni občini, od katere pa ne bode tirjal nič družega, kakor primeren in zadosten stavbeni prostor, na kakem drugem kraju mesta.

Potres in nevihte.

Iz Šent Vida na Vipavskem se piše v „Edinosti“. Dne 10. t. m. stresla se je bila zemlja po vipavski dolini sploh, a posebno pa še v Št. Vidu. Škode ni ta potres napravil nobene; postal je pa v Št. Vidu zanimiv in znamenit. Drugod čulo se je le par rahlih sunkov in tudi v Št. Vidu ni bilo to drugače razen v hiši g. F. Vrtovca. Zdi se, kakor da si je ona silovita podzemeljska moč tukaj baš in samo to hišo za svoje orgije odbrala, kajti samo dne 10. junija bilo je čuti v njej nad 60 sunkov, rahlejših in močnejših,

stanujejo. Trgovski potovalci, ki imajo stalno plačo, pridejo kot pomočni delavci svojih gospodarjev pri obdačenju v poštev.

Inozemski trgovski potovalci, ko pridejo po poslu v Avstrijo, plačati bodo morali na leto najmanj 40 gld. Ravno tak davek bodo plačevale inozemske tvrdke, ki pošiljajo svoje potovalce v Avstrijo. V poslednjem slučaju potovalcem samim ne bode treba še posebej davka plačati. Davek odloči davčno oblastvo prve stopinje v dotičnem okraji, kjer je inozemska tvrdka ali inozemski potovalec prosil za dovoljenje, trgovati v Avstriji. Davek se plačuje za celo leto naprej.

Potovalne zaloge se obdačijo za vsak kraj posebej, in sicer davek določi davčno oblastvo takoj za ves čas nameravane vršbe in se tudi za ves čas plačati mora. Vsako leto, v katero seže vršba, računa se za celo leto. Ta davek se ne računa v družbin kontigent.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Polaganje detelje. Nekateri gospodarji mislijo, da morajo vsekako svežo deteljo zrezati, predno jo dajo živini. Nekateri mislijo, da potem detelja manj napenja, drugi, da se pri krmi prihrani. Oboje pa ni osnovano. Pri rezanju se zgubi več krme, nego bi jo tako raztresla živina. Pri zrezani krmi, živina vselej nekaj pusti v jasliah. Zrezana krma se hitro ugreje in spridi. Tudi ni nič manja nevarnost zaradi napenjanja pri zrezani krmi, nego pri nezrezani. Rezanje napravlja le delo. Potrebno je le tedaj, ko se prehaja od suhe na svežo krmo.

Češnje spravljati. V Angliji poskusili so na nov način shraniti češnje. Denejo se v steklenice, ki se dobro zamaše in zakopljejo kje na vrtu. O Božiči so baje take češnje še sveže. To se pač lahko poskusi!

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

IX.

(Dalje.)

Prvi del je 18 milj dolg, in obseza zapore vzhodnega brda, drži od San Juan del Norte do krnice Sv. Frančiška in od morja do zapore št. 1. bode voda imela visokost morske gladine. Na vrhu bode prekop širok 280 in na dnu 120 čevljev in globok 28 čevljev. Povprečni prerez bode meril 5712 kvadratnih čevljev, dočim meri pri sueškem prekoku samo 3700 čevljev. Ta del bode prav za prav podaljšanje pristanišča; tla so povsod prodovita in se že kopljejo z Slavenovimi zajemalnimi stroji. Zapora št. 1 s strmcm 31 čevljev je kakor vse druge 650 čevljev dolžine in 80 čevljev širine. Skozi njo bodeta lahko šli ob enem dve ladiji po 2500 ton. Tla te zapore so iz trde gline. Zgraditi se bodo morala iz železa in cementa, kakor tudi vse druge. Zapora št. 2 bi bila dve milj od zapore št. 1. Mej njima teče sedaj mala reka Dezeado. Jez v zvezi zapora št. 1 vzdigne vodo za

20 čevljev nad dolino in po tej krnici bode držal kanal, samo deloma po preseku; do zapore št. 2. s strmcm 30 čevljev in z granitnim dnom. Tako se dno kanala povzdigne za 61 čevljev nad gladino morja. Zapora št. 3 s strmcm 43 čevljev bode 12 $\frac{3}{4}$ milje od Atlantskega morja, in skoro dve milj od zapore št. 2.

Mej zaporami št. 2 in 3 in nad zaporo št. 3 hočejo reko Dezeado obdati s kamnitimi bregovi in tako narediti umetno krnico; nad zaporo št. 3 bodo umetne stene nje v dolgosti 1 $\frac{1}{3}$ milje, povprek 21 čevljev visoke in umeten presek bode potreben samo v dolgosti $\frac{1}{3}$ milje, in s tem deli dobi se umetno jezero 3 milje dolgo in od 30 do 70 čevljev globoke. Gladina te krnice bode 106 čevljev višje nego gladina morja. Tako bode nad vsako zaporo vodna krnica, ki bode mogla dati neobhodo množino vode brez škode za višino vode v prekoku. Tri milje od zapore št. 3 začenja se prerez vzhodnega vodnega razdela. Hrbet Kordiljero v 2.02 milje širine dela vodni razdel in tu je treba za prekop presek srednje globočine 14 čevljev. V tem preseku je največ trdi granit, ki dopušča najmanjšo globočino in strme bregove. Ta granit se bode dal porabiti za zgradbo pri Atlantskem morju in pa za tlakanje kanala, kjer so mehka tla in bode treba tlakanja. Na obeh straneh preseka so znatne vodne sile iz gorskih potokov, katere mislijo porabiti za gonjenje kopalnih strojev in osvetljavo dela. Čas, ki je potreben za napravo tega preseka, lahko služi za merilo za napravo vsega kanala, kajti drugod se bodo lahko dela istočasno vršila. Podjetniki jamčijo, za skončanje dela v štirih letih.

Del Sv. Frančiška (San Francisco) začenja se od vodnega razdela in se končava z jezom Ochoa v daljavi 12 $\frac{1}{2}$ milj. Blizu hrbita vodnega razdela se začenjata kar na potu prekopa reki Dezeada in Limpio, ki tečeta v nasprotni smeri. Z uporabo njiju strug se dela jako olajšajo in pocenijo. $\frac{3}{4}$ milje daljave od gorskega hrbita se struga reke Limpio poglubi povprek za 16 čevljev, da se dobi globina neobhodno potrebna za prekop. Jez Ochoa, ki bo 1900 čevljev dolg in največ 70 čevljev visok, vzdigne gladino reke San Juana na štiri čevlje nižje gladine Nikaraguiškega jezera. Mej gorskim hrbitom in jezom Ochoa bode v dolgosti kake tri milje in z največjo visokostjo 60 čevljev treba umetnih bregov in nasipov, ker se svet povsod dovolj ne vzdiguje. Del sv. Frančiška bode 8 $\frac{1}{2}$ milje daljave držal po umetnih krnicah, napravljenih s poplavljenimi dolinami jako globokimi in širokimi, a le 2 $\frac{1}{2}$ milje pojde prekop deloma in 1 $\frac{1}{2}$ milje popolnoma po umetnem preseku.

Jezernorečni del začenja se z jezer Ochoa, kateri vzdigne vodo reke San Juana na 106 čevljev nad morsko gladino v jednako visočino z gladino krnice št. 3. Gladina jezera Nikaragua na 110 čevljev nad morsko gladino jeza in razlika jezera daje $\frac{3}{4}$ palca strmca na miljo v dolgosti 24 milj plovljanja po reki za svobodni tek vode jezera in reke, ki daje okolu 20.000 kubičnih metrov vode vsako sekundo in dopušča hitrost $\frac{3}{4}$ milje na jedno uro. Ta jez omogočuje svobodno plovbo po vsi reki

do jezera s prehodom okolu 1000 čevljev širine izključivši 28 milj višje pragove Tora, in z globočino 28 do 130 čevljev.

Strugo reke bode treba očistiti na srednjo globino $4\frac{1}{2}$ čevlje v dolgosti 28 milj nad pragovi Tora. S tem očiščenjem bode prekop na dnu 125 čevljev širok in na vrhu pa od 500 do 1000 čevljev. Na treh krajih bode treba uravnati strugo, ker reka dela prevelike ovinke za plovljenje.

Da se dobi plovni kanal 30 čevljev globokosti, bodo morali očistiti Nikaraguiško jezero v dolgosti 14 milj od vzhodnega brega za srednjo globino 10 čevljev v mehkeem glinastem dnu. Jezero ima podolgasto okroglo obliko in je 110 milj dolgo in 45 milj široko, in pa v sredi povprek 130 do 150 milj široko. Od San Karlosa, kjer teče reka San Juan iz jezera do ustja rečice Lažasa, kjer prekop pojde z jezera proti Tihem morju, je jezero dolgo $56\frac{1}{2}$ milje. Zapadni del jezera obstoji iz gorskega kamenja in voda je plitva na 1400 čevljev od ustja prekopa. Treba bode poglobiti tukaj reko.

Zapadni del začenja se pri jezeru in drži do Tihega morja 1704 milje daleč. $11\frac{1}{2}$ milje pojde prekop po umetnem preseku in $5\frac{1}{2}$ milje pa po krnici Tola. Umetni presek, ki ima zvezati jezero s to krnico, ima 9 milj dolgosti, in najglobokejši njegov del, ki preseče greben vodnega razdela mej jezerom in Tihim morjem, bode 43 čevljev globok in 153 čevljev nad morsko gladino in bode najvišja točka nikaraguiškega prokopa. $1\frac{1}{2}$ milje od jezera bode dno prekopa široko 120, površina pa 210 čevljev. Potem bode v dolgosti petih milj, kjer bode najglobokejši presek, dno široko 80 čevljev. Prisedši in preseka, bode šel prekop po strugi reke Pio Grande, s širokostjo 80 čevljev v dnu in 184 čevljev na vrhu. Krnica Talo bode $5\frac{1}{3}$ milje dolga in $4\frac{1}{2}$ milje ne bode treba nobenega dela, in jez La Flor bode 1800 čevljev dolg in 70 čevljev širok in bode poplaval 40 akrov travnikov in gozdov. Srednja širina krnice bode okolo milje in globočine 30 do 70 čevljev. Mej krnico Talo in Tihim morjem bosta zapori št. 4 in 5 s strmcem $42\frac{1}{2}$ čevljev vsaka in zapora št. 6 s morskimi plimi primernim strmcem, od tod bode $1\frac{1}{2}$ miljo z morsko površino in s 120 čevlji širine v dnu in 280 čevlji širine na vrhu, tako bode le podaljšanje pristanišča, ki se še le zgradi. Misli se zgraditi mol 900 milj dolg na jedni in 825 milj dolg na drugi strani in tako se vzame morja okolu 100 akrov za pristanišče, ki bode v zvezi z delom kanala do zapore št. 6 popolnoma zadoščalo za bližnjo prihodnost.

(Dalje sledi.)

Novice.

— Okrajna učiteljska konferencija slovenskih in nemško-slovenskih ljudskih šol v Ljubljani, bode dne 13. julija ob 9. uri dopoldne v poslopji I. mestne deške petrazrednice v Poljskih ulicah.

— Redni občni zbor »Glasbene Matice« bo v soboto dne 13. julija t. l. ob 6. uri zvečer v prostorih ljubljanske čitalnice.

— Slovensko planinsko društvo priredi dne 7. julija t. l. izlet na Sv. Višarje. Odhod iz Ljubljane z opolnočnim vlakom, povratek ob 9. uri zvečer.

— Družbi sv. Cirila in Metoda so od 10. apr. t. l. darovali: G. F. Stegnar, deželni poslanec, 1 bralni stroj, sl. podružnica v Mariboru 24. apr. 210 gld. 77 kr. in 6. jun. 60 gld.) (večje svote so podružnici izročili: prečast. g. stolni dekan L. Herg 10 gld., dr. H. Schmirmaul 5 gld., č. g. Josip Sigl, kapelan v Kamencah, 5 gld. i. t. d.); sl. »Izvanakademiška podružnica« v Gradci po g. blagajniku Fr. Hrašovcu, c. kr. sodniku, 139 gld. 42 kr.; župnija Breznica na Gorenjskem pokroviteljine 108 gld. 63 kr.; župnija Kranjska gora pokroviteljine 100 gld.; »Neimenovanec« iz Gorice 100 gld., sl. ženska podružnica v Gorici po denarničarici g. J. Dekleva 100 gld.; požrtvovalna sl. ženska podružnica v Sežani po blagajničarici Mariji Skrinarjevi zopet 50 gld.; g. Fr. Vertove v Velikih Zablah kot dedič pokojnega vč. g. Vinka Stubelja, vikarja v Gabrijah volilo 40 gld.; g. Olga Harinova, kot blagajničarica »Prve belokranjske podružnice v Črnomlju«, 35 gld. 39 kr.; v. č. g. Ražun v Celovcu 35 gld. 39 kr.; »Neznanec« 35 gld.; sl. podružnica za Velikovec in okolico po vč. predmestnem župniku g. Fr. Treiberji 26 gld. 76 kr., nabranih na prvem svojem letošnjem zborovanju v Št. Jurju na Vinogradih; bl. g. Josipina Tolazi v Logateci 10 gld.; bl. g. Matilda Sebenikar v Rakeku v nabiralnik nabranih 10 gld.; sl. »Notranjska posojilnica« v Postojini prispevek za l. 1895. v znesku 10 gld.; g. M. Vičič v Postojini v družbin nabiralnik nabranih 10 gld.; g. Avgust Družar v Kraju 10 gld.; gg. dr. de Franceschi in dr. Schiffrer v Novem Mestu 10 gld. mesto nagrobnega venca; sl. posojilnica v Žužemberku kot darilo za letošnje leto 10 gld.; g. Leopold Schwentner, knjigotrižec v Brezicah, 10 gld. kot ustanovnik pri tamošnji naši podružnici; g. veletržec Kollman v Ljubljani v nabiralnik nabranih 8 gld.; gospica Ivanka Narobe iz Trzina v domačem nabiralniku nabranih 5 gld. g. dr. Vilfan v Radovljici 8 gld.; Mirko Gruden, sin g. davkarja v p. na Vrhniki, 7 gld. in sicer 5 gld. nabranih v nabiralnik v gostilni pri pošti na Vrhniki, 2 gld. pa pri g. Ivanu Majaronu v Borovnici; g. Fr. Kocelj 5 gld. 20 kr.; z Jesenic 5 gld.; vč. g. profesor I. Komlanec v Kočevji 4 gld. kot donesek nekaterih tamošnjih članov podružnice v Ribnici; vč. g. župnik Josip Škofle v Železnikih 4 gld. nabrane v družbin nabiralnik; g. J. Krajec v Novem Mestu 3 gld. 84 kr.; sl. načelnštvo ženske podružnice v Kameniku 3 gld. — 2 gld. 50 kr. je bilo v družbinem nabiralniku, 1 K je daroval g. J. Rode, — in g. Fr. Šlibar, — gostilničar v Seleh, 6 K, nabranih v tamošnji nabiralnik. — Prav iskreno se zahvaljujemo vsem naklonjenim dobrotnikom, ki so se nas spominjali zadnji čas. Družba letos potrebuje posebno izdatnih sredstev za zavode v Trstu in zidavo nove šole v Velikoveci. Iz mnogih krajev radi groznega potresa ne bo tako velike podpore, kot je bila navadno. Naj bi rodoljubi po drugih srečnejših krajih to nadomestiti blagovolili. Dosedanjim in prihodnjim dobrotnikom kličemo: »Bo g povrni!«

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda.

— Vsesokolske slavnosti v Pragi dne 29. in 30. junija vdeležilo se je tudi 24 hrvatskih in 14 slovenskih Sokolov, katerim so se prirejale od strani Čehov najprisirneje ovacije. Vsesokolska slavnost je bila nekaj velikanskega. Poleg francoskih gimnastov in ameriških Sokolov je bilo pri slavnosti 18 čeških sokolskih žup s 312 društvi in blizu 8000 članov. Velikanskemu sprevodu na čelu je jezdilo 60 Sokolov, zastav je bilo 200 velikih in več stotin manjših in godb 15. Javne telovadbe se je vdeležilo 4000 Sokolov.

— Orodje gasilnega društva v Vipavi so slovesno blagoslovili dne 29. junija.

rži. Na njivah rastejo nekatere trave kot plevel, ki pa dajo kaj dobro seno na travnikih.

Včasih je to krivo, da trave na travnikih slabo rastejo, ker se je travnik preveč zakoreninil. Travne korenine, ki še niso pognile, so se že tako gosto tesno zapletle mej seboj, da ne more mej njimi več rasti nova trava, pa tudi ne voda se stekati v tla. Taki travniki morajo se spomladi dobro prebranati.

Travnikom tudi škoduje, če gonimo mnogo nanje živine v pozni jeseni ali zgodnji pomladi. Živina ruševino hudo utepta in vje travo prav do korenin. Posebo slabo je tako pašenje zaradi tega, ker živina je le boljšo travo slabšo pa pušča. Vsled tega se na taci travnikih rada košati slaba trava. Taki travniki se dajo zboljšati jedino z brananjem in prisejanjem boljših trav.

Kmetijske raznoterosti.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli so bile dne 27. in 28. junija. Kovačev brez šole bilo je izprašanih 11, in sicer je skušnjo delalo prvič 6 kovačev, 5 kovačev je moralo skušnjo ponavljati, ker so lansko leto pri skušnji propali. V prvič došli kovači so bili vsi s Štajarskega, nobenega Kranjca—kovača letos ni bilo pri skušnji. 10 kovačev je prestalo skušnjo s povoljnim uspehom, eden kovač je odstopil med skušnjo. Učencev podkovske šole je bilo letos 12, a med tečajem je eden učenec umrl za jetiko v bolnišnici, drugi tudi zelo bolan, je zapustil šolo in se ni več vrnil. Eden učenec, Goričan, se bode šolal celo leto. Izprašanih je bilo torej le 9 učencev iz podkovstva in mesogledstva. Vsi učenci so dobili podpore, vsi so skušnjo prestali s povoljnim uspehom. Vrste se pa učenci po uspehu skušne tako-le: Učenec Ernest Juh iz Litije je dobil red „prav dobro“; učenci Jakob Leban iz Broda, Andrej Škerl iz Dolenje Vasi, Frančišek Stopar iz Boštaja, in Jernej Kušlan iz Cerknice red „dobro“, učenci Jan Rupnik iz Hotedršice, Jožef Vovk iz Višnje Gore, Janez Oven iz Radohove Vasi in Anton Šraj iz Gorenje Vasi red „zadostno“.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

IX.

(Dalje.)

Pristanišče San Juan del Norte, atlantski konec prekopa je pred 35 leti bilo prekrasno pristanišče, a se je poslednji čas močno zasulo. Njega obnovenje bode stalo dva milijona dolarjev. Mol 3000 čevljev dolžine je neobhodno potreben, da se zabrani, da se ne zasuje pristanišče s peskom iz morja, in prekop se mora poglobiti za 15 čevljev. 1100 čevljev mola je že narejenega in pristanišče se poglobljuje. Pristanišče San Juan del Norte imenuje se tu Greytoun, a tega imena ne morejo slišati domačini, kajti dali so ga bili Angleži, ko so ga bili zaseli in imenovali Georga Greya za vojnega gubernatorja. Angleži morali so pustiti obrežje Nikarague po ratifikaciji kleiton-bulverske pogodbe z Zjedinjenimi državami. O nekaterih točkah te pogodbe še sedaj nista jedini obestranski vladi.

Čas, katerega bodo potrebovale posamične ladije, da pridejo skozi prekop, je odločen na 28 ur, in v teku 24 ur bode po njem mogoče prepeljati 20,440.000 ton, in če se zapore podvoje, pa dvakrat toliko. Sueški prekop prevozi 9,000.000 ton in dajo 19 % dividende od kapitala. Njega delnice stoje sedaj 500 za 100.

Stroški za napravo nikaraguiškega prekopa so se trikrat proračunili. Inženier Menokal jih je izračunal na 65,084.176 dolarjev, komisija angleških inženierjev jih je izračunala za 600 000 višje in svet inženierjev vlade Zjedinjenih držav jih je proračunal na 97,799 500 dolarjev. Pri vseh teh računih se ni nič računalo za bankirski zaslužek pri spečavanju delnic in za obresti mej delom.

X.

Končujoč te črtice ne morem, da ne bi ob kratkem opisal posebnosti in znamenitejših črt ameriškega naroda, ki so neposredni rezultat njih naredb, zakonov in šeg. Živeč v raznih krajih Zjedinjenih držav in to ne kot kak turist za zabavo, temveč pridobivajoč si vsakdanji kruh z delom, se ne bojim, da bi zagazil v velike zmote, kakor oni potnik, ki je v Rusiji stopivši mrzlega jutra na ulico, potem trdil, da so v tej deželi vsi psi odklenjeni, vse palice in kamni pa priklenjeni k zemlji. Nekatere posebnosti ameriškega značaja in šeg so tako čudne in nerazumljive za nas, da se še sedaj jim ne morem prav privaditi.

Izmej vseh opisov Amerike po inozemcih je dosedaj še najbolj zanesljiva in nepriskranja Tokwillova „Amerika in Demokracija“. Ne glede na to, da je minolo že nad 50 let, kar je pisana ta knjiga, ne glede na to, da je v tem času bila velika mejsebojna vojna z mnogobrojnimi posledicami, ne glede na to, da se je od tedaj prebivalstvo Zjedinjenih držav potrojilo in bogastvo podeseterilo; — vendar osnovne črte tako vspešno opisane po tem nedosegljivem pisatelji, se niso nič premenile.

Njegova trditev, da — če tudi ni veliko znanja v Ameriki, vendar je to razširjeno mej vsem prebivalstvom, — še danes preseneči vsacega Evropejca. Izimši sedem ali osem južnih držav, — kraljestvo bombaža — kjer je tudi sedaj solidna izobrazba dostopna samo premožnejšim ljudem, je ves ameriški narod ne glede na različni socijalni položaj in različne gmotne pogoje, skoro jednako izobražen. Seveda popolnoma dobesedno se to ne sme vzeti, kajti v vsakem mestu in v vsakem kraju so tu li jako izobraženi ljudje in veliki nevedneži, a to vendar velja za glavno maso naroda, morda celih 90 odstotkov. Sinovi ubogega dninarja in bogatega bankirja hodijo pet včasih celo deset let v jedno in isto šolo, rekli bi, rastejo in razvijajo se pod jednimi in istimi umstvenimi pogoji, v jednom in istem vzdušji, naj je njih domače življenje še tako različno. Kdo je morda prisiljen končati šestrazredno šolo, drugi pojde na vseučilišče ali pa za dve ali tri leta v Evropo, — a v ogromni večini slučajev se nraavstveno in umstveno življenje razvije pod vplivom ljudske šole, in ta duh enakosti in mejsebojnega spo-

štovanja, katerega se navzamejo v ljudski šoli, ostane do smrti. Jeden postane kupec ali tovarnar, ali član svobodnih poklicev z velikim dohodkom, drugi pa ostane navaden rokodelec, a vedno zadeneta vkupe, oba čitata jedne in iste liste, oba pohajata iste klube udeležujeta istih javnih shodov, oba sta člana istih društev, oba hodita v isto cerkev, živita jedno in isto duševno življenje brez ozira na njiju gmotni položaj. Časniki igrajo v tem oziru veliko vlogo in so tako po ceni in tako razširjeni, da mislim, da je ni v vseh Zjedinjenih državah rodbine, ki bi ne dobila kakega lista, včasih pa celo po dva ali tri.

V seznamu D. P. Rouella in drugovi, trgovske novojorške tvrdke izključno za objavljenje inzeratov za 1891. leto je navedenih 19 373 časopisov. Med tem je 1791 dnevnikov, 14 000 tednikov in 2625 mesečnikov; drugi pa izhajajo po dvakrat na teden ali na mesec i. t. d. Naravnost čudovito je razširjenje nekaterih listov. Tako se mesečnik „Century“ izdaje v 550.000 iztisih, dnevnik „World“ v 316.000, tednik „World“ v 2.215.787 iztisih in 1891. se je za njeno tiskanje porabilo 20.236 741 angleških funtov papirja. Vsi tisti listi so pa razmerno jako po ceni, mesečniki, jako krasni in z lepimi podobami stanejo po tri ali štiri dolarje na leto, največji dnevniki pa 8 do 10 dolarjev, dnevnik provincijalnih mest pa 4 do 6 dolarjev in tedniki od pol do dveh dolarjev. Izdatelji pošiljajo jih na vse konce in v vse kote Zjedinjenih držav in prodajajo se posamične številke v vseh prodajalnicah papirja in tobaka, po vseh železniških postajah, povsod lahko kupiš posamične številke, ne da bi se naročil. Jaz redno čitam po devet in več listov, a naročen sem le na velik novojorški političen list in na krajni dnevnik, vse druge kupim, kakor se mi ravno zdi po posamičnih številkah, ker ne pride nič dražje, kakor bi se naročil.

V vseh Zjedinjenih državah je po številjenju iz l. 1890. vsega 439 mest, ki imajo nad 8000 prebivalcev, izmed njih ima 50 nad 50 000 prebivalcev. V večjih mestih izhajajo navadno 3 ali 4 dnevniki, v Novem Jorku do 25, v mestih srednje velikosti navadno po dva, jeden republikanski in jeden demokratični. Če tudi nimam gotovih podatkov pri roki, vendar mislim, da se ne motim dosti, če trdim, da izhaja najmanj 500 dnevnikov v mestih, ki imajo manj kakor 8000 prebivalcev. Najmanjši dnevnik prinašajo vse evropske in vsesvetne telegrame mejnarodne časniške zveze, razume se, da se ameriške novice tiskajo v vsej popolnosti. Vsako neznatno mestece, tudi najmanjše s dvemi ali tremi sto prebivalci že ima svoj tednik, v katerem se naznanjajo poleg znamenitejših dogodkov vsega sveta iz poslednjega tedna, še krajne novice, poroke, krsti in umrli itd. Samo po sebi se razume, da se ti listi ne izdržujejo z naročnino, temveč z inzerati in podporami krajnih političnih vodij in agentov za kupčijo z zemljo. Tak list v vsaki številki hvali kake krajne posebnosti, privablja nove naseljence, na vse načine, pri tem mu pa vendar ne uide izpred oči noben važnejši dogodek v političnem ali trgovskem življenju, nobena važnejša iz-

najdba, zatorej se z vsem seznani tudi navadni krajni dninar in o vsem dobi dovolj jasne pojme.

Novice.

— **Osobne vesti.** Okrajni šolski svet v Kranji je imenoval gosp. Fr. Mikuša, okrajnega sodnika v Škofji Loki, krajnim šolskim nadzornikom za Škofjoloko. — Državno študentsko penzijo v znesku 1000 gld je naučno ministerstvo dovolilo gimnazijskemu profesorju v Ljubljani g. Rajku Perušku za potovanje v Italijo in na Grško in ga za letni tečaj v prihodnjem šolskem letu oprostilo poučevanja.

— **Lepa oporoka.** Dne 2 t. m. v Ljubljani umrlil vpokojeni benficiat g. Feliks Knific, star 57 let, je napravil kaj lepo oporoko. Glavnim dedičem je postavil blagi pokojnik ljubljansko „Marijanišče“, katero mora izplačati naslednje legat: Glasbeni Matici, družbi sv. Cirila in Metoda, Matici Slovenski, družbi sv. Mohorja, Narodnemu domu v Ljubljani po 100 gld, Narodnemu domu v Novem mestu 200 gld., mestni godbi v Novem mestu 200 gld, mestnim revežem ljubljanskim in novomestkim po 100 gld, revnim dijakom in dijaški kuhinji v Novem mestu po 100 gld. itd. Marijanišče dobi okoli 8000 gld.

— **Občinske volitve v Tržiči.** Pri zadnjih občinskih volitvah je stranka redu propala v drugem razredu za en glas, v tretjem je zmagala. Ker ta glas, vsled katerega so podlegli ni bil pravilen, vložila je stranka redu ugovor, kateremu je dež. vlada ugodila. V smislu postave se je pri enakem številu glasov obeh strank danes žrebalo za drugi razred. Dosedanji župan, pristaš kapitalistične stranke A. L. Globotschnigg je odložil mandat.

— **Državna podpora Ljubljani in drugim po potresu prizadetim krajem.** Deželno predsedstvo razglasa: Na podstavi zakona z dne 6. julija l. 1895., št. 94, se povodom potresa, ki je zadel vojvodino Kranjsko l. 1895., dovoljujejo v popravilo razdejanih ali poškodovanih poslopij nastopne podpore iz državnih sredstev: 1.) Posestniki poslopij, ki so vsled potresa postali pomoči potrebni, prejmo brezobrestne ponapredščine proti zemljiško-knjižnemu zavarovanju ali pod poročstvom dotične občine. Te ponapredščine je povrniti v 15 enakih letnih obrokih, začevši od dne 1. januarja leta 1901. 2.) Pomoči najpotrebnejšim poslastnikom poslopij se smejo dovoliti nepovratne podpore, kadar so okolnosti vredne posebnega ozira. 3.) Glede poprave cerkv, župniških in šolskih poslopij se izdajo posebne odredbe. Prošnje za brezobrestne ponapredščine ali nepovratne podpore je vložiti najpozneje do 24. julija t. l., in sicer, kadar leži poškodovani ali razdejani objekt v mestnem ozemlju ljubljanskem, pri mestnem magistratu v Ljubljani, drugače pa pri občinskem uradu tiste županije, v katere ozemlje leži dotični objekt. Pozneje dohajajoče prošnje bi se mogle vpoštevati samo po razmerji prebitih novcev, ki ostanejo na razpolaganje. Prošnje morajo obsežati: 1.) Natančno oznamilo poškodovanega objekta: kraj, hišno številko, zemljiško-knjižni vložek. 2.) Približno visokost storjene škode in stroškov za popravilo. 3.) Natančno oznamilo, za katero vrsto državne podpore in v koliki meri se zanjo prosi. 4.) Kratko utemeljitev, da je prosilec pomoči potreben, z dodano obrazložitvijo pridobitnih in premoženjskih razmer, potem rodbinskih razmer, in napoved hipotekarnih dolgov. 5.) Izrecno zapoved, če je prosilec iz nabranih novcev in javnih darov že prejel kakšno podporo, in v katerem znesku. 6.) Prošnji je pridejati: a) zemljiško knjižni izpisek; b) pri večjih 2000 gld. presežajočih škodah kratek proračun o stroških za popravilo; c) pri popravilih, ki so se že izvršile, stavbinske račune. Prošnje in priloge so proste koleka.

Orjaška steklenica. V obrtni razstavi v Bordeaux-u je steklenica visoka 40 metrov. Seveda ta steklenica ni ulita iz jednega kosa, ampak zgradena je v obliki stolpa iz velikih plošč iz zelenega stekla, te plošče pa so zvezane med seboj svincom in železjem. Steklenica tudi ni napolnjena z zlato kapljico, ampak v njej je vse kaj drugega. Razdeljena je namreč v več nadstropij; v pritličju je restavracija. Stopniče vodijo do „zamaška“, ki ima obliko šampanjevih steklenic, ako ga vidiš od daljave. V resnici pa je ta „zamašek“ eleganten kiosk, v katerem ima prostora 35 oseb.

Kmetijstvo.

Spravljanje sena.

Vrednost sena je jako odvisna od tega, če se seno prav in ob pravem času spravlja. Pogosto ljudje napačno mislijo, da se več nakosi, če dalje ne začno s košnjo. Res je, da se pridobi več na množini, a se veliko več zgubi na kakovosti sena. Če je trava dozorela, je seno trdo in ni tečno. Živina bode suha, ako jo bodeš krmil s takim senom.

Najboljši čas za košnjo je, ko se rastline dobro razcveto in začno delati seme. Če so na travniku različne trave, ki ob različnem času cveto, kosi tedaj, kadar največ trave cvete.

Mlade rastline imajo mnogo redilnih snovij, zlasti beljakovin in sladornin, ki so lahko prebavljive in živini dobro teknejo. Čimbolj pa rastline dozore, temveč ginevajo iz njih te redilne snovi in rastline zlesene. Če kosimo seno, ko trava dozori, seno ni dosti boljše, kakor slama.

Če se prvokrat zgodaj kosi, zraste več otave, kar je zopet le v korist. Posebno travniki s kislo travo naj se zgodaj kose, ker seno taci travnikov sicer nima najmanjše vrednosti.

Tudi misel, da bode trava bolj gosta, ako pozno kosimo, je napačna. Večina travenskih rastlin se pomnožuje le po koreninah. Če pa pustimo rastlinam, da delajo seme na travniku, zemljo tako izmolzejo, da bode potem zares rasla le redka trava. Vsaj vidimo na njivi, kako rastline, ki dozore, zemljo izmolzejo, da moramo vedno gnojiti. Na takem travniku trave tako hirajo, da naposled raste sam mah.

Seveda prezgodaj se pa tudi ne sme kositi. V tem slučaju nakosi se premalo krme. Premlado travo tudi težko posušimo, ker ima preveč vode v sebi in se močno usuši.

Najboljši čas za košnjo je zjutranji čas, dokler je rosa. Tedaj kose najrajše režejo.

Pri sušenju je pa tudi treba gledati, da se ne zgubi preveč redilnih snovij. Posebno tečni so listi rastlin. Če se seno preveč posuši, se listi radi zdrobe in seno ni potem tečno. Zato naj se seno preveč ne suši.

Dobro seno mora biti zeleno in prijetno dišati. Tako seno dobimo le pri lepem vremenu. Najbolje je, če se seno posuši na zraku. Če seno preveč popekajo solnčni

žarki, ali pa če ga moči dež in seno zgubi mnogo na dobroti.

Če leži seno dolgo na travniku in ga večkrat zmoči rosa in dež, zgubi še četrtno ali pa še več redilnih snovij.

Ko se seno pokosi, naj se redovje raztelje, da ne leži predebelo. Dvakrat se po dnevi seno obrne in zvečer spravi v kupe, predno pade rosa. Drugi dan se kupi zopet razteljejo, dvakrat se potem še seno obrne in spravi predno zvečer začne padati rosa. Če pa vreme ni ugodno, se drugi dan seno dene v večje kupe, nego prejšnji dan in se tretji dan potem suši. V taci kupih ostane seno popolnoma suho, tudi ko bi deževalo. Če pa dalje dežuje, se morajo kupi včasih preložiti, da seno ne jame plesniti ali gniti.

Če je vreme jako neugodno in se menja dež in solnce, je svetovati, da se kupi puste na miru, ker seno veliko zgubi, če se zmoči in zopet posuši. Bolje je temno seno, kot izprano in izžeto.

Seno mora biti suho, ko je spravimo, a presuho ne sme biti. Če je seno vlažno, in se je bati, da se pregreje, se pomaga, če se malo posoli.

Posebno naj se zelo vlažno seno ne spravlja, ker začne plesniti in se ugreje. Ko začne padati rosa, sena več ne spravlja.

Kmetijske raznoterosti.

Sadje in zelenjava naj se vselej dobro očisti, predne se jé, ali rabi v kuhinji. Da se pa opere, ni treba jo dolgo pustiti v vodi, ker sicer zgubi dober okus. Z neosnaženim sadjem ali zelenjavo se lahko zaneso kake bolezni.

Dobro krmljenje kokošij. Vsaka kokoš znese neko gotovo število jajec, potem pa več ne nese. Navadno kokoši nehajo nesti v sedmem letu. Ako se pa kokoš dobro krmi, pa že v štirih ali petih letih znese toliko jajec, kakor bi jih bilo sicer v sedmih in jenja nesti. Potem jo seveda zakoljemo. Pri dobrem krmljenju torej privarujemo krmljenje za dve leti in imamo od kokoši boljše meso, ker mlajšo zakoljemo.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

X.

(Dalje.)

Pred vsakimi političnimi volitvami zlasti pred volitvami predsednika, vse glavne stranke izdajajočasne časopise in jih razpošiljajo zastonj. Ti časopisi, če tudi so navadno najbolj strankarskega značaja, vendar pripomorejo k razširjenju načel stranke in pojasnijo preporna vprašanja v toliko, da ima vsak volilec priložnost seznaniti se z nasprotniškimi nazori in jih presoditi, ne da bi ga kaj stalo, če zna hladnokrvno presoditi vse gradivo, s katerim vsaka stranka preplavi deželo.

Poleg tega vsak ameriški list sploh, a večje časniki posebno zmatrajo za svojo dolžnost spuščati se v vsak bodi si zaradi katerega koli si uzroka važnejši do-

godek, tako celo v zasebno življenje prebivalstva. Njim se ničesa ne skriva. Pogosto časniški poročevalci odkrijejo in razjasnijo vse podrobnosti hudodelstev, — ne le javno temveč tudi zasebno življenje, verske nazore, navade itd. vsakega kandidata za kako mesto pretresejo z največjo natančnostjo. Nekateri časopisi imajo celo vojno vohunov, in vsake pege, vsakega napačnega koraka javnih dejateljev se lotijo in ga pretresajo do najmanjših podrobnosti. Samo po sebi se razume, da jo poročevalci večkrat zagazijo in si dovoljujejo več kakor je treba. Pogoste tožbe zaradi razžaljenja časti so najboljši dokaz, da časopisi redno prestopajo mejo. Zato je pa na drugi strani izsiljenje neznano, brez usmiljenja uničili bi vsak list, ki bi začel v tem oziru, če tudi nesebično pretresovanje zasebnega življenja navadno hladnokrvno trpe.

Drugi mogočni vod združevanja in vednega mejsebojnega občevarja ameriškega prebivalstva so cerkve. Po poslednji ljudski štetvi je v Zjedinjenih državah 97 verskih ločin. Žal, da poročila o tem številjenji niso popolnoma objavljena. Poročila so popolna o 45.640 cerkvenih organizacijah z 9.400.000 člani, imajočimi 233.626.251 dolarjev premoženja, in ne popolni glede 127.647 organizacij s 11.526.556 člani. Te cerkve vzdržujejo 108.939 nedeljskih šol s 1.151.340 učitelji in 8.648.131 učenci. Kakor je znano se veronauk v tem zmislu, kakor se navadno razumeva, izključen iz vseh ljudskih in višjih šol Zjedinjenih držav, ki se vzdržujejo z javnimi denarji; vsaka cerkev, vsaka ločina ima svoje nedeljske šole in vseučilišča, ki se vzdržujejo s cerkvenimi denarji, in nimajo ničesa opraviti z narodnim izobrazovanjem v tesnem smislu te besede. Ustava Zjedinjenih držav, ponavljanje katere, z malimi izjemami, sestavlja tudi ustave posamičnih držav, za zmiraj razglasa svobodo vere. Državljan Zjedinjenih držav ima pravico poklanjati se, komur mu ugodno, če le njegova vera ne pride v navzkrižje s temeljnimi (zakoni Zjedinjenih držav kakor mormonizem in verski nauki z mnogoženstvom. Mej višje omenjenimi ločinami jih je 31 s komunističnim naukom, mej njimi šekerji, harmonijanci, separatisti, altruisti itd. Vsako leto prinese nove vere, nove ločine, nekatere dobe praktične oblike, osnujejo naselbine in skupna bivališča; dosedaj so se samo šekerji obdržali z neko stalnostjo, pa tudi število njih naselbin manjša se z vsakim letom, sedaj jih je še samo 15, dočim jih je še 1880. l. bilo nad 40.

Katoliki imajo nekaj manj kakor četrtno cerkvenih organizacij in cerkvenih članov v Zjedinjenih državah. Ostale tri četrtine razdeljene so mej razne protestanske ločine z baptisti in metodisti na čelu. Katoliki so tako organizovani, kakor drugod po katoliškem svetu. V Zjedinjenih državah sta že dva kardinala, a kaže se, da dobe v kratkem tretjega. Organizacija protestantskih cerkev je jako raznoobrazna — razne tako imenovane od misijonske župnije imajo duhovnike imenovane od državnih sinod in z državno plačo. V vseh drugih župnijah se župnije same pogode z duhovniki in v večjih mestih in bogatih župnijah včasih plačujejo ogromne plače po 5, 6,

10 in celo 25 tisoč dolarjev na leto, kakor je duhovnik priljubljen in kakor se zna pokazati neobhodno potrebna svoji čedi.

Ameriško prebivalstvo sploh, zlasti pa še protestantsko, je jako strpljivo v verskem oziru in noben se dosti ne briga, v kako cerkev kdo hodi. Cerkev si jako prizadevajo, da bi privabile več poslušalcev in je zatorej v mestih veliko konkurence v tem oziru; napravljajo si drage orglje, izdržujejo lepo petje, večkrat z drago plačanimi pevci; poslednji čas vpeljali so pevske zборе dečkov, ki štejejo včasih po 40 do 60 glasov. Cerkev, rekli bi prihajajo v modo in zginejo iz mode. Število obiskovalcev in ž njimi dohodkov se sedaj povekša, sedaj pomanjša in sedaj ta, sedaj ona ločina zmaguje v kakem kraju. Priznati moram ameriškemu duhovenstvu — zadel sem z mnogimi duhovniki raznih ločin — da večina mej njimi so ljudje globoko verujoči in prepričani, jako izobraženi in se ne brigajo le za verske stvari, temveč dajo dejansko pomoč revežem in nesrečnikom njih župnije. Župnijska dobrodelnost je živa in jako potrebna stvar v Ameriki; kaže se v jako različnih oblikah, navadno v obliki društev za razširjenje znanja ali pa za podporo revežev. V zvezi s prvimi ne smemo pozabiti društva kristijanskih mladih ljudij (Young men Christian Association) in žensk, ki razpolagajo z znatnimi sredstvi; store veliko dobrega s svojim predavanjem, čitalnicami, telovadnimi vajami, največ pa z navajanjem svojih članov k rednemu življenju in njih nadziranjem. V mnogih župnijah so zasebna društva, ki si izbero za središče svoje delavnosti revnejše dele mesta, kjer najmejo stanovanja, jih oskrbe s potrebno opravo in uče deklice šivati in prirojevati in razkladajo dečkom razne primerne umetnosti, ali pa sami grejejo in nasitujejo gladne prezebajoče. S tem delom pečajo se največ ženske pod vodstvom duhovnikov.

Denarje nabirajo od moških članov cerkve; navidezna pobožnost in želja slaveti z dobrodelnostjo pogosto največ pripomoreta k stvari; osebe trgovskih krogov in svobodnih poklicev, se jako mešajo v cerkvene stvari, da si večkrat sicer niso na dobrem glasu, a to dobrodelnosti nič ne škoduje. Priznati se mora duhovnikom in ženskam, da je pomoč, katero dajo, jako dobrodelna in koristna.

Prostozidarske lože z raznimi naslovi igrajo tudi važno vlogo v javnem življenju ameriškem. Prostozidarji ohranili so vse vnanje oblike, znake in obrede prejšnjega stoletja, a pečajo se pa največ s tem, da pomagajo svojim sočlanom in skrbijo za njih življenje in zaslužek. Imajo velikansko nepremakljivo imetje in glavnice. Najdražje in najvišje poslopje na svetu, ki je nedavno zgrajeno v Čikagu, pripada prostozidarskemu redu. „Čudakov“ (Odd Fellows), ki ima 672.148 članov in je 1890. l. 2.917.688 dolarjev razdelilo mej svoje člane, katere je zadela kakeršna si že bodi nesreča. Red svobodnih kamenarjev (Free massons) ima 673.643 članov in je v neposredni zvezi z redi ravno tega imena v Angliji in Nemčiji in priznava Wališkega princa za svojega velikega mojstra.

V Ameriki je 2,835.275 članov raznih lož, ki se razdeljujejo v 28 redov, izmed katerih sta višje imenovana najprva po številu članov, po bogastvu in vplivu.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Novi član francoske akademije. Članom francoske akademije imenovan je Jules Lemaître, gledališki kritik časopisa „Journal des Débats“. On bode v akademiji naslednik slavnega Lessepsa.

Dve pol sestri. Naravnost neverjetno je, da bi mej smrtjo dveh pol sester istega očeta moglo minoti 170 let. To se je pripetilo v Angliji. Stari oče ministra Karla James Fexa se je bil oženil 1654. leta in je 1655. leta imel hčer, ki je še to leto umrla. Pozneje je imel več otrok, ki so vsi pomrli. Da premoženje ne pride v tuje roke, se je v svoji starosti zopet oženil in leta 1727. je bila rojena njegova najmlajša hčer. Ta je čakala 98 let. Umrla je 1825. leta, torej 170 let pozneje kot njena najstarejša polsestra.

Novice.

— **Deželni zbor kranjski** je sklican v izvanredno zasedanje na dan 24. julija t. l. Zboroval bo v prostorih starega strelišča.

— **»Glasbena Matica«** si je za bodočo šolsko leto najela pripravne prostore za šolo v baron Cozovi hiši na Bregu. Z zgradbo svojega doma v Gospodskih ulicah se ni moglo pričeti zaradi regulacije mesta.

— **Občni zbor kmetijske družbe kranjske** je z veliko večino izvolil zopet za predsednika zaslužnega cesarskega svetnika Ivana Murnika, deželnega poslanca in odbornika itd. Obširneje o zborovanju poročamo drugi pot.

— **Pomočni odbor**, ki se je po potresu ustanovil v Ljubljani je v hiši banke „Slavije“ v Gosposkih ulicah otvoril posebno pisarno, v kateri se pripravljajo brezplačno prošnje za državne podpore in brezobrestna posojila. Ker je dotične prošnje vložiti že do 24. julija t. l., se posestniki hiš opozarjajo, da se nemudoma obrnejo na omenjeno pisarno, v kateri se uraduje do imenovanega dne vsak dan.

— **Nove maše.** V ljubljanski škofiji bodo imeli nastopni gg. bogoslovci nove maše: Bernard Jernej, 28. jul v Škofji Loki pri nunah; Dostal Jožef, 28. jul. v Ljubljani pri sv. Petru; Gnjezda Janez, 4. avg. pri sv. Magdaleni na Gori, nad Idrijo; Karlin Jurij, 4. avg. v Škofji Loki; Mlejniki Vilj. 28. jul. v Novem mestu; Osvald Frančišek, 28. jul. v Marijanišči v Ljubljani; Paulus Viljem, 28. jul. v Ljubljani v Trinovem; Šturm Frančišek, 4. avg. pri Stari Cerkvii na Kočevskem; Šolar Jožef, 4. avg. v Kropi; Zabukovec Tomaž, 4. avg. v Ljubljani pri sv. Petru; Jarc Alojzij, 28. jul. v Ajdovcu; Jerše Jožef, 4. avg. na Bledu; Novak Jožef, 29. jul. pri Mariji Pomagaj na Brezjah; Plantarič Jožef, 4. avg. pri sv. Trojici pri Mokronogu; Prelesnik Matija, 11. avg. v Dobropoljah; Remškar Valentin, 4. avg. na Brezovci; Škerjanec Martin, 11. avgusta v Križih pri Teržiči; Švigelj Jožef, 18. avg. v Borovnici; Tič Lovro, 4. avg. v Moravčah.

— **Meščanskega stavbinskega društva** organizacija napreduje prav dobro in hitro. Odbor je pridobil za društvo arhitekta g. R. Göbela, kateri je mej drugimi poslopji zgradil popolnoma samostojno velikansko in močno pošteno in finančno poslopje v Trstu. Društvo, ki si je kakor znano, kupilo nad Zgornjo Šiško svet za izdelovanje opeke, bo torej svoji nalogi v vsakem oziru kos. Hišni posestniki se že zdaj vabijo, da se zaradi izdelovanja načrtov in proračunov, kakor sploh zaradi

pojasnil o stavbenih zadevah, že sedaj oglase pri društvu Pojasnila daje začasni tajnik, odvetnik dr. V. Supan v Ljubljani.

— **Za hišne posestnike prizadete po potresu.** Poslanska zbornica je pooblastila finančnega ministra, da sme do skupnega zneska enega milijona dovoljevati tudi posojila, katera se bodo obrestovala do 3 %. Tisti hišni posestniki, kateri ne reflektujejo na brezobrestno posojilo, se opozarjajo, da prosijo za to 3 % posojilo.

— **Občinske volitve v Tržiči.** Pri žrebanji v drugem razredu je bila sreča mila stranki redu, ker so bili izžrebani trije pristaši te stranke. Stranka redu ima sedaj večino v občinskem zastopu. Ko se je imela dne 16. t. m. vršiti volitev župana, je manjšina zapustila sejo, vsled česar se volitev zaradi nesklepčnosti ni mogla izvršiti.

— **Škole šolskega leta.** V soboto dne 13. jul. sklenilo se je šolsko leto na vseh ljudskih šolah v mestu, v kolikor se je namreč zaradi potresa zadnji čas pouk vršil na teh šolah.

— **Goldinarskih bankovcev** je še okrog 3 milijonov v prometu. Od julija meseca lanskega leta, ko jih je bilo v prometu 57,883.361 do sedaj, torej tekom enega leta se jih je iz prometa vzelo in uničilo 54.920.767. Ostalo jih je torej še v prometu 2,962.594, katerih se je pa gotovo velika večina že pogubila.

— **Toča** je pobila dne 4. t. m. v kranjskem okraju po Čirčevah, Hrastju, Hujah, Klanci, Primskovem in Prebajevem. Škode je do 20.000 gl.

— **Zavratno napal in umoril** je v Slivnem na Krasu dne 8. t. m. zvečer neki ondodni hudobnež 21letni J. Makole s svojimi tovariši kamnarja Janeza Legiša iz Prečnika. Poslednji je močno vinjen obležal na dvorišču neke gostilne in zaspal, na kar so imenovani spečega napali in ga tako pretepli, da je na ulici mes'a mrtev obležal. Mrtvec je imel okoli 20 ran. Zločince so dali pod ključ.

Pomožni odbor za Ljubljano in okolico

je imel dne 12. t. m. v mestni dvorani sejo, o katerej sledeče poročamo:

Načelnik dvorni svetnik dr. Račič pozdravi došlega častnega podpredsednika g. deželnega glavarja. Otona Detela ter nato poroča o odborovem delovanju tako le:

Naša delavnost se bliža v glavnem delu svojemu koncu, doneski v denarjih dohajajo redkeje in manjši in ker je že objavljen zakon glede državne podpore in so tudi naši sotrudniki že oddali svoje nabrane darove, tedaj je treba, da se vporabi tudi sad našega dela v odločene namene. Predno pojasnim naše dosežanje delovanje in njegov uspeh, si dovoljujem povdariti, da še ne mislimo razpustiti pomožnega odbora. Iz tega vzroka še tudi ne bom predložil končnega splošnega poročila, ampak dovoljujem si le v obče poročati, kako in s katerim uspehom se je doslej delovalo. V 2. seji našega odbora smo izvolili tiskovni, finančni in akcijski odsek; člani teh odsekov so delovali z neutrudljivo vstrajnostjo in veliko marljivostjo. Od začetka ni hotelo delo prav dobro izpod rok. Bili smo kakor omamljeni od prevelike nesreče, ki nas je zadela, in dvomili smo, ali nam bode mogoče dobiti sredstev, s katerimi bi vsaj nekoliko od-

Gospodarstvo v družbeni drevesnici je ostalo tako, kakeršno je bilo prejšnja leta. Spomladi l. 1894. so pod navadnimi pogoji oddali kakih 14 000 visokodebelnih drevesec.

Ker družbena drevesnica nikakor ne zadostuje, da bi se moglo ustrezati zahtevam družabnikov, vzel je glavni odbor zopet kaka 2 orala zemljišča v bližini v zakup, da bo moči vzgajati več drevja.

Oddelke, kjer izkopljejo drevje, obdelajo, kakor je treba za nov nasad, ter jih porabijo za poskuse, kolikor dopušča gospodarstveni načrt. Poskušali so nekatere vrste žit in pa mnoge novejšje krompirjeve vrste.

Na uzornem dvorci na Viči, vzetem v zakup se je l. 1894. gospodarilo strogo po gospodarstvenem načrtu, ter je bil uspeh vsled ugodnih razmer boljši nego je bil proračunjen. Ker je družba prevzela njive in travnike v slabem stanju, smatrala je to leto za prvo gospodarsko nalogo njih zboljšanje. Nad 10 oralov obsežni travnik so spomladi prebranalili ter izdatno pognojili s kajnitom in Tomasovo žlindro. Pri delek na tem travniku je bil l. 1894. skoraj še enkrat tolik, kakor l. 1893.

8 izvernih švickih bikov, katere je družba kupila l. 1893., prodala je l. 1894. za plemo, meseca junija pa je postavila v hlev 9 simentalških bikov. Vsa plemena živina se je izborno sponašala ter celo leto pri nji ni bilo nikake nesreče. Na Gorenjskem kupljeni kobili sta izborni delavki. Ena se je tudi ožrebila in so žrebe jeseni prodali za ugodno ceno.

Ribje vališče na Studenci so zboljšali; napravili so vodovod, ki preskrbuje vališče z zadostno vodo tudi tedaj, če je v ribniku vode le malo. Naredili so tudi cedilo s prostornino 8 m³, ki čisti vodo za vališče. Sploh je vse vališče tako vrejeno, da se lahko na enkrat izvali 150.000 ribic.

Družbeni list je „Kmetovalec“, ki se tiska v 4000 izvodih.

Kmetijsko rastlinstvo je glavni odbor pospeševal s tem, da je udom naročal dobrega semena, v prvi vrsti ruskega lanenega semena, predenice čistega detelnega semena, raznih žit in krompirja. Pri tem je imel glavni odbor 17.159 gld. 51 kr. denarnega prometa.

Umetnih gnojil, katerih naročitev družba posreduje, porabilo se je l. 1894. zopet več. Ob tej priliki ne smemo zamolčati veselega dejstva, da so si tudi mali posestniki zelo naročali umetna gnojila. Vidi se, da je družbena namera, kmetovalcem posredovati nakup umetnih gnojil, imela veselih uspehov, ter je upanje opravičeno, da se bo prihodnja leta čim dalje bolj povpraševalo po umetnih gnojilih.

Ker je visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo obljubilo podporo za povzdigo planinstva, začelo se je delovati na to, da se bo postopalo po dobro premišljenem načrtu. Namerava se pridelovati več krme,

zboljševati in gnojiti planinski svet, pred vsem pa napraviti uzorno in poskusno planino.

Vinarstvo je družba pospeševala s tem, da je posredovala dobavo zanesljivo dobre in cene modre galice. Naročila je je 70.000 kg ter jo je oddala po nižani ceni. Na prošnjo glavnega odbora je visoki deželni odbor plačal voznino od Ljubljane do podružnic, tako da so vinščaki prav po ceni dobili zanesljivo dobro modro galico. Po nižani ceni je družba oddajala tudi trtne škropilnice, nekaj pa jih je tudi podarila. — Glede pospeševanja vinarstva je omeniti tudi nastavljenje deželnega potovalnega učitelja za vinarstvo, kateri složno deluje z družbo ter posebno s podružnicami, kar bo brez dvoma imelo najboljše uspehe. — Družba je več podružnicam izprosila državne, oziroma deželne podpore za njih ameriške trtnice in poskusne vinograde. (Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Gnojenje drevesom. Če drevesa slabo rastejo, je jim dobro gnojiti s čilskim solitrom.

Pod lepe kumare položi kosce stekla ali kamnite ploče, da ne bodo gnile.

Gnojnica za zelje. Jako dobro je, ako po leti in jeseni zelju prilivamo Kdor ima gnojnico, ne zamudi prilivati.

Okopavanje na vrtu je jako dobro, če se vrši ob suhem vremenu. Razrahljana zemlja ostane v globini vlažnejša in hladnejša, nego nezrahljana.

Siratka za teleta. Sveža siratka je jako dobra za odstavljena teleta, če se jej daje z ovsom ali pa otrobami. Dosti redilnih snovij siratka nima v sebi, a pospešuje prebavljanje. Kislo sirotko dajati teletom se pa ne more priporočati.

Mleko po sesanji. Mleko, ki se pomolže, ko se je tele že nasesalo, je slabo. Ravno tako imajo krave slabše mleko, kadar se gonijo.

Varstvo proti muham. Nekateri trdijo, da ne nadlegujejo živine muhe, ako se namaže z mažo, ki se naredi iz 1½ dela antinonina in 100 delov svinjske masti ali vazeline. Antinonin in vazelina dobita se po prodajalnicah.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

X.

(Dalje.)

Slovstvena, glasbena, pevka, bralna in druga društva in klubi so jako mnogobrojni in raznovrstni. V vsakem mestecu, naj ima še tako malo prebivalcev, je nekaj taci družtev; v gosto naseljenih poljedelskih pokrajinah vsak prebivalec pripada dvema ali trem. Najglavnejše je društvo „Chautauqua Literary and Scientific Circle“, katero ima kaci petdeset podružnic v raznih državah, in nad pol milijona pravi članov. Njega namen je razširjati veselje do čitanja in izučevanja prirode, znanosti in umetnosti v zvezi s poukom za navadno življenje. To društvo daje ljudem, ki so že končali šole, priliko

ponavljati svoje učenje, razširiti svoje duševno obzorje in sploh pridobiti večje znanje. Vse to se dosega s krajnimi klubi in pismenim občevanjem članov z osrednim društvenim vodstvom, katero ima v svoji sredini več učenjakov, preskrbuje knjige, odreja pismene izpite, daje pismene naloge itd. Pred kakimi desetimi leti je vse hotelo pristopiti k temu društvu, ki je bilo nekaj novega, hitro se je razširjalo in pridobilo nekaj milijonov članov, a pozneje so tisti, ki niso imeli resnih namenov, odstopili, in število društvenih članov se je znatno pomanjšalo, a društvo sedaj živahno deluje in dosega svoj namen. Minolo leto je prišlo k občnemu zboru nad 4000 članov iz vseh kotov Zjedinjenih držav, razprave so se tiskale v razširjenih časopisih in so bile jako zanimive.

Slovstveni in tako imenovani bralni klubi (reading clubs) in izbero kacega klasičnega pisatelja in ga dobro in vsestransko prouče. Kar čuditi se je tej doslednosti in ustrajnosti, kateri se primejo svojega dela. Če tudi so nekatera dela že vsem znana, vendar se začno od konca, in stvar počasi gre naprej, dobro in temeljito pretresajo vsako poglavje, včasih vsako frazo, in ko je delo pretreseno, vsak član ne razume le njega težavnejša mesta, temveč zna jih razložiti, naj bodo še tako nejasna. Razpravljalna društva (debating societies) navadno izbero kak snov za bodoče zborovanje, včasih čisto abstraktno, včasih pa kako, ki je v zvezi s kakim mestnim dogodkom, izvolijo govornika (leading speaker) in potem ima v drugem zboru, ko je končan govor, vsak član pravico razpravljati vprašanje z vseh strani in povedati svoje mnenje. Včasih izbero dva govornika, jednega za, jednega proti in v tacihi slučajih imata le ta dva pravico govoriti.

Pravila teh društev so jasna in točna, vseh pogojev parlamentarizma se vsekako strogo drže, in mene, ki sem imel priliko slišati prepire v društvih v Rusiji, je kar osupnilo, kako se znajo zdrževati Amerikanci v vseh slučajih pri zborovanjih. Razprave so včasih burne, strastne, a nikdar nisem slišal pri njih nobenih osebnostij, nikdar se ni motil red in pa prestopila pravila spodobnosti. Ta lastnost Amerikanca, da lahko temeljito in stvarno razpravlja najtežje vprašanje, je pač najlepša in Rusi so jim lahko zavidni zaradi te lastnosti. To je tem pomenljivejše, če pomislimo, da se dejanski udeležujejo vseh teh razprav tudi navadni delavci in rokodelci, tako je v društvu v Severni Karolini, katerega član sem bil tudi jaz, bil je jeden najmarljivejših delovateljev in govornikov delavec moje tovarne, ki se jako dobro razume o vseh stvareh; on je v šoli si pridobil neznatno izobraženost in je pisal z mnogimi pravopisnimi napakami, a je mnogo čital in je znal temeljito preudariti vsako stvar, in govoriti pred občinstvom o vsem jasno in prepričevalno.

Nemalo vlogo v ameriškem društvenem življenji igrajo različni sporti in vsakeršna borenja. Konjske dirke, broderski klubi, lovska in ribška društva, strelni klubi, biljardna in šahna društva — da vseh ne prešteješ. Vsako selo in vsako mesto ima nekaj tacihi društev, takšnih kakor so krajevne razmere in ljudski značaj. Base ball,

podobno našemu žoganju, je narodna igra in slednje leto stane ameriški narod več milijonov dolarjev. Ta igra je že davno povzdignena na stopinjo umetnosti; o njej so se pisale cele knjige, da nahaja se o njej celo slovstvo in po vseh kotih Zjedinjenih držav posebne komisije razpravljajo o različnih podrobnostih in premetenostih pri tej igri. Vsa večja mesta imajo za to posebne klube; dobri igralci dobivajo velike plače, včasih po 6, do 8 tisoč dolarjev za sezono. Ker je treba dveh strani, po devet ljudij na vsaki strani, se nekaj mest, navadno osem, včasih tudi 12 ali 14 združi v ligo, in klubi potujejo iz mesta v mesto v teku vse sesije, bore se za penante, nagrade namenjene zmagovalcem. Penant obstoji navadno iz drage zastave in se navadno jako visoko ceni, članom kluba, ki je zmagal, priredi se slovesen vsprejem in raznovrstne ovacije — in drugo leto navadno zahtevajo in tudi dobe visoko plačo. Take igre so navadno zvečer, ko so vsi prosti in jih morejo obiskavati brez škode za navadno delo. Včasih pa tudi zapro prodajalnice, banke, skladišča itd., da morejo nastavljeni biti pri teh igrah. Zbere se ogromno množino ljudij, včasih po 10, 12, 15 do 20 ljudij; vstopnine se pobira povsod pol dolarja, in ker je slednje leto sezona v vsakem znamenitejšem mestu, si lahko mislite, koliko potratijo Američani slednje leto za to igro. Vsi ti klubi pripadajo krajnim delniškim družbam, kateri glavnica doseže včasih basnoslovno visokost; vse dajo dobre dividende in mnogi proletarijci so po tej igri postali milijonarji.

Kako se Amerikanci hitro in goreče lotijo kake stvari, in kako je pri njih razvita špekulativnost, najbolje kažejo te igre. Pri njih se najjasneje vidi skrajna demokratičnost in dejanska enakost ameriškega naroda. Cena je jednaka vsem mestom in ni nobenih posebnih ali zaprtih mest. Kdor prej pride, ta bližje sedi — ne ozira se ne na denar, ne na obleko, ne na družbeni položaj. Gubernator države ali vrhovni sodnik sedi poleg navadnega dninarja in najfinejši gospod poleg dečka, ki časopise raznaša. Vsi se goreče zanimajo za igro in odkrito in nezdržljivo kažejo svoje simpatije ali antipatije. Včasih se prigodi, če kdo s kakim izvrstnim udarom ali težavnim obratom reši igro, da ljudje poskačejo s klopi na igrišče in slovesno in kriče nosijo zmagovalca na ramah. — Krik, hrup in šum je včasih strašen, kakor bi se tudi najtreznejšim in najsolidnejšim ljudem mešalo v glavi. Pri vsaki igri so mnoge stave, včasih za jako znatne svote. Špekulativni Amerikanci ne morejo, da ne bi stavili, kjer se jim ponudi prilika. Dirke tudi vselej privabijo mnogo ljudi in zopet se mnogo in raznovrstno stavi.

V Ameriki imajo najdovršenejše konje za dirkanje. Sedaj je v Ameriki nad 10 konj, ki preteko angleško miljo v manj kakor dveh minutah in desetih sekundah — sloveči kobili Maud S. in Sun pretečeta angleško miljo v dveh minutah in $8\frac{1}{2}$ sekunde. Tukaj začno učiti dirkati že v prvi mladosti konje, jednoletna in dveletna žrebeta že vidimo pri dirkah in včasih za nje plačujejo ogromne denarje. Lani so poročali časopisi, da so se pro-

dajali konji po 50, 60 in 150 tisoč dolarjev. Znamenitega žrebca Axtello so cenili državni cenilci na sto tisoč dolarjev in se zanj od te svote plačuje davek.

Najživahneje tekmovalje je mej brogarskimi klubi, bodi se že jadernicami ali parnimi. V Združenih državah je nad 150 taci klubov z 20.000 člani in 5000 različnimi ladjami. Slednje leto prirejajo se dirke z angleškimi klubi in ladjami. Graditelji posebno hitrih ladij so jako na dobrem glasu, in po vseh Združenih državah se delajo stave za dirke v Novem Jorku ali Bostonu in stavijo večkrat ljudje, ki še nikdar niso videli morja.

Poučni in zabavni drobiž.

Nekdo, ki je še Götheja poznal in Napoleona I. videl. V Jeni je te dni slavil svojo devetdesetletnico vseučiliški profesor Slichtet. Ta mož še vedno predava na vseučilišču. V svojih mladih letih je še večkrat občeval z Göthejem in je tudi Napoleona I. videl.

Življenje na Marsu. Večkrat se je že ugibalo, če žive na Marsu ljudje in živali, a to se seveda ne da rešiti. Mars je dvakrat tako oddaljen od sonca, kakor Venera in je zemlja mej njima. Od sonca je Venera oddaljena 26, zemlja 37 in Mars pa 56 milj. Po raznih okoliščinah se da sklepati, da je Mars starejši, kakor zemlja in na njem so najugodnejše razmere za organska bitja, kajti na njem je voda in zrak in tudi primerna toplota. Leto na Marsu znaša 687 dni. Dan je pa malo daljši, nego na zemlji, namreč za 37 $\frac{1}{2}$ minute. Mars ni tako gost kakor zemlja in na njem tehta kaka stvar, ki bi tehtala na zemlji 100 kilo, le 37. Letni časi na Marsu so podobni zemeljskim, samo da so daljši. Gorkote Mars dobiva manj od sonca, kakor zemlja, a vendar led ob tečajih ni dosti bolj razširjen kot na zemlji. Več ga je ob južnem, kakor ob severnem tečaju. Ozračje na Marsu je bolj vlažno nego na zemlji. Sodi se, če žive na Marsu živali in rasto rastline, da so zemeljskim podobne. Ker je ta planet starši, so ljudje na njem že bolj civilizovani, če stanujejo na njem.

Novice.

Deželni zbor kranjski.

Po slovesni sv. maši ob 10. uri v stolni cerkvi, sešel se je dne 24. t. m. v dvorani starega strelišča deželni zbor vojvodine Kranjske v izredno zasedanje. Deželni glavar Oton Detela je v svojem otvoritvenem govoru poudarjal žalostni povod temu izvanrednemu zborovanju. Usodepolna katastrofa potresa je močno zadela našo domovino, pred vsem srce Kranjske. stolno mesto Ljubljano. Pretolažilno vplivale so v tem obupnem in žalostnem stanju na prizadete prebivalce milostljive besede sočutja in tolažbe našega presvitlega dobrotljivega cesarja, ki je tudi prvi poslal izdatno podporo v Ljubljano in obiskal kot dobrotljivi oče svoje otroke bedno in nesrečno Ljubljano ter obljubil zdatno državno podporo. S hvaležnim srcem se spominja vseh ki so kaj darovali za neposrečence, posebno poudarja delavnost pomočnih odborov in časopisov. Hvalo izreka vsem, ki so pripomogli do dovolitve zdatne državne podpore. Poudarja velike zasluge deželnega predsednika barona Heina in njegove visokorodne gospe soproge ob potresu. Se spominja smrti nadvojvode Albrehta. Zahvaljuje kranjsko hranilnico za prepustitev prostorov v zborovanje deželnega zbora in za znatno pomoč revežev ob potresu. Čuden slučaj pravi glavar dalje, da zboruje sedaj deželni zbor v isti dvorani, kot ob šestolet-

nici združenja Kranjske s Habsburško rodovino, ob prihodu presvitlega cesarja v Ljubljano dne 11. julija 1883. leta. Od takrat se je mnogo spremenilo, takrat okrašena Ljubljana je danes vsa porušena. Nekaj se pa le ni spremenilo, to je udanost naša do presvitlega prestola. Pozove zbor, da zakliče Slava presvitlemu in dobrotljivemu cesarju, kar se z navdušenjem zgodi. Deželni glavar se konečno s toplimi besedami spominja umrlega deželnega poslanca župnika Janez Mesarja. — Deželni predsednik baron Hein pozdravlja v imenu vlade poslance in zagotavlja najzdatnejo pomoč od strani vlade. Na predlog poslanca ces. svetnika Iv. Murnika se nato voli odsek 12 članov, ki naj bo pretresoval predloženo poročilo deželnega odbora o naredbah katere je treba vkreniti, vsled potresne katastrofe. V ta odsek se volijo poslanci: Grasselli (načelnik), Klun, Luckmann, Murnik, dr. Papež, Povše, dr. Schaffer, baron Schwegel (načeln. namestnik), Šuklje, dr. Tavčar, Wurzbach, dr. Žitnik. — Prihodnja seja je danes.

Slovinci!

Solze nam stopajo v oči, ko gledamo v podrtine naše ljube prestolnice, bele Ljubljane.

Pomagajte, Slovinci Ljubljani in ljubljanski okolici — poginjajočima ob velikonočnem potresu letošnjega leta. Kolikor le morete, pomagajte; posebno sedaj, ko ni še minula prva doba silne bede in silnih potreb.

A po preteklih treh mesecih se polagoma vendar le že umirja zemlja pod nami — umirjate se torej Vi sami. Zato je zopet došel čas, da se v obilnejši meri spominjate družbe sv. Cirila in Metoda — vsaj je tudi njo do živa pretresla velikonočna narodna nesreča. Skrčiti hočemo sicer za enkrat svoje potrebe. Toda svojega narodnega poslanja pa nočemo skrčiti niti za trenutek.

Pomnite, rojaki, da duševno ohranjamo tisti Vaš rod, kojemu prvostoluje za sedaj nesrečno slovensko sredotočje naša Ljubljana.

Zato požrtvujoč se in polno desnico darujoč ljubi Ljubljani in nje mili nam okolici, delite ob enem vsaj svojo levico drobtinici družbi sv. Cirila in Metoda v pomoč.

Slovinci! posebno Ve izvankranjske Slovenke in Vi izvankranjski Slovinci — tega si bodele svesti vsak čas, da kranjski potres naše vseslovenske družbe za stalno zrahljati ne sme.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda.

Ljubljana 20. julija 1895.

Prvomestnik:
T. Zupan.

Podpredsednik:
L. Svetec.

— **Odlikovanja.** Nj. Veličanstvo presvitli cesar je podelil vsled izrednih zaslug o potresu sledečim odlikovanja: Poštnemu nadoskrbniku Matiji Šorli; okrajnemu komisarju Viljemu baron Rechbach; predstojniku državnih železnic Josip Detteli in predstojniku južne železnice Evgen Gutmannu zlati križec z krono za zasluge; koncipistu pri deželni vladi Karol Ekelnu in poštnem oficijalu Francu Magajnu zlati križec za zasluge; železničnemu čuvaju Janez Pavlovčiču srebrni križec za zasluge in stotniku požarne brambe v Ljubljani Franc Doberletu izrekel Najvišje priznanje.

— **Osobna vest.** Tajnik pri finančnem ravnateljstvu v Ljubljani g. Anton Lenarčič, je imenovan finančnim svetnikom.

— **Velika skupščina družbe sv. Cirila in Metoda** vršila se bode letos dne 8. avgusta v staroslavnem Kranji. Želeti je pač, da se podružnice in sicer rodoljubi najštevilnejše

Glavno delo ribarskega samostojnega odsekovo leta 1894. je bilo vodstvo ribjega vališča in vzgojevališča na deželnem posestvu na Studencu pri Ljubljani.

Valitev iker zimskih drstnic se je vršila povsem redno in srečno, ne tako povoljno pomladanskih, t. j. šarenih postrvij. Ko je namreč cvetni teden Ljubljana visoko narastla in je bil ves nižji svet v zavodu preplavljen, zaprli so nepoklicanci glavni odtok iz velikega ribnika, iz katerega teče voda skozi cedilo v vališče vsled tega se je voda preveč vzdignila, pritekla je neizčiščena v vališče ter je vničila nad polovico iker. Navzlic temu ima ribarski zavod še dosti zaroda. Po deželi se je oddalo 21.000 postrvskih iker in ribic — nekaj za plačilo, nekaj zastonj — izven dežele pa se je prodalo 24.000 iker in ribic. Prodalo se je tudi nekaj eno letnih postrvij, 100 dveletnih šarenk pa se je menjalo za 500 majhnih krapov, da bodo po ribnikih pojedali okrak, kadar ne koliko odrastejo. — Ker ni misliti, da bi bilo v kratkem mogoče za domače vode spečati večjo množino iker in zaroda, sprejel je odsek večjo naročbo iker izven Kranjske za prihodno valilno dobo.

V ribogojnem zavodu se tudi poskušajo razna krmska nadomestila (surogati), t. j. tvarine za ribjo pičo, ktera bi glede uspeha in troškov najbolj ugajala.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Obnovljenje vinogradov. Okrajno glavarstvo v Krškem razglašča naslednji razglas: Vsled postave z dne 28. marca 1892. l. št. 61, drž. zak. se dovoljuje tistim posestnikom katerih vinogradi so uničeni od trtne uši in kateri so zaradi trtne uši v začasni stiski, za obnovev vinogradov z ameriškimi trtami neobresten predjem v denarjih iz državnega in deželnega zaklada. To se daje s tem pristavkom na znanje, da se morajo dotične prošnje, katere so s prilogami vred ne-kolekovane najdalje do 15. sept. 1895. l. pri c. kr. okrajnem glavarstvu vložiti, ker se na vse po temu obroku vložene prošnje za delavno dobo l. 1896. ne bi moglo ozirati. Proš-njam je treba priložiti: 1.) posestni list; 2.) zemljeknjižni iz-pisek; 3.) načrt, kako se bode vršilo delo in predarek troškov. Obrazci za prošnje in za gori omenjeni načrt se dobijo brezplačno pri c. kr. okraj. glavarstvu.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

X.

(Dalje.)

Prijatelji vseh mogočih telesnih vaj snujejo razne borilne in tekmovalne klube, katerih je celo legijo. Taki klubi prirejajo razna tekmovanja, tako imajo tekmovanja pešhodcev, tekačev in skakačev na visokost in širokost itd. Napravljajo se natančni zapisniki o tacihi tekmo-

njih; vsaka vrsta telesnega vežbanja ima svoja pravila, svoje pogoje tekmovanja in svoj championship ali prvenstvo, v vsaki se ceni jako visoko. Biciklisti, plavači in streljci imajo zopet posebne klube in vsak klub priredi tekmovanja v svoji stroki in vse vzbujajo ravno tako naudušenost, kakor sem višje omenil, pri vseh se kažejo isti pojavi in zlasti pri vseh se stavi. V Novem Jorku je posebno društvo skakačev z mostov, ki ima kacic sto članov. Znameniti viseči most East River, ki veže Novi Jork z Brooklinom in most čez nijagarski prepad posebno privabljata te skakače. Neki predrznež Stiv Brodi je že večkrat skočil z visocega mostu in to vselej srečno in sedaj velja za prvega tacega skača v Zjedinjenih državah.

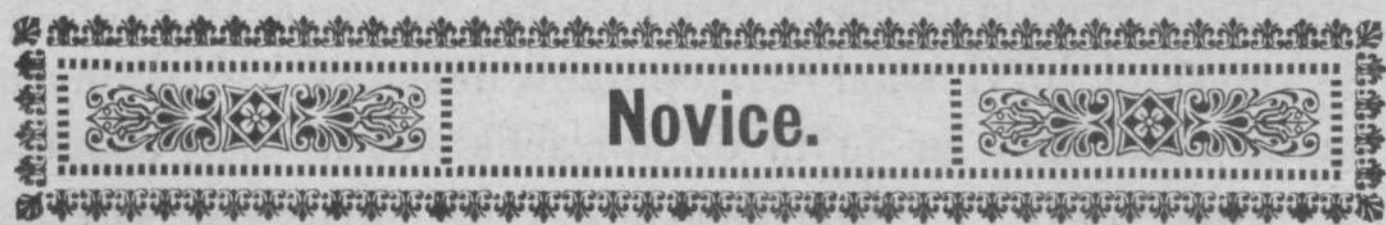
Nenavadna premakljivost ameriškega naroda in strast do premene bivališča, o kateri sem že govoril v poglavji o železnicah tudi jako pospešuje duh enakosti in pa enakomerni duševni razvoj. Na deset tisoče ljudij, največ rokodelcev se vedno premiče po vseh Zjedinjenih državah in se na potu vsled svoje zgovornosti ali pa na njih novih mestih seznanijo z novimi ljudmi, novimi idejami in dobé nove vtise, kar jako pripomore k razširjenju znanja v deželi. Večkrat sem se moral čuditi raznovrstnemu znanju svojih delavcev, naj so že bivali kjer koli, delali kar koli in bili v kakoršnem koli položaji, podobno je bilo, da je ni stvari na svetu, o čemur bi ne bili slišali ali česar bi ne bili videli. Pri meni je vedno delalo nekaj Nemcev in Angležev, in so vsi bili mojstri v svojem delu in po čistosti in natančnosti celo prekosili Američane, a v vseh drugih ozirih bili so za njimi, vsak je bil nekako okorn, skrajno konservativen v načinih dela, in vselej so bili čez mero specijalni. Če je kdo znal kako gotovo delo, kako posebnost, se potem za drugo ni brigal, v največ slučajih tudi niso napredovali, ker je znal kdo, ko se je izučil, to in nič več je znal, ko je umrl. Nikdar se niso naravnost zanimali za javne zadeve; žive zase, in v tem tiči tajnost vspehov demokratov v nekaterih državah.

Delavci ameriški pa sami dovolj store za razširjenje znanja in duševnega obzorja. Prvi poskus organizacije dela je bil štrajk mornarjev v Novem Jorku 1803. leta. S tega časa so se vedno združevali delavci raznih strok. Sprva so različna društva delala samo za se, a že 1866. l. se je sešel prvi shod zastopnikov delavcev v Baltimoru in od tega časa se je ta organizacija vedno bolj popolnjevala. L 1869. se je osnovalo veliko društvo „vitezov dela“ (Knights of labor), ki ima sedaj že nad 200.000 članov, a 1886. se je osnovala zveza ameriških delavcev, ki ima 74 posamičnih društev s 675.117 člani. Ti dve organizaciji predstavljata sedanjo organizacijo dela v Ameriko. Njiju vpliv na notranje življenje dežele se vedno bolj kaže. Dosedaj se v politiko ne mešata, a ne bode dolgo, pa se zapleteta v politiko in že sedaj politične stranke koketujejo z njimi, če tudi se na javnih shodih jako previdno izražajo, a skrivaj se pa že razgovarjajo z vodjami delavskega gibanja. T. V. Pawderly, „veliki delavec“ ali predsednik vitezov dela in S. Gompers pred-

sednik delavske zveze imata že sedaj odločitev pri volitvah v svojih rokah.

Mnoge posamične organizacije so jako vplivne, bogate in močne. Po dobri organizaciji in disciplini je najprvo bratstvo strojevodij, po bogastvu in številu članov je pa najprvo bratstvo tesarjev in mizarjev. Bratstvo zidarjev in kamnosekov se je izločilo iz drugih in doseglo lepe vspehe. Samo po sebi se razume, da sta plača in pa čas dala glavne točke borbe dela s kapitalom. Ta borba je v sedemdesetih in osemdesetih letih bila tako huda in prepri tako pogosti in rezki, da je naposled nanje morala obrniti svojo pozornost vlada in je leta 1884. osnoval kongres „Državno pisarno dela“, ki se je 1886. se premenila v samostojni oddelek zvezne vlade. Mnoge posamične države so tudi nastavile posredovalce dela, kateri imajo slediti takim preprirom, skušati jih odvrniti in poravnati in se sploh pečajo teoretično in praktično z delavskim vprašanjem. Poročila delavskega posredovalca novoyorške države so jako zanimive zaradi množine statističnih podatkov in zaradi dobrih in poravnalnih svetov, katere daje obema strankama, zaradi vspeha teh podatkov in pa vsestranskega preučanja vprašanja. Ne bodem se motil, če rečem, da več preprirov nastane zaradi delavskega časa, kakor zaradi vseh drugih uzrokov.

Včasih se delavska mezda poniža, včasih poviša po obojestranskim sporazumljenji, vsa nasprotja se poravnajo z obojestranskim prijenjanjem in sporazumljenjem, tako da v nekaterih industrijskih krajih še nikdar ni bilo štrajkov in sovražnih preprirov. V nekaterih krajih so pa že bili najupornejši in najhujši štrajki, pri katerih so z uličnimi izgredi, požiganjem in razruševanjem dragocenega imetja, včasih izpodkopali blagostanje, kakor pittsburški delavski punt 1877 leta. Amerikanci so sploh vstrajni in trdovratni; v nekaterih krajih Nove Anglije se vidijo sledovi teh narodnih lastnostij v podobi razdejanih tovarniških poslopij in zapuščenih sel. Gospodarji in delavci so se sprli, niso se mogli sporazumeti, in tovarno so prestavili v drugo mesto, pogosto celo v drugo državo — in gospodarji so pri tem prišli skoro na beraško palico, delavci pa morali zapustiti svoja domovja in raziti se na razne kraje. (Dalje sledi.)

Zlata maša msgr. Luke Jerana.

Jutri 3. t. m. praznuje svojo zlato mašo jeden najzaslužnejših duhovnikov ljubljanske škofije, velečastiti gospod Luka Jeran, papežev častni kamornik in kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja. Luka Jeran se je rodil dne 16. okt. 1818. leta v Javorjah nad Poljanami na Gorenjskem. V duhovnika je bil posvečen dne 3. avg. 1845. leta. Zgodaj je začel delovati na slovstvenem polju in je bil dober prijatelj pokojnega očeta

slovenskega naroda Janeza Bleiweisa, kateremu je prva leta precej pomagal pri uredništvu našega lista. Mnogo let pa že urejuje „Zgodnjo Danico“. Njegov slog se je vedno posebno odlikoval po svoji krepkosti. Luka Jeran je tudi gotovo jeden najučenejših slovenskih duhovnikov, posebno kar se tiče jezikov. Poleg mnogih evropskih jezikov, govori kaldejščino in arabščino, kajti pripravljaj se je za misijonarja v Afriki, katero njegovo željo so pa onemogočile neugodne njegove zdravstvene razmere. Zaradi tega je pa bilo tem vspešnejše njegovo delovanje v domovini. Poleg slovstvenega delovanja je pa posebno omeniti njega podpiranje slovenske učeče se mladine. V vseh stanovih delujejo za korist in čast narodovo možje, ki se imajo zahvaliti blagemu srcu Luke Jerana, da so se mogli izšolati. Slednje leto podpira Jeranova dij. miza veliko dijakov raznih učilišč v Ljubljani. Blagi gospod tudi ne dela razlike, katero srednjo šolo kdo pohaja, vse jednako podpira. On sam mnogo žrtvuje za učečo mladino, rekli bi skoro vse, kajti on ne zbira posvetnih zakladov in tudi zase mnogo ne potrebuje, poleg tega pa ne utrudljivo nabira. Zato mislimo, da govorimo vsem Slovincem prav iz srca, ako zakličemo ob zlati maši: Bog ohrani gospoda Luko Jerana še mnogo let in mu daj živemu in zdravemu učkati še biserno mašo!

Deželni zbor kranjski.

V drugi seji dne 26. julija t. l. so stavili poslanci Grasselli in tovariši dva samostalna predloga. Prvi predlog gre na to, naj se odobri zakonski načrt, s katerim se da mestni občini eksproprijacijska pravica. Posl. Grasselli je utemeljeval nujnost tega predloga poudarjal, da je od pravice razlastitve odvisna mestna regulacija. Ker se ni predložil zbornici v posvetovanje nov stavbinski red, ki je po potresu prepotrben za Ljubljano, priporoča govornik, da se vsaj odstavek o razlastitveni pravici izloči iz bodočega novega stavbinskega reda in istega deželni zbor že zdaj potrdi, da bo Ljubljana vsaj precej zamogla z regulacijo pričeti. Drugi predlog meri na to, da se dovoli mestni občini ljubljanski, da sme iz posojila 500.000 gld. svoj čas dovoljenega v namen osuševanja baija in za nakup vojaškega oskrbovališča in bolnice v Ljubljani, porabiti začasno za regulacijo mesta delni znesek 300.000 gld. Posl. Grasselli poudarja, da ljubljansko mesto nujno potrebuje denar za regulacijo in priporoča, da se oba predloga odkazeta posebnemu odseku v pretres in poročanje. Predlogoma zbornica potrdi.

V III. seji dne 29. julija so stavili poslanci Hribar in tovariši nastopni samostalni predlog: Visoki deželni zbor naj sklene: a) Zgradba lokalne železnice, ki bi se na pripravnem kraju odcepila od južne železnične proge ter bi peljala na Vrhniko, smatra se z ozirom na posebne po letošnji potresni katastrofi provzročene razmere v Ljubljani za nujno. — b) Visoko c. kr. trgovsko ministerstvo se naprosi, da smatra to lokalno progo kot zgradbo v sili, naj torej v tem zmislu uravna udeležbo države pri zgradbenih troških in naj jo sprejme v zakonski načrt med one lokalno-železnične proge, ki se imajo dograditi v letu 1896. — c) Konsorciju, ki se je za zgradbo te proge osnoval na Vrhniki, dovoli se za napravo generalnega

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

X.

(Dalje.)

Če je štrajk posebno hud, delavci sami nečejo delati, pa tudi ne puste pripeljavati delavcev od drugodi in če jih kak posebno trdovraten tovarnar pripelje od drugod pod varstvom policije in vojakov dotične države, tedaj se začne boj mej starimi in novimi delavci, boj z orožjem v rokah; včasih so novi delavci morali cele mesece stanovati v tovarni pod neprestanim varstvom policije in ko se je varstvo prenehalo, so pa takoj prejšnji delavci oblegli tovarno.

Pri največ strokah so vsi delavci pri delavski zvezi in v tacihi slučajih ni mogoče dobiti novih delavcev, ker noben član zveze ne dela pri gospodarji, proti kateremu je napovedan štrajk. Pred nekaterimi leti so tovarnarji, ko so se delavci jeli upirati, takoj poslali svoje agente v tovarniška središča evropska in na svoj račun pripeljali cele množine delavcev; več štrajkov se je na ta način razbilo in delavce ob vse pripravilo. Začela se je agitacija proti privažanju že najetih delavcev. Agitacija je šla tako daleč, da je kongres bil prisiljen izdati zakon, ki pod težkimi denarnimi kaznimi, z dolgim zaporom prepoveduje privažanje že najetih delavcev iz inozemstva. Ta zakon se sedaj jako strogo izvaja. V vseh pristaniščih, kadar prihajajo priseljenci, so osnovane posebne komisije, ki najstrožje izprašajo vsakega priseljenca in le redkokdaj se posreči kakemu že najetemu delavcu izmuzati, da bi ga ne zapazili. Zveze delavcev same po svojih zastopnikih strogo gledajo, da se izpolnjuje ta zakon. Pri tem se včasih marsikaj zanimivega pripeti. Tako nekemu ljubitelju angleških delavcev niso pustili izkrcati pripeljanih delavcev, nekemu znanemu novyorškemu veljaku so nazaj poslali iz Pariza naročeno hišinjjo, zavrnilo so ogerskega kapelnika, ki je bil prišel, da bode vodil bostonsko mestno godbo. Pravijo, da je bil poslednji ves obupan. V Bostonu bi bil imel po 200 dolarjev na mesec, v svoji domovini pa najbrž ni imel nobenega zaslužka.

Čitatelj je gotovo že sam zapazil, da se kongres in postavodajni zastopi posamičnih držav posebno ozirajo na potrebe priprostega prebivalstva; to je čisto naravno, kajti skoro v vseh državah se voli postavodajni zbor le za jedno zasedanje in če bi ne ugajal svojim volilcem, njega člane gotovo politično pokopljejo pri novih volitvah brez vsacega prizanašanja. Kadar gre za kake važne zakone, morajo se kandidatje že pri volitvah izreči zanje ali proti njim. Poslancem potem ne ostaje družega kakor glasovati za zakon ali proti zakonu, na kakeršnem geslu so voljeni.

Jedno sredstvo v borbi kapitala z delom je bilo blacklisting, to je vpisovanje delavcev v posebne zapis-

nike, kateri so se potem naznanili vsem delodajalcem dotične stroke. Sredstvo v boji dela s kapitalom, je pa boycoting, to je prepoved vseh poslovnih zvez z gotovimi ljudmi. Ta sredstva so se rabila in se rabijo z veliko vstrajnostjo in doslednostjo, na jedne strani popolnoma onemogočijo človeku služiti si svoj kruh, na drugi strani pa popolnoma uničijo gotova podjetja. V nekaterih krajih je stvar prišla tako daleč, da so postavodajni zastopi posamičnih držav morali se umešati v to stvar. Tako sta se obe sredstvi z ostrimi kaznimi prepovedali v državah Illinois in Wisconsin; v drugih državah kakor v Indijani, Novem Jorku, Michiganu so ju pa prepovedali z visokimi globami. Južne države so v tem oziru daleč za severnimi in zapadnimi, četudi se v njih organizacija dela začneja, Georgia se je za časa izrekla proti bojkotu, ni se pa spomnila „črnih zapisnikov“. Bivši gospodarji robov skrbno varujejo svoje predprave, kot so jih ob času robstva.

Prizadevajoč si pojasniti enakost prebivalstva, ne morem, da ne bi omenil poskusov, osnovati rodno ali denarno aristokracijo, če tudi vsakdo ve, ki je le malo znan z zgodovino dežele, da so ti poskusi bili in bodo le mrtva deca preživelih teženj in tendenc. Ustava združenih držav in ustave vseh posamičnih držav brezpogojno na večne čase prepovedujejo kakeršne koli naslove in odličja, a premoženjski zakoni vseh držav prepovedujejo vsakeršne majorate (fidejkomise) ali zagotovljenja imetja gotovim osebam. Poskusi te zakone obiti kako z zvitimi oporokami, so se vslej hitro razveljavili po smrti dotičnika. Če je količkaj kaj spominjalo na kak majorat, že je bilo ameriškim sodnikom zadosti, da so razveljavili oporoko in razdelili imetje po zakonih. Ponosni na svoj rod nasledniki prvih naseljencev, zlasti tistih, ki so se pripeljali na ladiji „Mayflower“, ki so nekaj sestavljali aristokracijo Nove Anglije, so se popolnoma poizgubili po vseh Združenih državah. Potomci holandskih rodbin, ki so osnovali novi Amsterdam, ki se je pozneje preimenoval v Novi Jork, so dolgo se ločili, a udali so se naposled zakonom, po katerih močnejše pleme pogoltne slabейše in sedanji čas so se popolnoma zlili z drugimi prebivalci; kinkerbokerji ali kratkohlaničniki, pod katerim imenom so hoteli ovekovečiti svoje prednosti, so se sedaj že le prazne besede, brez pomena. Naposled so ponosni Vizginci in Karolinci, ki so vedno sanjali o tem, da ustanove oligarhijo na jugu in niso celo hoteli popustiti tega svojega teženja, ko je pretela krvava državljanska vojska, udali se nepremagljivi sili demokratičnega duha in mlajšepokolenje njih potomcev se smeje sedaj njih bedastocam.

Denarna aristokracija se pa ni nikoli prizadevala, da bi se zase organizovala. Premoženje se v Ameriki hitro pridobi in hitro zabije. Dosedaj je z malimi izjemami novojorških Astorov in dveh ali treh drugih rodbin, drugi ali tretji rod je že pogoltno premoženje očetov. Življenje brez dela na dohodke od imetja, katero so zapustili predniki, se ne more udomičiti v Ameriki, je tudi protivno ameriškemu duhu in uredbam.

Naposled nahajajo se čudaki, kateri so se našli angleških tedenc. Če tudi nimajo zgodovinskega pomena in korenine angleške aristokracije, vendar jo posnemajo po vnanjih oblikah, in samo po sebi se razume, da niso nevarni, temveč le smešni. Aglamanjaki so po vsej zemlji, a v Ameriki so posebno neumestni in posebno bodejo v oči. Vplivati na koga ali na kaj nikakor ne morejo, in velika večina jih ume ceniti po vrednosti. Pred nekoli-kimi leti je neki Mac Alister, jeden vodij novo-jorškega „bomonda“ in svetne zlate mladeži, bil sestavil zapisnik novo-jorške aristokracije. Vanj je bil vpisal 400 novo-jorških rodbin. On je bil tu spisal knjigo, v kateri je dokazoval, da se le ti ljudje morejo imenovati za prave gentlemene in lady, in da je vse drugo, kar k njim ne spada, samo canaille. Nedostaje besed in izrazov, da bi mogel opisati homerični smeh, ki ga je vzbudila ta knjiga v Ameriki.

(Dalje sledi)

Novice.

Deželni zbor kranjski.

V četrti seji dne 31. julija t. l. je poročal poslanec Višnikar v imenu odsekov o zakonu glede razlastitve zemljišč v stolnem mestu ljubljanskem in povdarjal posebno nujnost in važnost tega zakona. Brez debate je obveljal z veliko večino glasov nastopni načrt zakona:

§ 1. Izvrševanje razlastitvene pravice v polnem po § 365. občnega državlanskega zakonika dopuščenem obsegu pristaje mestni občini ljubljanski v vsem njenem občinskem ozemlju v toliko, kolikor priznajo v to postavljena državna upravna oblastva, da je razlastitev iz javnih ozirov potrebna za v § 3. določene namene.

§ 2. Razlastitvena pravica obseza zjasti pravico: 1. Do odstopa zemljišč in poslopij; 2. do priznanja služnosti in drugih stvarnih pravic pri nepremičninah kakor tudi do odstopa, omejitve ali odprave sličnih in takšnih pravic, katerih izvrševanje je vezano na določen kraj; 3. do strpnosti naprav, katere omejujejo izvrševanje lastninske pravice ali drugačne pravice pri zemljišču ali poslopiju

§ 3. Pod pogoji, zaznamenovanimi v gorenjih paragrafi, se sme zahtevati razlastitev v vseh takšnih slučajih, v katerih je: 1. Razširiti, izravnati ali podaljšati že obstoječe, za občni krajni promet že določene ulice, ceste, poti ali trge; 2. napraviti in dovršiti nove takšne ulice, ceste, poti ali trge v zazidanem delu mestnega ozemlja ali zunaj njega; 3. postaviti ali razširiti mostove; 4. narediti kanale, naprave za odvajanje vode, zapornice in vodovode; 5. narediti obrežne, jezovne in nabrežne stavbe; 6. narediti občinske električne razsvetljalne in silo prenašajoče naprave, kakor tudi z elektriko ali s kakšno drugo silo obratovane javne prometne naprave; 7. v slučajih v katerih se spozna za nujno potrebno, da je odpraviti zdravstvu kvarne hiše ali hišne skupine.

§ 4. Tisti svet, ki postane prost s tem, da se mora stavbinski gospodar po razmerju določene stavbinske črte pri novih stavbah, prizidavah ali prezidavah umakniti nazaj na mejne črte že obstoječih poslopij ali ne še zazidanega zemljišča, mora lastnik nemudoma odstopiti mestni občini. Kadar pa se mora stavbinski gospodar po razmerji določene stavbinske črte pomakniti naprej čez mejne črte svojega stavbišča, tedaj mu mora občina odstopiti v to potrebni ulični svet. V obeh slučajih je za ta odstop plačati primerno odškodbo.

§ 5. Ako se zahteva razlastitev dela kacega zemljišča, sme razlaščenec tirjati, da se odkupi vse zemljišče, če bi se ostali del zemljišča ne mogel več redno (po navadi) rabiti ter bi posebno ne bil pripraven, da se na njem zgradi zahtevam stavbinskega reda vstrezajoče poslopje.

§ 6. Mestna občina ljubljanska je dolžna, razlaščenca odškodovati za vse z razlastitvijo provzročene imovinsko-pravne škode, da se doseže določilom § 365. o. drž. z. primerna odškodba.

§ 7. O predmetu in obsegu razlastitve, kakor tudi o tem, kako škodo je povrniti, je poskusiti poravnavo med udeleženci. Ako se dogovor iz lepa ne more doseči, razsodi politično deželno oblastvo po določilih tega zakona, in sicer za razlastitev veljavnih zakonov, če in v koliko se razlastitev dopusti.

§ 8. Proti razlastilnemu razsodilu je vsem udeležencem dovoljen rekurz do ministerstva notranjih stvari, kateri je p vložiti v štirinajstih dneh pri političnem deželnem oblastvu. Ta rekurz ima odločivno moč. O vprašanji, kateri predmet in v katerem obsegu naj se razlasti, ni dopuščeno nastopiti civilne pravde.

§ 9. Ako je razlastitvi podvrženi predmet zemljišče, vpisano v zemljiško knjigo, naj politično deželno oblastvo, katero o tem razsoja na prvi stopinji, po pravokrepnosti razlastilnega razsodila zaprosi zemljiško knjižno sodišče, priobčivši mu za identifikacijo zemljišča potrebne pripomočke, da zaznamova razlastitev. Zemljiško-knjižno sodišče naj zaznambo izvrši v dotičnem zemljiško knjižnem vložku. Moč te zaznambe je, da se nihče, ki je pozneje dosegel kak vpis, ne more izgovarjati, da mu razlastitev ni bila znana.

§ 10. Kadar bi se tudi po pravomočnem razlastilnem razsodilu ne dosegel izlepa dogovor o visokosti odškodninskega zneska, ki ga je povrniti, tedaj se na zahtevo jednega izmed udeležencev dožene mera odškodbe po sodni cenitvi, kateri je privzeti udeležence

§ 11. Sodišče mora vse za ločitev odškodbe merodajne okolnosti po načelih postopanja v nespornih stvareh pozvedeti na lici mesta s pomočjo treh izvedencev. Izvedence naj izvoli sodišče iz imenika za razlastitve namenjenih izvedencev, ki ga višje deželno sodišče, doprašavši politično dež. oblastvo, vsako leto sestavi in razglasi, ter naj jednega izmed njih postavi načelnikom. Stranke smejo do časa, ko se prične pozvedovanje, ugovarjati proti sposobnosti izvedencev. Na te ugovore mora sodišče gledati uradoma, ako se mu zde verjetni.

§ 12. Pri določevanju odškodbe ozirati se je tudi na tisto skodo, ki jo po razlastitvi trpe upravičenci do užitka in do rabe, zakupniki, in katerim je razlaščenec dolžan povračilo, v kolikor znesek, ki se dá kot povračilo za razlaščen predmet, ni namenjen v izplačilo odškodninskih pravic, ki komu pristojne do razlaščenja

§ 13. Ako se del zemljiškega posestva razlasti, se je pri določevanju odškodbe ozirati ne samo na vrednost zemljišča, kar se ga odstopi, ampak tudi na to, kolikor se vrednost ostalega dela zemljišča zmanjša, in zlasti tudi na večjo vrednost, katero je imelo zemljišče za lastnika vsled tega, da se je na poseben način rabilo.

§ 14. Določujoč odškodbo ni se ozirati na tiste razmere, o katerih je jasno, da so se napravile z namero, da bi služile za podlago v to, da se zahteva večja odškodba. Večje vrednosti, katero zadobi razlaščen predmet vsled tistih naprav, v katerih svrhu se razlastitev vrši, ni v poštev jemati pri izračunu odškodbe.

§ 15. Sodnik mora izvedence pozvati, da, ogledavši predmet razlastitve, povedo svoje mnenje o škodi, katero je povrniti. Vsak izvedenec je dolžan navesti dejanske pogoje, na katere se opira njegovo mnenje, kakor tudi druge podloge preračuna vrednosti. Posebno morajo izvedenci tedaj, kadar se razlaščuje samo del zemljiškega posestva, posebej povedati,

se jej pošljejo prepis (neoverovljeni ali overovljeni) njenih zadrušnikov in lastnoročne podpise vseh udov načelstva.

§ 9. Načelstvo „Centralne posojilnice slovenske“ ne more dobiti posojila od tega zavoda.

§ 10. Posojila proti zastavi se dajejo na vrednostne listine. V tem slučaju podpiše izposojevalec ali izposojevalka suho menico. Če dolžnik ali dolžnica nista v pravem času vrnila sprejetega posojila na vrednostne listine ali če se jej plačilni obrok ni podaljšal, ima „Centralna posojilnica slovenska“ pravico, s temi zastavami ravnati po določbi ministerske naredbe od dne 28. junija 1865. (drž. zak. št. 110.)

§ 11. Visokost obresti hranilnih vlog in posojil določuje z ozirom na razmere časa načelstvo, katero mora gledati, da bodo v obče vse te obresti najmanj za $\frac{1}{4}\%$ nižje kakor poprek pri denarnih zavodih na Slovenskem. Mej posojilnimi obrestmi in obrestmi hranilnih vlog ne sme biti več kakor 1% razlike. Deležem daje „Centralna posojilnica slovenska“ obresti, katere načelstvo določi in občni zbor potrdi.

VI. Zaveza in razdelitev zgube in dobička.

§ 12. Zadruga je za vse svoje dolžnosti zavezana v prvi vrsti s svojim fondom in s celim svojim premoženjem. Če ne bi za poravnanje vseh dolžnostij zadruga zadostoval konceptni opravični dobiček, zadružni zaklad in kakošno drugo zadružno premoženje, seže še na zadružne deleže; če bi pa še vse to ne pokrilo zavez zadruga, razdele se daljša plačila na posamezne zadružnike v jednaki meri. Nepopolno vplačani deleži se morajo takoj polno vplačati.

§ 13. Konec vsakega leta sestavi načelstvo po svojih knjigah račun in naredi bilanco tako-le: Mej aktiva se vpisujejo: gotovina v denarji, lastne vrednostne listine po dnevnem kurzu, premakljivo premoženje zadruga in terjatve (posojila in drugod naloženi denarji). Mej pasiva: zadružni deleži, hranilne vloge z obrestmi vred, zadružna izposojila (lastni dolgovi), za bodoče leto predplačane obresti in zadružni zaklad (reservni fond). To kar ostane aktiv po odbitku pasiv, je čisti dobiček končanega leta.

§ 14. Čisti dobiček gre ves v rezervni fond. Vendar sme načelstvo prej darovati od čistega dobička za dobrodelne in koristne namene. Ti darovi se vendar smejo šele potem izplačati, kedar je občni zbor račun odobril.

VII. O razdružbi zadruga.

§ 15. Zadruga se razdružuje: a) vsled sklepa občnega zbora; b) kadar se odpre konkurz na zadružno imetje in c) vsled ukaza upravne oblasti (po § 37. zakona z dne 9. aprila 1873).

§ 16. V slučaju likvidacije mora načelstvo izterjati zadružne terjatve; drugo zadružno premoženje spraviti v denar in čisto premoženje, kar ga ostane po pokritju pasiv, razdeliti mej zadružnike po razmeri števila in visokosti zadružnih deležev. Če pa ne bi zadostovalo zadružno premoženje, da bi se plačali dolgovi, se ravna po

določbi § 12. teh pravil. Ravno tako se ravna (§ 12) tudi v slučaju konkurza.

VIII. Uprava in vodstvo zadruga.

§ 17. Zadruga opravlja svoja opravila samostalno s sodelovanjem vseh zadružnic. Njeni organi so: a) načelstvo, b) nadzorniki, c) občni zbor.

(Konec sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Nevaren plevel se je pokazal v Nemčiji v detelji in lucerni. Ta plevel, ki se hitro razširja, je zanesen s semenom iz Francije. Spada v vrsto klinčkov in se imenuje z botaničnim imenom *Silene birsuta*. Ta rastlina je močno kosmata. Živina, ki je svežo deteljo, v kateri je dosti tega plevela, kolje v vampu.

Nevarnost krmljenja z želodom. Če živina v preveliki množini je želod, ne mara jesti, dobi drisko, boli jo gobec, teče jej iz nosa in oči. Tudi prašiči zbole, ako jedo preveč želoda in ne dobe dosti vode.

Obsekovanje gozdnega drevja. Nekateri imajo navado, da drevesa ne obsekujejo prav ob deblu, temveč puste precejšnje rogovile. Mislijo, da to manj škoduje drevesu. Skušnje pa kažejo, da je najbolje veje odrezati prav pri deblu, ker se v tem slučaju najhitreje zacelijo.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

X.

(Dalje.)

Vsak časopis, posebno karikaturni, se je baval z nesrečnim psevdaristokratom, njegova podoba, njegova obleka, njegova palica, njegov klobuk, — vse to je vse bilo v oči in vse se do najmanjše podrobnosti tako raztrgali in osmešili, da še sedaj njegovo ime služi za označenje vsega smešnega in prismojenega. Sicer je pa ta dogodek, kakor Anglomani, sploh le izjema, sploh se pa bogatini ameriški ne ločijo od drugih ljudij. Kalifornski milijonarji ostali so zvesti navadam svoje mladosti; mnogi so sezidali razkošna domovišča, omislili najlepšo opravo, vozili svojo rodbino po vseh evropskih prestolnicah, nakupili si množine dražih slik, kipov itd. in jih pripeljali seboj — ostali so vendar ravno tako demokratični rudarji, kot so jih poznali ljudje v mladosti. Jaz sem se večkrat sešel in imel opraviti z mnogimi ameriškimi bogatini, kakor z Drekselom, Armorom, Flaglerjem i. t. d., Armor, ki je sedaj jeden najbogatejših ljudij v Ameriki, je pred petdesetimi leti začel mesariti v neki vasi v Wisconsinu. Večkrat je vpričo mene pripovedal o svojem življenji in kaj je delal v mladosti, ni se sramoval, temveč še ponosen je bil, da je iz tacega začetka dosegel tak uspeh. Kakor pri njem, tako tudi pri drugih milijonarjih nisem opazil, da bi hoteli ločiti se od drugih ljudij, bili so ravno tako prijazni z navadnimi dninarji,

kakor s svojimi sobraty po milijonih. Jaz nikdar ne pozabim, kako sem se jedenkrat vozil z Armorom v spalnem vagonu na sever. Šla sva zajutrkovat na postajo, zamorec, vratar vagona, je bil ravno kar očistil najine čevlje, potem se pa kar usedel k mizi k nama. Jaz sem se jako čudil, a Armor je pa začel prijazno govoriti z zamorcem in jako prijazno mu podajal sol ali kaj družega, kar mu je bilo potreba.

Birokratična aristokracija je popolnoma nezmisljena v Ameriki. Jedino mesto, kjer igrajo kako vlogo uradniki vsake vrste, je Washington, — pa še tam se tako hitro menjajo, da bi se ne mogle ukoreniniti tendencije take vrste, ko bi jih tudi imela kaka klika. Američan rad menja svoje uradnike, šestletni obrok senatorjev Zjedinjenih držav in štiriletni obrok predsednika republike zmatra se za predolg, in v večini držav volijo se uradniki na dve leti, in v nekaterih so pa volitve celo vsako leto. Američan misli, da nova metlja najbolje pometa in zato nikdar ne pusti nikogar tako dolgo na svojem mestu, da bi pozabil, kdo ga je tja posadil in zakaj. V tem oziru je jako označljivo in zanimivo pismo generala Granta, ki ga je pisal pokojnemu Konklingu, ko ga je neka frakcija hotela tretji pot postaviti za kandidata za predsedstvo republike 1880. leta. Stari vojak pravi naravnost in odkritosrčno, da bi to bilo nasprotno duhu, tradicijam in potrebam prebivalstva, pa tudi on sam tega ne želi, ker so potrebni novi ljudje, da more, o dobro presoditi potrebe časa in se pazno ozirajo na včasih tudi na povse jasna znamenja, v katerih se navadno kaže teženje človeštva, napredovati v kaki gotovi smeri.

Kakor so na jedni strani tako malo pomenljivi, da jih jedva opaziš, višji razredi in aristokracija, tako malo je pa na drugi strani revščine in beraštva. Dočim je 1890. leta bilo v Angliji z Irsko na 37,740.569 prebivalcev 974.421 oseb, ki so živele z javno milodarnostjo, bilo jih je v Zjedinjenih državah na 62,622.250 prebivalcev, samo 73.045 taci oseb, pa še mej temi jih je le 21.519 bilo rojenih v Zjedinjenih državah. Dočim je na Angleškem bil na 39 ljudi jeden berač, bil je v Zjedinjenih državah jeden še le na 857 prebivalcev, to je uboštvo v Angliji je 22krat tako razširjeno, kakor v Ameriki. Ne zdi se mi potrebno kaj pristavljati k tem poučnim številkam, saj same dovolj jasno govore, spregovoriti hočem nekoliko o priseljevanji Evropecev, katero daje Zjedinjenim državam dve tretjini ubožcev, in s katerim se poslednji čas resno pečajo politične stranke, časopisje in ameriški državniki.

V letih 1871—1880. se je v Zjedinjene države priselilo 2,944.690 ljudi, od 1881. do 1890. leta pa 5,238.728. Število priseljencev se je skoro podvojilo, a njih kakovost se je premenila, vedno slabši prihajajo in to že dela skrbi Američanom. Ruski in poljski židje so pred desetimi leti bili še popolnoma neznani v Ameriki; a 1891. je pa bila tretjina priseljencev židovska. Italijanov s Sicilije so priveli slednje leto kakih 100.000. Število Ircev je precej preseglo Angleže in Škotce; v

tem, ko v Ameriki najraje vidijo, da se priselijo poslednji, potem pa Nemci in Škandinavci, ki veljajo za zanesljive življe. Število teh priseljencev se pa ne množi. O ruskih in poljskih židih ne bodem mnogo govoril, le toliko rečem, da imajo Američani ž njimi povsod skrbi, kamor pridejo; pred nekaterimi meseci policija v Čikagu ni videla, kaj storiti ž njimi, a bolje kako se jih znebiti. Za Italijane pa še nanje marajo. Ti ljudje ne znajo ni pisati ni čitati, skrajno so nevedni in praznovorni in se stradani; v Ameriko prihajajo brez rodbin le za nekaj časa, potem se pa vrnejo domu in zato ne gledajo na to, da bi se priučili jezika in prisvojili ameriške navade in običaje. Na stotine in tisoče jih najemajo za grajenje železnic, prekopov in podobnih stvari, zamenujejo torej zamorce na jugu in Kitajce na vzhodu, in pripadajo k raznim italijanskim tajnim družbam (Jedna iz njih Mafija je objavila vojno policiji v Novem Orleansu, nekaj ljudi je na skrivnem pobila, mej temi načelnika mestne policije Genessija, kar je bilo prouzročilo poulične izgrede, pri katerih je bilo ubitih nad deset Italijanov, katere so imeli zaprte, ker so bili sumljivi tega umora. Čitatelji se gotovo spominjajo o razporu mej Italijo in Zjedinjenimi državami tem povodom.) in dajo mnogo dela policiji. Pri meni je pri železnici v Floridi delalo vedno nekaj stotin Italijanov, ki so imeli največ Grke za vodje, ki so jih neusmiljeno odirali. Živel so vselej v barakah, katere so sami naredili, delali kakor voli, jemali najnavadnejša dela, hodili skoro nagi in jeli, kar je Bog dal, želve, ribe, zajce itd., hranili vsak groš in napravljali mnogo skrbi s svojo skrajno topoumnostjo, maščevalnim in zlobnim nravom. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Kitajski vegetarijanci. Na Kitajskem je neka posebna zveza znana pod imenom „Vegetarijanci“, ker mesa ne jedo. Ta zveza kaže posebno sovraštvo do tujcev in je imela svojo roko vmes pri poslednjem morjenji misijonarjev. Prejšnje čase se je ta zveza imenovala „Beli Lotos“ in je leta 1724. bil cesar Jung-Čing izdal ukaz, da je vsakemu dovoljeno moriti člane te zveze, da se zatre. Sprva člani te zveze niso smeli nositi barvastih oblek, imeti špičastega orožja in orodja in smeli niso imeti nobenega premoženja. Tudi zadnjič so misijonarji bili pobiti s topim orožjem. Ko vstopijo v zvezo, prepuste vse premoženje zvezi, in smejo le obresti od tega premoženja uživati, dokler žive. Zveza je jako bogata, večina njenih članov pripada bogatejšim stanovom. Ima le jednega glavarja ali velicega mojstra. V začetku tega stoletja je bila sklenila ta zveza odstraniti sedanjo vladarsko rodbino. To se je bilo izvedelo in cesar je bil zaukazal, da se ima zatreti zveza. Tedaj so se vegetarijanci bili umaknili v Nanking, kjer jih je dolgo oblegala cesarska vojska. Naposled so se udali. Cesarski namestnik dal je vse usmrtiti, kateri niso hoteli jesti mesa in s tem pokazati, da izstopijo iz zveze. Mnogo jih je jelo meso, a nobeden ni ostal živ. Drugi člani tajne zveze so jih pomorili kot izdajalce. Zveza pa s tem ni bila zatrta. Danes ima več članov, kakor jih je tedaj imela. Njih geslo je; „Kitaj za Kitajce“ in si prizadevajo, da odstranijo sedanjo vladarsko rodbino, ki ni kitajska, temveč mandžurska. Proti Evropecem kažejo tudi veliko sovraštvo. Poslednjih deset let pomorili so skrivaj mnogo misijonarjev.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 13. septembra 1895.

Politiški oddelek.

Badeni prihaja.

Te dni pride Badeni na Dunaj in potem bode pa sestava definitivnega ministerstva stopila v novi tir. Sedaj se najbrž nič gotovega ne ve o bodoči politiki Badeni-jevi, posebno še ni nič dognanega, kdo bodo novi ministri. — Vse, kar se govori, so le bolj kombinacije in ugibanja. Reči pa moramo, da govorice za nas Slovence nič veselega ne obetajo. O grofu Badeniju je občna govorica, da je konservativec, ki se je pa vendar malo navzel naprednih idej. Občno se govori, da je jako odločen, kar je kazal za časa svojega namestnikovanja v Galiciji. Z vso odločnostjo bode torej skušal potlačiti vse težnje, katere bi morda kaj oteževale njegovo vladanje. Posebno pričakujejo liberalci in konservativci od njega, da bode z dnevnega reda pomedel volilno reformo in hudo stopil na prste socijalnim demokratom. Če bode pa mogel zajeziti novi tok, bode pa bodočnost pokazala. Verjetno ni, da bi mogel doseči Badeni v Avstriji, kar ni dosegel železni kancelar grof Bismarck v Nemčiji. Sploh pa policijske naredbe niso pravo sredstvo proti socijalnim demokratom. S tem, da se delavcem odteguje volilna pravica, dela se le za socijalne demokrate, ker se povekšuje nesloga mej nižjimi sloji.

Po opisu Badenija v raznih časopisih se nam dozdeva, da je precej podoben ogerskemu ministerskemu predsedniku Banffyju, ki je poprej bil nekje na Sedmograškem jako odločen veliki župan. To, da Banffy velja za liberalca in Badeni za konservativca, pa ni taka razlika, kajti sedaj ko prihajajo socijalna vprašanja na dnevni red, so konservativci in liberalci se že tako zbližali, da se ne ve, kje se konservativci nehajo in liberalci začnajo in narobe. Konservativci vero največ rabijo le pri volitvah, liberalci se pa za svobodo naudušujejo le pri volitvah, ko pa pridejo v državni zbor, pa na vse to lepo pozabijo.

Glavna točka Badenijevega programa bode zatirati skrajne stranke. Tudi Banffy je postal na Ogorskem ministerski predsednik, da užene skrajne stranke, a dosedaj ni imel posebne sreče. Tudi Badeni ne bode imel dosti večje sreče v Avstriji. Spoznal bode kmalu, da imajo Mladočehi, nemški nacijonalci in protisemitje trše buče, nego Rusini in da se na Dunaji ne dajo rabiti sredstva, ki se dobro obneso v Galiciji. Tudi imajo baš skrajne stranke največ zaupanja pri prebivalstvu, dočim se naše zmerne stranke le še umetno vzdržujejo. Konservativci in liberalci se pač vesele, da Badeni pride pred novimi volitvami na vladno krmilo, ker se nadejajo, da jih bode obvaroval, da jih razne tako imenovane skrajne stranke ne izpodrinejo pri volitvah. Posebno zedinjena levica pričakuje, da jo grof Badeni reši protisemitizma. Najbrž so baš konservativni ali pa liberalni višji krogi delovali na to, da pride Badeni, ker Kielmansegg se jim ni zdel pravi mož za vodstvo volitev. Nagodba z Ogorsko je pač le pretveza. To bi bil dognal tudi Kielmansegg, ker je itak konservativec, levičarji in pa Poljaki se jej ne bili resno upirali. Toliko poguma jim nikdo ne pripisuje, da bi se upali vreči dualizem iz tečajev. Niti tega nikdo od teh strank ne pričakuje, da bi dosegle, kako ugodnejšo pogodbo od sedanje, temveč bomo mogli še veseli biti, ako nova nagodba ne bode slabša, nego je sedanja.

Seveda za nas je poglavitno to, kakšno stališče misli zavzeti Badeni nasproti Slovencem, če on nas prišteva skrajnim strankam ali ne. Mnenje o tem je različno, liberalci žele, da bi nas kar odrinil, a to se pač ne bode tako lahko uresničilo. Posebno tisti Slovenci, ki so še v Hohenwartovem klubu, lahko z Badenijem govore jako resno besedo. Večina iz samih Poljakov in levičarjev ni lahko mogoča, ker Poljaki ne marajo hoditi samo s levico in bode zato grof Badeni prisiljen se ozirati na konservativni klub. Ta se pa razbije, ako odstopi grof Hohenwart. Slovenci ga pa k temu lahko prisiliijo. To je tudi njih dolžnost, ako bi mislil grof Badeni tirati nam nasprotno politiko. Govori se namreč, da hoče Badeni poklicati barona Gautscha za učnega in Exnerja za tr-

govskega ministra. Prvi je vedno kazal veliko nenaklonjenost Slovincem, Exner je pa privrženec manšesterskih načel in največji nasprotnik malih obrtnikov. Če bodeta ta dva moža sedela v novem ministerstvu, ga ne bodo mogli podpirati slovenski poslanci. Govori se pa tudi, da bode Badeni v svoj program vsprejel odložitev narodnih vprašanj. Ko bi pa tudi to storil, potem je pa dolžnost slovenskih poslancev, da pojdejo v opozicijo, naj pride potem kar koli. Vsekako je pa treba popolne jasnosti, da ne pridemo potem v podobne težave, v kakeršnih smo bili zaradi celjske gimnazije, katero smo le po posebni sreči dosegli. Da se niso konservativci in liberalci sprli zaradi volilne reforme, bi najbrž prvi bili nas zapustili in splavala bi bila po vodi.

Bati se pa Slovenci ne smemo večine iz Poljakov in levičarjev. Taka večina tako ne bode trajna, če bi se tudi osnovala. Levica hitro razpada in ta razpad bode še hitreje napredoval, ako je ne bodo podpirali konservativci. Posebno smemo biti prepričani, da po volitvah liberalci in Poljaki bi več ne imeli večine, in priti bi moralo do novih prememb, pri katerih se pa bodo morali poštovati Slovani. Če se pa osnuje nova večina iz konservativcev, Poljakov in levičarjev, utegne pa biti ta večina tako velika, da bi se še nekaj časa ohranila in židovski liberalizem bi bil zopet za nekaj časa rešen v Avstriji, seveda za dolgo ne, kajti naravni proces bi naposled razjedel tudi novo večino, ki bi ne bila za nobeno resno delo. Predobro je nam še v spominu, kako mogočna je bila zedinjena levica, ko je 1873. pri državnoborskih volitvah dobila večino, a predno je potekla postavnodavna doba, je tako razpadla, da ni mogla sestaviti nobene vlade. Jednaka osoda zadeva sedanje tako imenovane „zmerne“ stranke, kajti z vladno pomočjo se nobena teh strank trajno obdržati ne more.

Politični pregled.

Mladočehi in plemstvo. — Glasilo čeških fevdalcev dunajski „Vaterland“ poslednji čas zopet jako pridno zabavlja proti Mladočehom. Zamerili so se „Vaterlandu“ in njega pokroviteljem posebno zaradi tega, ker nočejo priznati, da bi bilo češko plemstvo poklicano za vodje češkega naroda. Dosedaj so bili zlasti v okrajnih zastopih načelniki plemeniti gospodje. Tako je bil dolgo let v Nepomuku načelnik okrajnemu zastopu grof Harrach. Pri novi volitvi pa ni dobil več večine, kajti Mladočehi so proti njemu. „Vaterland“ sedaj vzdihuje, da vse delovanje Mladočehov meri le na to, da od javnega življenja odrinejo plemstvo. Tudi jedino zaradi sovraštva do plemstva so za občno volilno pravico. Od „Vaterlanda“ je pač le lepo, če se za plemstvo poteguje, kajti že davno bi bil moral prenehati, da ga ne podpirajo plemenitaši.

Ženska agitacija. — Na Dunaji protisemitje napeenjajo vse sile, da bi pri občinskih volitvah, ki se vrše v drugi polovici t. m., dobili večino v mestnem zastopu. Ker pa moška agitacija več ne zadostuje, so osnovali poseben odbor krščanskih gospej in gospodičen, da agitujejo po mestu od hiše do hiše. Pravijo, da vspeh te agitacije ni slab, ker ženske marsikoga pregovore, pri katerem bi se moški zastonj trudili. Dunajski protisemitje so dosedaj navadno bili proti temu, da bi

se ženske mešale v politiko, a v sedanji stiski so pa pozabili na to načelo.

Protisemitske agitacije. — Ker dunajskim protisemitom ne gre vse posreči, jeli so razne nasprotnike dolžiti, da so podkupljeni. Posebno zabavljajo zoper Čehe in tiste obrtnike, ki nočejo za njimi več hoditi Čehom očitajo, da so jim liberalci dali več tisočakov za češko šolo na Dunaji in pa za volilne agitacije, kar je seveda le grda laž. Obrekovalci sami dobro vedo, da na tem ni nič resnice. Te dni je pa svobodomiseln kandidat Fr. Lacina, čevljarski mojster, proti Luegerju in „Deutsches Volksblattu“ vložil tožbo zaradi razžaljenja časti, ker sta ga obdolžila, da so ga liberalci najeli za agitacijo in mu plačujejo po 30 gld. na dan.

Razpor mej hrvatsko opozicijo. — Nasprotje mej hrvatsko stranko pravo in pa mej zmerno opozicijo se je silno poostrilo. Pravaši so sklenili, da z zmerno opozicijo ne bodo skupno postopali pri bodočih občinskih volitvah v Zagrebu in bodo postavili svoje kandidate. Tega razpora se pa veseli vladna stranka, kajti najbrž ne bode voljen sedaj noben opozicionalec in vladni pristaši bodo v mestnem zastopu lažje samovoljno gospodarili.

Volitve v Dalmaciji. — V soboto so volile kmetske občine za dalmatinski deželni zbor. Voljenih je 10 pristašev zmerne in 3 pristaši radikalne hrvatske stranke ter sedem Srbov. Radikalci zgubili so jeden mandat, Srbi in zmerni Hrvati pa dobili po jeden mandat. Volilni boj je bil precej hud. Bilo je tudi nekaj pretepov. Zaradi hudega boja mej obema hrvatskimi frakcijama, je malo manjkalo, da v zaderski okolici niso zmagali Italijani. Sploh se pa govori, da so pri letošnjih volitvah Italijani igrali važno vlogo. Podpirali so Srbe in zmerne Hrvate proti radikalni hrvatski stranki. „N. Fr. Pr.“ je celo poročala iz Dalmacije o nekem dogovoru mej zmernimi Hrvati in Italijani zastran deželnozbornih volitev in še proročevala radikalni stranki poraz. Mi obžalujemo to bratenje z Italijani, ker bode gotovo imelo še slabe posledice.

Kdo bode gališki namestnik? S tem vprašanjem se Badeni že nekaj časa ubija glavo. Prosil je že Dunajewskega, Jaworskega, Zaleskega in Bobržynskega, a nobeden noče prevzeti tega mesta. Sedaj se govori, da bivši moravski namestnik Loeb postane gališki namestnik. Loeb je že v pokoji. Ob svojem času je bil v Galiciji podpredsednik gališkega namestništva in razmere v Galiciji dobro pozna.

Nemčija. — Najhuji trn v peti so bili slavateljem sedanske zmage socijalni demokratje, ta mnogoštevilni faktor nemške države, a ob ednem sila nezadovoljen s sedanjo nemško upravo. Ne samo, da so se strogo zabranili od strani vlade vsakteri pojavi socijalnih demokratov povodom tega praznovanja, pozabiti jih celo niso mogli razni slavnostni govorniki. Nemški cesar je pretil v neki napitnici socijalnim demokratom z ostrim postopanjem. Rekel je, da niso vredni, da se imenujejo za Nemce in jih nazivljaj izdajalce. Odličen državnik je v nekem govoru pozivljaj vse stranke, da naj se združijo proti socijalistom. Storiijo naj se vsi koraki, da se udušijo ti nezadovoljnejši. Cesar naj stopi z vlado na čelo akcije. Če bi vse nič ne pomagalo, apelirati bi se potem moralo na vojake. Zares neki grozen strah mora navdajati Nemčijo pred socijalnimi demokrati. Grozno je jezilo Velikonemce, da sedanski praznik ni bil tako veličasten, kakor bi ga radi in da so mnogo tega krivi socijalni demokratje. Mi pristavljamo le to, da ima nezadovoljnost svoje vzroke.

Armenija. — Neznosnim razmeram v Armeniji še ni konca. Turčini še vedno delajo silo kristjanom. Tako se čuje, da so ravno minoli čas turški vojaki zopet napali neko selo in je požgali in oropali. Sicer vsa ta grozodejstva skuša turška vlada potlačiti, a prišlo bo vse na dan in končno bodo evropske vevlasti z najskrajnejo silo pritisnile na Turčijo in jo prisilile k vzdržanju reda. Dosedaj Turčije ni bilo še moč prisiliti do tega, dočim Anglija, Rusija in Francija to zahte-

Mrzla voda. V vročem letnem času naj se živini ne daje premrzla voda, ker potem rada zboli. Posebno brejim kravam je mrzla voda jako škodljiva. Potem kaj rade povržejo

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

X.

(Dalje.)

Vzlic temu so angleški kapitalisti in angleški sindikati vseh vrst tako mnogobrojni, da se čutijo v mnogih krajih, posebno kadar ž njimi gospodarijo rojeni Američani. Ti vodijo vse zadeve na ameriški način. Včasih delajo take dobičke in tako brezozirno postopajo, da se mora oglašati javno mnenje. Anglež je popolnoma brezsilen, ako dela samostalno, a vsemogoč je, ako se zveže z Američanom. V južnem Illinoisu je obširni poljedelski okoliš, kateri je last jednega angleškega sindikata, na katerih so zakupniki na angleški način; v državah Montani, Nebraski in obeh Dakotah je na stotine štirijaških milj ograjenih z žico za pašnike živine angleških posestnikov, ogradili so celo več državnih posestev; v Arizoni in Novi Mehiki so zaseli po zakonu o namakanju obširnih posestev kraje, ki so poprej bili puščave. V Montani in Idahu so zaseli celo rudokopne kraje. Vsi ti fakti so obrnili nase pozornost časopisja, javnega mnenja in kongresa, in se pripravljajo zakon alien law, ki bode omejil vladanje tujega, zlasti angleškega kapitala, in v katerem se bode prepovedalo inostrancem, ki ne živijo v Ameriki, in pa zlasti tujim družbam, imeti v Ameriki posestva in druge nepremičnine.

Pred desetimi leti je kongres zabranil priseljevanje Kitajcem, izvzemši neznatnega števila gotovega razreda trgovcev; zakon se je bil izdal za deset let, in se je zopet za deset let podaljšal. Primerno ni dolgo tega, kar so se jeli priseljevati Kitajci v Ameriko. Izkopavanje zlata v Ameriki. Vabljenost zlata v Kaliforniji, hitri razvoj tihomorskega Primorja in s tem prouzročeno popraševanje po delavcih je tako povišalo plače, da tako visoke poprej niti v Zjedinjenih državah niso bile; navadni dni-nar je zahteval po sedem, osem dolarjev na dan, tesar ali zidar petnajst, ker so zlati in srebrni rudniki brez vsacega obotavljenja delavcem toliko plačevali, in so pri tem njih lastniki še ogromno obogateli, in je prihajanje priseljencev zaradi slabih občil bilo jako omejeno, kmalu se je pa pokazalo, da krajno poljedelstvo in krajna obrtnija ni mogla konkurirati z vzhodom brez cenejših delavcev. Tedaj so jeli prihajati Kitajci, sprva po malem, po tem pa kar v skupinah po deset tisoč in 1880. leta so jih že naštehi blizu dve sto tisoč, skoro samih moških in delavske plače so tako ponižali, da je javno mnenje prisililo kongres, da je sklenil omenjeni zakon.

Po vsem tihooceanskem primorju dosedaj Kitajci opravljajo vse navadnejša dela. Delajo pri železnicah,

služijo za vrtnarje, hlapce, in kuharje, in pečajo se s pranjem, od kar je prepovedano priseljevanje, se delavska plača drži, in je na tihomorskem obrežju še zdaj višja, kakor drugod v Zjedinjenih državah. Kitajski priseljenci so precej podobni italijanskim; sinovi Nebeške države pridejo v Ameriko, da zaslužijo dosti denarja, potem se pa povrnejo v domovino. Ohranili so svojo obleko, svoje kite in svoje šege in navade. Le malo se jih pokristijani in izbere Zjedinjene države za drugo domovino.

Četudi se zakon strogo izvaja, vendar se Kitajci v precejšnjem številu še vedno pritihotapijo v Zjedinjene države. Pridejo v Mehiko ali v Kanado in od tod po noči gredo čez mejo po severnih ali pa južnih puščavah. Oni so sploh dobri tihotapci in večkrat prevarijo pazljivost ameriške mejne straže.

Mislil bi, da tak ogromen naplov delavcev moral ponižati delavske plače, a razvoj dežele in pa bogastva tako hitro napredujeta, da se srednja delavska plača ne ponižuje, temveč se počasi a gotovo povišuje v vseh strokah človeškega dela, z jako malimi začasnimi izjemami, katere prouzroči preobilna produkcija, s katero se je boriti v tej ali onej industriji, ali pa kaki krajevni vplivi, kakor vpliv posebno tople zime na delo v premogovnikih. Pomanjšanje števila delavskih ur, o katerem sem že govoril, je že samo po sebi podraženje dela, a mimo tega se plača vedno povišuje še sama na sebi v dolarjih in centih. To povišanje plače bi ne imelo vpliva in pomena na blagostanje ljudstva, ako bi se v razmeri s plačo tudi vlekli stroški za življenje, toda tega ni opaziti, najpotrebnejše stvari so vedno ceneje in stroški za življenje se vedno manjšajo. Nedavno je izdala novjorška občina izkaze od poslednjih trideset let, in iz njih je vidno, da so najpotrebnejše stvari jako padle v ceni v tej dobi. Moko, sladkor, sol, meso, olje, premog, vsakovrstno železo, bombažno blago, in vse to je za 15 do 40 % ceneje.

Bombažno ali pavoljnato blago je posebno po ceni, njega cena je pala za 50, da celo za 60 %. Cena pavoli za funt se je ponižala z 12 na 6 centov v desetih letih. Kunkurenca Egipta, Indije in Srednje Azije se močno kaže, in ameriško „kraljestvo pavole“ se že boji za monopol, katerega je imela nad sto let. Ponižanje cen za vsakovrstno manufakturno blago je na videz nenaravno, če so delavci vedno dražji, a se da s tem pojasniti, da se vsako blago izdeluje ondu, kjer se more najceneje izdelovati, in da se rabijo stroji, s katerimi se naredi kolikor je moč največ. Na to sem že opozoril, ko sem govoril o lesu in pohištveni obrtniji v Ameriki. To pa velja za vse obrte in neprestano se deluje na to, da se kolikor je moč poniža cena stvarjem, ki so neobhodno potrebne za življenje.

Pri tem se je pa delavska plača, ako se ne oziramo na skrajšanje časa za delo povišala v tej meri. Posledice tega se vidijo pri hranilnicah, ki se nenavadno naglo razvijajo. V državi Messachussets je leta 1889. imela 1,029.694 vložnikov v hranilnicah, vložena ogromna

svota 332,723.694 dolarjev. Mala državica Rhode Island, ki ima le 345.506 prebivalcev, je imelo pri hranilnicah 127.898 vlog v vrednosti 60.479.709 dolarjev, to je na vsacega vložnika pride 472 dolarjev. V vseh Zjedinjenih državah je v hranilnicah 4.258.623 vlog, ki znašajo naravnost basnoslovno vsoto 1.524.844.506 dolarjev. Na vsako vlogo povprek pride 358 dolarjev. Tukaj tudi jug zaostaja. Južne hranilnice štejejo vloge le po desetinah, in na vsako vlogo pride povprek le 60 dolarjev, v nekaterih državah pa hranilnic niti nimajo. Te številke so oficijelne. Naznanil mi jih je kontrolor denarstva v Zjedinjenih državah in so v resnici še prenizke. Kažejo pa tako jasno blagostanje, da jih nisem mogel prezreti. Nikaka razlaganja in opisovanja ne govore jasneje, kakor te številke, in se jih primerja s številkami o teh razmerah v Evropi, bode očitvidna razlika v položaju delavev.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Ženske si osvoje tudi akademijo. Akademija znanostij v Berlinu je te dni dobila v pretres učeno delo neke gospodične Elze Köttgen. Učeno delo razpravlja o vidu živalij. Predložil jo je akademiji tajni svetnik dr. Bois Reymond.

Ruski minister — strojevodja. Ruski minister komunikacij je sedaj na nadzorovalnem potovanju. Mej drugim je minister ogledal s komisijo tudi novoseliško železnico. Na postaji Vinajca je rekel minister komisiji, da bode sam peljal vlak v Šmarinko. Res je minister stopil na lokomotivo in vozil z zavihanimi rokavi do Šmarinke. V Šmarinki so ministru-strojevodji priredili lepo ovacijo. Knez Halkov se je železničarstva učil v vsetranski v Ameriki ter s tem pokazal inženirjem, da zna tudi vlak voditi.

Novice.

+ Franc Štrukelj.

Umrli je na Šmarni gori častiti gospod Franc Štrukelj, župnik na Šmarni gori. Pokojnik se je porodil v Št. Vidu nad Ljubljano 29. novembra 1841, v mašnika je bil posvečen 30. julija 1866. Pokojnik je bil vrl narodnjak in marljiv sodelavec našega lista, za katerega je bil pisal že kot dijak. Bil je dober prijatelj pokojnega dr. Janeza Bleiweisa. Z njim je zgubila slovenska domovina vrlega sina, kateremu ohrani naš narod hvaležni spomin.

— **Prevzvišeni gospod knezoškof ljubljanski** je izdal glede 20. septembra naredbo, v kateri spominja vernike, da naj molijo za sv. Očeta. Znano je, da je danes 25 let, ko so vzeli sv. Očetu Rim. Na vso to krivico, v Italiji še slovesno praznujejo ta dan. Škof opominja vernike, da naj bolest nad tem izražajo z gorečo molitvijo. Dalje je ukazal, da se vernikom v nedeljo po 20. septembru razloži pomen tega dneva in naj se razpostavi Najsvetejše in se opravijo molitve.

— **Dopolnilna volitev v odbor «Slovenske Matice».** Dne 26. t. m. ima Slovenska Matica v mestni dvorani svoj XXX. občni zbor. Na dnevnem redu so, kot običajno tudi dopolnilne volitve v odbor. Več Matičarjev priporoča v

zopetno izvolitev vse letos izstopivše gospode odbornike ki so: 1.) dr. Fr. Detela, 2.) dr. A. Gregorčič, 3.) S. Gregorčič st., 4.) Fr. Hubad, 5.) A. Kržič, 6.) dr. L. Požar, 7.) A. Senekovič, 8.) dr. J. Starè, 9.) I. Šubie in 10.) Fr. Wiesthaler. Voliti je pa po pokojnem ravnatelju Praprotniku še namestnega odbornika; na to mesto se priporoča g. kanonik Sušnik, ki bo vzlasti na gospodarskem polju dobra pridobitev za Matico.

— **Slovenci v Pragi.** Dasi je bilo pričakovati, da se Slovenci mnogobrojneje udeležijo izleta v Prago, vendar se sme reči, da je za sedanje zmedene in nenormalne razmere po Slovenskem osobito v Ljubljani odšlo dne 9. t. m. častno krdelo Slovencev — čez 100 na številu v zlato Prago, sredotočje in ognjišče češke omike, prosveta in delovanja. da si ogledajo njene znamenitosti in pred vsem obišejo narodopisno razstavo, predstavljajočo razvoj vrlega, marljivega in podjetnega bratskega naroda češkega. Mej udeleženci so bili zastopniki vseh slojev naroda, duhovniki, profesorji, učitelji meščanje, kmetje itd. in bil je mej njimi tudi verli venec šišenskih deklet v narodni noši. Z navdušenjem so se popeljali izletniki od doma a še navdušeneji so se vrnili, prepričavši se o zares nepopisljivi slovanski gostoljubnosti in o vlinah naprednega bratskega naroda češkega. Že mej vožnjo so bili Slovenci predmet najslajnejim ovacijam. Na Dunaji so jih pozdravili ondodni Čehi in Slovenci, na vožnji po češki zemlji so se jim pa v pozdrav od bratov Čehov prirejali na vseh postajah najpristrčnejši in najveličastnejši vsprejemi, godbe so svirale, župani in društva z zastavami so pozdravljali goste, povsod pa je nebrojni narod češki s srčnimi „Na zdar“ klici pozdravljal svoje brate Slovence. Mej izletnike so se delili šopki in se je iste pogostovalo s pivom, vinom itd. Najpristrčnejši je bil sprejem Slovencev v Pragi. Dasi je dež lil, se je vendar na kolodvoru zbralo na tisočine ljudstva, ki je tu in ob ulicah z urnebesnimi „Na zdar“ klici pozdravljalo došlece. V „Mestanski Besedi“ je pozdravil Slovence podžupan Kuehn. Odgovarjal je na pozdrave v imenu Slovencev deželni poslanec Ivan Hribar kot voditelj Slovencev. V razstavi je pozdravil slovenske goste predsednik razstave grof Lažansky. Povsod, kamor so se Slovenci pokazali prirejale so se jim velikanske ovacije, častili in pogostovali so jih Čehi, kar so mogli. Posebno pozornost bratskega naroda so vzbujale šišenska dekleta v narodnih nošah. Pri slavnostni predstavi v gledališču uprizorila se je skupina „Čehija vabi k sebi Slované“. V tej skupini so sodelovali tudi Slovenci in Slovenke v narodni noši. Razstavni odbor je Slovincem na čast napravil banket. Vrstile so se navdušene napitnice, v katerih se je povdarjala slovanska vzajemnost in prijateljska vez bratskih narodov češkega in slovenskega. Lepo je sprejel Slovence mestni zastop praški v mestni zbornici. Podžupan dr. Podlipny je v vznesenih besedah pozdravil slovenske goste. Tudi tu so Slovence slavno pogostili. Znamenitosti Prage, kraljevski dvorec na Hradčanih, muzej itd. so si Slovenci ogledali v spremstvu Čehov z največjim zanimanjem. V „Sokolskem domu“ in „Narodnem domu“ v Vinohradih priredil se je Slovincem v čast banket z raznovrstno zabavo, koncertom, telovadbo, plesom, itd. ki je na to sledilo. Z nepopisnim navdušenjem je tudi priprosti kmetijski češki narod pozdravil in vsprejel Slovence v Novi Vasi in Mistku, kamor so ti v nedeljo izleteli. Gošba je svirala, mnogobrojno zbran navdušen narod pa je pristrčno pozdravljal slovenske izletnike. Pri županu je bil fin zajutrek in na to v šolskih prostorih velik banket. S tem dnevom so se nehali prelepi slavnostni dnevi v Pragi in Slovenci so pohiteli zopet v domovino. Brezdvomno ostanejo ti lepi dnevi vsakemu udeležniku za zmirom v spominu in dal Bog, da bi slovanska vzajemnost in bratska vez češkega in slovenskega naroda, ki se je toli povdarjala in tudi slovesno manifestirala o tej priliki, zares prešla v kri in meso vseh pri vsakem delu, ker potem je bodočnost res naša.

— **Okrajna učiteljska konferenca v Radovljici** je izrekla gosp. ces. svetniku Ivanu Murniku v Ljubljani zahvalo,

vanju vode, ječmena, hmelja, drožij, raznovrstnih dišav in gotovega piva; jednako pri družih takih obrtih. Konečno ni analitično preiskovala vsakovrstna živila, ko dobi veljavo v državnem zboru sklenjeni zakon proti ponarejevanju živil.

d) Preskuševalnica kot posredovalka mej teorijo in prakso.

V to stroko bi spadali odgovori na raznovrstna vprašanja iz poljedelskih krogov.

Preskuševalnica bi svetovala, kako se vporabljajo na pr. razna gnojilna sredstva, kako se morajo ta mešati; kako pokončevati in zatirati škodljive mrčese in rastlinske bolezni; posebno bi pa prirejala predavanja in poučevanja, katerih bi se lahko vdeleževali bogoslovci, učiteljišniki in drugi. Dotični poskusi in vspehi bi se potem objavili v priprosti, obče umljivi besedi v poljedelskem listu kmetijske družbe.

Iz navedenih podatkov so razvidni vsi nameni in naloge, katere bi imela izvrševati nova preskuševalnica. Brezdvomno je, da bi ta s svojo delavnostjo vsestransko pospeševala poljedelsko in tehnično obrt, in to prav lahko vsled tega, ker bi bila kot zavod c. kr. kmetijske družbe v tesni zvezi s poljedelci.

Konečno bi imele od takega zavoda mnogo koristi tudi sodnijske oblasti, ker bi vsak čas lahko zahtevale pojasnila ali kemičnih preiskav; posebno bi pa lahko s pomočjo preskuševalnice preprečile vsako trgovino s ponarejenimi živili.

Na ta način bi delovala preskuševalnica v korist dežele, prebivalstva in splošnega blagostanja.

Kmetijske raznoterosti.

Kako se hranijo sveže češplje in slive? Denejo se v majhne sode v zdrobljeno lesno oglje. Sodi se trdno zabijejo in obesijo v vodnjak ali kak drug hladen kraj. Tako se ohranijo sveže do božica.

Kdaj je čas za kopanje krompirja? Kmetje navadno hite s kopanjem krompirja. To pa ni dobro pri poznih krompirjevih vrstah, kajti krompir še ni dorasel in popolnoma dozorel. Prezgodnje kopan krompir je voden, in ni slasten in tečen. Rad gnije, ne more se kuhati. Naj se krompir, kolikor vreme dopušča, pozno koplje, najbolje še le koncem oktobra. Krompir se kot zemeljski plod tudi bolje v zemlji ohrani kot v kleti. Zato na krompirjevišče navadno ni mogoče sejati ozimne, temveč naj se poseje jaro žito.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

X.

(Dalje.)

Govoreč o delavski plači v Ameriki, je najprej treba opozoriti na to, da je v Ameriki dosti manjša razlika mej plačo za fizično in za duševno delo, kakor pa kje drugje na svetu, če tudi se nahaja. V največ slučajih je

po mojih mislih ta razlika z malimi izjemami prav ničevna. Posebno sloveč pisatelj ali odvetnik, posebno spretni poslovodja, znamenit govornik ali zdravnik zasluži zares lepe novce, a to so le izjeme, ki se pa tudi nahajajo v področji fizičnega dela, posebno spreten rezbar, zlatar ali mašinst zasluži tudi lepe novce. Jaz poznam elektrotehničnega mašinista ne s posebno veliko izobraženostjo, ki se je pozdignil iz navadnega delavca in zasluži na leto po 10.000 dolarjev. Jaz govorim o narodu sploh in njegovih masah, živečih v Zjedinjenih državah, dober mizar ravno toliko zasluži kakor dober učitelj, dober strojevodja pri železnici toliko kakor dober zdravnik ali sodnik. Dobri sobni slikar ne zasluži nič manj, kakor načelnik grofije (okrajni glavar) ali pa njegov upravnik, bančni blagajnik ne zasluži več kakor dober prirojevalec itd. Dninarjev je pa v Ameriki dosti manj, kakor v Rusiji ali drugih evropskih državah. Stroji zamenili so mnogo navadnega dela, namesto mnogih navadnih dninarjev, je treba jednega all nekaj mašinstov, kateri se plačujejo kot rokodelci, rokodelsko delo, skilled labor so posebno ceni v Ameriki. Redko dobi se kakega ameriškega domačina, da bi bil navaden delavec. To je gotovo kak nepridiprav ali pa kak rokodelec, ki je propal vsled neugodnih razmer, ali kake nesreče, ali pa ne more dobiti dela v svoji stroki. Navadna dela opravljajo Zamorci, Italijani, Ogri, Poljaki, Irci, Kitajci, včasih tudi Nemci, Škandinavci in na južnem zapadu Mehikanci.

Delavska plača na jugu je sploh nižja nego na severu in zlasti na zapadu. Vsakovrstni navadni delavec dobi se na jugu za 1 do 1½ dolarja za deseturni dan za poldrugi dolar za deveturni dan na severu in za dva dolarja na dan na zapadu. Na tihomorskem obrežji ni bila plača še nikdar nižja kakor dva dolarja. Na jugu se v nekaterih krajih, kjer je na preostajanje zamorcev plača poniža na 75 centov, na zapadu in pa pri rudokopih se pa včasih povikša tudi na 5 dolarje na dan. Tako je postavodajni zbor v arizonski državi sklenil zakon, da se dnevna plača rudniškim delavcem za osemurni delavnik ne sme ponižati pod 4 dolarje na dan. Novojeorški postavodajni zbor je sklenil zakon, da se navadnim delavcem pri državnih in občinskih delih more plačevati najmanj po dva dolarja na dan za osemurno delo. Ta plača je pa višja sicer navadne plače v tej državi. To je bila sklenila demokratična večina jedino zaradi tega, da dobi gotovo število glasov pri volitvah.

Plača rokodelcev je povprek dvakrat tako visoka, kakor plača navadnih delavcev. Tesarji in mizarji dobivajo na jugu po 2 do 3½ dolarja na dan, na severu 3 do 4½, na zapadu 3 do 6 dolarjev. Zidarji, kamnoseki in sobni štukaterji dobivajo 1 do 2 dolarjev na dan več kakor tesarji, sobni slikarji imajo toliko plačo kakor tesarji, kovači in mašinsti pa dobivajo po 3 do 8 dolarjev na dan. Plače se često povišujejo in ponižujejo. Včasih dobiš na jugu dobrega tesarja za dva dolarja na dan, a včasih mu pa tudi moraš plačati šest do osem dolarjev. Če je v mestu ali pokrajini boom, o katerem

sem že govoril v jednom prejšnjih poglavji, se cene za delo jako povišajo, a potem se pa zopet znižajo. To zvišanje in zniževanje cen je tako slučajno in začasno, da se rokodelci vedno premičejo iz kraja v kraj in poprašanje po njih se uravnava po tem premikanji. Kroničnega pomanjkanja dela, ki je tako navadno pri raznih strokah v Evropi, nisem opazil in tudi čital nisem o njem, če tudi bi taka stvar se gotovo ne prezrla po časopisih, in posebno razni strankarski listi bi jo gotovo porabili za politično orodje.

Plača izvoljenih uradnikov, izimši zvezne, se navadno ravna po plači rokodelca in znaša po 50 do 125 dolarjev na mesec. Služba načelnika grofije, ki povsod spada mej najtežje in naklada največ odgovornosti, znaša okrog petnajst sto dolarjev na leto, okrožni sodniki dobivajo po 2 do 3 tisoč na leto in policijski pa 600 do 1500 dolarjev. O srednji plači učiteljev sem že višje govoril. Trgovski pomočniki, knjigovodje in sploh službojoči pri zasebnih podjetjih dobivajo po 50 do 150 dolarjev na mesec. To velja tudi o drugih delih. Strojvodja ne zasluži manj kakor postajini načelnik, in dober mašinski delavec v železniški delavnici ne manj kakor knjigovodja v glavni železniški pisarni.

Razen te relativne enakosti ljudij v gmotnem oziru in pa nenahajoče se razlike mej fizičnim in umstvenim delom se tudi to posebno opaža, kakor se v Ameriki lahko zamenjavajo razni poklici. Jaz sam sem imel na stotine ljudij, ki so pa desetkrat v življenji premenili svoj posel. Vedno najdeš ljudij z višjo izobrazbo ali pa posebnim tehničnim znanjem, ki se pečajo s trgovino, kmetijstvom ali pa zalaganjem, rokodelce, ki se uče prava, ali se pripravljajo za duhovnike, in ob enem opravljajo še svoje posle, trgovce, ki puste trgovino in se lotijo kmetijstva ali rokodelstva. Zato pa tudi ni stanovskih predsodkov, vsako delo je častno in se spoštuje, kovač ali kurjač v socialnem življenji ravno toliko velja, kakor odvetnik ali zdravnik.

Vsa ameriška zgodovina kaže, kako važne in umešne, da so take navade. Lincoln, jeden največjih ljudij devetnajstega stoletja je bil sprva drvar in brodar, potem učitelj, odvetnik in zakonodajalec svoje države, in ko je po srečnih okoliščinah postal predsednik Zjedinjenih držav, se je pridobil ne samo brezpogojno zaupanje vseh, temveč se je zapisal z ognjenimi črkami v svetni zgodovini v občudovanje in vzgled bodočim rodovom. Predsednik Janson je bil kmetski krojač in se je učil čitati in pisati, ko je imel že 21 let. Grant, katerega vojna dela so prišla v učne knjige vojne zgodovine vsega sveta in katerega prištevajo zgodovina k številu ne mnogih velikih vojskovodij in državnikov našega stoletja, je pred nekaj leti prideloval krompir v Kaliforniji, sekal in vozil drva v Sant Louis in malo pred vojno je prodajal usnje v kmetski prodajalnici svojega brata. Sherman za Grantom najboljši general v državljanski vojni, bil je učitelj in zemeljski agent, odvetnik, bankir in naposled vodja konjske železnice. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Skromna pesmarica. Angleška kraljica Viktorija je pod nekim psevdimoimom poslala nekaj lastnih pesmic nekemu angleškemu mesečniku v njenih mladih letih, tako je nedavno sama pripovedovala. Čez jeden mesec je čitala v listnici vredništva: „Poslano za v papirni koš, prosimo prizanesite nam z daljšimi pošiljatkami“. Kraljica je res poslušala ta svet in pesnikovanje sploh opustila.

Dohodki vladarjev. Največje dohodke ima cesar ruski, na dan namreč 144.000, sultan 96.000, avstrijski cesar ima 60.000, italijanski kralj 38.000, in angleška kraljica ravno toliko, nemški cesar 48.000, in belgijski kralj 9600 kron na dan. Predsednik Zjedinjenih držav ima na dan samo 840 in predsednik francoski pa 3600 kron na dan.

Arzenal v Carigradu. Sultan je zaukazal, da se v Carigradu osnuje arzenal, kakeršen je na Dunaji. Ta arzenal bode imel zbirko orožja, kakeršen ni nikjer v Evropi, tudi na Dunaji ne. Tu bode zbrano orožje od Ertogrula, ustanovitelja osmanske vladarske rodbine, do sedaj.

Novice.

— **Osobne vesti.** C. kr. sodnijski adjunkt v Kranji, g. Josip Starič, je imenovan c. kr. okrajnim sodnikom v Mokronogu, in c. kr. sodnijski avskultant Franc Milčinski, je imenovan c. kr. sodnijskim adjunktom v Idriji.

— **Umrli** je v Škofji Loki dne 19. t. m. prof. Jakob Hafner, večletni vodja dr. Waldherrjevega zavoda v Ljubljani. v 52. letu svoje starosti. Pokojnik je bil vnet narodnjak, blag značaj in pred vsem velik dobrotnik ubožcem, zlasti revnim dijakom. Pogreba udeležilo se je v nedeljo dne 22. t. m. jako mnogo prijateljev in znancev njegovih zlasti iz Ljubljane, v dokaz, kako priljubljen je bil pokojnik. Naj v miru počiva!

— † **Josip Lendovšek.** Na Malem Strmci ob Vrbskem jezeru na Koroškem je umrl dne 20. t. m. odlični slovenski pisatelj in vneti rodoljub prof. J. Lendovšek v 42. letu svoje starosti. Pokojnik je služboval na beljaški gimnaziji in ima za narodno probujenje koroških Slovencev nevenljivih zaslug. Blag mu spomin!

— **Vabilo na XXX. občni zbor »Slovenske Matice«.** Ker občni zbor „Slovenske Matice“, ki je bil sklican na 26. dan t. m. na podstavi § 10. društvenih pravil ni bil sklepčen, sklicuje se v zmislu § 11. dr. pr. na četrtek, 3. oktobra t. l. ob 1/2 5. uri popoldne v mestno dvorano v Ljubljani z istim dnevnim redom nov občni zbor, ki bode končno veljavno sklepal brez ozira na število navzočih društvnikov. — V Ljubljani dne 26. sept. 1895. — Predsednik: Fr. Levec.

— **Ljubljanska čitalnica** se preseli takoj drugi mesec v prostore „Narodnega doma“, kjer bo imela v najem v I. nadstropji 6 sob in dve dvorani „Narodni dom“ v ostalem še ni gotov, le za čitalnico so se že priredile potrebne sobe.

— **Društvo »Radogoj«** je v svoji seji dne 16. t. m. dovolilo za prihodnje leto 12 dijakom ustanove po 100 gld. Vrh tega so se dovolile še izredne podpore štirim dijakom. Da bi se koristnega društva v obilni meri spominjali premožnejši rodoljubi, ker le potem bo moč odboru še zdatneje pomoči potrebnim dijakom.

— **V Podgradu v Istri,** kjer je bilo toliko spletk proti prezasluznemu dež. poslancu g. Slaviju Jenku so z velikim navdušenjem te dni zopet tega izvolili županom. Dokaz temu je, da je bilo vse rovanje proti temu odličnemu rodoljubu le umetno.

— **V novi deželni bolnici** prav pridno dovršujejo zadnja dela, da se bodo mogli bolniki že prihodnji mesec pre-

Odlikovan Slovenec. Te dni je bukvoška šola v Geri na Nemškem razstavila dela svojih učencev. Pri tem je bilo več učencev odlikovanih. Prvo darilo za pozlatovanje, in prvo darilo za popolno francosko vez je dobil g. Fran Bonač, sin tnkajšnjega bukvozeza. Mladenič kaže izreden talent in na Slovenskem dobimo dobrega knjigoveza, ter potem ne bode treba knjig pošiljati vezat na Nemško.

Kmetijstvo.

Pravilo za vrenje vinskega mošta.

1.) Mošt naj se takoj od stiskalnice spravi v posode za vrenje. Pridejati se mu pa mora nekaj tacega mošta, ki že močno vre, če se ga ima.

2.) Za vrenje je najbolje, če je 20° C. gorkote. Če je tudi v kleti nekaj stopinj gorkote manj, vendar ni treba zaradi tega še skrbeti za kako ogrevanje prostora, ker se pri vrenji mošt sam ugreje. Treba je pa gledati, da se klet od zunaj preveč ne ohladi. Seveda je treba včasih jo tudi umetno ogrevati.

3.) Mošt, ki se je napravil iz grozdja, nabranega pri neugodnem vremenu, kaže včasih le 10° C. gorkote. Tukaj je pa že treba skrbeti za gorkoto, da se bode redno vrelo. Zato je pa treba močno zakuriti v prostoru, kjer vre. Ker se pa mošt le počasi navzame gorkote tudi v toplem prostoru, je še bolje, če se mošt naravnost ogreje. Najbolje je, če se vlije skozi cinasto zavito cev, okrog katere je vroča voda.

4.) Mej vrenjem naj se mošt vsaj dvakrat na dan z toplomerom preišče. Če se gorkota veka, je znamenje, da vretje napreduje in v kleti ni treba dosti kuriti. Če bi pa gorkota presegla 30° stopinj je pa treba skrbeti celo za ohlajenje, kajti drugače se mošt rad spridi.

5.) Ko začne v moštu gorkota se manjšati, je to znamenje, da vrenje poneha. Sedaj je treba klet bolj zakuriti, da se mošt prehitro ne ohladi in drožje ohranijo še tako moč, da se slador, kolikor ga je ostalo, hitro izvre.

6.) Ko v novem vinu ni več kakor 1 % sladorja, se pa ogrevanje kleti preneha in pusti tekočino ohladiti od 15°—20° C. Ta čas se vino čisti. Drožje usedajo se na dne in vino se sedaj pretoči.

Kmetijske raznoterosti.

Trganje jabelk. Neki ameriški sadjar je poskusil, kakšna jabelka se dalje ohranijo, zgodaj ali pozno trgana. Prepričal se je, da se dalje ohranijo jabelka zgodaj trgana.

Sentjavo pšenico se ne sme dajati živini, ker bi vsled tega zbolela. Najbolje je, če se tako pšenico proda v tovarne, kjer delajo škrob. Če se dobro opere, se tudi dobi zdravo moko iz nje. Če se slamo rabi za steljo, se tak gnoj ne sme rabiti za gnojenje pšenice.

Pobiranje krompirja. Pri kopanju krompirja se navadno pušča gnjili krompir na njivi. To je pa škodljivo. S tem se privabijo na njivo miši, pospešujejo razmnoženje črvov. Tudi se s tem gnjiloba krompirja prenese na drugo leto.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

X.

(Dalje.)

Blaine, katerega ime je trdno zvezano z vsemi važnejšimi dogodki dežele poslednjih 30 let in se spoštljivo imenuje po vseh Zjedinjenih državah, začel je svojo karjero kot ljudskošolski učitelj v oddeljeni gorski vasi kentuške države. Životopis skoro vseh znamenitejših ljudi na raznih popriščih v Ameriki, bodi si že v obrtnem, trgovskem ali političnem, začena se navadno na oddaljeni kmetiji kakega zakotja, ali s prodajo časopisov in in užigalnic klinčkov v kakem velikem mestu, ali pa s težko borbo za obstanek v rodbini priprostega delavca. Od 84 senatorjev in 422 poslancev ameriškega kongresa jih je le 11 hodilo v kako višjo kot ljudsko šolo — vsi drugi so kri od krvi sad od sadu prostega naroda, in so začeli svojo karjero od najnižje stopinje socialnega položaja, kakor ga razumijo v Evropi.

Lomonosov in Speranski sta blesteči izjemi v ruski zgodovini, v Ameriki bi pa bila pravilo. Jaz ne poznam nobenega človeka, ki bi igral sedaj v Ameriki kako važno vlogo v politiki ali javnem življenju, ki bi bil začel življenje v ugodnih razmerah po rojstvu in premoženju, vsi so se povzdignili iz sredine narodnih mas, vsi so bili sestavni del priprostega naroda, ostali so vedno ž njim v zvezi, in pripravljeni so povrniti zopet v njega vrste ki jih dežela ne bode več potrebovala.

XI.

Jedna glavnih posebnosti Zjedinjenih držav je, da nimajo skoro nobene stalne vojske. Kakor je znano, vse njih vojne sile ne znašajo nad 15000 mož. In vse te vojne sile so razpostavljene ob mejah, v trdnjavah oddaljenih teritorij — na mejah Mehike, blizu večjih indijanskih naselbin in na meji Kanade. Preživel sem v Zjedinjenih državah nad 10 let in ne pomnim, da bi bil kedaj videl rednega vojaka. V Novem Jorku sta dve ali tri topniške baterije in batalijon pešcev, a jaz nikdar nisem srečal vojaka v uniformi. V tem oziru se rezko ločijo ulice ameriških večjih mest od evropskih, kjer je skoro vsak človek, ki ga srečaš v uniformi. V Ameriki pa nikdar ne vidiš uniforme, razen uradnih sukenj policistov in železničnih sprevodnikov, pa še te so bolj raznovrstnega civilnega kroja.

Vendar imajo vse Zjedinjene države vojne organizacije meščanov — milico posamičnih držav. Vsako mesto z dvemi ali tremi tisoči ljudi ima stotnijo take milice, večja mesta pa cele polke in brigade. Nabirajo se iz prostovoljcev — mladih ljudi iz mesta in izbero izmed sebe stotnika in poročnika, orožje dōbe od države, oblačijo in hranijo se na lasten račun, ali bolje rečeno po nabiranju. Mesta jako tekmujejo mej seboj, glede lepote uniforme in vojne uprave svojih stotnij. Radodarno do-

našajo za preskrbo, uniforme in druge stroške. Čim čudneja in vidneja je uniforma, tem večje so stotnije, tem bolj veseli so meščani in tem bolj se ponašajo s svojo milico. Ni je tako fantastične, teatralne obleke, da bi je ne posnemale stotnije milice v Zjedinjenih državah. Videl sem francoske zuave in ruske gardne grenadirje, od nog do glave bele avstrijske gardijste, rudeče angleške pešce in papeževe telesne stražnike, — in kaj vsega ne vidiš v tej vojakih-meščanih. V Washingtonu srečal sem stotnijo v temnorudečih čevljih, širokih svetlorudečih hlačah, belih suknjah spredi in zadi obšitih z zlatom in medvedjih kapah najnavadnejše oblike. To je sedmi novojorški polk, ko si je bil pridobil nezvenljivo slavo v državljanski vojni; nedavno se je pa ta polk preoblekel v prusko uniformo, od glave do nog, od čevljev do čelade.

Zbirajo se ti polki v svojih vojašnicah vsak teden, ali včasih le vsak mesec, da se vežbajo dve ali tri ure, jedenkrat v letu gredo v vojaški tabor za jeden teden, in tedaj prevzame država del stroškov in navadno članom milice plačuje po dolarji na dan za čas, ko so v taboru. Nekaj stotnij, pet ali včasih tudi deset se jih v teh taboriščih organizuje v polk; polkovne in brigadne častnike imenuje guverner, ki je po ustavi glavni poveljnik vseh vojnih čet v državi. V državah, kjer so velika mesta, je ta vojska mnogobrojna. Novojorška in massachusettska država vzdržujeta kadre mnogih polkov, ki so se odlikovali v državljanski vojni. Za instruktorje milice odloči vojni minister častnike redne vojske in jih da guvernerjem na razpolaganje. Seveda je izvežbanje jako površno in se milico zdi smešno pravim vojakom. Meni, ki sem bil nekdanj častnik prve gardske divizije v Peterburgu, se mi zde smešne parade teh vojsk, a vendar nikdar ne pozabim, da so baš taki vojaki odločevali v državljanski vojni. Tako v naglici izvežbani vojaki in častniki bili so se pri Shiloh, pri Gettysburgu, Richmondu in Pittsburgu, kjer jih je palo na deset tisoče in se proslavila v vojni zgodovini.

Težko je kaj pisati o Ameriki, da bi se ne spomnil to državljanske vojne, in če se je pa spomniš, pa ne moreš prezreti ameriškega vojaka. Okoren in smešen je v svoji komedijantski obleki za evropske oči, a v njem je nekaj, kar ni v evropskih vojskah — нравstveni razvoj državljana in pojem svobodnega človeka. Po absolutnem številu ubitih in ranjenih in po razmerji k občenemu številu vojujočih se ostanejo bitve pri Spottsylvaniaji, pri Wilderpisu, Gettysburgu in prvi napad Frederickburgu za zmiraj zaznamovane mej najkrvavejšimi bitvami v zgodovini. Ko je bila vojna končana in sta obe vojski, vzhodna — Grantova in zapadna Shermanova prišli v Washington in korakali v paradi mimo estrade predsednika Jonsona, so se čudili vsi evropski vojni atašeji; to je bila velika vojska v polnem smislu besede, ki ni v ničem zaostajala za velikimi evropskimi vojskami, niti v disciplini, niti v vojnem duhu, v umstvenem in нравstvenem razvoju jih je pa celo še prehajala. Mesec po tej paradi se je milijon teh vojakov odpustilo domu, do-

bivat si vsakdanji kruh z delom, in mirno in hitro so se premenili v navadne državljane, kakor so se pred štirimi leti na klic svojega predsednika z veseljem bili zbrali v veliko vojsko.

Duh in tradicije te vojske se sveto hranijo v ameriškem narodu do današnjega dne. Različne organizacije vojnega časa, polki, brigade, divizije, voji in vojske — so po vojni osnovala društva s stalno vojno organizacijo, vsako leto se za jeden teden zbero k vajam, pojdejo v taborišče in se v šotorih spominjajo starine. Vsa ta posamična društva pripadajo pa poleg svoje samostalne organizacije k narodnemu društvu udeležnikov državljanske vojne na strani zveze, ki se imenuje „Velika vojska republike“, ki šteje kacic štiristotisoč članov in ta ima svoje podružnice v vseh zakotjih Zjedinjenih držav. Ker se je vojna končala pred sedemindvajsetimi leti in so najmlajši udeležitelji mogli biti bobnarji 12 do 13 let, ima najmlajši član te zveze najmanj 40 let, in ker se od nikoder ne popolnuje, se manjšajo od leta do leta udje tega društva in verjetno je, da v štiridesetih letih popolnoma izmrjejo. Že sedaj letni shodi tega društva kažejo čuden prizor: večina udeležnikov so sivi starci, ki so že preživeli dobo aktivnega delovanja in začenjajo živeti s preteklostjo. Društvo nima posebnih znakov razen širokrajnih klobukov s zlatimi vrvicami in palčic v rokah. V paradah, katere daje vsak oddelek nekajkrat v letu, predstavljajo jako ganljiv prizor. Glavna naloga družbe je pomagati potrebnim članom. Na vnanje se kaže to društvo s svojimi letnimi shodi, državnimi in zveznimi, ki vsako leto menjajo mesto zborovanja, in na katere se snide mnogo števila članov iz vseh krajev Zjedinjenih držav. Lani je v Detroitu bilo nad trideset tisoč članov. Na njih se zbira osrednji odbor društva za bodoče leto in se posvetuje o okraševanju gomil, padlih v vojni, ki se imenuje „Decoration Day“ in se praznuje dne 30. maja. Ta dan se mesta zavijejo v žalovanje, in vrste veteranov z godbo korakajo na pokopališča. Pred njimi gredo otroci in neso cvetlice, za njimi pa prebivalstvo mesta. Na pokopališči olepšajo grobovje pobratimov po orožji, kar se vrši jako slovesno, z godbo in drugimi slavnostmi. Ta dan se nič ne dela.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Sredstvo zoper steklino. Franjevec Fran Brkič, župnik v Janjevu v Stari Srbiji je v „Obzoru“ objavil neko sredstvo, ki baje pomaga zoper pasjo steklino. V Stari Srbiji poznajo to sredstvo že mnogo let. To sredstvo je neka muha ki je imenujejo biesna muha. To muho posuše in zmanejo v prah in dajo na vodi izpiti človeku, katerega je ugriznil stekel pes ali volk. Franjevec navaja celo vrsto slučajev, v katerih je to zdravilo pomagalo. Bolniki so le še tri dni malo bolni, ko so izpili to zdravilo.

300kratna predstava Smetanove prodane neveste. Dne 25. t. m. je v Pragi se predstavljala 300krat Smetanova „Prodana nevesta“. Predstava je bila dobro obiskana. Mestni svet je sklenil, da se bode tem povodom jedna ulica v Pragi imenovala Smetanova ulica.

Vnanja stran se dobro cementuje in zgladi. Na prednji strani napravijo cevi, katere kažejo, kako visoko stoji tekočina v sodu, nadalje pipe, s katerimi se iz soda jemlje preskušnje. Vzidane kovinske pipe se ne priporočajo. Ako bi se pa rabile, morajo se posrebriti konci, ki sežejo v notranjost sodovo in ostanejo dalje časa z vinom v dotiki.

Pri zidanji sodov, gleda naj se na to, da se cement le počasi suši, ker je tako trajnejši.

Zidani sodje se pa ne dajo rabiti za vsa vina, posebno za zorenje finih vin niso. Za veletrgovino, ki se peča z vini, ki se imajo kmalu razprodati, so pa mnogo boljši nego leseni. Pred vsem so mnogo cenejši kot leseni, če morajo držati nad 50 hektolitrov. Ž njimi se prostor v kleti bolje izkoristi in že vsled tega naprava kleti manj stane. Klet za cementne sode ni treba, da bi bila pravilna, kajti tak sod se da napraviti tudi v ozkem kotu, kamor niti majhnega lesenega soda postaviti ne moreš.

Cementni sodi so mnogo trajnejši nego leseni in jih je mnogo manjkrat treba popravljati. Tudi so cementni sodi lahko dalje časa prazni, dočim leseni sodje pri tem plesnijo in trohne. Pri lesenih sodih se dosti vina zgubi, ker počijo doge ali pa jamejo na skladih puščati. Pri cementnih sodih se kaj tacega zgoditi ne more.

Z največjo lahkoto se cementni sodi čistijo in se vanje lahko zapored shranjuje rudeče in belo vino, tropinjec in špirit, kar je v lesenih sodih skoro nemogoče ali vsaj jako težavno. Vino se v cementnih sodih malo posuši.

Velika napaka cementnih sodev je pa, da se v njih mlada vina počasi zore in starajo. Skozi cement ne pride zračni kislik do vina, zato se ta razvijati ne more. Cementni sodi so torej v prvi vrsti za vina, ki so že dozorela ali pa za take, pri katerih je želeči, da ostanejo dolgo mlada, kar je želeči pri vinih za mešanje in slabših vinih, ki se rada hitro starajo in spridijo.

Kmetijske raznoterosti.

Gosenice na zelju. Jako težko je odpraviti gosenice z zelja. Svetovalo se je mej zelje sejati konopljo, a to nič ne pomaga. Obiranje gosenic bi pač pomagalo, a ni mogoče, kjer se prideluje dosti zelja. Najbolje je, če se spuste race na polje. Te najboljše pokončajo gosenice. Na to se ne sme gledati, da tudi kako zeljno rastlino podero. Korist je mnogo večja nego škoda. Racam je pa treba dajati piti, da jim ne škodujejo gosenice. Vsak dan se morajo jedenkrat peljati v vodo, da se skopljejo.

Shod društev za rejo perutnine. Na Dunaji bil je te dni shod društev za rejo perutnine. Shod se je izrekel, da naj bi se leta 1900 pri ljudskem popisovanju štelo tudi perutnino, da se na Dunaji osnuje trg za perutnino in da se naj oblastveno kaj ukrene proti lovljenju in kraji golobov.

— **Zavarovanje proti potresom in povodnjim.** Tajnik budimpeštanske zavarovalnice Erbner v Budimpešti je izdal neko brošuro, v kateri priporoča, da bi se vpeljalo zavarovanje proti potresom. Tako zavarovanje naj bi se vpeljalo po več državah in sicer naj se naredi v vsaki državi le jedna

taka zavarovalnica. Premije naj bi bile nizke, 10 do 15 kr. od 1000 gld., da bi se vsakdo lahko zavaroval. Nadalje pisatelj priporoča v zavarovanje proti povodnji. „Assecuran- und Handels-Zeitung“ odobrava ta nasvet in priporoča, da naj bi se zavarovanje razširilo na vsa poškodovanja sploh.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

XI.

(Dalje.)

Američani kažejo sploh veliko spoštovanje do pokojnikov. Vsaka količnejša rodbina ima gotovo svoj poseben kraj na pokopališču, in trupla družinskih članov naj umrjejo kjer koli, pošljejo se z brzovlakom, da jih pokopljejo na takem kraju. Američan zastavi poslednjo srajco, če je treba, da truplo sorodnika dostojno pokoplje in to v rodbinski rakvi. Zvezna vlada je vsled te narodne posebnosti pokupila vse kraje, kjer so bile pokopane žrtve vojne, naredile iz njih narodna pokopališča, ki se vzdržujejo na račun državne zveze v najlepšem redu. Vse bojišče pri Chikamangi, v teneški državi je pokupila vlada in premenila v jako lep vladni park. Zapisnike o ubitih in umrlih je skrbno vodila mej vojno in še potem celih petindvajset let posebna komisija, ki se je nedavno zaključila; ta komisija je preiskala vse arhive, zaslišala na tisoče prič, obiskala vsa bojišča in mesta, koder so bile vojne bolnice, in se je zaključila, ko so se zvezna oblastva prepričala, da se je storilo vse, kar se je moglo v tem oziru.

V teku poslednjih treh ali štirih let so tudi vojaki konfederacije (južanov) osnovali nekaj podobnega, kakor je zvezno (narodno) društvo, v mnogih krajih na jugu so se osnovala društva veteranov konfederacije. Treba je omeniti, da so se vojaki obeh stranij že davno pomirili, če tudi še vedno ne prenehajo sovraštvo mej političnimi in državljanskimi, rekli bi, življi severa in juga. Pred dvema letoma je prvi pot šel oddelek veteranov iz Bostona v Virginio, k svojim bivšim nasprotnikom, na gettyskurškem bojišču, k ostankom znamenite konfederacijske divizije Piketta; ti so vrnili obisk in oba obiska sta se končala s popolno zadovoljnostjo in pozabljenjem starega sovraštva. S tega časa so obojestranski obiski jako pogosti, minolo leto so pri praznovanju obletnice gettysburške bitke bili udeležitelji obeh stranij prav na tem bojišču. Modri in sivi fantje — boys in blue in boys in grey — kakor tukaj navadno zovejo brambovce zveze in konfederatov — prijateljski se pozdravljali, bratski objemali in poljubovali na tem kraju, kjer je pred blizu tridesetimi leti skoro štirideset tisoč ljudij bilo v boji ubitih.

Jaz nisem jurist, in imam jako nejasne pojme o pravu in zakonih sploh, a v Ameriki nisem nikdar se pravdal pri kakem sodišču. Samo po sebi se razume, da

sem v teku svojega delovanja v Ameriki imel ne malo raznovrstnih razporov in prepиров z raznimi ljudmi zaradi raznih stvari — pogostem sem se obračal do odvetnikov, pa stvar ni nikdar prišla do sodišča, vselej so odvetniki mej seboj stvar poravnali drug drugemu nekaj prijenjali. To barantanje, pri katerem so odvetniki posredovalci, je v Ameriki jako razširjeno in to ne le v civilnih, temveč tudi v kazenskih stvareh. Državni pravdnik se često pogaja ne le s sodiščem, temveč tudi z obdolženčevim zagovornikom in to ne le pri majhnih pregreških, temveč celo pri umorih. V koliko se to barantanje vjema z načeli kazenskega prava, ne vem — a meni se je vedno zdelo, da dostojinstvo sodišča trpi pri tem barantanji; jaz sem nekajkrat moral biti pri zasedanjih kazenskega sodišča, a dobil sem skrajno neprijeten vtis, ko se je slovesno načelo — v Ameriki se vsa kazenska dela vrše v imenu naroda dotične države ali zveze — spremenilo v barantanje in poljubno pogajanje mej državnim pravdnikom in zagovornikom, v barantanje, katerega se večkrat udeležuje sodnik. Če je stvar nejasna, državni pravdnik ni svoje stvari prav gotov, ker mu morda manjka dokazov, zagovornik pa tudi prav ne zaupa, da se stvar za njegovo stranko ugodno izteče, ali se boji kakih razkritij, ter je obdolženec zadovoljen, da se mu odmeri gotova, razmerno mala kazen, se vse konča v nekoliko minutah, brez sodnje preiskave in obravnave. Jaz nimam nobenih statističnih podatkov, a vedno se mi je zdelo, da gotovo dobra tretjina kazenskih stvari ne pride pred porotnike, temveč se konča s takim barantanjem. To posredovanje, to barantanje, ki je, žal, razširjeno po vsej Ameriki, na katero povsod in vsak čas zadeneš, je name napravilo kaj britek vtis, posebno pri ameriških sodiščih, a tudi v navadnem življenji se nisem dosti ga privadil, in naj bi živel v Ameriki še tudi dvajset ali trideset let, pa se ne bodem toliko poameričanil, da bi se sprijaznil ž njim.

Jedna najznamenitejših in ob enem najkarakterističnejših kazenskih pravnih, ki so se kdaj obravnavale v Ameriki, je bila pravda glede podkupljenja s pol milijona dolarji 13 novojorških mestnih odbornikov od strani graditelja broaduejskega tramvaja. Stvar se je vlekla nekaj let in jo je jako spretno bil začel državnega pravdnika namestnik Nikol. Če tudi se je razmeroma neugodno končala, a vendar je prinesla dosti koristi, kajti pokazala je vsej zvezi mnoge slabe strani kazenskega pravosodja. Vsako podkupljenje, posebno pa če gre kar za pol milijona, je jako težko dokazati. Nikol je pa vendar toliko dosegel, da so porotniki mestnega starašina Jana spoznali krivega in je bil obsojen v desetletno ječo. Po tem se je pa začel boj mej tožiteljem in zagovorniki, ki se je vlekel do neskončnosti in vso zadevo popolnoma zmedel. Če tudi so glede družih zatožencev bile ravno tiste obdolžitve, ravno tisti dokazi, ravno tiste priče, vendar se je stvar končala, ko je šlo za družega z raznoglasjem porotnikov. Zagovorniki so stvar pritirali do tega, da je v drugič bilo treba 40 dnij, da so izbrali porotnike — a

ko je stvar bila tretjič na vrsti, niso v vsej novojorški grofiji našli človeka, ki bi ne bil kaj prizadet v sami stvari ali v prejšnjih razpravah in bil sposoben za porotnika. Tedaj so stvar izročili jednemu provincijalnih okrajev, pa tudi ondu je sodišče moralo pustiti vso stvar, ko je šest tednov zastoj iskalo porotnikov. V tem so minola štiri leta — nekatere priče so v tem času umrle, druge so zagovorniki odpravili iz kraja, kajti imeli so na razpolago vpliv in denar Tammanyja Halla (Tammanija Golla). Nikola so zamenili z drugim namestnikom državnega pravdnika, kateri je naposled naznanil sodišču brez ovinkov, da nima upanja, da bi zatoženci bili obsojeni in zatorej odstopi od zatožbe. Za vseh 13 obdolžencev je poplačal Jan, vsi drugi so se izognili ječe, če tudi jih je gotovo dva ali trikrat toliko stalo, kakor so bili dobili podkupila, kajti ameriški odvetniki se ne šaliyo, do dobrega ga obero, kogar rešijo ječe. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

25letnico literarnega delovanja praznuje te dni bolgarski pesnik Vazov. Vazov je že evropski znan. Njegov roman „Pod igoto“ je že preveden skoro v vse evropske jezike. On je prevedel Schillerjeve dela v bolgarščino.

Umrli. Minoli mesec je umrl slavn rastlinoslovec dr. Moric Willkomm, bivši profesor botanike na vseučiliščih v Pragi in Kodanji. Pokojnik je dvakrat obiskal Španjko in si je pridobil mnogo zaslug za španjsko floro. Spisal je v latinščini floro Španije in v nemščini floro Nemčije, Avstrije in Švice in izdal neki rastlinski album. Imel je 74 let. — V Vratislavu je umrl dr. J. Kayser, stolni prošt in bogoslovski profesor na tamošnjem vseučilišču, v 83. letu. V znanosti si je pridobil precejšnje ime, ker je spisal 1873. l. neko knjigo v fiziki morja.

— **Rumunija**, ki sploh lepo napreduje, je postavila in te dni slovesno otvorila velik most čez Donavo pri Črni vodi.

† **Dr. Pasteur.** Dne 28. m. m. umrl je v Parizu sloveči zdravnik J. Pasteur, izumitelj zdravila proti steklini, 73 let star. Pasteur je bil jeden najučenejših fizikov in kemikov sedanjosti; zasledil je vzroke raznim boleznim in izumil primerna zdravila zanje.

Poljska gimnazija v Tešinu. Nemci so bili vse sile napeli, da se vsaj letos prepreči otvoritev poljske gimnazije v Tešinu, in že se je govorilo, da se gimnazija letos še ne dovoli. Dne 7. t. m. je pa vendar bilo že na tej šoli prvo predavanje, kajti bilo je prišlo dovoljenje in dne 10. t. m. se je pa slovesno otvorila.

Medici. Te dni so v zakristiji v baziliki sv. Lorenca v Rimu odprli groba, v katerih počivata po trditvi zgodovinarjev Lorenc in Juljan di Medici. Našli so dva okostnjaka, o katerih se sodi, da sta omenjena dva člana te slavne rodbine.

Novice.

Nove volitve za deželni zbor vojvodine Kranjske. Ker je potekla šestletna volilna doba, se razpušča deželni zbor kranjski in razpisujejo se nove splošne volitve, za katere se določajo ti dnevi: 1.) Za volitve poslancev iz kmetijskih občin 21. dan novembra t. l. 2.) za volitve poslancev mest in trgov in za volitev poslancev trgovske in obrtniške zbornice v Ljub-

vrtil je čisto prepovedan; ravno tako vsaki lov ob nedeljah in praznikih med dopoldansko božjo službo. Celi dan so ob nedeljah in praznikih prepovedani veliki lovi z gonjači in psi. Take pse in mačke, ki sami po hostah zverino preganjajo, smejo lovci postreliti. Če nastane kaka tožba zavolj po zverini storjene škode, postopa se tako: Poškodovani kmet in lovski gospodar izvolita vsak dva zaupna moža. Ti štirje možje in od gosposke postavljeni načelnik so tista komisija, ki mora tako pravdo hitro in dober kup razsoditi. Načelnika postavi okrajni glavar za vsako občino enega in sicer za tri leta. Ker je 5 mož v komisiji, velja to, za kar se vsaj 3 izrečejo. Če ena teh dveh strank, ki se pravdate, z razsodbo komisije ni zadovoljna, sme se pritožiti na okrajno glavarstvo, in tisto stvar razsodi brez nove preiskave. Potem ni več pritožbe.

Konservativni poslanci so hoteli imeti, naj bi te „lovske načelnike“ občine volile; vlada pa tega ni hotela dovoliti, in cesarski namestnik je rekel, če deželni zbor to sklene, da potem postava od cesarja ne bo potrjena, ker mu je vlada še predložila ne bo.

Ta postava je boljša od naše kranjske. Tedaj ko se je deželni zbor kranjski posvetoval o tej postavi, pa ni nikdo vedel, v koliko je vlada pripravljena v tem oziru prijenjati. Ravnali so se naši poslanci po tem, kolikor so sodili, da se da doseči. Sedaj, ko nam gorenje-avstriski lovski zakon kaže, koliko daleč je vlada pripravljena ustreči željam kmetijstva, bodo pač naši poslanci ob priliki stvar zopet sprožili, da se doseže potrebno varstvo poljskih pridelkov proti divjačini.

Kmetijske raznoterosti.

Za lan je najboljša srednje težka zemlja z malo ilovnato podlago, katera vlago zadržuje. Poleg tega se morajo zlasti za ozimni lan izbrati njive, ki niso preveč na severu ali burji, ker mráz lanu močno škoduje. Najrajše raste lan na njivi, na kateri je poprej bila pšenica in rž, za ječmenom in za okopalnimi rastlinami pa ni dobro sejati lanu. Uspeva tudi na ovsišči, deteljišči ali travišči, samo da se je za poslednjim bati preveč plevela. Za zimski lan morajo se njive globoko orati, da more narediti globoko v zemljo svoje korenine. Izmej umetnih gnojev je za lan najboljši kajnit in kostna moka, sveži kravji gnoj pa prav ne ugaja. Po njem v mokrih letih lan poleže, in suhih se pa posuši.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

XI.

(Dalje.)

Samo člani najvišjega sodišča Združenih držav (Supreme Court of the United States) imajo pri javnih obravnavah nekak talar iz črne svile; vsi drugi sodniki

zveze in posamičnih držav, odvetniki in sodni sluge ne nosijo nobene uniforme in nikoli nimajo frakov. Sodstvo je jako priprosto brez vsacih formalnostij in ceremonij. Sodnik sedi na malo vzvišenem odru za katedrom; državni pravdnik, odvetniki in porotniki ločeni so z nizko ograjo od občinstva, toda ta ograja je le za videz, kajti občinstvo leze, ne da bi mu kdo branil, čeznjo in včasih napolni ves prostor.

Vendar se po tej priprostosti ne sme soditi, da Američan ne spoštuje sodišča, temveč vsak je jako visoko ceni in je pripravljen dati življenje v njegovo obrambo in rešitev njegovih odločeb. S sodiščem se v Ameriki ni šaliti; največji cestni roparji in najobupnejši hudodelci se ga ne predrznejo žaliti — ker vedo, da bi je gledalci na kosce raztrgali, ko bi razžalili sodnike. To je zopet jedna glavnih in jako simpatičnih lastnostij ameriškega prebivalstva; more se motiti; more narediti nevrednega človeka za sodnika, zunaj sodišča na ulici ga lahko oklofuta huje kot koga drugega, a pred sodiščem zahteva, da da se sodniku vse pokori in da se brezpogojno izpolnijo razsodbe.

Pred kakimi dvanajstimi leti je neki Slade, človek nenavadne odločnosti in trdne volje, strahoval vse ozemlje Montane, brez vsake kazni je pobijal; nad dvajset ljudij je pobil z lastnimi rokami, njegova četa je bila tako močna po številu, složnosti in organizaciji, da slaba krajna oblastva niso več let mogla ničesar storiti proti njemu, če tudi so ga večkrat pripeljali k sodišču. Ta človek je sam sebi spletel vrv, naposled se je bil toliko spozabil, da je na kosce raztrgal sodnje akte in jih z nogami poteptal. Maloštevilne priče, ki niso pripadale njegovi četi, so ga zgrabile in čez malo ur obesile brez sodišča; celih sto njegovih tovarišev, oboroženih od nog do glave je s solzami to gledalo, a se ni upalo potegniti za svojega vodjo — mogel je on ubiti človeka, ne da bi ga bil kdo kaznoval, toda smel ni razžaliti postavljenega sodišča, niti v tako brezpostavni deželi, kot je tedaj bila še brez dvombe Montana.

Jedva je mogoče govoriti o nepristranosti in nepodkupnosti sodišča v kateri koli deželi v občnih potezah — in jaz mislim, da je v tem oziru v Ameriki ravno tako kot na vsem drugem svetu; a moram vendar opozoriti na razliko, ki je tudi v tem oziru mej Severom in Zapadom na jedni in Jugom na drugi strani. Vsakemu citatelju je znano, kaj je linčanje (Linchove sodbe). Linčanje je bilo še pred kakimi dvajsetimi leti, predno so bile narejene prekontinentalne železnice z njih postranskimi progami jedino sredstvo za samoobrambo v teh občinah skrajnega Zapada, katere so pustivši za seboj civilizacijo in vsake državne uredbe, vzele Indijancem in prirodi obširno ozemlje.

Dežela je bila povse brez vsake organizacije; ni bilo niti sodišča, niti sodnika, niti policije in ne nobena postavljenega oblastva; v tem se večina teh pijo-nerjev bili ljudje, za glavo katerih je bila razpisana nagrada v državah, ljudje, morda ne vselej hudodelci, a neredneži,

s surovim značajem in težko roko. Ti pijonirji civilizacije, ki so šli vselej pred poljedelcem in obrtnikom, so v gotovih slučajih se posluževali linčanja; hudodelce, navadno morilce, so prijeli, dokazovali jim njih krivdo in obesili jih na prvo drevo. Zapadni teritoriji so so se od tedaj zaselili in organizovali; sedaj ga ni kota v Zjedinjenih državah, kjer bi močna roka postavnega sodnika ne mogla dobiti hudodelca in kaznovati ga po zakonu; linčanje ni več primerno sedanjemu času in se le redkokdaj uporablja na Zapadu. Našlo je drugo zavetje na Jugu, drugo žrtvo — zamorca. Statistika linčanja za 1891. leto navaja 195 linčanj; od teh se jih je zgodilo 169 v devetih južnih državah, kjer je bilo linčanih 121 zamorcev in 48 belcev; ostali slučaji pripadajo na belce, mehikance, in Indijance v zapadnih in tihomorskih državah in teritorijah. Pred dvajsetimi leti so bile te številke ravno narobe in povedati moram, da se na Zapadu število linčanj vedno manjša, na Jugu pa nasprotno hitro narašča. Južni mogočnejši se ne morejo sprijazniti z mislijo, da je zamorec polnopraven državljani in njegove prestopke morajo soditi redna, zakonita sodišča, — raji stvar sami obravnavajo, posebno če je malo nejasno in se ne ve, kdo je kradel, kdo je kriv. Južani ne zupajo niti sodnikom, katere so sami volili, ako gre za zamorca. Jaz sam bi večkrat bil rad dobil kako pojasnilo o tej samovoljnosti, a vselej se mi je odgovorilo: „Pomislite, da bi ga sodišče utegnilo oprostiti — in ne smemo se zanašati na naše sodišče.“ Na Zapadu dobi se pa povsem drugačen odgovor. — Ondu ne sumničijo sodišča, a naravnost trdijo, da je krivda zatoženčeva brezpogojno dokazana, a se s tem, da hitro ubijejo človeka, ki tako pride na vislice, državi prištedijo nepotrební stroški.

Smrtna kazen se nahaja v največ državah; samo v štirih se je odpravila za poskušnjo. Navadno povsod obesa na smrt obsojene; v novojorški državi se je vpeljala elektrika za to, da se znebe na smrt obsojenih hudodelcev. Poseben aparat se je naredil v ta namen; človeka ubije na mah, brez vsake bolečine in verjetno tudi drugod vpeljejo elektriko, ko so se v Novem Jorku prepričali o nje popolnosti. Glede vseh usmrtenj, ki so se izvršila z elektriko, izrekla se je komisija veččakov-zdravnikov, ki je bila pri njih, da so se izvršila jako povoljno.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

„Madjarska veda“ pod konkurzom. Pod tem zaglavjem poroča „Magyaország“: „Kakor znano, je l. 1889 Andrej Semsey dal madjarski akademiji 100.0000 gld., da bi ta znesek uporabila v nagrajenje 10 znanstvenih del, po 10.000 gld. na jedno delo; imenoma se je imel razpisati konkurz na arheologijo Ogorske, zgodovino Ogorske, na zemljepis, gospodarstvo, geologijo, mineralogijo, floro, favno Ogorske.“ Dela so se imela završiti, da bi se razstavila leta 1896 na mileniumski razstavi, a, beda, 6 konkursov je ostalo brez uspeha, namreč na madjarski jezik, zgodovino madj. literature, gospodarstvo, geologijo in mineralogijo Ogorske. „To

je sramota za vsakega Madjara,“ pristavlja nevedeni list. Dobro, da se tudi po takih potih dokazuje in razkriva nespodobnost mongolskih Madjarov. Taka svedoštva duševnega ubošstva se bodo še ponavljala, in tako pleme uničuje ariška slovanska plemena!

Spomenik slov. učenjaka na Dunaji. Pod arkadami dunajskega vseučilišča postavili so doprni kip pokojnega profesorja slovečega fizika Josipa Štefana. Štefan je bil koroški Slovenec in je v mlajših letih tudi kaj pisal v slovenščini. Kip je iz belega marmorja izklesal dunajski kipar Schmidinger.

Novice.

Nova deželna bolnica v Ljubljani.

Slovesnim načinom otvorila se je 16. oktobra t. l. ter izročila svojemu namenu nova deželna bolnica v Ljubljani, opremljena in oskrbljena z vsemi napravami, katere zahteva moderna zdravniška veda. Vse, kar se je pri sličnih zgradbah spoznalo kot dobro in praktično, zjedini se je tu v harmonično celoto in dežela kranjska dobila je z humanitaren zavod, na kateri sme po pravici biti ponosna.

Že več decenij stare so pritožbe, da deželna bolnica ne zadošča več svoji svrhi in ni ga bilo skoraj deželnozbornskega zasedanja, v katerem bi se o tej zadevi ne bilo govorilo in in razpravljalo, ali ogromne denarne žrtve, katere so se zahtevale za projektovano bolnico, oplašile so deželni zastop in tako se je ta nujna zadeva odlagala od leta do leta. Še le leta 1893. odločil se je deželni zbor definitivno za zgradbo nove bolnice. Dne 23. julija 1893. se je z zgradbo praktično pričelo in po dveletni gradbi je nova deželna bolnica 16. t. m. dodelana in slovesno otvorjena. Bolniki in bolniško osebje preselili se bodo večinoma še ta teden v novi zavod.

Nova deželna bolnica zgrajena je po tako zvanem paviljonskem sistemu, kateri je bil najprej izveden na vzgleden način v bolnici Lariboisière v Parizu in kateri je sedaj splošno priznan kot najprikladnejši. Po tem sistemu ločene so strogo ne samo razne bolezni, nego tudi uprava, gospodarstvo in več ali manj šumno delovanje, katero neogibno provzroča preskrbljevanje več stotin bolnikov. Vsled tega ločiti je vseh 15 objektov, iz katerih obstoji nova deželna bolnica, v dve skupini in sicer v skupino pravih bolniških paviljonov in skupino upravnih in gospodarstvenih paviljonov s pritliklinami. K prvi skupini spadajo: 1.) Paviljon za medicinske bolnike s 150 posteljami; 2.) paviljon za kirurške bolnike s 134 posteljami; 3.) paviljon za kožne bolezni s 66 posteljami; 4.) paviljon za očesne bolezni s 53 posteljami; 5.) paviljon za porodništvo in ginekologijo 43 s posteljami; 6.) paviljon za infekcijske bolezni s 24 posteljami in 7.) paviljon za hiralce s 98 posteljami. V vseh teh sedmih objektih je toraj prostora za 568 oseb, neračunajoč strežniško osebje. V skupino pripadajočih objektov spadajo: 1.) administracijsko poslopje s prostori za ravnateljske in upravne pisarne, za vzprejemanje bolnikov, za hišno lekarno, s stanovanji lekarnarja, bolniškega duhovna in vratarja; 2.) gospodarsko poslopje s centralno kuhinjo, pralnico in z raznimi pritliklinami, s stanovanji usmiljenih sester in kapelico; 3.) paviljon za kotle in stroje ter za skladišče premoga; 4.) dezinfekcijska naprava s hlevom in kolnico; 5.) mrtvašnica; 6.) ledenica in rezervno skladišče za premog; 7.) paviljon s stanovanji upravitelja in kontrolorja in 8.) paviljon s stanovanji strežajev in kurjačev. Vsa poslopja zavzemajo 12½ orolov ali 72.000 kvadratnih metrov.

Podroben opis vseh teh objektov bi bil preobširen za to poročilo, zatoj omenjamo, da v paviljonih za bolnike

3.) Mrjasce in svinje prezgodaj rabijo za pleme. Pravi čas za porabo je, ko spolnijo najmanj deset mesecev, a rabijo se pa svinje že s 4 ali 5 meseci in mrjasci s 6 meseci. Take plemenske živali ostanejo vedno slabe, in prasci od njih ostanejo slabi in majhni.

4.) Prašiči se premalo gibljejo. Prašiči, ki se debele, morajo biti na miru, a plemeni in zlasti breje svinje se morajo slednji dan dovolj gibati. Sicer se preveč odebele, imajo le malo prašičkov in še ti so slabi, ter nimajo mleka.

5.) Doječe svinje se preslabo krmijo. S tem same pešajo in prašički se ne rede. Prašički potrebujejo vsak dan veliko in dobrega mleka, da močno rastejo, zato se mora svinji dosti jesti dajati. Seveda ne takoj prve dni potem, ko je imela mlade. Ne zadošča, da se krmi s krompirjem, zeleno krmo, repo, kuhinjskimi ostanki itd., kakor je že navada, temveč se jej mora dajati tečnejšo jed, kakor na debelo zmlet oves, ječmen ali rž z mlekom ali siratko, pa tudi otrobi.

6.) Prašički se prezgodaj odstavljajo. Mnogi jih odstavljajo že čez tri tedne, ko bi morali sesati najmanj šest tednov.

7.) Pozneje se prasci preslabo krmijo. Ko prašički nehajo sesati, se ne smejo slabo krmiti, temveč potrebujejo do starosti šestih mesecev dobro krmo. Skrbno se mora nanje gledati. Dosti se morajo na zraku gibati, v hlevu imeti čedno, določeni čas jim je dajati jesti in to najmanj štirikrat na dan. Preveč se jim ne sme dati na-jedenkrat. V hlevu mora biti prava toplota, suho in gosto nastljano. Dajati se jim mora precej časa neposneto mleko, še le čez nekaj časa posneto, veliko pozneje pa še le kislo mleko, debelo zmleto žito, ječmen, lanene preše in siratka. Če se na prašičke, ko se odstavijo, ne gleda, rasto počasi, postanejo stisnjeni in hrbet jim kvišku stoji. Če so le v hlevu, pridruži se pa še več boleznij, za katerimi pogine mnogo prašičev.

8.) Za stare plemenjake se dovolj ne skrbi. V hlevu imajo nečedno, slabo nastljano, dostikrat se gnoj ne izkida a le nepopolnoma, korita se dosti ne znažijo, ne gleda se nato, če je preveč vroče ali mrzlo, če imajo vodo, kadar se hodijo past.

9.) Svinjski hlevi so napak zidani. Tu se največ zakrivi. Prašiči žive v otrovanem zraku na gnijočih tleh v temoti, poté se po letu in prezebajo po zimi. Svinje se poškodujejo, kadar so breje ob voglje in slabo narejene duri. Prašiče in svinje nadlegujejo miši in podgane, in bolehajo za trihinami in vraničnim prisadom. Naj se še tako dobro krmijo, vendar pri taci razmerah še nič ne izda.

10.) Reja in debelenje prašičev zmatra se za stranski posel. Opravljajo to le ženske, moški se za vse nič ne brigajo. Gospodinje pa že imajo tako preveč dela in ne morejo dosti gledati na prašiče. Prepuščajo stvar poslom, misleč, da je zato vsaka še tako neumna dekla. Če slabo gre, se pa tolažijo s tem, da nimajo sreče pri prašičih ali da se sploh reja prašičev ne splača.

Kmetijske raznoterosti.

Zemljiški dolgov v Avstriji. Do l. 1892. so se v naši državni polovici skozi 20 let zemljiški dolgov pomnožili vsako leto za 31 milijonov gld. Posledica temu dejstvu so prisilne dražbe, ki znašajo do leta 1892 — 182.179 slučajev (od leta 1876 vsako leto 8000 do 10.000). Dolgovi zahtevajo obresti, ki se menjajo od 4 do 12 odstotkov. Celo na Češkem in na Moravi, kjer še dolgo časa poslujejo posojilnice, imamo beležiti v mnogo slučajih 10 do 12 odstotne obresti. Naše dežele seveda v tem ne zaostajajo.

Znamenja slabe mlekarice. Krava, katera je bolj volu podobna, ima debelo glavo, debele roge in vrat, debele okrogle noge in divje gleda, ter je trde debele kože, ter ima majhno, ozko, z belo dlako močno poraseno vime, je slaba mlekarica. — Važno je za kmeta in živinorejca, da ve presoditi, če je krava dobra mlekarica.

Za obrezovanje drevja je najboljši čas zima. Mlajša drevesa naj se obrezujejo v februarju in marcu, starša pa že v novembru in decembru. Obrezuje naj se, kadar ni zmrzlo.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

XI.

(Dalje.)

Zakoni o dedščinah, rodbinskih in premoženskih stvareh, o ločitvah zakonov, družbah, dolžnih pismih, trgovskem in obrtnem pravu — z jedno besedo vsi civilni zakoni so jako različni v raznih državah in se poleg tega jako pogosto menjajo. Petinštirideset postavodajnih zborov zboruje vsaj vsaki dve leti; in omenil sem že, kako so občutljivi za vsako potrebo naroda. Najtežja vprašanja, ki se najpogosteje sprožijo, so vprašanja o družbah, trustih, o razmerah mej delom in kapitalom. Vse države so poslednji čas bolj ali manj morale računati s temi vprašanji — o njih se je že izdala velika množina zakonov; nekateri izmed njih niso bili družega kakor nevspešni poskusi. Vendar se ta vprašanja v zakonodavnih zastopih vedno bolj in bolj temeljito razpravljajo. Zakonodajstvo v Ameriki je jako živahna zadeva; popolna in brezpogojna svoboda besede in tiska omogočuje vsestransko pojasnjevanje vprašanja, in je vsakemu in vsem dana prilika povedati svoje mnenje v tej ali drugi obliki, in različje v predlogih mora vzbujati le začudenje, kako brezkončno se razlikujejo človeške ideje in nazoni. Tako je ločitev zakona skoro nemogoča v Novem Jorku in v večini južnih držav; v zapadnih državah, zlasti v Južni Dakoti je potreba za ločitev zakona le izpolniti nekatere neznatne formalije. Sodišča te države so preobložena z vlogami za ločitev zakonov iz vseh kotov Zjedinjenih držav, v tem, ko so ločitve mej domačini te države jako redke.

V državi Wyoming so dali volilno pravico ženskam za vse volitve, in je to postavodajni zbor sklenil jednoglasno. V državi Kansas je nekaj žensk za župane, pa se tudi nahajajo občinski sveti, v katerih so same ženske, ki govore jako modro in previdno, če tudi jih nekateri jako

smešijo po časopisih! — poskus, nekaj podobnega uvesti v Novi Angliji, če tudi z veliko omejitvijo, je odklonila velika večina. Pravica ženske do dedščine in premoženja je na Severu, zlasti pa na Zapadu mnogo večja nego na Jugu. V nekaterih zapadnih državah ni ženska le polnopravna, temveč ima še nekatere predprave pred moškimi — na jugu je pa v mnogih odnosih še odvisna. Zakoni za izterjanje dolgov so na Jugu povsod jako strogi, četudi je skrajno trudno izterjavati vsled zamotanega pravedanja in zlasti vsled počasnosti sodišč; na Zapadu je pa vsaka rodbina primerno dobro zavarovana proti posilni prodaji za dolgove — bodisi že kmetije, na kateri živi, z vsem potrebnim za obdelovanje vred, bodisi že hiše z notranjo vpravo vred v mestu; tudi se za dolgove ne more ničesa prodati, kar ljudje svobodnih poklicev, delavci in obrtniki potrebujejo za svoj obstanek — tako se ne more prodati konj in voz, če se dotičnik peča s prevažanjem, instrumenti če je zemljemerec, orodje, če je mizar, biblioteka, če je odvetnik. Zakoni v varstvo dolžnikov včasih gredo do skrajnosti, tako je kanzaški postavodajni zbor, v katerem imajo večino člani kmetske zveze, z veliko večino sklenil, da se deset let ne sme prodati za dolgove nobeno imetje, zlasti ne zemljišče. Banke in zasebni kapitalisti so se hitro združili in ustavili posojevanja na kmetije in na menice takim kupcem, kateri trgujejo s kmeti, in po vsej državi se je ustavila vsakovrstna trgovina. Guverner je bil prisiljen sklicati v izredno zasedanje postavodajni zbor, ki je premenil čudni zakon — in posledica temu je bila popolno uničenje vpliva kmetske zveze v državi.

XII.

Amerikanci so jako prijazni in zgovorni ljudje, in mislim, da se v nobeni drugi deželi tako hitro ne spoznajo ljudje in tako hitro ne stopijo mej sabo v trgovske zveze, kakor v Zjedinjenih državah. Včasih zadošča seznanje na železnici ali pa v kakem hotelu, da se dva združita za kako podjetje; največja podjetja se navadno začno na ta način. Na skrajnem jugovzhodu, v Novi Angliji, se ta zaupljivost toliko ne opaža, najbrž zaradi tega, ker ta kraj ima najstalneje prebivalstvo v evropskem zmislju besede. Nova Anglija se je najprej zaselila, naselili so se v njej verski izgnanci evropski XVI. in XVIII. stoletja, in so tukaj se tako ločili od drugih ljudij, kakor so se v Evropi; nasledniki teh izgnancev so dolgo tako zase živeli, in vsled rodbinskih tradicij in verskih posebnosti se je rodil puritanizem in kvakerstvo. Sicer te lastnosti dandanes hitro ginejo; a vendar zgovornost in zaupnost Američanov še le potem vzbuja začudenje Evropeca, če pride v zapadne dele novojorške in pensilvanske države; čim daljše pojde na zapad, tem boljše bode to videl. Ne le moški, temveč tudi ženske so me prve nagovorile v železniškem vagonu, in to ne, da bi bile prisiljene, temveč jedino zaradi tega, da preženo čas. Zvečer se snidejo v salonu vsacega hotela vsi gosti, ki so došli iz raznih krajev Zjedinjenih držav, in začne se godba,

petje in ples in govore neprisiljeno mej seboj, kakor bi že bili stari znanci.

Najivna, dobrodušna in priprosta prijaznost se kaže tudi v občevanji sosedov mej seboj. V Ameriki došlec takoj obišče sosedo, in sosedje se seznanijo ž njim, če to on želi ali ne. V Evropi lahko živiš dvajset let v enem nadstropju hiše, ne da bi poznal sosedo, a v Ameriki to ni mogoče. Naj se ustavi novoprišlec kjer koli, bodi si v mestu ali na kmetih, sosedje vse okolice se bodo seznani ž njim in duhovnik navadno pride jeden prvih in si prizadeva navodošleca pridobiti za svojo cerkev in njegove otroke, če jih ima za svojo nedeljsko šolo. Cerkvene kongregacije tudi sestavljajo dovolj združiteljne kroge; ker se cerkve vzdržujejo povse z dobrovoljnimi darovi, se za poprave in nove naprave vselej nabira, prirejajo se tudi bazarji, veselice itd. v ta namen, pri katerih mlade devojke dotične verske družbe delujejo kot prodajalke ali gospodinje; na ta način se pogosto nabere velike svote, da se napravijo novi zvonovi, orglje i. t. d. Ker so ameriške šole, izimši čisto bogoslovne, od najnižjih do najvišjih, mešane za oba spola, je mej njimi popolna svoboda odnosajev, in ni nobenega nadzora nad dekleti, kakor je navaden v mnogih evropskih deželah. Če tudi se ta svoboda zdi Evropejcu odgojenemu v tradicijah dobrega starega časa, divja, vendar moram reči, da nisem opazil, da bi se zlorabila v kakem oziru. Amerikanska nravnost je ohranila znatno čistost in razuzdanost, ki je jako razširjena v nekaterih družbenih slojih po Evropi, je v Ameriki redka in le izjema.

Ulično življenje je v Ameriki bolj razvito, kakor kjer si bodi v Evropi, bolj, kakor v Parizu. V trgovskem delu mesta je gotovo v vsakem kotu prodajalnica tobaka, lekarna ali brivnica in vsake take naprave služijo za shajanje ljudij, in v vsakem kotu je gotovo tolpa ljudij. Trotuarji so posebno v novih mestih jako široki; in vse društveno življenje mesta vrši se tako rekoč na ulici in se ondu tudi sklepajo kupčije.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

«Matica hrvatska» razposlala je pred nekaterimi tedni svoje poročilo za l 1894. Imela je lani 11.315 članov, kateri so od nje prejeli po 9 lepih knjig. Mej Slovenci imela je »Matica hrvatska« blizu 800 članov. Za leto 1895 obeta Matica svojim članom 8 knjig in siser: 1. »Naše nebo« popularno astronomijo, katero je spisal prof. Oton Kučera in katera bode imela mnogo podob. 2. »Oko Kupe i Korane« krajepisne in zgodovinske črtice iz onega dela Hrvatske, kateri se razprostira od Kulpe in dalje proti jugu; ta knjiga je zadnje delo letos umrlega Rade Lopašiča. 3. »Osemnaesti vek ruske književnosti« od prof. Vatroslava Jagića. 4. »Generalova hči« in »Savski Roman« dve povesti ruskega pisatelja Potapenko. 5. III. zvezek pesniških del Mirba Rogaviča. 6. II. zvezek Tomičevega romana. »Za kralja in za dom«. 7. »Izbrane pjesni« dr. Avgusta Harambašiča. 8. »Bez uade« povest iz Bosne, katero sta spisala Hercegovca Osman Hadrić in Ivan Miličević. Razun teh knjig dobe člani najbrž še eno knjigo zabavne vsebine.

Kmetijstvo.

Južno-štajerska hranilnica v Celji.

Obče znani strokovni list „Oester. ung. Sparcassen Zeitung“ piše o tem slovenskem zavodu naslednje: „Iz pravilno in zelo pregledno sestavljenega letnega računa za l. 1894. je razvidno, da je ta zavod v vsakem obziru napredoval. Še le šest let delujoč, skazuje vže stanje hranilnih vlog v znesku gld. 1,280.982.05, katere so se vsakoletno zvišale, in sicer v letu 1893. za gld. 131.141.42 in v poslovnem letu 1894. za gld. 199.183.65, od tega se je določilo gld. 153.606.24 in pripade le gld. 45.577.41 na kapitalizovane obresti. Posebno pa nas zadovoljuje, da so se okrepila v letu 1894. tako zdatna mobilna denarna sredstva; kajti primerjaje vložno stanje leta 1893. v znesku po gld. 1,081.798.40 s hipotečnimi posojili v znesku po gld. 1,003.869.92, bilo je to potrebno.

Seveda so se zvišala hipotečna posojila v prejšnjem letu za gld. 189.357.67 tedaj primeroma precej nad določkom hranilnih vlog po gld. 131.141.42 letos pa so se pri doložku hranilnih vlog v znesku po gld. 199.183.65 zvišala hipotečna posojila le za znesek po gld. 103.507.03 tedaj na gld. 1,107.376.25, kar je seveda omogočilo dospeti do večje mobilne denarne zaloge. Posojila občinam vzrastla so za gld. 1.653.46 na gld. 24.890.80 in posojila proti zastavi za gld. 460.— na gld. 1020.—, in akoravno se je znižalo stanje vrednostnih listin za gld. 10.823.50 do zneska po gld. 41.361.50, vendar se pomnožitev mobilnih vrednostin v tem jasno označi, da se je vloga pri c. kr. poštni hranilnici zvišala za gld. 3770.36 na znesek po gld. 4247.14 in kot nov račun skazuje se gld. 86.748.72 naloženih pri družih denarnih zavodih, ter konečno gotovine v blagajni po gld. 31.703.58 proti le gld. 12.751.30 vlanskega leta. Čistega dobička za leto 1894. skazuje se znatna vsota v znesku po gld. 8266, od katere je gld. 63.— vračunjenih pri kurzem dobičku in pravi poslovni letni dobiček po gld. 8203.— se vloži v rezervni zaklad, tako, da razpolaga zavod koncem leta 1894. vže z gld. 27.755.57 rezervnega zaklada, to je 2.16% od celega zneska hranilnih vlog in ima poleg tega še specialnega rezervnega zaklada za kurzne zgube gld. 234.50 tedaj skupaj celotni rezervni zaklad gld. 27.990.07. — Oziraje se na to, da so hranilne vloge jako hitro narašale in ni rezervni zaklad zamogel jednako hitro vspevati, se mora vendar priznati povoljen uspeh pri rezervnih zalogah, ter se opazuje odstotni naraščaj rezerve v tem, da je znašala leta 1892. le še 1.19%, koncem leta 1893. 1.83%, leta 1894. pa znaša odstotni stavek vže 2.16. — Omenjamo le še, da obstoje hranilne vloge iz pravih hranil, kajti iz med 2205 vložnikov pripada jih 875 na znesek pod 100 gld. in 915 pa na znesek od 100 do 500 gld.

Ta ocena naj bode vzbudilo, da se vedno bolj oklenejo štajerski Slovenci domačega narodnega denarnega zavoda, kajti le od njega bode imela Spodnje Štajerska hasek in pokazali bodejo, da so Slovenci na Spodnjem Štajerskem narodno gospodarsko neodvisni od tujca in da ga kratko malo ne potrebujejo. Slovenski denarni zavodi rodili so se ne naslanjaje na močne stare zavode. Niso imeli pomoči od nikjer, kot od zavednega prebivalstva; toda to je moč, na katero se smejo zanesljivo zanašati. Narod naš je omogočil in vzdržal denarne sile pri nas in ako ostane zvest, sigurni so napredka. Mnogo je sicer še nakupičenega narodnega denarja v zavodih, kateri so Slovencem ne le samo nenaklonjeni, temveč prosto rečeno sovražni. Skoro ves pupilarni denar, kar ga je naloženega v hranilnicah, je v nasprotnih rokah in mnogo leži še cerkvenih vlog drugje, katere bi se v domačih zavodih jednako visoko, ako ne višje sprejele v obrestovanje. Slovenci! Izvimo nasprotniku ono orožje iz rok, katero smo mu sami slepo vtisnili v pest, ter ž njim podali moč, da nas prezira, da nas zatira in v prav kratkem, uvideli bomo, kaj smo mu odvzeli.

Kmetijske raznoterosti.

Pokladanje repnega zelišča živini. Od repnega zelišča živina rada dobi drisko. Temu se pa odpomore s tem, da se zelišče meša mej seno in slamo. Gleda naj se, da se živini ne daje nad tretjino vse klaje v takem zelišču.

Za sadjarje. Mnogi sadjarji imajo navado, da goje silno množino najrazličnejših sadnih vrst. To pa ni priporočljivo, kajti nikdo ne mara kupiti sadja pomešanega iz dvajsetih ali še več vrst. Bolje je gojiti le nekaj dobrih vrst.

Kmetijska družba štajerska je odlikovala povodom ptujske razstave sledeče gospode: Srebrno družbeno kolajno dobili so Pisk Vilim, grščak v Ptui, Josip Fürst in Franc Kaiser, oba posestnika v Ptui; Ivan Huber, posestnik v Marenburgu, dobil je diplom zahvalnega priznanja; častno darilo 40 kron: Dominik Serajnik, učitelj na Črnigori, Anton Hren, nadučitelj pri Sv. Janžu ob Dravi, Ernest Tribnik, nadučitelj v Spodnji Puljskavi.

Enketa v varstvo poštenega vina. Dunajski vinotržci bili so pri poljedelskem ministru in ga prosili, naj gleda na to, da se vedno bolj govori o ponarejenih vinih, skliče enketa, ki se bode posvetovala, kako naj se varujejo poštene trgovine z vinom in pošteno pridelovanje proti sleparjem. Minister je obljubil, da bode stvar preiskal.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

XII.

(Dalje.)

„To go on the street“ — iti na ulico, pomenja pečati se z javnimi zadevami. Ob političnih volitvah, ob kakih važnih dogodkih, borznih krahih, ali posebno go-reči spekulaciji so trotuarji polni ljudij, povsod stoje.

skupine ljudij in mahajo z rokami presojač položaj. Na ulicah se dela javno mnenje in kristalizujejo sklepi. Američan gre pod streho, samo da jim da pravo obliko, kajti oblika tu igra važno vlogo. Vsaki sklepi, resolucije obsojajo se tukaj z vseh strani, in daje se jim jako kratka in določna oblika; angleški jezik je, kakor je znano, jako pripraven za to in znameniti „Razglas nezavisnosti“ in pa „Ustava Zjedinjenih držav“ sta bleščeča primera te kratkosti in jasnosti in ostaneta za vse čase vzor v tem oziru. Jaz sem se mnogokrat precej udeleževal teh pojavov javnega življenja; včasih je v mestu tudi dva ali tri dni, kakeršne so okoliščine, „great excitement prevails“ — stereotipna fraza, ki se porablja povsod v Ameriki, da se izrazi vzburjenje, in pomenja v dobesednem prevodu „velika vzburjenost vlada“. Počasi se iz kaosa razvije gotov sklep, organizuje se pravilni tabor; včasih pod milim nebom in tedaj posebna komisija da sklepu posebno obliko — vselej rezko in določno, tako, da ne more biti nobene dvombe glede točnega smisla. Ruščina je mnogo bogatejša in lepša nego angleščina, a angleščina jo prekaša v točnosti, rezkosti in zlasti kratkosti; večkrat sem skušal prevesti nekatere resolucije in sklepe, ki so mi posebno ugajali po lepoti in krepkosti sloga — a vselej sem moral pustiti nehvaležno delo.

Ameriška mesta, posebno nova, razdeljujejo se na dva dela, v trgovski in bivališčni. V trgovskem delu mesta so v nižjih nadstropjih prodajalnice, a v višjih skladišča, delarne in trgovske pisarne. Američan se nikoli ne peča s kakeršnim koli trgovskim ali obrtnim poslom doma — temveč le v pisarni v trgovskem delu mesta. Vsak zdravnik, vsak odvetnik, vsak zemljiški ali zavarovalni agent ima take pisarne (office), in prebije dan v njej in na ulici. Redko se nahaja v Ameriki in to le v majhnih mestih kak zdravnik, odvetnik ali kakeršnekoli vrste agent, ki bi se le pečal s svojim poslom, navadno sta dva, ali pa tudi trije ali štirje drugovi. Jeden vodi pisarno, in njega vedno dobiš v njej, drugi ali ostali, po tem, kolikor članov ima firma, so pa na ulicah in drugih javnih mestih, pohajajo bolnike, bavijo se z opravi pri sodiščih, izsledujejo mnenja občinstva, menjanjecen itd., kakeršen je že njih posel. Ti „outside members of the firm, ali vnani člani firm sestavljajo navadno tolpo po ameriških ulicah; bavijo se z vsemi trgovskimi spekulacijami, oddado najprej svoj glas v vseh javnih dogodkih, in do gotove mere vodijo javno mnenje. Ulice trgovskega dela mesta so polne ljudij ves trgovski dan, kateri se zgodaj začneja in zgodaj končava. Vse prodajalnice odpro se ob sedmih zjutraj, banke ob osmih ali devetih zjutraj, banke se zapro ob treh, trgovske pisarne ob štirih ali petih, vse prodajalnice pa ob šestih zvečer in tedaj se praznijo ulice trgovskega dela mesta in vse mestno življenje se preseli v bivališčni mestni del; v velikih trgovskih poslopih ostanejo samo stražniki in neobhodno potrebni služabniki.

Prizadevanje, okrajšati delavski dan, je jako veliko

mej delavci in rokodelci. Sedaj ga ni važnejšega mesta v Ameriki, kjer bi službujoči v prodajalnicah in trgovskih pisarnah ne bili organizovani v društva, ki delajo z vso silo na okrajšanje delavskega dne. V mnogih mestih so že dosegli namen svoj. V Novem Jorku so že dosegli, da celo leto preneha vsako delo opoldne ob sobotah, ravno tako tudi ob sredah poletne mesece. Prodajalnice zapirajo se vedno hitreje. Pred nekolikimi leti zapirale so se ob osmih ali devetih zvečer, sedaj se pa zapirajo ob šestih ali pa še poprej. Samo ob sobotah, ko rokodelci in ostali delavci dobe navadne tedenske plače, so v največ mestih odprte prodajalnice do poznega večera in je po trgovinskih ulicah živo do trde noči.

Američani potratijo silno veliko denarja za razna objavljenja. Trgovske ulice in fasade prodajalnic so vse pisane od plakatov, včasih z jako vablljivimi in dragimi. Velikanski čevlji, ure, rokovice, klobuki, puške vise nad vhodnimi vrati. Na raznobarvene svetilnice, popisane stebre in črke na trotuvarji naleti pri vsakem koraku in nehote ti padejo v oči. Poleg tega se premikajo po ulicah premikajoči se razglasi razne vrste; včasih vozijo ogromne čevlje ali sodčke itd., po štiri ali šest z zlatom in perjem okrašenih konj, vozi omnibuse s celim orkestrom godbe. Naposled povsod opaziš prodajalce patentovanih zdravil. Po našem mestu je nedavno celih 14 dnij po vseh ulicah se vozil tak prodajalec na velikansko pozlačenem omnibusu, kateri je spredaj imel velike orglje, zadaj je pa sedel magik sam v fantastični orjentski obleki. Omnibus vozili so štirje sivi konji v zlatu in perji; ko je pa bil veliki omnibus z godbo, ki je bila tako močna, da se ni čul več navadni ulični šum, obvozil vse glavne trgovske ulice mesta, je obrnil na kak prazen kraj, tu je prodajalec razgrnil svoje kovčge in z hobnečim glosom začel hvaliti svoja zdravila. Okrog njega se je zbrala vselej velika tolpa in prodal je vselej za petdeset ali celo za sto dolarjev vsakovrstnih nič vrednih mazil. Amerikanci se jako radi zdravijo in nekatere desetorice ljudij se je znalo pridobiti milijone s tem, da so prodajale kake ničvredne zdravila in znale nase obrniti pozornost občinstva. Raznovrstne kroglice, navadno brez vsake zdravilne moči, olja, mazila vsake vrste, za katere se jamči po velikanskih razglasilih, da ozdravijo vsako bolezen, sestavljajo večino blaga vaške lekarne, prodajajo se hitro in dajo naravnost bajeslovne dobičke špekulantom, ki jih znajo dobro spraviti v kupčijo.

Oživljenje ulic ameriških mest jako pospešujejo mnogobrojne raznovrstne ulične železnice. Pri strogi razdelitvi trgovskega in bivališkega dela mesta so neobhodno potrebne take železnice, da se prevažajo trgovci, vsakovrstni uslužbeniki in rokodelci od svojih stanovanj na mesta njih dela in nazaj. Ta delitev je posledica te strasti, da hoče imeti vsak lastno hišo in svoje ognjišče, o kateri sem že jedenkrat omenil; najrevnejša rodbina hrepeni po tem, da bi živela v svoji hiši — in večnadstropne hiše z mnogimi stanovanji so popolnoma neznane v Zjedinjenih državah izimši Novi Jork in Čikago, sicer

je pa v trgovskem delu mesta vse tako natlačeno in stisnjeno, in zemlja je tu tako draga, da še jako bogati ljudje tukaj stanovati ne morejo. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Najmanjša republika v Evropi je na italijanskem otoku Tavolansu ki je na severu od Sardinije. Ta država ima 168 prebivalcev. Leta 1833. je kralj Albert odstopil vlado tega otoka rodbini Bartolini, katere najstarejši član je vladal do leta 1882. in se je rad pustil imenovati kralj Pavel I. Po njegovi smrti pa niso prebivalci hoteli njegovega sina priznati za vladarja. Vpeljali so republiko z jako liberalno ustavo, po kateri imajo celo ženske volilno pravico. Na čelu države je predsednik, ki je voljen na deset let. Prvi predsednik je odposlal odposlanstvo v Rim, da je naznanilo italijanski državi spremembo državnih vredeb. Ker italijansko kraljestvo temu ni ugovarjalo še danes obstoji na Tavolanu samostojna država.

Vojna sila san marinska. Italijanske republike San Marino vojna šteje 60 mož, oboroženih z Vertellijevimi puškami, katere je podaril italijanski kralj Humbert. Garda šteje 30 mož v uniformah z zlatimi vrvicami in klobuki z belimi in modrimi peresi. Policija šteje 8 mož. Moštvo na trdnjavi pa nima uniforme. Imajo le bronaste možnarje, s katerimi streljajo ob slovesnih prilikah. Možnarje je jim podaril kralj italijanski 1862. leta.

Časnikar — član angleške gospodske zbornice. Angleška kraljica je nedavno imenovala za člana gospodske zbornice časnikarja Algeruona Borthwicka lastnika časnika „Morning-Post“ in predsednika društva angleških časnikarjev. Pred sedemnajstimi leti je začel dopisovati v omenjeni list, katerim je pozneje postal urednik in lastnik. L. 1879. je bil imenovan za viteza, 1887. pa za barona in letos je dobil članstvo gospodske zbornice.

Pesnik Josip Pagliaruzzi-Krilan. Deset let je že preteklo, kar je legel v prijaznem Kobaridu na Goriškem k večnemu počitku nadpoln mlad pesnik — Krilan, ki je bil postal ljubljeneec slovenskega čitajočega občinstva. Njegove ljubke liriške pesmice, pa tudi romance in balade, so kazale velik talent, ki je veliko obetal svojemu národu. Ali: „Slovenec nima sreče, kar dá mu, hitro spet mu vzame čas!“ — zgodilo se je tudi tú. Za svojima bratoma šel je tudi on nepričakovano v grob. Vsa Slovenija je plakala na izgubi tega mladega svojega ljubljencea.

Sedanji italijanski ministerski predsednik — Albanec. Malo komu je znano, da Crispi ni italijanske krvi, temveč Albanec. Njegov stari oče je bil pravoslavni duhovnik v Albaniji, njegov oče se je pa naselil na Sicilijo. Te dni so v Italiji živeči Albanci imeli shod v Coriglianu in bili izvolili Crispija za častnega predsednika.

Kongres italijanskih spiritistov je bil te dni v Milanu. Glavno vlogo sta igrala matematik Falkomer, ki je prečital statisko spiritistov vsega sveta, in konjiški stotnik baron Abigmente, ki je pojasnjeval moralno vrednost spiritizma.

«Prazske Noviny» se bode imenoval nov list, ki začne po Novem letu izhajati v Pragi in bode češka izdaja uradnega lista.

Novice.

— † **Dr. Jožef Muršec.** Umrl je minoli petek v Gradci zaslužni slovenski rodoljub in književnik, vpokojeni šolski nadzornik dr. Jož. Muršec. Rodil se je pokojnik l. 1807 pri sv. Bolfunku na Spod. Štajerskem, l. 1830 je postal du-

hovnik, je bil učitelj veroznanstva in slovenščine na graški realki in pozneje šolski nadzornik na Hrvatskem. L. 1870 je stopil v pokoj. Pokojnik je svojedobno mnogo deloval na književnem polju in pisal tudi v naše „Novice“. Časten mu spomin!

— **Volilno gibanje** je že prišlo v tek. Na nedeljo je bil sklican gosp. Janko Krsnik shod v Domžalah. Na shod je prišlo mnogo volilcev. Župnik Strupi in kamniški kapelan Kalan priporočala sta za kandidata dekana moravskega Kajdiža, ki volilcem ni ugajal. Govoril je tudi gosp. ces. svet. I. Murnik, naglašajoč, da se narodna stranka drži starega programa. — V Vipavi je bil volilen shod, katerega je bilo sklicalo katoliško politično društvo. Na shod so bili prišli večina narodnjaki, ki so želeli, da se Božič proglasi za kandidata. Dva duhovnika sta priporočala dosedanjega poslanca g. Lavenčiča. — V Ljubljani kandidujeta dosedanja poslanca gosp. Hribar in Grasselli, v dolenskih mestih kandiduje gospod dr. Ivan Tavčar. Katoliška stranka kandiduje gosp. Kluna za ribniški volilni okraj, župnika Ažmana za radovljiški volilni okraj. Gosp. dr. Gregorič, katerega je mislila kandidovati proti Svetci katoliška stranka, je izjavil, da volitve ne prevzame.

— **Lokalni vlak mej Ljubljano in Trstom.** Posl. dr. Ferjančič, Kušar, Nabergoj in Spinčič izročili so minole dni glavnemu ravnatelju južne železnice dvornemu svetniku g. Pfeifferju peticijo 76 notranjskih občin za uvedbo lokalnega vlaka mej Ljubljano in Trstom. Poprosili so g. ravnatelja, da se naj železnična uprava ozira na opravičeno prošnjo. G. ravnatelj se splošno ni upiral temu, vendar je pripomnil, da bi vlaka ne bilo moč uvesti pred 1. majem 1896 in da bi znabiti ne bilo potrebno, da vlak vozi do Trsta, zadostovalo bi morebiti samo do Divače. Deputacija poslancev je na to še enkrat priporočila zadevo uvaževanju in uslišanju, na kar je g. ravnatelj obljubil, da se hoče o zadevi informovati in je obljubil v konečnem vspehu obvestiti deputacijo.

— **Železniško stavbinsko vodstvo,** kateremu je načeloval g. višji nadzornik Klemenčič in je poslovalo za časa gradbe dolenskih železnic v Ljubljani na Turjaškem trgu, se je koncem tega meseca razpustilo, ker so vsa dela pri teh železnicah popolnoma dokončana. Osobje službujoče pri tem vodstvu prideli se novemu železniškemu stavbinskemu vodstvu v Karlovih varih na Češkem, kjer prično graditi novo lokalno železnico.

— **Državni železniški svet,** sklican na dan 6. novembra se bo mej drugim tudi posvetoval o posebnem lokalnem vlaku od Ljubljane do Jesenic, ki naj bi vozil že prihodnjo poletje.

— **Občni zbor «Radogojev»** bode dne 16. novembra t. l. ob 6. uri zvečer v „Narodnem domu“ v Ljubljani.

— **Lepa oporoka.** V Št. Ilju v Slovenskih goricah je umrl blag rodoljub, vpokojeni vojaški uradnik Thaler, brat rojanskega župnika. Pokojnik rodom iz Železnikov je v svoji oporoki določil 30.000 gld. za dijaške knhinje v Ljubljani, Celji in Mariboru.

— **Društvo poštarjev in poštних upraviteljev** je pri svojem zborovanji dne 22. oktobra t. l. v Kamniku volilo svojim predsednikom g. Alojzija Šraja z Jesenic, namestnikom g. Grego iz Pirana in denarničarjem g. Ant. Vodopivea iz Postojine.

— **Povodnji.** Vsled neprestanega deževja zadnjih dnij narasle so močno vse vode in malone povsod stopile iz svojih strug in preplavile polje in travnike. Najžalostnejo podobo o tem nam predočuje ljubljansko barje. Vse je pod vodo. Od l. 1888. še ni bilo bolj preplavljeno. Bati se je, če dež ne neha, da bo še hujši kot imenovano leto. Kakor daleč sežejo oči opazovalcu iz ljubljanskega gradu, sama voda in iz te šterlehiše in drevje. Zares žalosten prizor! Ubogi ljudje! Ljudje zavetja iščejo v podstrešji poslopij, deloma so pa zapustili domove. Živino so po čolnih odpeljali, ali jo za silo zavarovali pred vodo, da ne potone. Vsak promet po suhem je na celem

S poukom v podkovstvu je združen tudi nauk o ogledovanji živine in mesa. Kdor želi vzprejet biti v podkovsko šolo, mora se izkazati:

1. s spričevalom, da se je pri kakem kovači izučil za kovaškega pomočnika;
2. z domovinskim listom;
3. s spričevalom svojega župnika ali župana, da je poštenega vedenja, in
4. da zna brati in pisati slovenski.

Ubožni učenci morejo tudi dobiti štipendije po 60, oziroma 50 forintov.

Prosilci za štipendije imajo predložiti:

1. ubožni list,
2. spričevalo o poštenem vedenji, in
3. potrdilo, da so delali uže dve leti za kovaške pomočnike. Prošnje z le temi spričevali imajo poslati vsaj do 15. decembra glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja do konca junija 1895 leta. Kdor dobro prebije preskušnjo, more po postavi iz 1873. leta dobiti patent podkovskega mojstra, ker sedaj ne more nihče brez preskušnje postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec si ima za šolski čas skrbeti le za živež in stanovanje ter za potrebne šolske knjige. Stanovanje dobodo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih bolezni, pa tudi premalo izurjenih oglednikov živinskih in mesovnih, zato naj bi skrbela županstva, da dobode vsaka občina vsaj po enega dobrega kovača in živinskega in mesovnega oglednika.

Ivan Murnik,

predsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis Trsteniški,

začasni vodja podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 27. in 28. decembra t. l., in sicer: 27. decembra skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso obiskavali podkovske šole, 28. decembra pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, kateri hočejo delati to skušnjo, naj se oglase pri podpisnem vodstvu do 15. dne decembra t. l.

Vodstvo podkovske šole v Ljubljani
dne 5. novembra 1895.

Dr. Karol vitez Bleiweis Trsteniški.

Kmetijske raznoterosti.

Ponarejanje medu že dolgo cvete v nekaterih krajih zlasti na Francoskem. Ljudje so vsled tega že postali tako previdni, da nikdo ne kupi več medu, kakor v satovji. Sedaj pa tudi ta previdnost nič ne pomaga. Izumeli so celo neki način za izdelovanje umetnega satovja, katerega napolnijo z umetno narejenim medom. To satovje je jako podobno pravemu.

Da pa kupca ložje osleparijo, denejo vanj še par mrtvih čebel in sleparija je dovršena. Ponarejanje medu se pa izplača, kajti tako satovje pride na polovico ceneje, nego pravo.

Vino v Avstraliji. V Avstraliji se je lani pridelalo 143 tisoč hektolitrov vina za 4200 tisoč hektolitrov manj kakor predlanjskim. Največ ga pridelajo v nasebini Viktorija potem pa v Novem južnem Walesu v južni Avstraliji. Izvozilo se ga je 93.000 hektolitrov vina.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

XII.

(Dalje.)

Konjske ulične železnice hitro izginjajo v Ameriki, ohranile so se le še v manjših mestih. Električna jih je povsod zamenjala. V Novem Jorku, Brooklinu, Čikagu so ulice vedno tako napolnjene z ljudmi in vozmi, da v nekaterih niso našli prostora za ulične železnice in so jih torej zamenili s parnimi železnicami na železnih stebrih. Vprašanje o cenem, hitrem in varnem prevažanju je vedno bolj pereče in zahteva radikalne premembe v mnogih ulicah glavnih mest Zjedinjenih držav, posebno starih, kakor sta Boston in Novi Jork. Njih trgovski in tovarniški deli so še davno zaprti od vseh strani od tekoče in stoječe vode in poslednja desetletja rasto le na višino, nadstropje na nadstropje. Občno uvedenje parnih dvigal je popolnoma uničilo pomen stopnic in trgovske pisarne v vrhnjih nadstropjih daleč od uličnega šuma, zaduhlega zraka in vsemogočnih mestnih duhov se bolj čislajo, kakor pisarne v nižjih nadstropjih, katere se že le bolj rabijo za skladišča in raznovrstne tovarne. Ta rast na višino, brez vsakega razširjenja vedno bolj zajezuje z ljudmi že obstoječe ulice; mejo temu rastenju kvišku stavijo nekod samo določbe zavarovalnih družb proti ognju. V Bostonu se je nedavno tudi mestna uprava potegnila za prebivalce nižjih nadstropij, ki vedno bolj zgubljajo svetlobo in zrak. V Novem Jorku se je nedavno osnovala posebna komisija iz ljudi znanih po svoji praktičnosti in poznanjem življenjskih pogojev tega mesta, katera se je odločno lotila proučevanja, kako bi se razrešila težavna naloga, da se pospeši in uredi prevoz ljudi po ulicah in ob enem doseže največja varnost.

Desetine načrtov različnih družb z na stotine milijonov kapitala se je že pregledalo; kolikor je znano iz časopisov, zmatrajo se za najugodnejše podzemeljske železnice s štirimi tiri in z elevatorji na križpotih, če tudi imajo dvenadstropne železnice s steklenimi strehami nad hišami mnogo zagovornikov. Predsednik komisije, Viljem Steinnel, znameniti izdelovatelj klavirjev in jeden najznamenitejših mož v Novem Jorku, se je povrnivši iz Evrope izrekel za podzemeljske železnice, katere naj goni električna. Po njegovih besedah bi take železnice stale 3 milijone dolarjev za angleško miljo. Sedanje nadulčne železnice, katerih je v Novem Jorku okoli petdeset milj,

delajo lepe dobičke, če tudi so veliko stale in peljejo človeka za 5 centov dvanajst milj daleč.

Če že govorim o posebnostih Zjedinjenih držav, ne morem prezreti nedeljskega vprašanja, vprašanja, ki ima resen in pereč pomen, vsled prepira, ki vlada o njem v večini ameriških občin. Strogo in iskreno mislim se posvečuje nedelja v vseh puritanskih in kvarkerskih občinah Nove Anglije; v vseh drugih občinah se pa zakon o nedeljskem posvečevanju popolnoma ne izpolnjuje, ali se pa izpolnjuje le navidezno — in to le deloma. V Novem Jorku na primer se javno mnenje na gotove čase zanimalje za to vprašanje. Če tudi bi vsakovrstna zabavišča, gostilne in kavarne morale biti zaprte od polnoči v soboto do šestih zjutraj v ponedeljek, vendar se pijančevanje nadaljuje pri zaprtih vratih, le včasih to moti policija, da ustreže gotovim ljudem. Včasih se oglasi kak pastor, ali kak vodja stranke potegujoče se za praznovanje nedelje, ali pa kak član društva za poboljšanje pijancev in palih žensk, da se ne praznuje praznik, in tedaj nastane velik krik po verskih in nekaterih drugih listih zaradi tega, in tedaj policija zares zapre nekatere gostilne, v katerih je v nedeljo preveliko veselje in šum. To kričanje pa ne traja dolgo, v mestnem svetu kmalu zmorejo nasprotni vodje, ki vplivajo tudi na postavodajni zbor države, zlasti Tammani Hall. Tako pa ni le v Novem Jorku, v tem jako razuzdanem mestu, temveč nič bolje ni v drugih primorskih mestih, kjer se zbira na tisoče pomorščakov, celo v Bostonu, tem središču ameriškega puritanizma. Pred jednim letom je bil neki list začel razkrivati, kako je s praznovanjem nedelje v tem mestu. Ta razkritja so napravila mnogo hrupa, kajti časopis je kar po imenu imenoval mnogo trgovcev, bankirjev in raznih agentov, znanih po vsej Novi Angliji, po svoji trgovini, bogastvu in zvezah, kateri so se sami zabavali v nekaterih večjih beznicah do ponedeljka. Na zapadu in zlasti ob tihomorskem obrežju se malo gleda na posvečevanje nedelje, v teritorijah so odprte ves čas gostilne in igrališča in molče duhovniki, ki so drugod navadno na čelu gibanju za posvečevanje nedelje. Na vzhodu in jugu pa fanatizem in pretirana pobožnost močno prevladujeta; ne le zabavišča, temveč tudi izobraževalni zavodi, muzeji in biblioteke zapro se ta dan. V Novem Jorku je vprašanje o zapiranju muzejev napravilo mnogo hrupa. Hinavski pobožneži so pali po muzejih in že dolgo se vrši borba mej njimi in ostalim prebivalstvom.

Amerika nima prestolnice v tem smislu, kakor evropske države. Washington je sicer sedež zvezne vlade in zatorej stalno mesto Zjedinjenih držav; a zvezna vlada nima tega pomena, kakor vlada v kolikor mogoče centralizovani Evropi, in zatorej se zgublja pomen tega mesta v tem oziru. Kakor je znano, so vse države brezpogojno samostojne v vseh notranjih stvareh. Nikjer ni centralizacija tako slaba, kakor v Zjedinjenih državah; kulturne, trgovske i industrijske koristi so povsod važneje kakor politične in se zatorej vpliv kacega mesta ravna le potem, kakšne važnosti je v teh imenovanih ozirih. Novi Jork

je dosedaj brez dvombe glavno mesto glede na vnanjo trgovino, bodi si že uvozno ali izvozno; Boston se lahko ponaša, da je duševno središče dežele; Čikago hitro doseže Novi Jork v vnanji trgovini in zlasti v manufakturnem oziru, a prekosilo ga je že v notranji trgovini in je središče za veletrgovino jako velicega okoliša. Tekoče desetletje bode Čikago gotovo že postalo prvo trgovsko mesto. Že davno je Čikago prvo mesto za lesno trgovino in za trgovino s krajnimi izdelki in pridelki.

Letopisi vsega sveta in vseh časov ne kažejo ničesa, kar bi se moglo primerjati po rasti, razvoji in vplivu temu velikanskemu mestu, temu dostojnemu vtelesenju napredka največje republike XIX. stoletja. Še žive ljudje, ki pomnijo, da je na mestu, kjer je sedaj Čikago, bilo nevablivo barje, ki je obdajalo bregove Michiganskega jezera, ki je bilo podobno močvirnim nižavam, ki še sedaj obdajajo Peterburg. Sedanje Čikago stoji na umetnem temelji. Pogoste povodnji in pa neugodne zdravstvene razmere silile so v šestdesetih letih prebivalce, da so vzdignili nekatere ulice za celih petnajst čevljev visoko. V sedemdesetih letih so ta povišanja dosegla tako mero, da so inženerske težave, katere so tukaj premagali domači stavbarji, nase obrnile pozornost vseh Zjedinjenih držav. Velikanske šest- do osemnadstropne hiše, iz kamena in opeke, z globokimi kletmi so se cele vzdignile in celo premaknile s kraja v kraj, ne da bi bili morali se ljudje izseliti iz hiš, ali da bi se bil omet kaj poškodoval.

1873. leta je celo tri četrtine mesta zgorelo do tal. Gorelo je 28 ur mej strašnim viharjem. Začelo je bilo pri vodovodnih napravah in te najprej uničilo, ter tako gasilcem onemogočilo gašenje. Na stotine milijonov je zginilo v tem požaru; mnogi bogatini postali so berači, vendar se je mesto odreklo od vsake tuje pomoči, ki se je ponujala od vseh strani. Amerikanci so v tem oziru jako občutni in samoljubni, pri požarih, povodnjih, potresih nikdar ne vzemo tuje pomoči in vselej znajo preskrbeti trpeče someščane. Od kar bivam v Zjedinjenih državah, se spominjam le za dva slučaja, da so se krajna oblastva obrnila za pomoč na narod. V obeh slučajih je pa prvih 10 dnij po oklici krajnih gubernatorjev došlo z vseh krajev Zjedinjenih držav toliko denarja, da se je beda odpravila in nabiranje se zaključilo. To je bilo 1884. leta, ko je triletna suša popolnoma na beraško palico spravila nekatere okraje v Južni Dakoti in 1887. l., ko je rumena mrzlica bila pobrala silno veliko ljudij v Južni Floridi. Mesto Čikago je pa samo hitro preskrbelo vse, ki niso imeli kaj jesti in stanovanja, in s čudovito odločnostjo in hitrostjo se je sezidalo novo mesto. Čikago je daleč preseglo vse, kar je znano v tem oziru celo v Ameriki in sedaj je mesto Čikago drugo po številu prebivalcev v Zjedinjenih državah, poslednjih deset let je prihitelo Filadelfijo in ima okoli 1,110.000 prebivalcev.

(Dalje sledi.)

pomladi. Še le pomladi se zagrebe. Po zimi, ki ima dosti snega, ostane pomladi na vrhu jedva četrtna gnoja, vse drugo je že izprala voda in seboj odnesla k koreninam.

Gnojenje vinogradov pa nima le te posledice, da se več grozdja pridela, temveč tudi trtna uš pognojenim vinogradom manj škoduje. Skušnja uči, da ta škodljivka ondu, kjer imajo mlade trte in dobro gnoje, ni mogla uničiti vinogradov, če se je tudi uselila. Kakor drugi mrčesi, se tudi trtna uš loti le bolj opešanih rastlin in največjo škodo dela v vinogradih na izsesani zemlji.

Kmetijske raznoterosti.

Ogersko deteljno seme. Na Ogerskem je s posebnim zakonom prepovedano prodajati deteljno seme, v katerem je seme kacega plevla. Seme se poprej glede čistosti preišče in potem razpošilja v zaplombiranih vrečah. Sedmograško deteljno seme na debelo preskrbuje kmetijska družba v Kološi.

Delarnice kmetijskih strojev osnujejo se v Rusiji. Vanje se bodo jemali kmetijski dečki od 13 do 17 let. Učili se bodo rabiti in popravljati kmetijske stroje.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

XII.

(Dalje.)

Čikago je tudi v Zjedinjenih državah prvo mesto po svojem brodarstvu. To se bode komu čudno zdelo, ker stoji ob notranjem jezeru; a vendar mu je Novi Jork že pred nekaterimi leti bil moral odstopiti prvenstvo v tem oziru. Po številu ladij in po njih obsegu je Čikago največje пристanišče na svetu. Brodarjenje po Velikih jezerih se je jako povečalo, cd kar so se izboljšali kanadski prekopi. Vsled zgrajenega prekopa, ki veže Čikago in veliko jezero z missisipsko dolino, je Čikago metropola missisipske doline in vsega ameriškega naroda, kajti središče ameriškega naroda se s slednjim letom bolj pomiče proti zapadu. Po zadnjem ljudskem števljenju se je že približalo zapadni meji Indijane in je 20 milj vztrčno od mesta Kolumbusa in v začetku XX. stoletja bode najbrž že ob bregovih Missisipija, ali pa vsaj blizu te reke.

Čikago pa ni le prvo pristanišče sveta, temveč tudi prvo železniško središče, bodi si že po številu v to mesto držečih, bodi si že po dolgotih teh železnic. V Čikagu se stika 60 železnic, ki imajo nad 70.000 milj dolžine.

Čikago se more ponašati z najboljšim in največjim vodovodom na svetu. Po požaru je sklenilo mesto dobivati vodo iz Michiganskega jezera. Vodovodne naprave zgrajene so na umetnem otoku, petnajst milj od obrežja in mesta in imajo 300 čevljev globočine. Vsi stroji so na tem otoku in voda teče v mesto po ceveh, ki so položene pod jezerom in sicer 250 čevljev globoko pod jezerskim površjem. Smrtnost je v Čikagu pala po odkritju tega vodovoda na 20 $\frac{1}{2}$ ‰ in v tem oziru je Čikago daleč prehitelo vsa večja ameriška mesta.

Čikago se je bilo izbralo tudi za mesto razstave ob 400letnici odkritja Amerike. Ko se je reševalo to vprašanje v kongresu, se je zahtevalo od mesta, kjer bode razstava, naj da 5 milijonov dolarjev za stroške razstave in 5 milijonov dolarjev pa posebej še za grajenje poslopij. Kacih deset mest je zbralo to svoto in poslalo v Washington cele odbore sestavljene iz najboljših in najveljavnejših mož, ko je kongres to stvar reševal in razpravljal. Novi Jork, Boston, Čikago, San Luis in Cincinnati so bili najglavnejši tekmovalci. Razprava je trajala cela dva dni, kajti vsako mesto je imelo goreče zagovornike in pristaše, a zmagala sta centralni položaj ter trgovski in obrtni pomen Čikaga.

Narodna zborovanja in vsakovrstne slavnosti od političnih shodov do letnih zborovanj raznih društev in za drug menjajo slednje leto kraj svojega zborovanja in se oddajo po dražbi. Razna mesta se poganjajo na najgorečnejši način za to, da privabijo ta ali drugi shod ali narodno zborovanje, pogosto plačajo mnogo denarja in si napravijo mnogo stroškov, da si le shod zagotove. Tako je mesto Minneapolis zgradilo posebno jako lepo zborovalnico, v katero je šlo 12 000 ljudij in je stala pol milijona dolarjev, da je privabilo republikansko konvencijo 1892. leta. Mesto San Francisco je prevzelo ne le vse stroške za razmeščenje, temveč je skrbelo za popolno vzdrževanje članov shoda časnikarskih urednikov Zjedinjenih držav skozi vse zasedanje 1892. leta. Naposled je majhno mestece Severne Karoline, v katerem sem jaz bival lani, nabralo v 24 urah deset tisoč dolarjev v gotovini, da privabi v svojo sredo zborovanje društva za pospeševanje priseljevanja na jugu.

Razume se, da vse te stroške in skrbi prevzemajo mesta, da delajo zase reklamo. Odposlance pogoščavajo, razkazujejo jim, kar je zanimivega v mestu in okolici, prizadevajo se, na vsak način jih zadovoljiti in to le zaradi tega, da bi razširili po vseh Zjedinjenih državah novico, kako so bili gostoljubno vsprejeti v mestu. Razen tega se zapisniki tiskajo v mnogobrojnih iztisih in jih občinstvo čita z veseljem. Na ta način se mesto zborovanja vedno imenuje in razume se samo po sebi, da tudi pridobiva veljavo. Tukaj je pa omeniti, da se za take stvari denar nikdar ne jemlje iz mestne blagajne, temveč se nabere mej prebivalci.

Poleg tega tekmovanja je v novoorganizovanih državah in grofijah (okrajih) tudi tekmovanje mej mest, katero bode glavno mesto države ali grofije. To tekmovanje je včasih tako veliko, da ga Evropec verjeti in razumeti ne more. Ko se je pred kacimi tridesetimi leti organizovala michiganska država, je bila prišlo do hude borbe in pri tem dolgo časa ni nobeno mesto moglo dobiti večine glasov, katero zahteva zakon, kajti taka vprašanja rešujejo se vselej z obćim glasovanjem. Bilo je mnogobrojno glasovanj, ki so stala mnogo denarja in se končala s popolnim nevspehom, in ni bilo pričakovati, da se stvar ugodno reši, kajti nobeno tekmujoćih mest ni hotelo odjenjati drugemu in vsa so imela nekaj znanih

zagovornikov in pristašev, in zaradi tega so se glasovi vselej tako razdelili, da na nobeni strani ni bilo brez-pogojne večine. Naposled se je država odločila stvar rešiti na radikalen način, odbacnila je vse tekmovalce, in vprašanje se je rešilo na čuden način. Vse teritorije države so se sestavile v geometrično podobo in poiskalo se je matematično središče in tukaj so se namestili osrednji uradi te države. Okrog je vzraslo mesto Lansing, ki že ima 15.000 prebivalcev, če tudi se je osnovalo v velikem gozdu v redkonaseljenem in nevabljivem kraju.

V 1889. letu se je Dakota razdelila v dva dela in vsak del je vsprejel v zvezo kot posebna država. Teritorij Dakote je že od začetka svoje organizacije imel močno republikansko večino, in tu za demokrate ni bilo nobenega upanja. Po prebivalstvu je že dolgo imela pravico da se vsprejme mej države, a tega ni mogla doseči do 1889. l., ko so imeli republikanci večino v zbornicah in je bilo tudi predsedstvo Zjedinjenih držav v njih rokah. Do tedaj je jeden ali drug teh odločilnih faktorjev bil v rokah demokratov, ki so iz strankarskih ozirov razbili vse poskuse tega teritorija v tem oziru. To se more reči o teritorijah Washington, Idaho, Montana in Wyoming, ki so se tudi šele 1889. l. vsprejeli v zvezo kot države.

V obeh Dakotah je borba za glavni mesti trajala samo pol leta in se je končala tedaj, ko sta se izbrani mesti zgradili na svoje stroške vsa potrebna vladna poslopja. V državah Kansas in Texas se v zapadnjih delih snujejo vedno novi okraji in vselej je huda borba za to, katero mesto bode glavno mesto okraja. Lani je v Kansasu v dveh slučajih prišlo do streljanja s puškami. Tekmujoča mesta dobila so različna števila glasov pri glasovanju in mej njih meščani se je prava vojna začela, pri čemer so arhivov in dokumentov novih okrajev z uradniki vred in v jednom slučaju celo poslopij, v katerem so bili nameščeni, se z oboroženo polastili sedaj ti, sedaj drugi in nekajkrat premestili iz kraja v kraj, dokler ni guverner se umešal policijo, da je ukrotila nemirneže.

Odstotek razmerja mestnega prebivalstva h kmet-skemu v Zjedinjenih državah neizmerno hitro narašča. Pred tridesetimi leti je na 100 kmetov prišlo 7 meščanov, po zadnjem številjenji jih je pa prišlo že 28. Vzlic temu se pa pomen dežele v poljedelskem in živinorejskem oziru ne manjša, temveč še narašča, če tudi ne tako hitro, kakor obrtnija in trgovina. To se da pojasniti z vedno večjo porabo in z zboljšanjem kmetijskih strojev in z osredotočenjem načinov gospodarstva. Kjer je pred tridesetimi leti bilo treba desetih delavcev, sedaj dva z vspehom opravljata gospodarstvo kmetije; potrebe prebivalstva v tovarniških izdelkih pa rasto hitreje kakor število prebivalstva, ker občno blagostanje narašča in se poraba vekša — kar je pred tridesetimi leti veljalo že za potrato, je sedaj že neobhodno potrebno in izdatki vsake rodbine so se neprimerno povečali. Zaradi tega se mestno prebivalstvo hitreje vekša, kakor kmetško. Pri ameriških pogojih življenja, ko more vsak državljani dobiti v svojo last 160 akrov državne zemlje, katere je še na milijone

akrov svobodne in spada pod pravico homeostead, ni znan mestni proletarijat in tudi sedaj še ni mogoč. Razmerje mej kmetским in mestnim prebivalstvom more služiti za odlično merilo civilizacije in blagostenja dežele.

(Konec sledi.)

K zgodovini Kube.

Kuba, ki je za prvega odkritja spadala Kolumbu, imela je v pretečenih štirih stoletjih največje mogoče spreminjajoče se dogodke zaznamovati. Nastala je kmalu cvetoča španjska kolonija. Toda že v začetku minolega stoletja je prišla v prepir z domovino, ker je razglasila kupčijo s tobakom za vladno samoprodajo. Angleži so jo v letu 1762. odvzeli, a kmalu potem zopet izročili Španjski.

Otok je bil od l. 1773. naprej središče pravega suženjskega trga. Šele l. 1777. dobil je nekega vrhovnega kapitana kot prvega uradnika. Ko je namreč izbruhnila za časa francoske revolucije ustaja zamorcev v Haiti, preselilo se je na Kubo veliko število francoskih rastlinoobdelovalcev. To je podprlo in prineslo bogastvo otoku, zraven pa tudi misel o svobodi. Tudi njega domači sužnji so se začeli ozirati po stopinjah, katere so naredili zamorci v Haiti v svrhu osvobojenja.

Toda navzlic vsemu temu so Kubanci poostrili suženjstvo in v vednem večjem številu so morali prihajati črnci iz Afrike. Število ustašev se je s tem hitro množile. Od leta 1812. nadalje ponavljale so se ustaje neprestano, dokler ni slednjič nastal l. 1848. splošen punt zamorcev, pri katerem je bilo usmrtenih 10.000 črnih. Anglija je ta čas protestirala zoper trgovino s sužniki in španjska vlada je isto prepovedala.

Notranji položaj je postal nato zelo kočljiv. Za prvenstvo so se pogajali rojeni Španjci in priseljenci. Zadnji so hoteli biti opravičeni do jednake pravice vseh javnih služeb. Leta 1845. jeli so se tudi Amerikanci zanimati za otok in se začeli naseljevati zlasti v onih krajih, kjer je bilo suženstvo najbolj udomačeno. Ne dolgo za tem stavljen je bil v senatu v Vašingtonu predlog, naj se začne pogajanja s španjsko vlado za odstop otoka. Zasnovala se je neka družba, ki je ponudila Španiji 200 milijonov dolarjev kot kupno ceno za otok, ali španjska vlada je to ponudbo odklonila. Koj na to začeli so misliti na oboroženo ekspedicijo, katera je bila kmalu pripravljena in jo je vodil general Narcisde Lopez.

Španjska je poslala med tem generalnega poveljnika Jos de la Conche z 25.000 vojaki na Kubo in onde bila pripravljena za vsak napad. Koj vprvič se je ponesrečilo do cela generalu Lopezu; ni namreč mogel dobiti primerne kraja za naskok in vsled tega je ubežal. Pa leta 1851. podal se je drugič nad Španjce z 453 možmi, pa te so razpršili silno hitro na vse strani. On sam, general Lopez pa je bil ujet in 1. septembra l. 1851. so ga v Havani ustrelili. Čez

velja geslo: „Kmet voli kmeta“, bolj kakor kje drugje. Na Danskem celo kmet vpliva na druge stanove, ne pa narobe. Velika izobraženost danskega kmetijskega stanu močno vpliva na kmetijstvo, ki se povsod jako umno vrši. Kjer so bila tla vlažna, so jih z umetno napravljenimi odtoki (drenažo) posušili in se je vsled tega pridelek povečal in žito za mesec prej dozoreva. Sedaj se pridela 6 milijonov ton žita in 20 milijonov ton pese več, kakor pred 30 leti. V srednjih letih se nažanje desetkrat toliko, kot se je posejalo, v boljših po več. Danska najbolje kaže, kaj se doseže z umnim kmetijstvom.

Kmetijske raznoterosti.

Varovanje mlade detelje. Če se mlado deteljo pokrije s kompostom, slamo itd. mladi detelji mraz manj škoduje. Slama deteljo bolje varuje pod mrazom, nego bi jo živinski gnoj. Pomladi se pa slama ne sme pograbit. Tudi varuje slama, da se pomladi peščena zemlja prehitro ne usuši.

Varstvo dreves pred divjačino. Gozdar Lange v Quieckbornu v Nemčiji je iznašel sredstvo proti objedanju po divjačini. To sredstvo se imenuje pikrosetedin. To sredstvo drevesom nič ne škoduje in je dež tudi hitro ne izpere z dreves. Drevesa se z krtačami namažejo.

Žvepljanje sadnih kletij. Predno se sadje dene v kleti, naj se dobro klet požveplja, to je v njej naj se sežge nekaj žvepla. Sadje potem v taki kleti manj gnije. Ko je sadje že v kleti, pa ni dobro dosti žvepljati, ker sadje potem dobi grdo vnanjost. Tudi žvepljanje ne ustavi gnitja, ako se je že začelo.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

XII.

(Konec.)

Začel sem pisati te črtice pred jednim letom, ko sem bil v gorah Severne Karoline in končavam jih v južni Kaliforniji, na bregovih Tihega morja. Mesto, v katerem sem živel, preživelo je, močen umeten „boom“ in je minolo jesen začelo močno trpeti od reakcije. Reakcija pokazala se je s tem, da so prenehale kupčije z zemljo, da je mesto nehalo rasti, kajti nič več se ni na novo zidalo, vsled tega so zgubili delo obrtniki in naposled se je ustavila trgovina. Banke in zasebni kapitalisti so začeli stiskati denarje, prenehali so posojevati na zastavo nepremičnin in na trgovske menice, ter so jako neradi podaljševali obroke za prejšnje dolgove, odločno zahtevajoč plačo. Spekulanti vsake vrste, ki se zbero na vsaki „boom“ iz vseh krajev, so preštevali svoje dobičke in izgube, naložili svoje kovčke in odpravili se po svojih potih. Cene zemlji, ki so hitro rastle za časa „booma“, so malo časa ostale na višini, katere so dosegle, potem pa jele padati in so padale še hitreje, kakor so poprej naraščale. Ulice so se spraznile, zginilo je vsako veselje. Glavni povod zmešnjavi v tem mestu, v katerem sem jaz bil, je bila jako huda zima, ki je uničila sloves mesta,

da je dobro prezimišče za severjane. Tujci, ki so prišli semkaj, čutili so slabo vreme, tako močo in mraz, da so kar dalje odpotovali, hoteli so se izprazniti, in zgubili mnogo denarja, ko bi jih imeli zaslužiti, hkratu so bili prizadeti vsi tisti prebivalci, ki so imeli zaslužek od tujcev. Po tem so se občinske volitve jako nesrečno izvršile. Voljeni so bili ljudje, ki so navalili mestu šeststo tisoč dolarjev dolga za zboljšanje ulic, hotelov itd. Zmernejši ljudje trdijo, da je to petkrat toliko, kakor je bilo v resnici potrebno, da se denar ne bode obrestoval, ter se bodo morale povečšati mestne doklade, ki so že tako previsoke in bode to jako neugodno vplivalo na razvoj mesta. Vsi so nepotrpežljivo čakali minole zime, nadejajoč se, da nov prihod tujcev prinese zaželeni zlati potok, a žal, želje so ostale želje, tujci so dobro si zapomnili lansko zimo in se skrbno izognili tega mesta. V tem je moja rodbina primerno slabo prenašala surovo podnebje tega mesta; osemletno bivanje na jugu je nas privadilo na enakomerno toploto, in zatorej sem, ko sem vse stvari naredil, prodal tovarno in hišo, ter preselil se v Kalifornijo, katera država me je jako zanimala v vseh ozirih, ko sem bil še v Rusiji.

Južna Kalifornija je še pred kakimi petnajstimi leti bila gola pustinja, sedaj je pa lep, cvetoč vrt, ki meri na deset tisoč akrov in ima na milijone pomerančnih in limončnih dreves, tudi rastejo tukaj v veliki množini marelice, orehi in oljka. Naseljevati so se začeli ti kraji še nedavno, a sedaj je že samo v južnih okrajih, ki meje z Mehiko nad 250.000 prebivalcev, in trgovsko in obrtno glavno mesto te dežele Los Angeles sam ima okolu 75.000 prebivalcev. Podnebje spada mej najugodnejše na zemlji. Uredil sem se jako ugodno, premenil sem svoj posel, kupil sem del parne pralnice, ki nese nad petsto dolarjev na mesec; v isto hišo z menoj, sredi mesta, se je naselila zavarovalnica, obstoječa iz dveh sodrugov, v več ozirih tipičnih Američanov, ki vsak že ima nad 40 let. Jeden izmej njiju je učil se zdravilstva v Bostonu, po končanih študijah potikal se je po vztočnih mestih, zanimal se s svojim poslom, potem se je preselil v Arizono, kjer je dolgo delal v srebrnih rudnikih, potem je pa plavil in žagal les na reki Kolumbiji v državi Oregonski, potem se je pečal z izvaževalno trgovino v San Francisku, odkoder je naposled prišel semkaj in otvoril zavarovalnico. Drugi je vzrasel na mali, revni kmetiji Severne Karoline. Ko je zrasel, je sprva pasel konje, potem je postal postaljon, za tem železnični sprevodnik in naposled je pa v Los Angelesu postal član zavarovalnice, nedavno je bil izvoljen v mestni zastop in upa pri prihodnjih volitvah postati župan. Moj lastni sodrug pri pralnici je vzrastel v massachusettski državi, ušel je od ondu že petnajstletni deček peš v Kalifornijo, služil za pomorščaka na tihomorski jadernici, slučajno je prišel na Sadviške otoke, kjer je prebil pet let pri velicih sladornih nasadih, na to se je preselil v San Francisko, kjer je živel petnajst let in se pečal z raznovrstnimi stvarmi, slučajno je prišel v Los Angeles in tu je že pet let pred

menoj vodil parno pralnico. Clokes, od katerega sem jaz kupil svoj del, je imel pa še bolj raznovrstno življenje. Bil je vojak, godec, trgovec s klavirji, imel je in sedaj ima žrebčarijo, in je bil večkrat sam šel kupovat na Škotsko ponije, kakih pet let že kupčuje z zemljišči v Kaliforniji, pridobil in zgubil je že nekajkrat znatne svote, sedaj je prodal pralnico in misli zopet začeti prodajati klavirje, ako dobi dobrega sodruga. Jaz pa, ko se dobro seznanim s pralnico in jo trdno osnujem, pojdem na Sandviške otoke, da si ogledam tamošnjo lesno obrt in trgovino, katera je nekda jako ugodna, kolikor sem izvedel.

Poučni in zabavni drobiž.

Odkod beseda »komis« za vojaški kruh. Ko je v tridesetletni vojski prišel Wallenstein v Stralsund, niso mogli oni kraji, kamor je vojska došla, nategniti dosti kruha. Nabirali so kruh po vaseh in mestih, kjer vojakov ni bilo. Da bi se pa kruh lažje nabavil so, oblastnije v sporazumljenju z vodjami čet poverile dobavo kruha posebni komisiji. Kruh, katerega je preskrbovala ta komisija zvali so „Commissionsbrode“, kar se je skrajšalo v „Commisbrod“ ali „Commis“.

D' Antes in Puškin. V Ober-Sulzu v Alzaciji je umrl te dni v 85. letu Francoz d' Antes (baron Heckeren), kateri je dne 10. februarja 1837. leta v dvoboju ubil največjega ruskega pesnika Aleksandra Sergejeviča Puškina. D' Antes je 1830. l. moral ostaviti francosko politehnično šolo, ker je preveč agitiral proti Ludoviku Filipu. Naudušen privrženec pale vlade, bežal je v Vendee, kjer je organizoval vstane v prid vojvodinje Berri. Po ponesrečenem vstanku je bežal iz Francije in šel v Peterburg, in vstopil v ruski gardni polk. Bil je prijazen, lep častnik, ki si je hitro pridobil ljubezen žensk in napravljajl skrbi soprogom. Jedna prvih lepotic v Peterburgu je tedaj bila soproga Puškinova. Dvoranil jej je mladi francoski častnik, a vendar imel zaupanje njegovega soproga. Kmalu so o tem govorili po vsem Peterburgu in pesnik je dobival pisma, v katerih se mu je pisalo, da mu je soproga nezvesta. Puškin se je sklenil prepričati, če je kaj resnice na tem. Nekega večera je povabil Francoza k sebi. Ko so se nekaj časa pogovarjali, je šel ven, in nazaj prišedši je tako močno zaprl vrata, da je luč ugasnila. Soproga se je pri tem močno prestrašila. Da jo potolaži, jo je Puškin z roko gladil po lici. Sedaj je šel iskat drugo luč. Ko prinese luč, so vsi trije bili jako iznenadeni. Puškin je bil soprogo v temi s sa-jami namazal, a sedaj je videl te saje na lici in čelu častnikovem. Stvar je bila sedaj jasna. Drugi dan je bil dvoboj in je Francoz ustrelil Puškina v trebuh. Dva dni je ležal Puškin v smrtnih bolečinah. Ta dvoboj je vzbudil največjo nevoljo v ruskih krogih. Francoz je po noči skrivaj pobegnil iz Peterburga, ker se mu ni zdelo več varno. Šole so bile zaprte v znamenje žalosti. Puškinova soproga še sedaj živi.

Novice.

— **Mestni občinski svet ljubljanski** se je posvetoval dne 20. t. m. o stavbinskega odseku poročilu glede regulacijskega načrta. Ta se bo predložil še posebni enketi v pretres. Vsekako nujno je, da se brž ko mogoče določi regulacijski načrt za ljubljansko mesto in da se more prihodnjo pomlad že v celem obsegu po tem načrtu graditi.

Volitve v deželni zbor Kranjski. Včeraj so volile kmetske občine in so vsled silne agitacije duhovščine proti narodni stranki voljeni jedino kandidatje katoliške stranke in sicer v Ljubljanski okolici: Franc Povše in Gabrijel Jelovšek; v kamniško-brdskem okraji dekan Tomaž Kajdiž;

v kransko-loško-tržiškem okraji Oton Detela in vikar Andrej Kalan; v radoljsko-kranjsko-gorskem okraji župnik Janez Ažman; v okraji Postojina-Planina-Senožeče-Lož-II. Bistrica Fran Modic in Josip Zelen; v vipavsko-idrijskem okraji: Matej Lavrenčič; v novomeško-kostanjeviško-krškem okraji: Viljem Pfeifer; v okraji Trebnje-Zatična-Žuženberk-Mokronog-Litija-Radeče: Franc Košak, dr. Franc Papež in kurat Ignacij Žitnik; v kočevsko-ribniškem okraji kanonik Karol Klun in Primož Pakiž; v črnomeljsko-metliškem okraji župnik France Schweiger. Od novo voljenih poslancev jih je 8 že dosedaj bilo v deželnem zboru, osem je pa novih poslancev. Od dosedanjih poslancev kmetskih občin trije niso več kandidovali, jeden je umrl, štirje so pa propali pri volitvah. Propali so: starosta slovenskih posl. Luka Svetec, Janko Kersnik, Fran Višnikar in Fran Arko. V kakšnem duhu bode deloval nov deželni zbor, ta najbolje kaže, da je katoliška stranka vanj tudi volila Josipa Zelena, kateri je bil prejšnja leta redno kandidat nemškutarjev na Notranjskem.

Dijaško podporno društvo »Radogoj« je imelo dne 16. t. m. svoj letni občni zbor. Predsednik g. Ivan Hribar je otvoril zbor. Tajnik g. dr. Danilo Majaron je poročal o društvenem delovanju. Odbor je minolo leto podelil 9 letnih ustanov in sicer pet po 200 gld. in štiri po 100 gld. Za letošnje leto je odbor dovolil ednemu dijaku letnih 200 gld. in enajsterim po 100 gld. Dovolile so se še nekatere manjše podpore. Veliko vrednih in potrebnih prostic ni moglo dobiti podpore, ker ni bilo denarja. Blagajnik g. Plantan je poročal o društveni imovini. »Radogoj« ima 36.132 kron nedotakljive glavnice. V pretečenem letu je imelo društvo 2841 kron dohodkov in 2940 kron izdatkov. Predsednikom je zbor per acclamationem zopet volil g. Iv. Hribarja in podpredsednikom g. ces. svetnika Ivana Murnika. V odbor so se volili in sicer za Ljubljano gg.: kurat Anton Koblar, dr. Danilo Majaron, notar Ivan Plantan, profesor Simon Rutar, ravnatelj Andr. Senekovič, dr. Ivan Tavčar in nadinžener Fr. Žužek; za Trst g. dr. Gustav Gregorin; za Istro g. Slavoj Jenko; za Goriško g. prof. dr. Ivan Kos; za Koroško g. Vekoslav Legat; za Štajersko g. dr. Josip Serneč in za Kranjsko izven Ljubljane g. dr. Jak. Šegula. Zaupna moža društvena sta gg.: Franc Hauptman, c. kr. profesor v Gradci in dr. Ivan Simončič, skriptor c. kr. vseučiliščne knjižnice na Dunaji. Društvo minolo leto ni moglo tako delovati, kakor bi bilo rado, ker so razni dohodki vsled potresa izostali. Upati je, da bo z naprej boljše. Rodoljubje, zlasti imoviteji se pa prosijo, da ne zabijo toli važnega društva in ga znatno podpirajo. Gre se tu za našo mladino, nado slovenskega naroda.

— **Gledališki vlak v Zagreb.** Osnovao se je poseben odbor za prireditev slovenskega gledališkega vlaka v Zagreb. Odbor v svojem oklicu poudarja bratsko vez, ki veže Hrvate in Slovence in pozivlja Slovence, da čim mnogobrojneje posetijo kraljevi Zagreb in si ogledajo novo lepo, ravno otvoreno hrvatsko gledališče. Vlak se odpelje iz Ljubljane dne 8. decembra t. l. ob 6. uri 25 minut zjutraj in dojde v Zagreb ob 11. uri dopoldne. Odhod iz Zagreba je isti dan zvečer ob 11. uri 50 min. in dohod v Ljubljano dne 9. decembra ob 4. uri 17 minut zjutraj. Kdor bi se ne hotel s tem vlakom, posluži se lahko tekom osmih dnij vsakega drugega poštnega vlaka. Vožnja stane iz Ljubljane tja in nazaj v I. razredu 8 gld., v II. 6 gld. in III 4 gld. Oglašila sprejema potovalna pisarna; Schmarda & C. v Ljubljani.

— **Stari denar.** Stare dvajsetice in četrtaki sprejemajo se le še do konca tega leta kot plačilo pri c. kr. blagajnicah in uradih. V navadnem prometu ta denar ne velja več. Goldinarski bankovci pridejo iz prometa koncem tega leta. Pozneje se bodo mogli oddajati kot plačilo le še pri c. kr. blagajnicah in uradih. In sicer to poslednje skozi pol leta, to je do konca junija 1896., nadaljnega pol leta se bodo ti bankovci le še pri glavnih blagajnicah mogli oddati.